

Re:Urbia

Loppuraportti

Preprint 7.3.2023

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
Hankkeen toteutus	7
2 Lähiö vastauksena 1960- ja 70-lukujen muutokseen	9
2.1 Naapurustoyksikkö ja kaupunkihierarkia	10
2.2 Itsenäisen naapurustoyksikön ihanne ja todellisuus	11
2.3 Naapurustoyksikön sosiaalinen ihanne	14
3 Lähiöiden väestörakenteen muutos	19
3.1 Lähiöiden yleinen kehitys Suomessa	19
3.2 Lähiöiden kehitys erityyppisillä seuduilla	22
3.3 Lähiöiden kehityssuunnat eri kaupungeissa	25
3.4 Hankkeen kohdekaupunkien moninaiset lähiöt ja niiden erilaiset kehityssuunnat	28
3.5 Kuvaus kohdelähiöiden väestörakenteesta, sosioekonomisesta rakenteesta ja kehityksestä	32
4 Lähiöiden palvelurakenteen muutos	38
4.1 Keskeisyysanalyysi ja kilpailevat naapurustot	39
4.2 Asuntotuotannon suhde lähiöihin ja palveluihin	45
4.3 Palvelujen paikallinen saavutettavuus pääkaupunkiseudulla	49
4.4 Palvelut pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa lähiöissä – esimerkkinä koulut	53
5 Koulujen rooli lähiöiden kehitykselle	55
5.1 Koulun pedagoginen rooli ja alueellisen koulutusrakenteen muutos	57
5.2 Koulu muuttoliikkeen ajurina eli alueellisenä veto-, pito- tai työntekijänä	58
5.3 Koulu lähiön kohtaamispaikkana ja palvelujen keskittymänä	64
5.4 Tarvepohjainen resursointi koulujen ja kaupunginosien tukemisen välineenä	68
6 Lähiö sosiaalisen elämän areenana	71
6.1 Arjen toimintojen sijainti ja liikkuvuus	71
6.2 Sosiaalinen elämä lähiöissä	78
6.3 Asuinalueiden sosiaalisen vuorovaikutuksen paikat	83
6.4 Naapuruston ja asumisen vaikutus yhteisöllisyyteen	89
6.5 Monipuolistuvat sosiaaliset tarpeet ja odotukset	95
7 Lähiöt asuinympäristöinä	102
7.1 Tyytyväisyys asuinympäristöön	102
7.2 Lähiöt kaupungin tylsänä periferiana?	107
7.3 Asukkaiden lähiöissä havaitsema sosiaalinen epäjärjestys	111
7.4 Mainettaan paremmat lähiöt ja muuttohalukkuus	113
7.5 Muuttoaikeet	119
8 Tulevaisuuden aihioita	122
8.1 Lähiö 1.0 muuttuneessa yhteiskunnassa	122
8.2 Lähiö 2.0 hahmottelua	123
9 Johtopäätökset	134
10 Kirjallisuus	141
Liitteet	151

Liite 1 Hankkeen toteutus: Aineistot ja menetelmät	151
Liite 2 Hankkeen tulevat julkaisut	156
Liite 3 Kyselytutkimuksen otanta ja jälkipainot	157
Liite 4 Kyselylomake	160
Liite 5 Lähiöiden väestörakenteen muutos	161
Liite 6 Vähittäiskaupan sijoittuminen pääkaupunkiseudulla	169
Liite 7 Asuntorakentamisen sijoittuminen ja lähiörakenne pääkaupunkiseudulla, Tampereen seudulla ja Jyväskylän seudulla kolmella vuosikymmenellä	173
Liite 8 Palvelujen saavutettavuus	178
Liite 9 Muuttosyyt	180

1 Johdanto

Lähiö-konsepti kehitettiin suomalaisen kaupunkirakentamisen malliksi ajankohtana, jolloin maaseudun ja teollisuuden tuotantorakenteen muutos johti räjähdysmäisen nopeaan kaupungistumiseen. 1960-luvulla visio tulevaisuudesta ja tulevaisuuden tarpeista oli selkeä ja lähiöt nähtiin vastauksena yhteiskunnalliseen tarpeeseen ja paikalliseen kasvuun. Asumistasossa otettiin huomioon hyppäyksiä ja esimerkiksi asuinympäristöjen turvallisuuteen ja terveellisyteen kiinnitettiin suunnitelmissa erityistä huomiota. Viime vuosikymmeninä lähiöt ovat kuitenkin olleet polttopisteessä segregaatiokehityksen, väestön ikääntymisen, palveluiden vähenemisen, kiinteistöjen kasaantuvan korjausvelan ja heikkenevän alueen maineen ja taloudellisen arvostuksen paikantuessa osaan vanhemmista lähiöistä. Re:Urbia -hankkeemme lähti liikkeelle sekä lähiöiden kehityspolkujen ymmärtämisen että alkuperäisen lähiön vision päivittämisen tarpeesta. Olemme monialaisista tutkimuksellisista lähtökohdista, historiallisista tarkasteluista, päivitetystä empiirisistä analyyseistä sekä kokonaan uusista analyyttisistä tarkasteluista johtaen tarkastelleet lähiöiden nykytilaa ja kehittämispotentiaalia sekä ehdottaneet uusia lähtökotia lähiöiden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Tutkimuksemme päälinnainen kysymys on ollut, mikä lähiö nykypäivänä on sosiaalisena ympäristönä ja sosiaalisten suhteiden näyttämönä; muuttoliikkeen ja väestöllisen valikoitumisen kohteena; koulujen toimintaympäristönä sekä toiminnallisen kaupungin ja kaupunkiseudun fyysisenä rakenteena. Minkälaisen vision ymmärrys ja havainnot sosiaalisista yhteisöistä ja niiden nykymuodoista, sosiaaliset rakenteet, koulupalvelut ja fyysiset ympäristöt mahdollistavat tulevan lähiön kehittämiseksi? Kehittämisen lähtökotien ymmärrykselle on ollut lisääntyvä tarve yhteiskunnallisten ja alueellisten erojen kasvaessa. Myös kansainvälisen tutkimusnäytön näkökulmasta paikalliseen elämäntapaan kytkeytyvien naapurustojen rooli on digitalisoituvassa ja monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa uudella tapaa haastettuna. Samanaikaisesti paikallisten palveluiden ja elämänmahdollisuuksien rooli on tunnistettu merkittäväksi erityisesti haavoittuvampien väestöryhmien elämässä.

Lähiöiden kehitystä rakenteistaa nähdäksemme merkittävä yhteiskunnallinen murros. Työvoiman kysynnässä on suomalaisilla työmarkkinoilla 30 viime vuoden aikana tapahtunut massiivinen, äkillinen ja merkitykseltään historiallinen siirtymä. Pekka Myrskylän tilastollisen yhteenvedon mukaan niiden työpaikkojen lukumäärä, joihin maassamme on voinut työllistyä vain perusasteen koulutuksen pohjalta, on vuodesta 1987 vuoteen 2021 pudonnut 875 000:sta 219 000 eli noin neljäsosaan. Samalla työpaikkojen kokonaismäärä on kasvanut. Suurin pudotus ammattikoulutusta vailla olevan työvoiman kysynnässä tapahtui heti 1990-luvun laman vuosina. Tämän jälkeen kysynnän lasku on jatkunut hitaampana mutta pysyvänä trendinä. Kasvu on ollut samana aikana suurinta korkeaa koulutusta edellyttävien työpaikkojen joukossa (Myrskylä 2016, 2022).

Muutoksen mitan ja merkityksen ymmärtäminen edellyttää historiallista vertailua. Lähin vertailukohta on maaltamuuton aikakausi, siis maa- ja metsätaloudesta elantonsa ansaitsevan väestön vähentyminen vuoden 1950 noin miljoonasta vuoden 1975 noin 300 tuhanteen. Tästä on empiiristen tarkastelujen nojalla sanottu, että muutos ”ylittää kaiken mitä suomalaisen yhteiskunnan rakenteessa on sen tilastoidun historian aikana tapahtunut” (Gronow ym. 1977). Aivan viime vuosikymmeninä tapahtunut, uudempi rakenteellinen siirtymä on samaa kokoluokkaa, ja muutos on lisäksi tapahtunut jokseenkin yhtä nopeasti.

Aiempaan suureen yhteiskunnalliseen murrokseen yhteiskunnallamme oli vastaus – muutto Ruotsiin tai kaupunkeihin. Ruotsiin muuttaminen rokotti jokaista suurista ikäluokista noin 10 000 hengellä. Myös muutto kaupunkeihin toimi ratkaisuna, eikä työttömyydestä tullut ongelmaa. Kaupungeissa nopeaan kasvuun vastattiin puolestaan rakentamalla lähiöitä. Lähiöissä on edelleen Suomen asuntokannan merkittävin osa ja niiden kehittäminen on noussut keskeiseksi yhteiskuntapoliittiseksi kysymykseksi.

Kansainvälisestä näkökulmasta tilanteemme on tavallisesta poikkeava. Laajat työväenluokkaiset asuinalueet syntyivät läntiseen Eurooppaan meitä paljon varhemmin, 1800-luvun lopulla. Meillä kolmasosa Suomen nykyisestä asuntokannasta rakennettiin 1960- ja 1970-luvulla, pääosin lähiöihin. Elementtitekniikka mahdollisti nopean rakentamisen ja kokonaisia uusia asuinalueita rakennettiin pääosin kaupunkien laitamille, missä asukkaille tarjottiin modernin asumisen mukavuutta: tilaa, laatua, valoisuutta ja luonnonläheisyyttä. Lähiörakentamisen kiivaimpina vuosina 1965–1975 Suomeen rakennettiin yli 500 000 uutta asuntoa. Lähiörakentamisbuumi muutti myös Suomen arkkitehtonista kuvaa merkittävästi. Kaupungistumisen kiireessä asunnot rakennettiin ensisijaisesti taloudellisuuden ja tehokkuuden ehdoilla, arkkitehtonisten arvojen jäädessä usein taka-alalle.

Hyvinvointivaltion rakentumisen myötä myös sosiaalisten ja alueellisten erojen kasvu on ajoittunut meillä myöhempään aikakauteen. Kun muualla segregaatiokehityksen ongelmat ovat olleet nähtävissä jo vuosikymmeniä, oli kehitys meillä sosiaalisia ja alueellisia eroja pienentävää – aina 1990-luvun lamaan asti. Tuolloin lyhyessä ajassa tasoittumisen sijaan alueelliset erot kääntyivät kasvuun ja lamasta tuli OECD maiden pahin toisen maailmansodan jälkeen. Samaan aikakauteen liittyy myös maahanmuuton lisääntyminen maassamme.

Merkittävä osa kansainvälisestä kaupunkipolitiikasta ja -tutkimuksesta on keskittynyt huono-osaisimpien alueiden ongelmiin ja erilaisiin keinoihin ratkaista niitä. Työttömyyden ja etnisten vähemmistöjen lisäksi keskeisiä teemoja ovat olleet mm. sosiaaliset järjestyshäiriöt, myöhemmin myös katujengit ja mellakat ja niihin liittyen ratkaisuksi on valittu järeitä keinoja – myös pohjoismaista tuttua ”gettopolitiikkaa”: väestön hajauttamista, voimakkaampia rangaistuksia ja rakennusten radikaalia purkamista. Suomalaisessa julkisessa keskustelussa on usein esitetty pelko siitä, että aiemmin muualla tapahtunut kehitys lyö myös meillä lävitse viivästyneesti mutta tämän jälkeen vauhdilla. Siksi tutkimuksen, keskustelun ja tarvittavien muutosten tai päätösten aika on nyt.

Tässä raportissa kuvataan monitieteisen tutkimushankkeemme keskeisiä tuloksia. Raportti tuo yhteen tietoa siitä, miten eri tekijät vaikuttavat yhdessä lähiöiden kehittymiseen, ja millaisia mekanismeja segregaatioprosesseihin liittyy. Raportin osana on sekä koko maan kattava lähiöiden kehityksen kuvaus että hankkeessa kootun kyselyn analyysi. Tämän lisäksi olemme kuvanneet seudun väestökasvua ja palvelurakenteen muutosta ja analysoineet näiden vaikutusta lähiöissä tapahtuneisiin muutoksiin ja tulevan kehittämisen lähtökohtiin. Tutkimuksen yhtenä työpakettina on tarkasteltu lähiön syntyideologiaan ja nykyisyyteen liittyvää koulua ja koulussakäyntialuetta. Koulun merkitystä muuttoliikkeelle ja alueiden sosiaaliselle elämälle on Suomessa aiemmin selvitetty vasta vähän. Vaikka koulujen merkitys rajautuu lähinnä lapsiperheväestöön, joka on lähiöissä vähemmistönä, koulut voivat olla merkityksellinen lapsiperheiden segregaatioon ja hyvinvointiin vaikuttava tekijä, ja hankkeessa selvitettiin ilmiötä kyselyaineiston avulla. Hankkeessa on viisi kohdelähiötä, jotka on valittu edustamaan erikokoisten suomalaiskaupunkien lähiökehitystä. Keskeisinä valintakriteereinä on käytetty lähiöiden pääsääntöistä rakennusajankohtaa 1960- ja 1970-luvuilla sekä lähiöiden kuulumista

ympäristöministeriön Lähiöohjelmien puitteissa toteutettuihin kehityshankkeisiin. Kohdelähiöt ovat Kontula (Helsinki), Koivukylä (Vantaa), Matinkylä (Espoo), Multisilta (Tampere) sekä Huhtasuo (Jyväskylä).

Hankeestamme on tehty ja on tekeillä lukuisia tieteellisiä artikkeleita, joissa tämän raportin tuloksia ja hankkeen muita havaintoja käsitellään yksityiskohtaisemmin. Tämän raportin tavoitteena on koostaa keskeisiä tuloksia suomalaiselle lukijakunnalle ja mahdollistaa tutkimustulosten käyttö kehittämisen pohjana jo ennen pitkien tieteellisten julkaisuprosessien läpikäyntiä.

Hankkeen toteutus

Tutkimusryhmä

Venla Bernelius, prof., Helsingin yliopisto, WP1
Oskar Rönnerberg, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto, WP1
Isabel Ramos Lobato, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto, WP1

Mari Vaattovaara, prof., Helsingin yliopisto, WP2
Mathew Page, projektisuunnittelija, tutkija, Helsingin yliopisto, WP2
Mats Stjernberg, tutkija, Nordregio, WP2
Topias Lönnqvist, Helsingin yliopisto, WP2

Anssi Joutsiniemi, prof., Aalto-yliopisto, WP3
Michail Galanakis †, tutkija, Aalto-yliopisto, WP3
Sanna Iltanen, projektitutkija, Aalto-yliopisto, WP3
Teemu Jama, väitöskirjatutkija, Aalto-yliopisto, WP3

Lisäksi työhön ovat osallistuneet:

Antti Ahlava, prof., Aalto-yliopisto
Carey Curtis, prof., Curtin University
Eren Efeoglu, väitöskirjatutkija, Aalto-yliopisto
Pia Fricker, prof., Aalto-yliopisto
Teemu Kemppainen, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto
Matti Kortteinen, prof. emer., Helsingin yliopisto
Anna Li, tutkimusavustaja, Aalto-yliopisto
Henrik Lönnqvist, kaupunkikehityspäällikkö, Kuntaliitto
Pekka Vuori, erityisasiantuntija, Helsingin kaupunki
Anna Zhelnina, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

Lukujen pääkirjoittajat:

Luku 1: Mari Vaattovaara, Venla Bernelius, Anssi Joutsiniemi, Matti Kortteinen

Luku 2: Anssi Joutsiniemi, Sanna Iltanen

Luku 3: Mats Stjernberg

Luku 4: Sanna Iltanen (4.1) & Teemu Jama (4.2) & Oskar Rönnerberg (4.3–4.4)

Luku 5: Venla Bernelius & Oskar Rönnerberg & Isabel Ramos Lobato

Luku 6: Mathew Page

Luku 7: Oskar Rönnerberg & Mathew Page

Luku 8: Anssi Joutsiniemi, Teemu Jama, Sanna Iltanen, Mari Vaattovaara

Luku 9: Mari Vaattovaara, Anssi Joutsiniemi, Venla Bernelius

2 Lähiö vastauksena 1960- ja 70-lukujen muutokseen

Keskeiset huomiot:

- Lähiöt rakennettiin 1960- ja 70-luvuilla vastaamaan elinkenorakenteen muutokseen ja nopeaan kaupungistumiseen
- Asumistaso nousi tuolloin merkittävästi ja esimerkiksi jääkaapista tuli vähemmistön omistaman tuotteen sijaan kodinkone kaikkien keittiön.
- Lähiöihin muuttivat suuret ikäluokat lapsineen. Koska koulutustaso oli tuolloin matala, olivat myös lähiöt työväestö valtaisia. Työllisyys oli kuitenkin hyvä.

Kolmasosa Suomen nykyisestä asuntokannasta rakennettiin 1960- ja 1970-luvulla, pääosin lähiöihin. Kun työpaikat maatalouden parissa vähenivät, lähtivät yhä useammat kaupunkiin teollisuuden ja palvelualan tarjoamien uusien työmahdollisuuksien houkuttelemina. Sadat tuhannet suomalaiset muuttivat myös Ruotsiin, missä kielitaidottomuuskaan ei ollut esteenä automatisoidun teollisuustyön tekemisessä. Nopeimman muuton vuosina jopa 6 prosenttia suomalaisista vaihtoi asuinpaikkaansa vuoden aikana. Edessä oli valtava asuntopula nopeasti kasvavissa kaupungeissa.

Rakennusala kehittyi samaan aikaan nopeasti teollistumisen ja uusien rakennusmateriaalien käyttöönoton myötä. Elementtitekniikka mahdollisti nopean rakentamisen ja aluerakentamishankkeiden avulla oli mahdollista rakentaa kokonaisia uusia asuinalueita yhtenäisten suunnitelmien mukaan. Uusi asuntorakentaminen ohjattiin pääosin kaupunkien laitamille, missä asukkaille tarjottiin modernin asumisen mukavuutta: tilaa, laatua, valoisuutta ja luonnonläheisyyttä. Lähiörakentamisen kiivaimpina vuosina 1965–1975 Suomeen rakennettiin yli 500 000 uutta asuntoa. Lähiörakentamisbuumi muutti myös Suomen arkkitehtonista kuvaa merkittävästi. Kaupungistumisen kiireessä asunnot rakennettiin ensisijaisesti taloudellisuuden ja tehokkuuden ehdoilla, arkkitehtonisten arvojen jäädessä usein taka-alalle.

Lähiöihin muutettiin niin kantakaupungista kuin maaseudultakin. Asumistaso nousi samalla merkittävästi. Kantakaupungin pieniin asuntoihin ahtautuneet perheet saivat käyttöönsä useamman huoneen, ison keittiön, modernin wc:n ja usein myös erillisen kylpyhuoneen. Lämmin ja kylmä vesi tuli sisään. Iso muutos oli myös se, että asunnoissa oli parvekkeet, keittiöissä kaasuliesi ja jääkaappi. Kuvaavaa on kuinka 1966 jääkaappi oli vain alle puolella kotitalouksista, kun kymmentä vuotta myöhemmin sellainen oli jo lähes kaikilla.

Myös palvelut olivat lähellä. Koulut ja muut kunnalliset palvelut olivat usein kävelyetäisyydellä ja lähiöostarit täyttivät pankeista ja ruokakaupoista. Lelukaupat, kirjakaupat, pienet vaatekaupat sekä käsityöliikkeet värittivät ostareiden vilkasta elämää. Myös pubeja ja ravintoloita oli lähiöostareissa tarjolla. Elettiin hyvinvointivaltion rakentumisen vahvaa aikaa, tulevaisuus näytti valoisalta ja elintaso oli kaikilla hyvässä nosteessa.

2.1 Naapurustoyksikkö ja kaupunkihierarkia

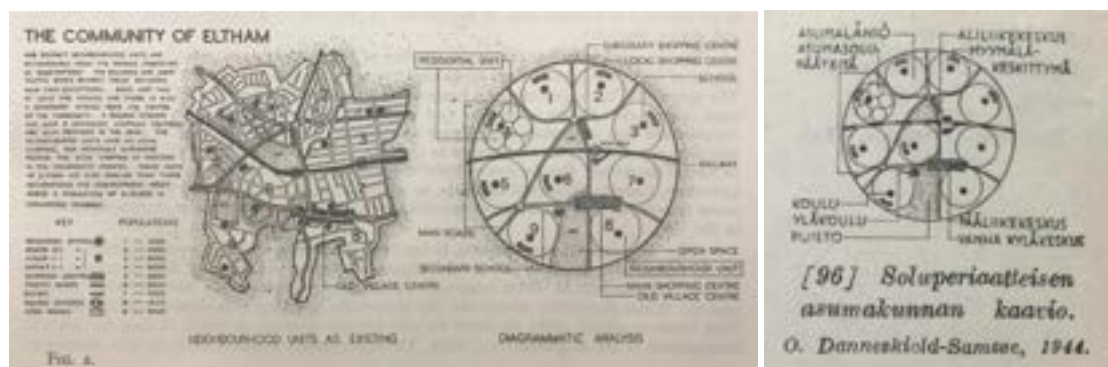
Keskeiset huomiot:

- Suomalainen lähiö kehittyi osana kansainvälistä modernia kaupunkisuunnittelua
- Lähiökonsepti kuitenkin kehittyi Suomessa itsenäisesti osana teollista rakennustuotantoa ja kunnallista kaavoitusprosessia
- Lähiöiden syntyhistoriassa tärkeät sosiaalisen toiminnan periaatteet kuitenkin korvautuivat liikenteellisillä ja tuotannollisilla ratkaisumalleilla

Naapurusto suunnittelukonseptina lähestyy sadan vuoden ikää ja on osoittanut jopa yllättävää kestävyttä huolimatta kaikesta kritiikistä, jota siihen on kohdistunut alkutaipaleelta asti. Alun perin erityisesti amerikkalaisen metropolikritiikin seurauksena lähiöstä kehitettiin kaupunkien kasvun allokoinnin perusyksikkö ja tämän ominaisuutensa se on säilyttänyt näihin päiviin asti. Kansainvälinen lähiökehitys perustui voimakkaasti naapurustoajatteluun. Aiempina vuosikymmeninä kehittyi *neighbourhood unit* eli naapurustoyksikkö löi itsensä läpi kansainvälisesti erityisesti sodan jälkeisessä jälleenrakennustyössä. Huolimatta laajasta kansainvälisestä levinneisyydestä konsepti ja siihen liittyvä terminologia eivät kuitenkaan ole täysin ongelmattomia.

Ihmisten elämäntavat olivat ja ovat moninaisemmat kuin konseptin pelkistetyssä muodossa esitetyt toiminnalliset yksiköt antavat ymmärtää. Päivittäiset toimintaympäristöt ja aktiviteetit eivät sopineet tähän kehikkoon sen paremmin tilallis-toiminnallisesti kuin sosiaalisestikaan. Nykyisin lähiörakenteen yksiköt ovat osa verkostomaista, moninapaista kaupunkia, jossa hierarkia ei toteutunut alkuperäisen ajattelun mukaisena pääkeskuksen ja pienenevien alakeskusten järjestelmänä, vaan on paljon monimutkaisempi rinnakkaisine erikoistuneine keskuksineen (Alppi & Ylä-Anttila 2007).

Suunnitteluperiaatteeksi ulkomaisista esikuvista omaksuttu kolmitasoinen hierarkia oli tärkeässä roolissa etenkin ensimmäisten lähiötoteutusten aikaan, mutta vähitellen muiden rakentamisen voimakkaiden muutosten myötä hierarkian merkitys väheni. Lisäksi jo ensimmäisissä suomalaista lähiötä hakmottavissa teksteissä kolmitasoiseen hierarkiaan liittyy kuitenkin jonkinasteista epämääräisyyttä, mikä johtuu käsitteen kulkeutumisesta Suomeen välillisesti Tanskan ja Ruotsin kautta.

Kuva 02-1. Kaaviomainen esitys kaupunginosayksiköstä Suur-Lontoon yleiskaavassa (Forshaw & Abercrombie 1943, 27) sekä versio ryhmittelyperusteiden mukana valikoituneista kolmesta kaupunkisuunnittelun yksikkötasosta: asuunakunnasta, saumalähiöstä ja asuunakunnasta (Meurman 1947, 78).

Naapurustoyksikkö liittyy oleellisesti mittakaavalliseen murrokseen, joka kaupunkirakenteessa tapahtui (ns. kypsän modernismin aikana). Naapurustoyksikkö alueellisena konseptina antoi mahdollisuuden kasvattaa rakennetta ”standardoitua” alueyksikköä hierarkkisesti monistamalla – muutamatta itse asuinalueyksiköiden kokoa. Toimintojen erilaistuminen liikenteen, asumisen virkistystyksen ja palveluiden kesken perustui näihin sisäkkäisiin idealisoiuihin yksiköihin.

Keskeisenä tavoitteena oli tiiviin historiallisen kaupunkirakenteen tervehtyttäminen suunnittelemalla kaupunkirakennetta kokonaisvaltaisesti. Lähiö oli yksi tämä idealisoidun hierarkian toteutusyksikkö. Esimerkiksi kirjassaan Asemakaavaoppi Meurman kirjoittaa: *”Kaupungissa on asutus suunniteltava toisistaan erillisiksi osiksi hajakeskityspeeriaatetta noudattaen. Kaupunki tulee siten kokoonpannuksi sellaisista asumakunnista (community), joita rakentamattomat metsä- ja viljelyalueet tai laajahkot puistot erottavat toisistaan siten, ettei viihtyisyys häiriinny eikä terveellisyys ja turvallisuus joudu vaaranlaiseksi.”* (Meurman 1947, 78)

Mittakaavamuutos toistui myös rakennustuotannossa, kun tuotantoyksikkö siirtyi tonttitasolta yksikkötasolle. Naapurustoyksikkö oli eräänlainen välimittakaavan objekti, jonka suunnittelun uudistamisella urbaanin tilan tuotannon uudelleenjärjestelyillä ajateltiin voitavan parantaa myös asumisen laatua (Brody 2013). Tästä seurasi voimakkaita tuotannollisia mittakaavaetuja (*economies of scale*), jotka puolestaan mahdollistivat rakennustoiminnan teollistumisen ja Suomessa erityisesti aluerakentamisen kehittämisen.

Lähiön sisäisten ja ulkoisten toiminnalliset suhteet, mittakaava ja painopistealueet muuttuivat radikaalisti. Kaupunkisuunnittelun painopiste muuttui kortteleiden ja katujen suunnittelusta kohti modernismin ihanteita. Toisaalta rakennuksen ja liikennealueen ja toisaalta kaupunkikokonaisuuden jäsentämisperiaatteiksi vakiintui aluerakentamisen ja vihervyöhykkeiden rinnakkaiselo. Suomalaisen vahvasti funktionalismin ihanteisiin nojaavan naapurustoyksikön tilalliset ratkaisut korostivat rakennusten autonomiaa ja yksityisyyttä (Pakarinen & Hurme 1988).

Suunnittelujärjestelmän luomia yksiköitä on konseptin alkuaajoista lähtien leimannut alkuperäinen desentralisaation idea kaupungin ”pilkkomisesta” paremmin hallittaviin yksiköihin. Sosiologiset pyrkimykset ovat jääneet alisteisiksi tälle yksiköinnin periaatteelle ja hierarkkiselle jaottelulle. Myös ”läheisyyden” jäykät määritelmät ja jopa suoranainen ymmärtämättömyys ovat taustalla monissa lähiöiden ongelmallisiksi koetuissa piirteissä.

Mittakaavamuutos ylemmälle tasolle ja naapurustoyksiköt toisiinsa kytkevä järjestelmä kasvattivat naapurustot alkuperäisiä naapurustoyksiköjä laajemmiksi. Yksilöiden tai kotitalouksien näkökulmasta katsottuna päivittäiseen asiointiin soveltuva helposti saavutettava alue laajentui merkittävästi, kun liikkumismahdollisuudet kasvoivat, ja samalla muuttuivat sijainnit, joissa suurimmat asiakaspotentiaalit olivat saavutettavissa. Toiminnallinen lähialue oli suurempi kuin oma naapurustoyksikkö.

2.2 Itsenäisen naapurustoyksikön ihanne ja todellisuus

Suomalaisen lähiökehittämisen erityispiirteitä on 1990-luvulta lähtien tuotu esiin. Riitta Hurme on väkevässä tutkimuksessaan kuvannut suunnitteluesimerkkien kautta lähiön muuttumisesta naapurustoihanteen mukaisesta asumisen yksiköstä tuotannon ja kaavoitushallinnon yksiköksi

(Hurme 1991). Johanna Hankonen on puolestaan kuvannut yksityiskohtaisemmin teollistumisen ja tehokkuuden ideaalin vaikutusta kaupunkirakentamisen käytäntöihin (Hankonen 1994). Kummankaan työn arvokkaiden huomioiden vaikutusta suunnittelukäytäntöihin tuskin havaitsee, koska itse lähiökehittämisen malli on säilynyt kyseenalaistamattomana ja muuttumattomana. Tutkimus- ja suunnittelukirjallisuudessa on kuitenkin kiinnitetty varsin vähän huomiota siihen, millaisista suunnittelulementeistä suomalainen lähiömalli lopulta koottiin sekä siihen, kuinka uskollisesti taustaihanteita lopulta noudatettiin tai sovellettavuutta testattiin.

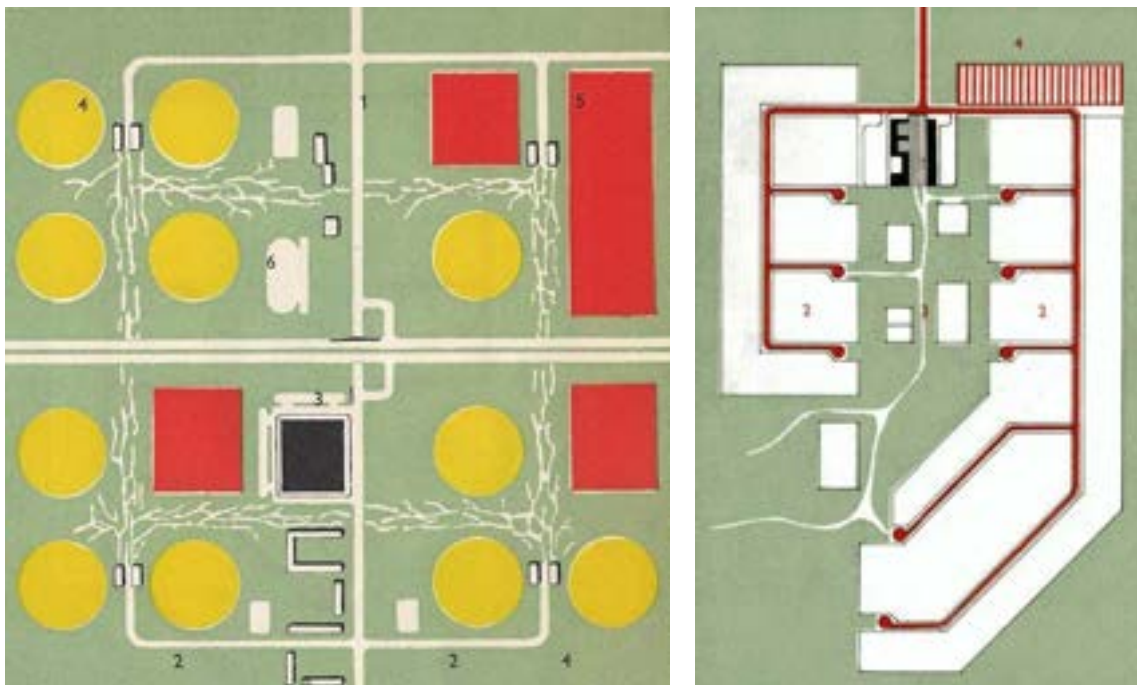
Suomalaisen lähiön kehittämisen kannalta keskeisimpänä yksittäisenä suunnittelijana on pidettävä Olli Kivistä. Vaikka lähiöiden syntyä koskeva kirjallisuudessa toistuvasti palataan Meurmanin Asemakaavaoppi teokseen, on kaavoituksen ja nykyrakentamisen kannalta huomattavasti keskeisempiä Kivisen Hämeenlinnan 1957 yleiskaavasunnitelma sekä hänen vuonna 1960 valmistunut väitöskirjansa (Kivinen 1959, Kivinen 1960).

Meurman toki ehdotti kolmiportaista kaupunkihierarkiaa, mutta jaottelu ja toimijoiden roolit vakiintui vasta 1960-luvun kuluessa ja alkuperäisestä ajatuksesta on havaittavissa ainoastaan viitteitä. Ylätasolle määritelty asumakunta muotoutui kunnallishallituksen kehityksen myötä suunnittelun yksiköksi, jonka hallinnoista vastasi paikallishallinnon yksiköksi kehittyvä yhtenäiskunta. Aluerakentamisen yksikkönä on pidetty (asuma)lähiötä, joka oli Meurmanin Lontoon suunnittelusta omaksumassa suunnitteluhierarkiassa keskitasolla. Lähiöt olivat edelleen jaettavissa kahteen tai useampaan asumasoluun. Käsitteistö oli vakiintumatonta koko 1950-luvun, joka on havaittavissa esimerkiksi Tapiolan suunnittelusta, jossa yksittäisiä osa-alueita kutsuttiin lähiöiksi (vrt. Itäinen lähiö). Kielellistä kulumista kuvaa lähiö-termin vakiintuminen 1960-luvun kuluessa esimerkiksi yhden yhtenäisen aluerakentamissopimuksen kohdealueen nimitykseksi – sittemmin jopa koko esikaupunkivyöhykkeen synonyymiksi. Tämän vuoksi olemme määritelleet tarkastelemamme lähiöt Mats Stjernbergin väitöskirjassaan määrittämä periaatteen mukaisesti koskemaan 1960- ja 70-lukujen kerrostalovaltaisia alueita, joista tarkemmin luvussa 3.

Tämän lähiökehittämisen aallon kannalta keskeisenä määrittäjänä toimii Kivisen Hämeenlinnan yleiskaavassa esittelemät hajakeskitetyn kaupungin kaavio sekä sitä täydentämään tarkoitettu asumalähiön kaavio (ks. Kuva 02-2). Uudenlaisen kaupungin ihanteen tavoittelusta saa parhaan käsityksen Kivisen omasta kuvauksesta:

”Konsentrisen kaupungin vastakohtana pyrkii nykyaikainen kaupunkisuunnittelu toteuttamaan asutuksen ja muun käyttöalueen hajakeskitystä, desentralisatiota, jolloin pääkeskuksen lisäksi pyritään luomaan alakeskuksia. Näitten ympärille koostuva asuminen ja muu toiminta muodostetaan mahdollisimman itsenäisiksi yksiköiksi, jotka asteittain ryhmittyvät suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja lopulta orgaaniseksi kaupungiksi. Sen sydän, vanha keskus ja eri osat, ovat elinkelpoisia muuttuneitten olosuhteittenkin vallitessa. Pienin hajakeskitetty kaupunkiyksikkö on asemakaavallisessa mielessä *asumasolu*, joka käsittää 1.000–1.500 asukasta ja muutaman huoltomyymälän muodostaman solukeskuksen. Kahdesta tai useammasta asumasolusta muodostuu *asumalähiö*, jolla on oma lähiökeskuksensa, kouluja ja muita yleisiä rakennuksia sekä usein vähäinen pienteollisuus- tai teollisuusalueensa. Sen jälkeen suurempana asteena seuraa *asumakunta*, joka pikkukaupungissa on sama kuin koko kaupunki, mutta suuremmassa kaupungissa väliaste tähän siirryttäessä. Jokainen edellä mainituista asteista edustaa tietyssä määrin itsenäistä kokonaisuutta, jotka kuitenkin ovat pääkeskuksen, kaupungin cityn alaisuudessa ja elimellisesti kokonaisuuden osia.” (Kivinen 1959, 19)

Kivinen toisin sanoin onnistui luomaan kaaviomaisen esityksen Meurmanin Lontoosta lainaamalle jäsentämisperiaatteelle, joka sittemmin vakiintui koko suomalaisen aluerakentamisen toteutuskonseptiksi. Vaikka edellisestä kuvauksesta on tunnistettavissa periaatteellisella tasolla samat naapurustoideologian elementit, ovat ne periaatteiltaan kuitenkin kaikista aiemmista naapuruston ihanteista radikaalilla tavalla poikkeavia. Vertaamalla kuvia 02-1 ja 02-2 on helppo havaita, että kaavioiden samankaltaisuus toteutuu ainoastaan hierarkkisten aluejakojen osalta. Vertailtaessa Lontoon esikaupungista uutetun kaavion mallina toimineen Elthamin alueen olemassa olevaa rakennetta ja myöhemmin syntyneitä suomalaisen lähiön kaavamaista esitystä, voidaan niiden väliltä löytää tuskin yhtään kaupunkirakenteellista yhtymäkohtaa. Dramaattiset erot löytyvät niin liikenneverkon ja virkistysalueiden kuin korttelirakenteen ja asuntokannan toteutuksista.

Kuva 02-2. Hajakeskitetyn kaupungin ja asumalähiön kaaviot (Kivinen 1959, 19–20)

On huomattavaa, että Kirjo Mikkolan (1972) ihannoiman Metsäkaupungin elementit on löydettävissä jo Kivisen lähiökaavioiden suunnitteluperiaatteista, joiden lähtökohtana oli vanhentuneeksi koetun kaupunkirakenteen tervehdyttäminen. Lähiörakenteen soluttaisen ratkaisumallin ja siihen perustuvan suunnitteluterminologian oikeuttaminen näyttää pohjautuvan Eliel Saarisen City kirjassaan tekemään yksinkertaistavaan rinnastukseen suurkaupunkien tiivyyden kasvusta ja syöpämaisesti leviävän solukudoksen välillä (Saarinen 1943). Hämeenlinnan diagrammeja edeltävää romanttista taustateoriaa Meurman ja Kivinen kehittivät jo yhteisesti valmistelemissään Kajaanin yleiskaavassa (Meurman & Kivinen 1950, 37).

Lähiön suunnittelumallissa ratkaisu löydettiin muotoilemalla uudelleen kokonaisvaltaiset periaatteet sekä liikenteen että julkisen tilan jäsentelyyn. Kivinen kuvaa koko uuden kaupunkirakenteellisen periaatteen tavalla, joka pyrkii tekemään liikenteestä ja liikkumisesta koko uudistettavan kaupunkirakenteen perustan:

”Tämän hetken kaupunkisuunnittelulle leimaa-antavista tekijöistä on tärkein epäilemättä liikenne ja nimenomaan ajoneuvoliikenne. Se on muuttunut ratkaisevasti nopeammaksi ja volyymitaan

monikymmenkertaiseksi. Vanhoilla kaduilla ei sitä voida tyydyttävästi hoitaa eikä sen synnyttämiä probleemoja voida liioin ratkaista laajentamalla vanhan järjestelmän mukaista katuverkkoa. On luotava uusi liikenneverkkojärjestelmä, joka pohjautuu uusien liikennevälineitten muuttuneisiin vaatimuksiin. Liikenteen tulee tarvittaessa sujua nopeasti, mutta ennen muuta turvallisesti. Lisäksi on pystyttävä löytämään sopiva ratkaisu kaupunkiliikenteeseen tulleele uudelle tekijälle, pysäköimisille, joka usein lopullisesti tukkeaa vanhat kadut nimenomaan liikekeskuksessa, mutta myös ennen pitkää asuntoalueilla. Nykyinen kaupunkisuunnittelu pyrkii tässä mielessä jäsentämään liikenneverkon ts. erottamaan erilaisen liikenteen omille väylilleen ja varaamaan pysähtyneelle liikenteelle, paikoitukselle omat alueensa, jotka eivät rasita varsinaista ajoväylää ja tee siitä yllä olevan suhteettoman kallista.” (Kivinen 1959, 17)

Lainauksesta huomaa, että liikenteen erottelun pyrkimyksenä oli liikenteen tilojen minimoimisen ja perustelut on haettu kustannustehokkuuden kautta. Vaikka periaatetta ei enää yllä kuvatussa muodossa ole nyky suunnittelussa tunnistettavissa, on itse fyysisen rakenteen jäsentelyperiaate säilynyt ja perusteet vain vaihdettu kuhunkin ajankohtaan sopivimmiksi. Sama on todettavissa lähiöiden viheralueiden jäsentämisen periaatteista. Vaikka laajoja viheralueita ja käytäviä nyky suunnittelussa pidetään lähes itseisarvoisina, on myös niiden teoria myöhemmin syntyneitä. Lähes yhtä verevä on kuitenkin Kivisen alkueräinen peruste, jolla kaupunkien virkistysalueiden todetaan syntyvän ympäröivästä luonnosta rakentamisen jakojäännöksenä:

”Asunnot, työalueet ja liikenneväylät voidaan sijoittaa kullekin parhaiten sopivalle alueelle ja eri alueitten väliin jää runsaasti asemakaavallisessa mielessä käyttämätöntä aluetta, jota yhteisellä nimellä kutsutaan viheralueeksi. Viheralueen ei välttämättä tarvitse olla järjestettyä puistoaluetta, niin kuin yleisen käsityksen mukaan vielä muutamia vuosikymmeniä sitten...” (Kivinen 1959, 55)

2.3 Naapurustoyksikön sosiaalinen ihanne

Suomalaisen lähiökehittämisen taustateorioiksi on usein kytketty myös Clarence Perryn New Yorkin suunnittelun yhteydessä formalisoimaa naapurustoyksikön mallia. Edellä kuvatun suomalaisen kehityskaaren tämä teoria kuitenkin soveltuu poikkeuksellisen huonosti ja viittaukset jäävät valitettavasti varsin ulkokohtaisiksi. Syy Perryn kohdistuviin viittauksiin löytyy lähiöiden toiminnallisuuden ja mitoituksen kytkemisestä paikallisiin koulupiireihin. Suomalaisen lähiöiden suunnittelun aikaan kuitenkin lukuisista Perryn naapurustoyksiköilleen määrittämistä ihanteista oli kuitenkin jo tullut korvattua. Tämän historiallisen juonteen avaaminen kuitenkin auttaa ymmärtämään suomalaisen lähiökonseptin rajoitteita uudelleenihannoidun naapurustokehittämisen tukena.

Suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa käsittelevässä kirjallisuudessa on aika ajoin tehty suora rinnastus lähiökehittämisen ja sen varhaisina esikuvina toimineen Clarence Perryn esittämän naapurustoyksikön välillä. Viittaus on kuitenkin monella tapaa harhaanjohtava, kuten jo kevyellä erittelyllä voidaan havaita. Oheinen Perryn naapurustoyksikön diagrammi voidaan jakaa havainnollisempiin osiin, joita Perry itse käytti naapurustoperiaatteensa perusteluina (Perry 1929).

Kuva 02-3. Clarence Perry naapurusto yksikkö

Diagrammissa dominoivana hahmottuu naapuruston keskustan (*community center*), ympärille piirretty $\frac{1}{4}$ mailin (noin 400 metriä) kokoinen mittakaavaympyrä. Esitystavalla on pyritty havainnollistamaan paikallisen naapuruston idealisoitua kokoa itsenäisenä koulupiirinä.

Kaavio on kuitenkin huomattavan paljon monimutkaisempi, mikä voidaan havaita seuraavaan kuvasarjaan tehdystä erittelystä, jossa diagrammin yksittäiset elementit: koulupiiri, lähivirkistys, liikenneverkko ja kaupallisten palveluiden logiikka on kukin erotettu omalle tasolleen.

Kuva 02-4. Perryn naapurustoyksikön toimintojen erottelu vasemmalta oikealle: koulupiiri, puistot, liikenneverkko ja kaupalliset palvelut.

Perryn naapurustodiagrammin tunnetuin osa on naapuruston koon määrittävä koulupiiri ja siihen liittyvät alueella keskeisesti sijaitsevat julkiset palvelut. Koulun ja sen keskeisen sijainnin korostaminen oli Clarence Perrylle luontevaa, koska hän oli itse ammatiltaan rehtori ja työskennellyt amerikkalaisessa sosiologiassa 1910-luvulla vallinneen naapurusto ajattelun ja koulun toiminnallisen kehittämisen parissa kaksi vuosikymmentä (vrt. Perry 1910). Ajatus koulusta ja sen koulupiiristä naapuruston ytimenä kulkeutui toisen maailmansodan aikana muun muassa Patrick Abercrombien ja Gordon Stephensonin mukana maailmanlaajuisesti. Kuten edellisessä luvussa havaittiin, välillisesti myös Suomeen.

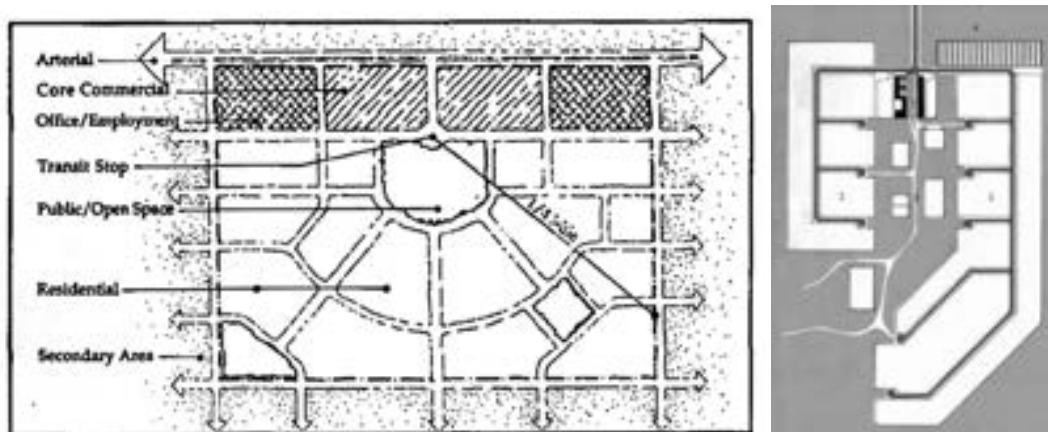
Jos koulupiirit ovat säilyttäneet asemansa naapurustojen rakenneperiaatteena pian sata vuotta, samaa ei voi sanoa muista edellä tunnistetusta elementeistä. Niitä on tosin yritetty palauttaa osaksi kaupunkisuunnittelun suunnitelmapalettia erilaisten uusurbanismin alle yhdistettävien ideologisten liikkeiden mm. *new urbanism*, *responsive environments*, *transit oriented development (TOD)* myötä, mutta suomalaisen suunnitteluun ei mikään näistä perinteisen urbanismin ihanteista ole laajemmassa mitassa kulkeutunut, vaan yhdyskuntarakentamisen perinne nojaa kaikilta kulmiltaan lähiörakentamisen kultaisten vuosien aikana luotuun ihanteeseen ja sen myötä syntyneisiin ammattikuntien ihanteisiin.

Vertailun vuoksi on kuitenkin hyvä tunnistaa nämä Perryn naapurustoyksikön ominaispiirteet. Perryn puistot käsittivät naapuruston pinta-alasta 10%. Lisäksi, kuten alkuperäisen diagrammin pohjalta tekemästämme erottelukuvasta (Kuva 02-4) havaitsee, on niiden jäsentelyn periaate täysin toisenlainen kuin Kivisen ”keuhkokaavion” hahmotteleman metsäkaupungin virkistykseen varattujen alueiden periaate. Huomionarvoinen ero on niin viheralueiden määrässä kuin laadussakin.

Perryn diagrammin rakenteellisen selkärangan muodostaa alueen sisäinen liikenneverkko, jonka jäsentelyperiaate poikkeaa suomalaisesta lähiliikenteen suunnittelun tavasta. Kirjoitetut periaatteet ovat samankaltaisia ja pyrkimyksiltään samanlaisia naapuruston rauhoittamiseen pyrkiviä. Sisällöltään ja toteutukseltaan ratkaisumalli ovat kuitenkin merkittävästi erilaisia. Perryllä keskeistä on pitää

katuverkon leveys niin pienenä kuin mahdollista, joka on hyvin eri asia kuin yritys pitää tieverkko niin lyhyenä kuin mahdollista. Toisaalta Perryn tavoitteena oli tarjota niin hyvä yhteys kuin mahdollista alueen asuntojen ja reunoilla sijaitsevien kaupallisten palveluiden välille. Periaatteiltaan tämä on hyvin erilainen kuin läpiajon estäminen tai liikenteen rajoittaminen (*traffic calming*). Näin ollen myös ehdotettu liikenneverkon rakenne on näissä diagrammeissa täysin toisistaan poikkeava – toisessa verkostomainen, kytkeytynyt ja alueen sisäiseen tarpeeseen suunniteltu. Toisessa puumainen, harva ja alueen ulkopuolista liikennevirtaa syöttävä. Tämä liikenteellisten periaatteiden ero jäsentää niin em. puistojen suunnittelua kuin myös kaupallisten palveluiden sijainnin logiikkaa.

Lähiöaikakausi toi tullessaan idean lähipalveluiden järjestämisestä kootusti ostoskeskusten ympärille. Periaate on helposti tunnistettavissa idealisoidun puutarhakaupunkiaatteen tytärkaupunkeina, joissa pienten yksiköiden ajateltiin toistavan suurempien kaupunkiyksiköiden muotoa ja ostoskeskuksesta voitiin luoda mielikuva perinteisen ”kaupungin” keskustana. Perryn diagrammi puolestaan pohjautuu New Yorkin Queensissa sijaitsevan olemassa olevan kaupunkiyksikön luonnolliseen syntydynamiikkaan ja tunnistaa kaupalliset palveluiden sijoittumisen oman logiikan. Sen sijaan, että kaupallisia palveluita olisi kytketty koulun ja yhteisön koon mahdollistamaan saavutettavuuteen ja sijoitettu alueen geometriseen keskukseen. Palveluiden luonnolliseksi sijainniksi oli valikoitunut pääliikenneväylien varsi, joka on saavutettavissa kaikista rinnakkaisista naapurustoista. Samalle alueelle on Perryllä myös sijoittunut tehokkain kerrostalorakentaminen. Naapurustoyksikkö on siis rakenteeltaan tehokkain reunoiltaan, ei keskustasta.

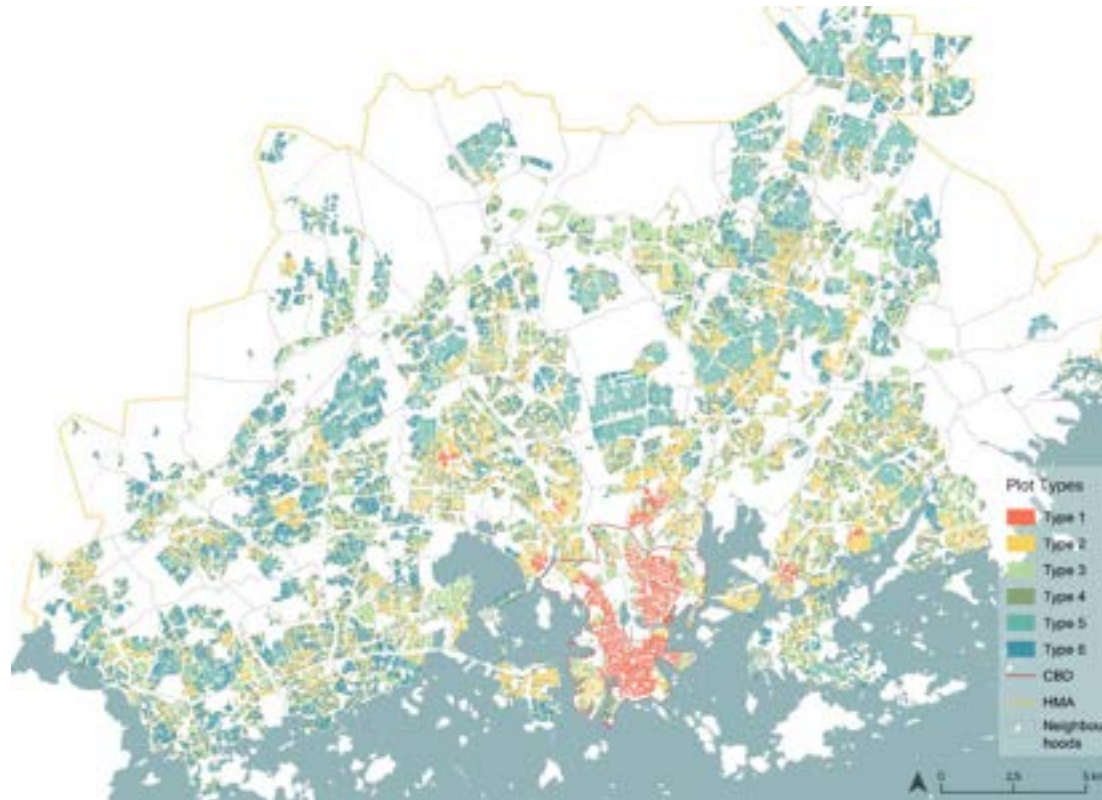

Kuva 02-5. Peter Calthorpen TOD-periaatteiden mukainen kaupungin jäsentymisen (vasemmalla). Idea on ollut helppo omaksua retorisella tasolla suomalaisen suunnitteluun, koska suurimpien kaupunkiemme lähiökehittämisen alku nivoutui samantyyppisiin julkisenliikenteen periaateisiin kuin TOD 20-30 vuotta myöhemmin (Calthorpe 1990). Calthorpen diagrammissa on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota neljään suomalaisesta lähiökonseptista (oikealla) poikkeavaan piirteeseen: katuverkon rakenteeseen, sisäisiin puistoihin, kaupallisten palveluiden sijoittumiseen sekä naapurusto jatkumiseen reunojensa ulkopuolelle. Huomattavaa myö on, että Calthorpe pitäytyy 400 metrin mitoituksessa, eikä yritä kasvattaa sitä joukkoliikenteen omien teknisten vaatimusten mukaan.

Suomalaisen kaupunkitilan toiminnallinen ja tuotannollinen muutos on lähiöaikakautena ollut niin rajua, että naapurustoideologian syntyajankohdan kaupunkirakennetta tai uudempiä vahvemmin urbaanin elämäntavan piirteitä tunnistavia suunnitteluelementtejä ei nykykaupungissamme ole enää tunnistettavissa. Alla olevaan kuvaan on koottu pääkaupunkiseudun kiinteistöjen morfologisten ominaisuuksien pohjalta muodostettu tyyppittely (Kuva 02-6). On huomionarvoista, että kantakaupungille tyyppillistä kiinteistöjokoa (*Tyyppi 1*), ei käytännöllisesti katsoen ole löydettävissä

koko laajan esikaupunkivyöhykkeen sisältä. Myös ensimmäisen esikaupungistumisen aikainen tonttutuotannon tapa (*Tyyppi 2*) on löydettävissä lähinnä alueilta, joiden toteutus on alkanut ennen lähiöaikakauden tuotantoa ja rakentamista ylikorostavaa kaupunkisuunnitteluihannetta. Liikenteelliset ja tuotannolliset lähtökohdat, jotka 1950-luvulta alkaen ovat muuttuneet kaupunkisuunnittelun keskeisiksi määrittäjiksi ovat muuttaneet kiinteistöjen muotoa, kokoa ja rakennetta tavalla, joka vastaa huonosti julkisessa keskustelussa vallitsevaan lähiliikkumisen ihanteeseen.

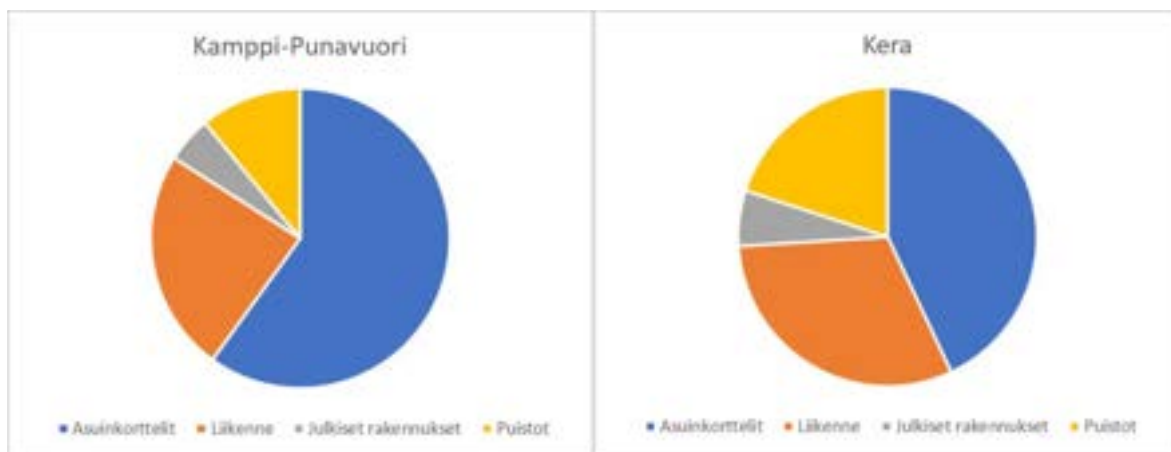

Kuva 02-6. *Pääkaupunkiseudun kiinteistöjen luokittelu morfologisten ominaisuuksien mukaan. Luokittelun pohjana käytettiin viittä tonttien geometriaa kuvaavaa muuttujaa, kuten tontin kokoa ja julkisivusuhdetta jne. Lisäksi tonttien suhteellista sijaintia lähinaapurustossaan tarkasteltiin välisyyden, integraation ja tonttitiheyden indikaattoreilla. Luokittelu perustuu siis puhtaasti tonttien fyysisiin ja rakenteellisiin ominaisuuksiin, eikä analyysi pidä sisällään käyttötarkoituksen tms suunnitteluhistoria mukanaan tuomia lisämuuttujia.*

Olemme toisaalla tarkastelleet näiden kaupunkirakenteen elementtien järjestäytymisen periaatteita ja kokosuhteita nykyaikavaihtelussamme (Vaattovaara ym. 2022). Huomattava on, että toiminnallisesti vahvaan sosiaaliseen odotukseen perustuva naapurustoyksikkö on suomalaisessa suunnittelukontekstissaan huomattavan paljon lähempänä Kivisen idealisoimaa asumalähiön toiminnallista eriyttämistä korostavaa mallia (Kuva 02-2) kuin toiminnot toisiinsa liittävä Perryn ihannoimaa sosiaalisen yhteisön mallia (Kuva 02-3). Lisäksi on tärkeää tunnistaa, että nykyisen suunnittelun kannalta kaikkien em. keskeisten toimintojen tilavaraukset ja toiminnalliset periaatteet ratkaistaan kuntakohtaisesti jokaisen asemakaavan kohdalla. Lähiörakentamisen myötä yhdyskunnan perusrakenteeksi on vakiintunut motorisoidun liikenteen mitoituksen ensisijaisuus, joka on

tunnistettavissa eri maankäyttömuodoille varattujen maa-alojen keskinäissuhteissa (ks. Kuva 02-7) sekä kiinteistön muodostuksen logiikassa (Kuva 02-6).

Lähiöaikakauden suunnittelun periaatteet ovat jättäneet jälkensä suomalaisen yhdyskuntarakentamiseen ja esikaupunkien maankäytön jaotteluun niin vahvasti, ettei sitä voida luontevasti verrata perinteiseen kantakaupungin rakenteeseen. Mikäli tavoitena on tukea paikallisliikkumista ja naapurustojen tiivistä yhdyskuntarakennetta, on kriittinen huomio kohdistettava liikennesuunnittelun ja kiinteistöjen mitoituksen perusteisiin. Tiiviiseen yhdyskuntarakenteeseen pyrkiminen johtaa ainoastaan rakennustuotannon mittakaavan kasvuun, joka vie tavoitetta yhä kauemmas idealisoidusta rakenteesta. Naapurustojen parantaminen edellyttää liikennesuunnittelun sekä tontti- ja asuntotuotannon itselleen optimaalisina pitämien ratkaisumallien kriittistä uudelleenarviointia, johon palaamme tekstin lopussa.

Kuva 02-7. Esimerkki naapuruston eri maankäyttömuotojen tilavarausten suhteesta perinteisessä kaupunkirakenteessa (vasemmalla) ja esikaupunkivyöhykkeen asunalähiössä (oikealla). (Kuvan lähde Vaattovaara ym. 2022)

3 Lähiöiden väestörakenteen muutos

Tässä osassa raporttia tarkastellaan Suomen lähiöiden kehitystä vuosien 1990 ja 2019 välillä. Lähiöiden sosioekonomista ja demografista kehitystä analysoidaan suhteessa laajempaan väestörakenteen ja alueiden kehitykseen Suomessa, erityyppisillä seuduilla sekä viidessä hankekaupungissa: Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Jyväskylässä. Lähiöiden sosioekonomista kehitystä analysoidaan työttömyysasteen, tulotason ja koulutustason muutosten kautta. Lisäksi tarkastellaan lähiöiden demografista kehitystä väkimäärän, väestön ikärakenteen, kotitalouksien lukumäärän ja kokojakauman sekä väestön kielijakauman kautta.

Lähiöiden ajallisen kehityksen tarkastelussa keskitytään 1960- ja 1970-luvuilla rakennettuihin lähiöihin. Lähtökohtana on Mats Stjernbergin (2019) väitöskirjatutkimus, jossa kehitettiin paikkatietopohjainen menetelmä 1960- ja 1970-luvun lähiöiden paikantamiseksi. Kyseisellä menetelmällä tunnistettiin koko Suomesta yhteensä 603 keskustojen ulkopuolella sijaitsevaa, pääosin 1960- ja 1970-luvun kerrostaloista koostuvaa lähiöaluetta. Edellä mainitussa väitöskirjatutkimuksessa verrattiin näiden lähiöalueiden kehitystä koko Suomen sekä erityyppisten seutujen kehitykseen vuosina 1990–2010. Kyseisen tutkimuksen tutkimusaineisto on tätä hanketta varten päivitetty uudemmilla tilastoaineistoilla, jotta voidaan tarkastella, miten lähiöiden kehitys on jatkunut 2010-luvulla. Keskeisimpänä aineistona on hyödynnetty Tilastokeskuksen vuoden 2020 Ruututietokantaa, jonka 250 m * 250 m -ruututason tilastotietoja on liitetty aiempien vuosien (1990, 2000 ja 2010) vastaaviin aineistoihin.

Seuraavaksi tarkastellaan ensin lähiöiden yleistä kehitystä Suomessa vuoden 1990 jälkeen, jonka jälkeen luvussa 3.2 pureudutaan siihen, miltä lähiöiden kehitys on näyttänyt erityyppisillä seuduilla Suomessa. Lopuksi analysoidaan tarkemmin lähiöiden kehitystä tutkimuksen kohdekaupungeissa Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Jyväskylässä (luku 3.3 ja 3.4) sekä näiden kaupunkien kohdelähiöissä (luku 3.5).

3.1 Lähiöiden yleinen kehitys Suomessa

Keskeiset huomiot:

- Väestörakenteen muutokset Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueilla ovat olleet huomattavat edellisten vuosikymmenten aikana.
- Väestörakenteen ikääntyminen ja kotitalouksien pienentyminen ovat johtaneet väkimäärän vähenemiseen lähiöissä.
- Vieraskielisen väestön osuus on samaan aikaan lisääntynyt monissa lähiöissä.
- Lähiöiden sosioekonominen asema on yleisesti heikentynyt, mikä näkyy alueiden työllisyyden sekä tulo- ja koulutustason kehityksessä.

Väestörakenteen muutokset Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueilla ovat vuosien 1990 ja 2019 välillä olleet huomattavat. Tämä ilmenee taulukosta 03-1, mihin on koottu 603 lähiöalueen mediaaniarvot sekä koko Suomen vastaavat prosenttiluvut keskeisille väestörakennetta ja sosioekonomista rakennetta kuvaaville muuttujille. Taulukon tarkoituksena on kuvata, miltä keskimääräisen suomalaisen lähiön kehitys on näyttänyt suhteessa koko maan kehitykseen. Liitteen 3

taulukoissa L5-3 – L5-7 esitetään lisäksi vastaavat mediaaniarvot Helsingin, Espoon, Vantaan, Tampereen ja Jyväskylän lähiöille sekä verrataan, miten eri kuntien lähiöt keskimäärin ovat kehittyneet suhteessa omaan kuntaan. Kehitystä käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä luvussa.

1960- ja 1970-luvuilla rakennettujen lähiöiden mediaaniarvot ja koko Suomen mediaaniarvot								
	Lähiöiden mediaaniarvot (n = 603)				Suomi			
	1990	2000	2010	2018* 2019** (2012***)	1990	2000	2010	2018* 2019**
Väestömäärä	605	535	502	505 **	4 998 478	5 181 115	5 375 276	5 525 292 **
Kotitalouksien lukumäärä	305	305	302	311 **	2 036 732	2 295 386	2 537 197	2 734 219 **
Ikärakenne								
Ikä 0–17	20,0 %	16,9 %	14,5 %	13,7 % **	23,0 %	21,9 %	20,2 %	19,0 % **
Ikä 18–29	20,7 %	17,2 %	18,6 %	16,9 % **	16,8 %	14,8 %	15,1 %	14,3 % **
Ikä 30–49	30,1 %	27,2 %	22,6 %	22,7 % **	31,1 %	29,1 %	25,7 %	24,8 % **
Ikä 50–64	15,1 %	20,0 %	22,0 %	18,2 % **	15,7 %	19,2 %	21,6 %	19,6 % **
Ikä 65–	11,7 %	16,3 %	20,8 %	25,4 % **	13,5 %	15,0 %	17,5 %	22,3 % **
Kotitalouksien koko								
Yksi henkilö	38,3 %	49,8 %	56,2 %	61,1 % **	31,7 %	37,3 %	41,0 %	44,7 % **
Kaksi henkilöä	31,4 %	30,5 %	29,2 %	-	29,4 %	31,5 %	33,0 %	32,6 % **
Kolme henkilöä	15,1 %	10,5 %	7,8 %	-	16,3 %	13,6 %	11,5 %	10,1 % **
Neljä henkilöä tai enemmän	13,5 %	8,7 %	6,3 %	-	22,6 %	17,6 %	14,5 %	12,6 % **
Asukkaiden kieli								
Suomi	99,1 %	96,7 %	93,6 %	92,3 % ***	93,5 %	92,4 %	90,4 %	87,3 % **
Ruotsi	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 % ***	5,9 %	5,6 %	5,4 %	5,2 % **
Muu	0,4 %	2,1 %	4,8 %	6,1 % ***	0,5 %	1,9 %	4,2 %	7,5 % **
Väestön koulutusaste¹								
Perusaste	47,2 %	41,3 %	35,7 %	29,9 % **	46,7 %	36,8 %	28,8 %	22,1 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	5,6 %	6,9 %	10,3 %	13,4 % **	8,6 %	12,0 %	18,6 %	24,6 % **
Väestön tulotaso¹								
Alin tuloluokka	16,3 %	20,0 %	22,8 %	23,0 % *	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 % *
Ylin tuloluokka	15,0 %	13,1 %	10,2 %	8,5 % *	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 % *
Työttömyys³								
Työttömyysaste	6,7 %	16,8 %	16,2 %	16,0 % *	5,7 %	12,6 %	10,3 %	9,8 % *

¹ Koulutusrakennetiedot koskevat 18 vuotta täyttäneitä väestöä, kun taas koko Suomen tilastot koskevat 20 vuotta täyttäneitä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylempään korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenyksen (tulokymmenykset 1–2) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulot vuonna 1990, 7 307 euron vuositulot vuonna 2000, 10 879 euron vuositulot vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulot vuonna 2018). Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenyksen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulot vuonna 1990, 27 061 euron vuositulot vuonna 2000, 27 892 vuositulot vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulot vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa.)

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010). Koko Suomea käsittelevät tilastotiedot StatFin-tietokannasta (2022).

Taulukko 03-1 Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot.

Väkimäärän väheneminen on yleinen kehityssuunta Suomen 1960- ja 1970-luvun kerrostalolähiöissä vuoden 1990 jälkeen. Keskimääräisellä lähiöalueella asui vuonna 1990 yhteensä 605 asukasta, kun taas vastaava väkimäärä vuonna 2019 oli 505. On kuitenkin merkille pantavaa, että suurimmat muutokset väkimäärässä tapahtuivat vuosien 1990–2000 välillä, jonka jälkeen väkimäärän väheneminen on ollut vähäisempää. Vaikka väkimäärä on yleisesti laskenut Suomen lähiöissä, kotitalouksien keskimääräinen lukumäärä on samaan aikaan lievästi lisääntynyt vuosien 1990 ja 2019 välillä. **Tämä muutos näyttää liittyvän väestön ikääntymiseen ja toisaalta yhden hengen kotitalouksien osuuden kasvuun**, jotka ovat kaksi selvää kehitystrendiä lähiöiden väestörakenteessa, sillä suurimmassa osassa tarkasteltavien lähiöiden asuntokannan koossa ei ole tapahtunut kovin merkittävää muutosta vuosina 1990–2019. Tämä ilmenee liitetaulukosta L5-1, missä esitetään, millaisia muutoksia on nähtävissä 603 lähiön asuntojen lukumäärässä. Asuntojen lukumäärä on kasvanut yli viidelläkymmenellä 177 lähiöalueella kun taas asuntojen lukumäärän muutos on ollut viittäkymmentä pienempi 411 alueella. Tarkasteltavien lähiöiden joukossa on myös 15 sellaista aluetta, joissa asuntojen lukumäärä on vähentynyt yli viidelläkymmenellä, mitä voisi selittää se, että näillä alueilla on purettu asuintaloja (ks. liitetaulukko L5-2).

Väestön ikääntyminen Suomen lähiöissä näkyy siinä, että väestön osuus ikäluokissa 0–17, 18–29 ja 30–49 on vähentynyt samaan aikaan kun 50–64-vuotiaiden sekä 65-vuotiaiden ja vanhempien osuudet ovat kasvaneet. Kaikkein suurinta muutos on ollut 65-vuotiaiden ja vanhempien osuudessa, joka on kasvanut 11,7 prosentista 25,4 prosenttiin vuosien 1990 ja 2019 välillä. Lähiöiden väestön ikääntyminen näyttää olevan selvästi yhteydessä perhe- ja kotitalousrakenteiden muutoksiin. Erityisesti yksin asuvien osuus on lisääntynyt merkittävästi Suomen lähiöissä, kun taas kolmen tai useamman hengen kotitalouksien osuudet ovat vastaavasti vähentyneet. Yhden hengen kotitalouksien osuus on esimerkiksi 1990–2019 välisenä aikana noussut 38,3 prosentista 61,1 prosenttiin keskimääräisellä lähiöalueella. Tämä kuvaa lapsiperheiden osuuden tasaista laskua lähiöissä. Lähiöiden ikärakenteessa ja kotitalousrakenteissa havaittavat muutokset näyttävät vastaavan tyypillistä asuinalueiden elinkaarta, jossa uusille asuinalueille usein muuttaa nuorempia asukkaita ja lapsiperheitä, mutta myöhemmässä vaiheessa alueella asuu vanhempaa väkeä ja vähemmän lapsiperheitä varsinkin, jos asukasvaihtuvuus on pientä.

Toinen väestörakenteessa nähtävä muutos on se, että *vieraskielisen väestön osuus on lisääntynyt lähiöissä* vuoden 1990 jälkeen. Taulukosta O3-1 ei kuitenkaan ilmene, millä tavoin vieraskielisen väestön osuus on kehittynyt vuoden 2012 jälkeen, sillä tätä uudempaa ruututason tilastotietoa ei ollut käytössämme, kun tutkimusaineisto koostettiin. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan väestön osuus on kasvanut keskimääräisellä suomalaisella lähiöalueella 0,4 prosentista 6,1 prosenttiin vuosien 1990 ja 2012 välillä. Vieraskielisen väestön osuus on lisääntynyt Suomessa 2010-luvulla, jolloin vieraskielisten osuus on oletettavasti noussut entisestään monilla lähiöalueilla.

Lähiöalueilla on myös havaittavissa monenlaisia sosioekonomisia muutoksia viime vuosikymmenten aikana. Kun lähiöiden yleistä kehitystä verrataan koko Suomeen ja sen eri alueisiin, on lähiöiden sosioekonomisen aseman muutos merkittävä vuosien 1990 ja 2018 välillä. Vuonna 1990 lähiöissä oli keskimäärin hieman matalampi koulutus- ja tulotaso sekä suurin piirtein yhtä matala työttömyysaste kuin Suomessa yleisesti. Vuonna 2018 sen sijaan lähiöille oli tunnusomaista keskimäärin selvästi matalampi tulo- ja koulutustaso sekä korkeampi työttömyysaste. *Lähiöiden sosioekonominen asema*

on näin ollen heikentynyt, kun sitä verrataan yleisempään 1990-luvun laman jälkeiseen kehitykseen Suomessa niin tulotasolla, koulutustasolla kuin työttömyysasteella mitattuna.

Sosioekonomisista muutoksista *työttömyysasteen kasvu on merkittävin muutos viime vuosikymmenten aikana*. Vaikka työttömyys on yleisemminkin lisääntynyt Suomessa vuoden 1990 jälkeen, on työttömyysaste kasvanut vielä enemmän lähiöissä. Vuonna 1990 lähiöissä oli keskimäärin 6,7 prosentin työttömyysaste, eli hieman korkeampi kuin koko Suomessa, missä vastaava osuus oli 5,7 prosenttia. Vuonna 2018 sen sijaan työttömyysaste oli lähiöissä merkittävästi korkeampi (16,0 prosenttia) verrattuna koko maan työttömyysasteeseen (9,8 prosenttia). On kuitenkin merkille pantavaa, että suurimmat muutokset työttömyysasteessa tapahtuivat 1990-luvun lamavuosien aikana, ja työttömyysaste on suurimmassa osassa lähiöitä jopa hieman laskenut vuosien 2000 ja 2018 välillä. Verrattuna Suomen yleiseen kehitykseen lähiöt näyttävät kuitenkin jääneen työllisyyskehityksessä jälkeen myös 2000-luvun aikana.

Lähiöiden sosioekonomisen aseman muutos näkyy myös tulotason kehityksessä. *Lähiöissä asuu keskimäärin aiempaa enemmän pienituloisia ja vähemmän suurituloisia asukkaita*, mikä viittaa tulotason epäsuotuisaan kehitykseen vuosina 1990–2018. Tulotaso lähiöissä on yleisesti ottaen heikentynyt tasaisesti tällä aikavälillä. Myös koulutustason kehitys on lähiöissä tyypillisesti ollut epäedullinen suhteessa yleiseen kehitykseen Suomessa vuoden 1990 jälkeen. Koulutustaso on absoluuttisesti katsottuna kohentunut lähiöissä, eli niissä asuu aiempaa enemmän korkeakoulutettuja ja vähemmän matalasti koulutettuja asukkaita. Koulutustason nousu on kuitenkin ollut vähäisempää lähiöalueilla kuin Suomessa yleisesti, kun verrataan korkeintaan perusasteen koulutuksen suorittaneiden ja korkeakoulutettujen osuuksia.

Yleisesti katsottuna Suomen 1960- ja 1970-lukujen lähiöt olivat melko keskivertoasuinalueita vielä vuonna 1990, mutta kyseisen vuoden jälkeen lähiöiden sosioekonominen kehitys on ollut huomattavan epäedullista ja myös väestökehityksessä on tapahtunut merkittäviä muutoksia.

3.2 Lähiöiden kehitys erityyppisillä seuduilla

Keskeiset huomiot:

- Lähiöiden kehityksessä on merkittäviä eroja riippuen siitä, minkä tyyppisellä seudulla lähiö sijaitsee.
- Väestörakenteen muutokset (väestön ikääntyminen, yksin asuvien osuuden kasvu ja väestön väheneminen) ovat olleet voimakkaampia taantuvien seutujen kuin kasvavien seutujen lähiöissä.
- Lähiöiden sosioekonominen taantuminen suhteessa muihin alueisiin on havaittavissa kaikilla seututyypeillä, mutta taantuvien seutujen lähiöt ovat keskimäärin kaikkein epäsuotuisimmassa sosioekonomisessa asemassa.

Lähiöiden väestörakenteen ja sosioekonomisen aseman muutosta tarkastellaan seuraavaksi eri seututyypeittäin. Suomen lähiökanta ei koostu yhtenäisestä joukosta samankaltaisesti kehittyviä alueita, vaan *lähiöiden kehityksessä on havaittavissa merkittäviä eroja riippuen siitä, minkä tyyppisellä seudulla lähiö sijaitsee* (Stjernberg 2015; 2019). Seuraavaa tarkastelua varten Suomen 69 seutukuntaa on jaettu kolmeen luokkaan: väestöltään kasvaviin, stabiileihin ja taantuviin seutukuntiin. Luokittelu

perustuu suhteelliseen väestönmuutokseen vuosien 1990 ja 2019 välisenä aikana. Kasvaviksi seuduiksi on määritelty ne seutukunnat, joissa suhteellinen väestönkasvu on ollut 10 prosenttia tai enemmän. Stabiileiksi seuduiksi on määritelty ne seudut, joissa väestönmuutos on ollut -10 ja +10 prosentin välillä ja taantuviksi seuduiksi on määritelty seudut, joissa väestö on vähentynyt 10 prosenttia tai enemmän. Tällä luokituksella tunnistettiin Suomesta yhteensä 12 kasvavaa seutukuntaa, 15 stabiilia seutukuntaa ja 43 taantuvaa seutukuntaa (ks. liitetaulukko L5-2).

Kolmella eri seututyypillä sijaitsevia lähiöitä tarkastellaan samalla tavalla ja samoja muuttujia käyttäen kuin edellisessä koko maan tasolla tehdyssä analyysissä. Taulukossa 03-2 verrataan kasvavilla, stabiileilla ja taantuvilla seuduilla sijaitsevien lähiöalueiden mediaaniarvoja eri vuosina. Pääkiinnostuksen kohteena on verrata erityisesti kasvavien ja taantuvien seutujen lähiöiden väestörakenteen ja sosioekonomisen rakenteen muutosta, jotta voidaan tunnistaa, millaiset erityispiirteet ovat tunnusomaisia erityyppisten paikkakuntien lähiöille Suomessa. Kaikki hankekaupungit, Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere ja Jyväskylä, ovat osa seutukuntia, joiden väestönkasvu on ollut varsin merkittävä vuoden 1990 jälkeen (ks. liitetaulukot L5-3 – L5-7). Näin ollen myös näiden kaupunkien lähiöt lukeutuvat kasvavien seutujen lähiöihin.

1960- ja 1970-luvuilla rakennettujen lähiöiden mediaaniarvot eri seututyypeillä						
	1990			2018* 2019** (2012***)		
	Kasvat (n = 306)	Stabiilit (n = 154)	Taantuvat (n = 143)	Kasvat (n = 306)	Stabiilit (n = 154)	Taantuvat (n = 143)
Väestömäärä	820	542	430	720 **	434 **	276 **
Kotitalouksien lukumäärä	390	263	209	426 **	267 **	185 **
Ikärakenne						
Ikä 0–17	20,0 %	20,0 %	19,6 %	15,2 % **	12,9 % **	11,1 % **
Ikä 18–29	20,8 %	21,1 %	20,1 %	17,6 % **	16,8 % **	15,4 % **
Ikä 30–49	31,6 %	29,4 %	28,2 %	25,5 % **	21,5 % **	18,4 % **
Ikä 50–64	15,1 %	14,3 %	15,9 %	17,6 % **	18,0 % **	19,5 % **
Ikä 65–	10,0 %	13,5 %	14,6 %	21,5 % **	28,6 % **	32,5 % **
Kotitalouksien koko						
Yksi henkilö	36,5 %	39,6 %	40,5 %	56,9 %	63,4 % **	67,8 % **
Kaksi henkilöä	31,5 %	31,8 %	30,3 %	-	-	-
Kolme henkilöä	15,7 %	14,7 %	13,9 %	-	-	-
Neljä henkilöä tai enemmän	14,9 %	12,9 %	12,0 %	-	-	-
Asukkaiden äidinkieli						
Suomi	97,1 %	99,3 %	99,6 %	88,8 % ***	93,5 % ***	95,6 % ***
Ruotsi	2,0 %	0,2 %	0,1 %	1,6 % ***	0,3 % ***	0,0 % ***
Muu	0,7 %	0,3 %	0,2 %	7,2 % ***	5,7 % ***	4,4 % ***
Väestön koulutusaste¹						
Perusaste	44,5 %	49,4 %	49,1 %	26,6 % **	32,7 % **	34,2 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	7,7 %	4,2 %	4,1 %	19,6 % **	11,7 % **	8,6 % **
Väestön tulotaso¹						
Alin tuloluokka	13,5 %	18,3 %	20,7 %	20,5 % *	25,4 % *	26,3 % *
Ylin tuloluokka	20,0 %	12,7 %	11,5 %	12,1 % *	7,0 % *	6,0 % *
Työttömyys³						
Työttömyysaste	4,0 %	8,1 %	11,4 %	12,6 % *	19,1 % *	20,7 % *

¹ Koulutusrakennetiedot koskevat 18 vuotta täyttynyttä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylemmän korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenyksen (tulokymmenykset 1–2) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulot vuonna 1990, 7 307 euron vuositulot vuonna 2000, 10 879 euron vuositulot vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulot vuonna 2018). Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenyksen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulot vuonna 1990, 27 061 euron vuositulot vuonna 2000, 27 892 vuositulot vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulot vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa.)

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010).

Taulukko 03-2 Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri seututyypeillä eri vuosina.

Taulukosta 03-2 ilmenee, että lähiöiden ikärakenteessa ja kotitalousrakenteissa ei ollut merkittäviä eroja seututyypin välillä vuonna 1990. Esimerkiksi väestön osuus eri ikäluokissa oli tuolloin melko samankaltainen kolmen eri seututyypin lähiöissä, joskin 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus oli jonkin verran korkeampi väestöltään taantuvien seutujen lähiöissä (14,6 %) kuin kasvavien seutujen lähiöissä (10,0 %). Kotitalouksien koot eivät myöskään poikenneet merkittävästi toisistaan, vaikka yhden hengen kotitalouksien osuus oli vuonna 1990 keskimäärin hieman korkeampi taantuvien (40,5 %) kuin kasvavien seutujen lähiöissä (36,5 %). Eri seututyypin lähiöiden väliset erot olivat sen sijaan varsin merkittävät vuonna 2019, ja on havaittavissa, että *aiemmin kuvatut väestörakenteen muutokset ovat olleet selvästi voimakkaampia taantuvien seutujen kuin kasvavien seutujen lähiöissä*. Esimerkiksi 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus väestöstä on kasvavien seutujen lähiöissä kasvanut keskimäärin 10,0 prosentista 21,5 prosenttiin vuosina 1990–2019, ja vastaava muutos taantuvien seutujen lähiöissä oli 14,6 prosentista 32,5 prosenttiin. Kotitalousrakenteiden muutokset ovat samanaikaisesti olleet varsin huomattavat kaikkien kolmen seututyypin lähiöissä ja erityisesti taantuvien seutujen lähiöissä. Esimerkiksi yksin asuvien osuus kaikista kotitalouksista on kasvanut taantuvien seutujen lähiöissä 40,5 prosentista 67,8 prosenttiin aikavälillä 1990–2019. Vastaavasti väestön väheneminen, mikä niin ikään on havaittavissa kaikkien seututyypin lähiöissä, on ollut kaikkein voimakkainta taantuvien seutujen lähiöissä.

Lähiöiden sosioekonomisessa rakenteessa oli sen sijaan melko selvä ero kasvavien, stabiilien ja taantuvien seutujen välillä jo vuonna 1990. Kaikkein merkittävin ero oli työttömyysasteessa, mikä oli vuonna 1990 keskimäärin noin kolme kertaa korkeampi taantuvien seutujen lähiöissä (11,4 %) kuin kasvavien seutujen lähiöissä (4,0 %). Samalla väestön tulotaso ja koulutustaso olivat myös korkeampia kasvavien seutujen kuin taantuvien seutujen lähiöissä vuonna 1990. Kun tarkastellaan lähiöiden sosioekonomista kehitystä 1990-luvun laman jälkeisenä aikana, on havaittavissa, että *sosioekonominen kehitys on ollut epäsuotuisaa kaikilla kolmella seututyypillä* niin työttömyysasteella, tulotasolla kuin koulutustasollakin katsottuna. Vuosina 1990–2019 työttömyysaste on keskimäärin yli kolminkertaistunut kasvavien seutujen lähiöissä (4,0 prosentista 12,6 prosenttiin) ja lähes tuplaantunut taantuvien seutujen lähiöissä (11,4 prosentista 20,7 prosenttiin). Lähiöiden sosioekonominen kehitys on kaikilla kolmella seututyypillä ollut epäsuotuisaa myös suhteellisen tulotason ja koulutustason kehityksen kannalta. *Taantuvien seutujen lähiöt näyttävät kuitenkin olevan keskimäärin kaikkein epäsuotuisimmassa sosioekonomisessa asemassa*, kun niiden sosioekonomista kehitystä verrataan yleisempään työllisyys-, koulutus- ja tulotason kehitykseen Suomessa.

3.3 Lähiöiden kehityssuunnat eri kaupungeissa

Keskeiset huomiot:

- Lähiöiden väkimäärän kehityksessä on merkittäviä kaupunkien välisiä eroja: Helsingin, Espoon ja Vantaan lähiöissä väestömäärä on lisääntynyt vuoden 1990 jälkeen, kun taas Tampereella ja Jyväskylässä on havaittavissa väestön vähenemistä kaupunkien lähiöissä.
- Kaikkien hankekaupunkien lähiöissä asuu aiempaa enemmän yksin asuvia ikääntyneitä asukkaita ja toisaalta vähemmän lapsiperheitä ja nuoria aikuisia
- Vieraskielisen väestön osuus on lisääntynyt enemmän pääkaupunkiseudun kaupunkien lähiöissä kuin Tampereen ja Jyväskylän lähiöissä.

- Koulutustaso ja tulotaso ovat suhteellisesti katsottuna madaltunut lähiöalueilla 1990-luvun jälkeen samalla kuin työttömyysaste on kasvanut.
- On huomioitava, että myös samassa kaupungissa sijaitsevat lähiöt ja niiden kehitys saattavat poiketa merkittävästi toisistaan.

Seuraavaksi tarkastellaan lähemmin lähiöiden kehitystä hankkeen viidessä kohdekaupungissa: Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Jyväskylässä. Liitteen 5 taulukoissa L5-3 – L5-7 esitetään mediaaniarvot näiden kaupunkien lähiöille vastaavalla tavalla kuin taulukossa 03-2 ja verrataan, miten eri kuntien lähiöt keskimäärin ovat kehittyneet suhteessa omaan kuntaan.

Liitetaulukoista L5-3 – L5-7 voi havaita, että *lähiöiden väkimäärän kehityksessä on merkittäviä kaupunkien välisiä eroja*. Helsingissä väkimäärä väheni lähiöissä vuosina 1990–2000, mutta tämän jälkeen väkimäärä on kasvanut ja Helsingin lähiöissä oli jopa keskimäärin enemmän asukkaita vuonna 2019 (1 334) kuin 1990 (1 328). Espoon lähiöissä väkimäärä on niin ikään kasvanut melko huomattavasti vuosina 1990–2019: keskimäärin 876 asukkaasta 947 asukkaaseen. Vantaan lähiöissä väkimäärä väheni vuosien 1990 ja 2010 välillä, minkä jälkeen väkimäärä on taas kasvanut viime vuosikymmenen aikana. Tampereella ja Jyväskylässä lähiöiden väkimäärän kehitys muistuttaa enemmän lähiöiden yleistä kehitystä Suomessa, ja molemmissa kaupungeissa on havaittavissa väestön vähenemistä kaupunkien lähiöissä. Väestön väheneminen on ollut voimakasta varsinkin Jyväskylän lähiöissä, missä keskimääräisen lähiöalueen väkimäärä on laskenut 861 asukkaasta 581 asukkaaseen vuosina 1990–2019.

Vaikka väkimäärä on yleisesti laskenut joidenkin kaupunkien lähiöissä varsin merkittävästi, on *kotitalouksien keskimääräinen lukumäärä samaan aikaan lisääntynyt* vuosien 1990 ja 2019 välillä niin Helsingin, Espoon, Vantaan kuin Tampereen lähiöissä. Jopa Jyväskylän lähiöissä, missä väestön väheneminen on ollut varsin voimakasta, kotitalouksien lukumäärä on pysynyt melkein muuttumattomana (390 vuonna 1990 ja 387 vuonna 2019) (ks. L5-3 – L5-7). Tämä muutos on yhteydessä väestön ikääntymiseen ja toisaalta yhden hengen kotitalouksien osuuden kasvuun, jotka ovat kaksi selvää kehitystrendiä lähiöiden väestörakenteessa kaikissa viidessä kaupungissa. Esimerkiksi Jyväskylässä yhden hengen kotitalouksien keskimääräinen osuus lähiöissä on kasvanut 36,6 prosentista 62,5 prosenttiin vuosien 1990 ja 2019 välillä. Myös kaikissa muissa kaupungeissa yksin asuvien osuus kaikista kotitalouksista oli noussut yli 50 prosenttiin vuonna 2019.

Kaikkien viiden kaupungin lähiöissä on nähtävissä, että väestön osuus ikäluokissa 0–17, 18–29 ja 30–49 on vähentynyt samaan aikaan kun 50–64-vuotiaiden sekä 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien osuudet ovat kasvaneet. Väestön ikärakenteen muutos näkyy esimerkiksi siten, että 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus on vuosina 1990–2019 kasvanut Vantaalla 6,1 prosentista 19,5 prosenttiin ja Jyväskylässä 12,9 prosentista 23,2 prosenttiin. Nämä väestörakenteen muutokset kuvastavat sitä, että *kaikkien esimerkkikaupunkien lähiöissä asuu aiempaa enemmän yksin asuvia ikääntyneitä asukkaita ja toisaalta vähemmän lapsiperheitä ja nuoria aikuisia*.

Merkittävä demografinen muutos etenkin pääkaupunkiseudun lähiöissä on se, että *vieraskielisen väestön osuus on lisääntynyt merkittävästi* vuoden 1990 jälkeen. Liitetaulukoista L5-3 – L5-7 havaitaan, että muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan väestön osuus on vuosien 1990

ja 2012 välillä kasvanut Helsingissä keskimäärin 1,3 prosentista 14,0 prosenttiin, Vantaalla 1,1 prosentista 14,9 prosenttiin ja Espoossa 1,3 prosentista 12,7 prosenttiin. Vastaava muutos Tampereen ja Jyväskylän lähiöissä on ollut pienempi, sillä näiden kaupunkien lähiöissä vieraskielisen väestön osuus oli keskimäärin 6,1 ja 3,5 prosenttia vuonna 2012. Taulukoista voi havaita, että merkittävin muutos on tapahtunut 2000-luvulla ja jopa kohtalaisen lyhyellä tarkasteluajavälillä (2010–2012) on nähtävissä melko huomattava kasvu vieraskielisen väestön osuudessa. Maahanmuuton vaikutus lähiöiden väestörakenteen kehitykseen näyttää yleisesti olleen suurinta pääkaupunkiseudun lähiöissä, mikä heijastaa kaupunkien välisiä eroja yleisemmin, sillä vieraskielisen väestön osuus on selvästi korkeampi Vantaalla, Helsingissä ja Espoossa kuin Tampereella ja Jyväskylässä. Tutkimusaineistoa koostettaessa tuoreimmat ruututason tilastotiedot väestön kielirakenteesta olivat vuodelta 2012. On todennäköistä, että vieraskielisen väestön osuus on noussut etenkin pääkaupunkiseudun lähiöissä tämänkin jälkeen, sillä esimerkiksi Vantaalla ja Espoossa vieraskielisen väestön osuus on suurin piirtein tuplaantunut vuosina 2010–2018 (L5-3 – L5-7).

Kaikkien hankekaupunkien lähiöissä on havaittavissa huomattavia sosioekonomisia muutoksia, jotka näkyvät työttömyysasteessa sekä väestön koulutustasossa ja tulotasossa. Merkittävä lähiöissä havaittava kehitys on ensinnäkin työttömyysasteen kasvu vuoden 1990 jälkeen, mikä näkyy kaikissa viidessä kaupungissa. *Työttömyysasteen kehityksessä on havaittavissa merkittäviä eroja*, kun verrataan pääkaupunkiseudun sekä Tampereen ja Jyväskylän lähiöitä. Työttömyysasteessa oli huomattavia eroja etenkin vuonna 1990; Helsingin, Espoon ja Vantaan lähiöissä, kuten yleisemminkin pääkaupunkiseudulla, oli vuonna 1990 ennen lamavuosia varsin matala, keskimäärin noin yhden prosentin työttömyysaste. Jyväskylän ja Tampereen lähiöissä työttömyysaste oli vuonna 1990 taas keskimäärin 6,7 ja 8,3 prosenttia, mikä vastasi suurin piirtein kaupunkien yleistä työttömyysastetta. Kaikille kaupungeille on kuitenkin yhteistä se, että 1990-luvun lamavuodet näkyvät erityisen selvästi lähiöiden kehityksessä. Työttömyysaste kasvoi kaikkien kaupunkien lähiöissä eniten vuosien 1990 ja 2000 välillä, jolloin työttömyys moninkertaistui kaikkien kaupunkien lähiöissä. Esimerkiksi Helsingin lähiöissä työttömyysaste kasvoi keskimäärin 1,8 prosentista 9,7 prosenttiin ja Jyväskylässä vastaavasti 6,7 prosentista 17,2 prosenttiin. 2000-luvulla työttömyysasteen muutokset ovat sen sijaan olleet maltillisemmat. Vuosina 2000–2019 työttömyysaste kasvoi noin kolmella tai neljällä prosenttiyksiköllä Helsingin, Espoon ja Vantaan lähiöissä ja noin yhdellä prosenttiyksiköllä Jyväskylän lähiöissä, kun taas Tampereen lähiöiden työttömyysaste lievästi jopa laski tällä aikavälillä. Vuonna 2019 työttömyysaste oli Espoon lähiöissä keskimäärin yhtä suuri lähiöissä kuin kaupungissa yleisesti, kun taas *muissa kaupungeissa työttömyysaste oli keskimäärin korkeampi lähiöissä kuin kaupungeissa yleisesti*. Helsingissä ja Vantaalla työttömyysaste oli keskimäärin noin kolme prosenttiyksikköä korkeampi lähiöissä. Tampereella ja Jyväskylässä lähiöiden työttömyysaste oli vastaavasti keskimäärin neljä ja kuusi prosenttiyksikköä korkeampi lähiöissä.

Väestön tulotaso on keskimäärin heikentynyt tarkasteltavien kaupunkien lähiöalueilla vuosien 1990 ja 2018 välillä suhteessa kaupunkien yleiseen kehitykseen. Tämä näkyy siinä, että kahteen alimpaan tulokymmenykykseen (pienituloiset) kuuluvan väestön osuus on tällä aikavälillä kasvanut ja kahteen ylimpään tulokymmenykykseen (suurituloiset) kuuluvan väestön osuus vuorostaan laskenut lähiöalueilla kaikissa viidessä kaupungissa (ks. liitetaulukot L5-3 – L5-7). Kyseisten kaupunkien lähiöissä oli vuonna 1990 suurin piirtein yhtä korkea pienituloisen väestön osuus kuin kaupungeissa keskimäärin, ja suurituloisen väestön osuus oli samanaikaisesti 3–6 prosenttiyksikköä matalampi lähiöissä. Vuonna 2018 pienituloisia oli lähiöissä niin ikään suurin piirtein saman verran kuin kaupungeissa yleisesti,

mutta suurituloisia asukkaita oli huomattavasti vähemmän. *Tulotason kehitys on siis yleisesti ollut epäsuotuisa lähiöissä verrattuna kaupunkien yleiseen tulotason kehitykseen, mutta huomattavaa pientuloisuuden keskittymistä ei kuitenkaan ole havaittavissa lähiöissä, kun tarkastellaan näiden alueiden keskimääräistä kehitystä Helsingissä, Espoossa, Tampereella ja Jyväskylässä. Tunnusomaista kaikille tarkastelun kohteena olleille kaupungeille on kuitenkin se, että tulotaso oli lähiössä matalampi vuonna 2018 kuin kaupungissa keskimäärin.*

Väestön koulutustaso on sen sijaan absoluuttisesti katsottuna kohentunut kaikkien kaupunkien lähiöalueilla vuosien 1990 ja 2019 välillä, mikä näkyy siinä, että korkeintaan perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus aikuisväestöstä on laskenut samalla kun alemman ja ylemmän korkeakoulutuksen suorittaneiden osuus on kasvanut. Tämä tarkoittaa, että lähiöissä asuu aiempaa vähemmän matalasti koulutettua ja yhä enemmän korkeammin koulutettua väkeä. *Koulutustaso on kuitenkin kohentunut vähemmän lähiöalueilla kuin kaupungeissa yleisesti.* Kun esimerkiksi korkeintaan perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus vuonna 1990 oli vain hieman korkeampi lähiöalueilla kuin kaupungeissa keskimäärin, oli vastaava osuus vuonna 2019 selvästi korkeampi lähiöissä kuin kaupungeissa keskimäärin. Kun lähiöiden koulutusasteen kehitystä verrataan yleisempään kehitykseen pääkaupunkiseudun kaupungeissa sekä Tampereella ja Jyväskylässä, *on koulutustaso siis suhteellisesti katsottuna madaltunut lähiöalueilla 1990-luvun jälkeen.* On kuitenkin huomionarvoista, että koulutustaso lähiöissä vaihtelee kunnittain, ja erityisesti Espoon lähiöt eroavat muiden kuntien lähiöistä keskimääräistä korkeammalla koulutustasolla. Yhteistä kaikille kaupungeille on kuitenkin se, että lähiöissä asuu tyypillisesti matalammin koulutettua väkeä kuin kaupungeissa keskimäärin.

Edellä kuvatut kehityskulut näyttävät, että kaikkien tarkasteltavien kaupunkien 1960- ja 1970-luvun lähiöalueilla on tapahtunut monenlaisia demografisia ja sosioekonomisia muutoksia 1990-luvun alun jälkeen. Lähiöiden sosioekonominen asema on siis heikentynyt yleisesti katsottuna, kun sitä verrataan yleisempään seudulliseen kehitykseen niin tulotasolla, koulutustasolla kuin työttömyysasteella mitattuna. Tässä kuvatut väestörakenteen ja sosioekonomisen aseman muutokset näkyvät yleisesti lähiöissä kaikissa tarkastelluissa kaupungeissa, vaikka lähiöiden kehityksessä on myös havaittavissa tiettyjä kaupunkikohtaisia eroja. Samalla on syytä huomata, että *myös samassa kaupungissa sijaitsevat lähiöt saattavat poiketa merkittävästi toisistaan* eivätkä lähiöt ole samankaltaisia ja yhdenmukaisella tavalla kehittyviä alueita. Seuraavaksi käsitelläänkin tarkemmin lähiöiden välisiä eroja.

3.4 Hankkeen kohdekaupunkien moninaiset lähiöt ja niiden erilaiset kehityssuunnat

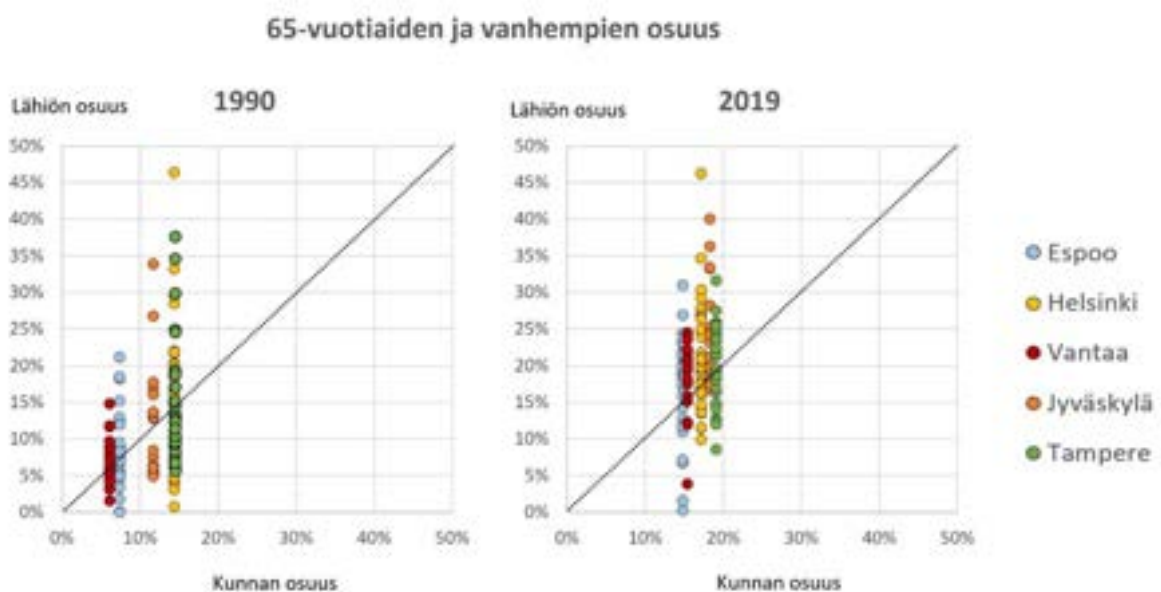
Keskeiset huomiot:

- Lähiöiden kehityssuunnissa on selkeitä aluekohtaisia eroja, mikä kuvastaa, että lähiöt eivät ole yhtenäinen joukko samankaltaisesti kehittyviä alueita.
- Kun tarkastellaan Helsingin, Espoon, Vantaan, Tampereen ja Jyväskylän lähiöiden kehitystä on havaittavissa, että on aiempaa enemmän sellaisia lähiöitä, joissa 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus on korkeampi kuin kaupungissa keskimäärin, on yhä enemmän
- Työttömyys on kehittynyt lähiöissä varsin eri tavoin vuosien 1990 ja 2018 välillä

samalla kuin on aiempaa enemmän lähiöitä, joissa pienituloisen väestön osuus on kasvanut selvästi korkeammaksi kuin kaupungissa keskimäärin.

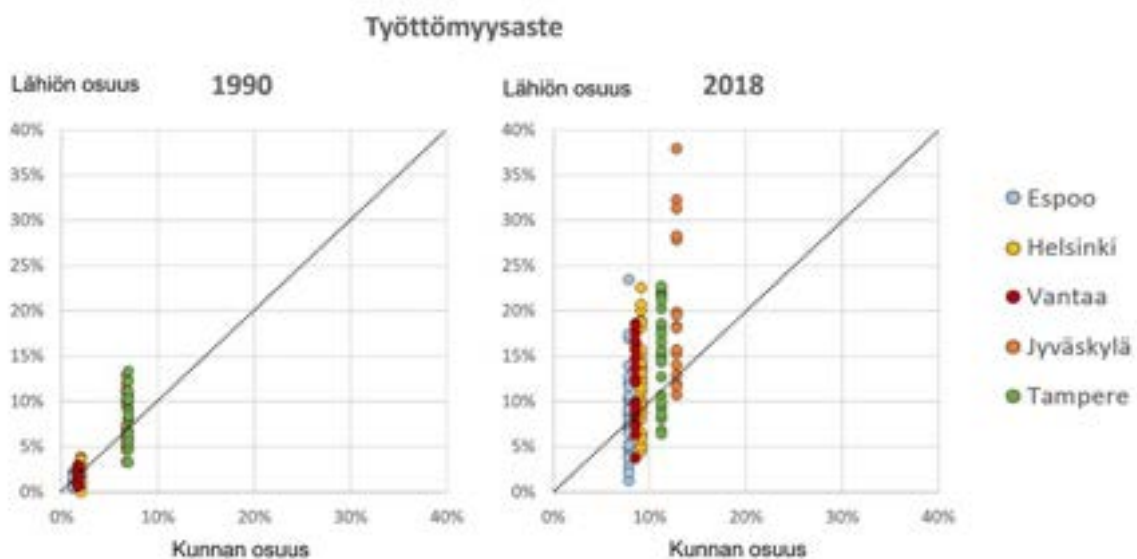
Tässä osassa tarkastellaan tarkemmin lähiöiden välisiä eroja Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Jyväskylässä sekä niiden erilaisia kehityssuuntia keskeisimmillä väestörakenteen ja sosioekonomisen rakenteen muuttujilla.

Kyseisten kaupunkien lähiöissä on nähtävissä, että väestön ikääntyminen on ollut yksi merkittävimpiä väestörakenteen muutoksia 1960- ja 1970-lähiöissä viime vuosikymmenten aikana. Kuviossa 03-3 esitetään kaikki mainittujen kaupunkien lähiöalueet pisteinä ja kuvataan, miten suuri osuus kyseisen lähiön väestöstä koostui 65-vuotiaista ja vanhemmista asukkaista suhteessa kunnan keskiarvoon vuosina 1990 ja 2019. Lähiöalueita näissä viidessä kaupungissa on kaiken kaikkiaan 141. Ikääntyneen väestön osuus lähiöissä esitetään pystyakselilla, ja vaaka-akselilla esitetään ikääntyneen väestön osuus siinä kaupungissa, jossa lähiö sijaitsee. Kuvion diagrammeissa oleva musta katkoviiva esittää niitä kohtia, joissa lähiön ja kaupungin keskiarvo on sama. Tämän viivan yläpuolelle sijoittuvat pisteet esittävät näin ollen lähiöitä, joissa ikääntyneen väestön osuus on korkeampi kuin kaupungissa, kun taas viivan tuntumaan sijoittuvat pisteet esittävät lähiöitä, joissa tämä osuus on pitkälti sama kuin kunnassa keskimäärin. Viivan alapuolella sijaitsevat pisteet esittävät lähiöitä, joissa ikääntyneiden osuus on matalampi kuin kaupungin keskiarvo. Kuvioita verratessa on nähtävissä, että aiempaa useampi lähiö on siirtynyt mustan viivan yläpuolelle tällä aikavälillä, eli *sellaisia lähiöitä, joissa 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus on korkeampi kuin kaupungissa keskimäärin, on yhä enemmän*. Kun esimerkiksi vuonna 1990 oli 18 lähiötä, joissa 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus oli yli 20 prosenttia, vastaava lukumäärä vuonna 2019 oli 68 lähiötä. Samalla on huomioitava, että lähiöiden väliset erot ovat varsin merkittävät kaikissa kaupungeissa eikä väestörakenteen voimakasta ikääntymistä ole nähtävissä kaikissa lähiöissä.

Kuva 03-3. 65 vuotta täyttäneen väestön osuus eri kaupunkien lähiöalueilla suhteessa kaupungin keskiarvoon vuosina 1990 ja 2019.

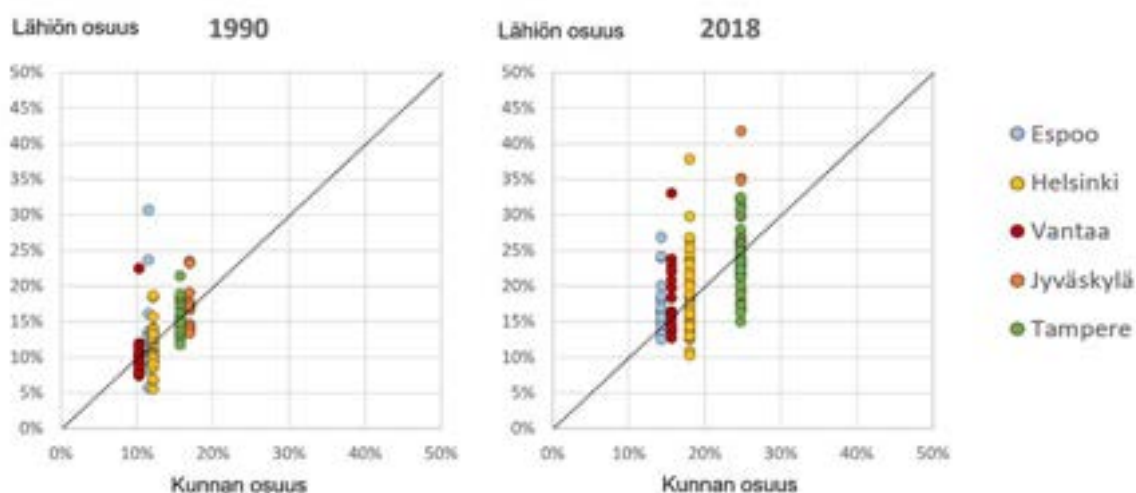
Työttömyysasteen kasvu on ollut merkittävimpiä muutoksia Suomen lähiössä yleisesti, ja tämä näkyy myös kaikissa esimerkkikaupungeissa. Kasvu ilmenee myös kuviosta 03-4, mistä toisaalta on myös nähtävissä, että *työttömyys on kehittynyt lähiöissä varsin eri tavoin* vuosien 1990 ja 2018 välillä. Kuvasta voi havaita, että vuonna 1990 Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla työttömyysaste ei merkittävästi poikennut kaupungin keskiarvosta yhdelläkään lähiöalueella ja kaikissa pääkaupunkiseudun lähiöissä työttömyysaste oli alle neljän prosentin. Samana vuonna kaikki suhteellisen korkean työttömyysasteen lähiöt sijaitsivat Jyväskylässä tai Tampereella, missä oli yhteensä 13 yli kymmenen työttömyysprosentin lähiöaluetta. Tilanne vuonna 2018 oli sen sijaan hyvin erilainen, sillä kaikissa kaupungeissa oli tuolloin paljon lähiöitä, joissa työttömyysaste oli selvästi korkeampi kuin näissä kaupungeissa keskimäärin. Toisaalta vuonna 2018 oli myös jonkin verran lähiöitä, joissa työttömyysaste oli kaupungin keskiarvoa matalampi. Näitä alueita löytyy kaikista kaupungeista, mikä kuvastaa sitä, että eri lähiöiden kehityssuunnat ovat olleet varsin erilaiset viime vuosikymmenten aikana.

Kuva 03-4. Työttömyysaste eri kaupunkien lähiöalueilla suhteessa kaupungin keskiarvoon vuosina 1990 ja 2018.

Toinen huomattava sosioekonominen muutos Suomen lähiöissä liittyy väestön tulotason yleiseen heikentymiseen suhteessa muihin alueisiin. Kuvassa 03-5 verrataan kahteen alimpaan tulokymmenykseen (pienituloiset) kuuluvan väestön osuutta lähiöissä suhteessa kaupungin keskiarvoon vuosina 1990 ja 2018. Myös pienituloisten osuudessa on havaittavissa selkeä alueiden välisten sosioekonomisten erojen kasvu. Yleinen kehityssuunta on se, että *on aiempaa enemmän lähiöitä, joissa pienituloisen väestön osuus on kasvanut selvästi korkeammaksi kuin kaupungissa keskimäärin*. Vaikka tulotason kehitys lähiöissä on yleisesti ollut epäedullinen kaikissa tarkastelluissa kaupungeissa, on kaikissa kaupungeissa samalla tulotasoltaan varsin monenlaisia lähiöalueita, eli lähiöitä, joissa pienituloisten osuus oli korkeampi, suurin piirtein sama tai matalampi kuin kaupungissa keskimäärin.

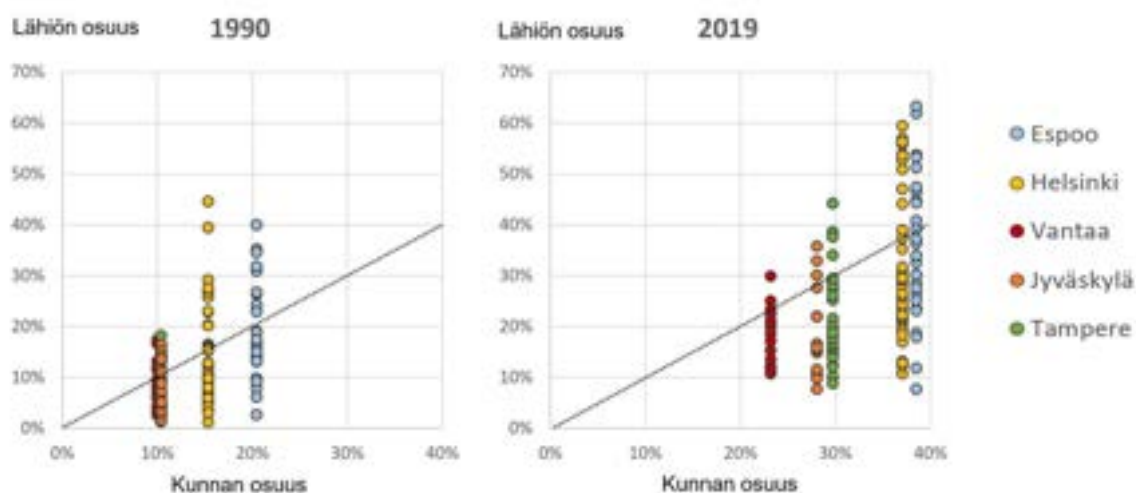
Pienituloisten osuus

Kuva 03-5. Pienituloisen väestön osuus eri kaupunkien lähiöalueilla suhteessa kaupungin keskiarvoon vuosina 1990 ja 2018 (kuvista puuttuvat Espoossa sijaitsevat opiskelijavaltaiset Otaniemi ja Lintuvaara sekä Jyväskylässä sijaitseva Myllyjärvi, joissa pienituloisen väestön osuus ylitti 40 prosenttia vuonna 2018)

Suomen lähiöissä on myös havaittavissa väestön koulutustason heikentyminen suhteessa muihin alueisiin. Kuvassa 03-6 verrataan korkeasti koulutetun (alempi ja ylempi korkeakoulutus) väestön osuutta lähiöissä suhteessa kaupungin keskiarvoon vuosina 1990 ja 2019. On havaittavissa merkittävä alueiden välisten sosioekonomisten erojen kasvu tällä aikavälillä. Yleinen kehityssuunta on se, että *on aiempaa enemmän lähiöitä, joissa korkeakoulutetun väestön osuus on jäänyt matalammaksi kuin kaupungissa keskimäärin*. Erityisesti Espoossa ja Helsingissä on toisaalta myös sellaisia lähiöitä, missä väestön koulutustaso on kasvanut varsin korkeaksi verrattuna kaupungin yleiseen kehitykseen.

Korkeakoulutettujen osuus

Kuva 03-6. Korkeakoulutetun väestön osuus eri kaupunkien lähiöalueilla suhteessa kaupungin keskiarvoon vuosina 1990 ja 2019.

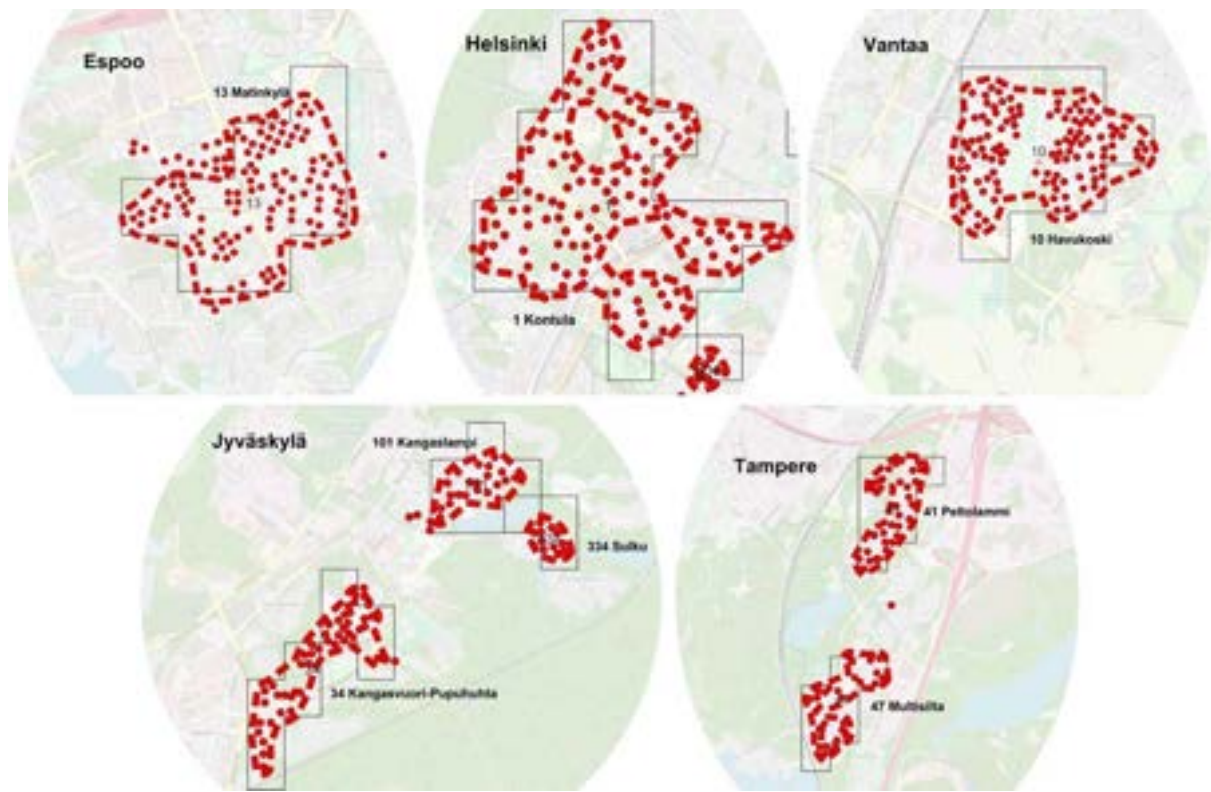
3.5 Kuvaus kohdelähiöiden väestörakenteesta, sosioekonomisesta rakenteesta ja kehityksestä

Keskeiset huomiot:

- Kaikissa kohdelähiöissä muutokset niiden väestörakenteessa ja sosioekonomisessa rakenteessa ovat olleet merkittävät vuoden 1990 jälkeen.
- Kaikilla näillä alueilla on nähtävissä varsin selvästi väestörakenteen ikääntyminen ja yhden hengen kotitalouksien lisääntyminen
- Tulotason suhteen on havaittavissa, että pienituloisten asukkaiden osuus on lisääntynyt varsin huomattavasti kaikissa lähiöissä, mutta työttömyysasteen huomattava kasvu on kuitenkin ollut kaikkein merkittävin muutos alueiden sosioekonomisessa rakenteessa.
- Kohdelähiöille on tunnusomaista se, että niissä on suhteellisen korkea työttömyys, lukuun ottamatta Matinkylää ja Peltolampea, joissa työttömyysaste oli vain hieman kaupungin keskiarvoa korkeampi

Seuraavaksi pureudutaan tarkemmin kohdekaupunkien eri kohdelähiöiden väestö- ja sosioekonomiseen rakenteeseen ja tarkastellaan, millä tavoin lähiöt ovat kehittyneet vuoden 1990 jälkeen. Tarkastelukohteena on Helsingin Kontula, Espoossa sijaitseva Matinkylä, Vantaalla sijaitseva Koivukylä-Havukoski, Tampereen Peltolammi-Multisilta sekä Jyväskylässä sijaitseva Huhtasuo. Luvun analyyseissä on hyödynnetty Stjernbergin (2019) väitöskirjatutkimuksessa käytettyä paikkatietopohjaista menetelmää Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöiden paikantamiseksi. On huomioitava, että kyseisellä paikkatietopohjaisella lähestymistavalla tunnistetut alueet eivät aina vastaa yksittäisten lähiöiden miellettyjä tai hallinnollisia rajoja. Yhdeksi ja samaksi lähiöksi mielletty alue jakautuu muutamassa tapauksessa kahteen tai useampaan erilliseen osaan. Esimerkiksi Jyväskylän Huhtasuo jakautuu tällä menetelmällä kolmeen lähellä toisiaan sijaitsevaan osaan: Kangasvuori-Pupuhuhtaan, Kangaslampeen ja Sulkuun. Tampereella taas Multisilta ja Peltolammi jakautuvat kahdeksi erilliseksi lähiöalueeksi. Kontula vuorostaan jakautuu yhteen isompaan lähiöalueeseen sekä toiseen sen vieressä sijaitsevaan pienempään lähiöalueeseen, joka on tässä nimetty ”Kontula-kaakoksi”. Tämän hankkeen viisi kohdelähiötä jakautuvat näin ollen yhdeksään erilliseen lähiöalueeseen, jotka esitetään kuvassa 03-8.

Kuva 03-8. Paikkatietoaineistosta tunnistetut kohdelähiöalueet.

Hankelähiöitä kuvaavat keskeiset väestörakenteen ja sosioekonomisen rakenteen muuttujat (1990)									
	Kontula	Kontula (kaakko)	Koivukylä-Havukoski	Matinkylä	Peltolampi	Multisilta	Kangaslampi	Sulku	Kangasvuori-Pupuhuhta
	Helsinki	Helsinki	Vantaa	Espoo	Tampere	Tampere	Jyväskylä	Jyväskylä	Jyväskylä
Väestömäärä	13 298	314	8 032	5 746	2 334	2 392	2 361	941	3 279
Kotitalouksien lukumäärä	6 337	148	3 758	2 550	1 097	1 048	1 017	394	1 423
Ikärakenne									
Ikä 65–	13,4 %	7,0 %	6,4 %	5,2 %	13,2 %	7,8 %	6,1 %	5,2 %	5,6 %
Kotitalouksien koko									
Yksi henkilö	35,5 %	37,2 %	36,2 %	34,0 %	36,9 %	30,0 %	31,7 %	29,7 %	30,1 %
Väestön koulutusaste									
Perusaste	56,4 %	39,3 %	45,6 %	36,0 %	42,6 %	47,2 %	45,3 %	39,8 %	45,3 %
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	5,8 %	12,5 %	6,4 %	15,6 %	5,6 %	3,3 %	4,0 %	3,5 %	3,2 %
Väestön tulotaso									
Alin tuloluokka	11,3 %	9,8 %	11,9 %	9,0 %	14,4 %	14,5 %	14,7 %	14,5 %	17,0 %
Ylin tuloluokka	23,2 %	28,9 %	24,2 %	34,0 %	17,4 %	12,9 %	12,7 %	10,4 %	9,9 %
Työttömyys									
Työttömyysaste	2,2 %	1,5 %	2,3 %	1,1 %	6,0 %	10,7 %	9,6 %	7,3 %	10,2 %

Hankelähiöitä kuvaavat keskeiset väestörakenteen ja sosioekonomisen rakenteen muuttujat (2018* ja 2019**)									
	Kontula	Kontula (kaakko)	Koivukylä-Havukoski	Matinkylä	Peltolampi	Multisilta	Kangaslampi	Sulku	Kangasvuori-Pupuhuhta
	Helsinki	Helsinki	Vantaa	Espoo	Tampere	Tampere	Jyväskylä	Jyväskylä	Jyväskylä
Väestömäärä**	12 631	275	7 093	4 645	1 887	1 781	1 719	581	2 447
Kotitalouksien lukumäärä**	6 662	163	3 946	2 536	1 194	1 040	986	365	1 520
Ikärakenne**									
Ikä 65–	21,7 %	26,5 %	18,1 %	18,6 %	25,9 %	19,1 %	24,4 %	24,3 %	17,9 %
Kotitalouksien koko**									
Yksi henkilö	51,3 %	52,8 %	56,6 %	51,7 %	61,6 %	55,5 %	56,1 %	62,5 %	60,9 %
Väestön koulutusaste**									
Perusaste	43,3 %	31,1 %	42,8 %	25,8 %	21,0 %	27,2 %	30,6 %	33,3 %	31,2 %
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	13,1 %	25,8 %	13,6 %	32,5 %	20,1 %	12,4 %	10,5 %	11,6 %	11,1 %
Väestön tulotaso*									
Alin tuloluokka	23,6 %	19,0 %	23,8 %	18,1 %	23,7 %	24,2 %	27,1 %	29,8 %	31,0 %
Ylin tuloluokka	10,6 %	20,7 %	8,4 %	21,1 %	8,6 %	7,4 %	5,1 %	3,8 %	4,6 %
Työttömyys*									
Työttömyysaste	18,7 %	13,1 %	16,6 %	10,0 %	12,7 %	18,4 %	27,9 %	31,3 %	28,3 %

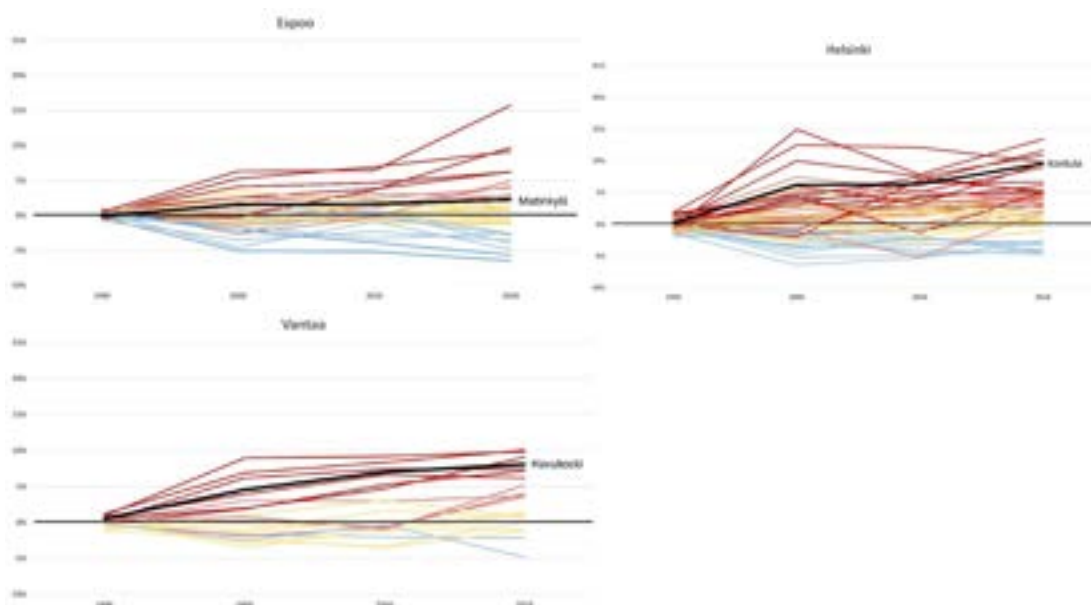
Taulukko 03-9. Kohdelähiöitä kuvaavat keskeiset väestörakenteen ja sosioekonomisen rakenteen muuttujat vuosina 1990 sekä 2018/2019.

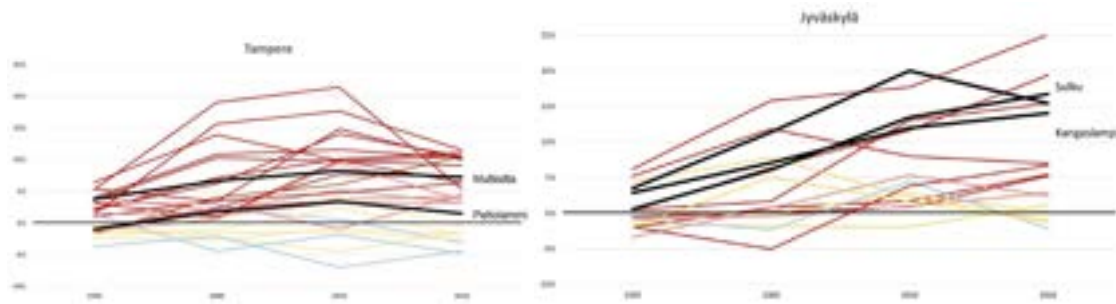
Taulukossa 03-9 esitetään kohdelähiöiden väestö- ja sosioekonomista rakennetta keskeisillä tässä luvussa tarkasteltavilla muuttujilla eri vuosina. Taulukosta voi havaita, että kyseiset lähiöt ovat väkimäärältään varsin erikokoisia alueita. Monet tässä luvussa aiemmin kuvatut yleiset Suomen lähiöiden väestörakenteen muutokset ovat selvästi havaittavissa myös näillä lähiöalueilla. Väkimäärä on vähentynyt lähes kaikilla näillä alueilla vuosien 1990 ja 2019 välillä. Tämä muutos on ollut varsin huomattava kaikissa lähiöissä. Samanaikaisesti *kaikilla näillä alueilla on nähtävissä varsin selvästi väestörakenteen ikääntyminen ja yhden hengen kotitalouksien lisääntyminen*. Esimerkiksi yksin asuvien osuus oli kaikissa näissä lähiöissä noin 30–36 prosenttia vuonna 1990, kun taas noin 50–60 prosenttia koostui yhden hengen kotitalouksissa kaikilla alueilla vuonna 2019.

Tulotason suhteen on havaittavissa, että pientuloisten asukkaiden osuus on lisääntynyt varsin huomattavasti kaikissa lähiöissä. Tämä osuus on lähes kaksikertaistunut suurimmassa osassa lähiöitä samaan aikaan kuin suurituloisten osuus on vähentynyt merkittävästi. Koulutustason nousu on taas ollut vähäisempää kuin kyseisissä kaupungeissa keskimäärin, vaikka väestön koulutustaso on kaikissa lähiöissä kohentunut vuoden 1990 jälkeen.

Työttömyysasteen huomattava kasvu on kuitenkin ollut kaikkein merkittävin muutos alueiden sosioekonomisessa rakenteessa. Tämä näkyy varsin selvästi kaikilla tarkastelluilla lähiöalueilla. Esimerkiksi Kontulassa työttömyysaste kasvoi 2,2 prosentista 18,7 prosenttiin ja Koivukylä-Havukoskella 2,3 prosentista 16,6 prosenttiin vuosina 1990–2018. Tunnusomaista Tampereen ja Jyväskylän lähiöille oli se, että niissä oli jo vuonna 1990 huomattavasti korkeampi työttömyysaste kuin pääkaupunkiseudun lähiöissä. Esimerkiksi Jyväskylän kohdelähiöissä työttömyys lisääntyi noin vajaasta 10 prosentista lähemmäksi 30 prosenttia samalla aikavälillä.

Kuva 03-10 antaa tarkemman kuvan eri kaupunkien ja kohdelähiöiden työttömyysasteen kehityksestä vuosien 1990, 2000, 2010 ja 2018 välillä. Kuviossa verrataan lähiöalueiden työttömyysasteen kehitystä suhteessa kaupungin keskiarvoon. Punaisella viivalla esitettävät alueet ovat sellaisia, missä työttömyysaste oli korkeampi lähiössä kuin kaupungissa keskimäärin, kun taas siniset viivat esittävät lähiöitä, missä työttömyysaste oli kaupungin keskiarvoa matalampi. Merkille pantavaa on se, että lähiöiden kehityssuunnat ovat olleet varsin moninaiset ja *lähiöiden väliset erot työttömyysasteessa olivat huomattavasti suuremmat vuonna 2018 kuin 1990.* Tämä näkyy erityisesti Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla, missä lähiöiden väliset työttömyyserot olivat korkeintaan muutaman prosenttiyksikön luokkaa vuonna 1990 mutta varsin merkittävät vuonna 2018. Kohdelähiöille on tunnusomaista se, että niissä on suhteellisen korkea työttömyys, lukuun ottamatta Matinkylää ja Peltolampea, joissa työttömyysaste oli vain hieman kaupungin keskiarvoa korkeampi.

Kuva 03-10. Työttömyysasteen kehitys lähiöissä suhteessa kaupungin keskiarvoon (1990, 2000, 2010, 2018).

Loppupäätelmät

Tässä osassa raporttia analysoitiin Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöiden sosioekonomista ja demografista kehitystä vuosina 1990–2019. Lähiöiden kehitystä tarkasteltiin suhteessa laajempaan väestörakenteen ja alueiden kehitykseen yleisellä tasolla Suomessa, erityyppisillä seuduilla sekä viidessä eri kaupungissa: Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Jyväskylässä. Lähiöiden sosioekonomista kehitystä analysoitiin työttömyysasteen, tulotason ja koulutustason muutosten kautta, jonka lisäksi tarkasteltiin lähiöiden demografista kehitystä väkimäärän, väestön ikärakenteen, kotitalouksien lukumäärän ja kokojakauman sekä väestön kielijakauman kautta.

Analyysin mukaan Suomen 1960- ja 1970-luvuilla rakennetut lähiöt olivat yleisesti ottaen melko keskivertoasuinalueita vielä vuonna 1990, mutta kyseisen vuoden jälkeen lähiöiden sosioekonominen kehitys on ollut epäedullista ja myös väestökehityksessä on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Väestön ikääntyminen ja maahanmuuton lisääntyminen ovat keskeisimpiä väestömuutoksen trendejä sekä Suomessa että yleisemmin Euroopassa, ja näiden vaikutus näkyy erityisen voimakkaana monilla lähiöalueilla (Wassenberg ym. 2004; Andersson & Musterd 2005; Hess ym. 2019; Stjernberg 2019). Kun lähiöt rakennettiin, niihin muutti paljon lapsiperheitä, mutta lapsiperheiden osuus on sittemmin tasaisesti laskenut. Nykyään lähiöissä asuu aiempaa enemmän ikääntyneitä samalla kuin myös yksin asuvia asukkaiden osuus on kasvanut tasaisesti vuosien 1990 ja 2019 välillä. Vieraskielisen väestön osuuden lisääntyminen näkyy monissa lähiöissä, joskaan ei kaikissa. Tämän saattaa selittää se, että maahanmuuttajataustaisella väestöllä on usein rajatummalla mahdollisuudet valita asuinpaikkansa, jolloin on todennäköisempää, että he päätyvät asumaan sinne, missä asuminen on edullista eli usein vuokra-asuntovaltaisille lähiöalueille (ks. myös Dhalmann 2011; Viikama 2011). Etenkin monilla pääkaupunkiseudun lähiöissä on havaittavissa, että vieraskielisen väestön osuus on selvästi kasvanut erityisesti 2000-luvulla. Sen sijaan maahanmuuton vaikutus näyttää paljon pienemmältä esimerkiksi Tampereen ja Jyväskylän lähiöissä, mikä heijastaa kaupunkien välisiä eroja yleisemmin, sillä vieraskielisen väestön osuus on selvästi korkeampi Vantaalla, Helsingissä ja Espoossa kuin Tampereella ja Jyväskylässä.

Vaikka lähiöiden sosioekonominen kehitys on ollut epäsuotuisaa kaikilla tarkasteltavilla seututyypeillä ja kaikissa hankekaupungeissa, väestöltään taantuvien seutujen lähiöt näyttävät kuitenkin olevan keskimäärin kaikkein epäsuotuisimmassa sosioekonomisessa asemassa, kun niiden sosioekonomista kehitystä verrataan yleisempään työllisyys-, koulutus- ja tulotason kehitykseen Suomessa. Lähiöiden ikärakenteessa ja kotitalousrakenteissa havaittavat muutokset sekä väestön väheneminen ovat myös olleet kaikkein merkittävimmät taantuvilla seuduilla.

Lähiöiden kehitys näyttää olevan läheisesti yhteydessä laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin ja erityisesti niitä ympäröivien seutujen kehitykseen. Lähiöiden sosioekonomisen kehityksen kannalta keskeisiä tekijöitä näyttäisivät olevan talouden rakennemuutos ja siihen liittyvät muutokset työmarkkinoilla (vrt. Murie ym. 2003; Wassenberg ym. 2004). Erityisesti pääkaupunkiseudulla oli ennen 1990-luvun lamaa varsin pienet alueiden väliset erot ja käytännössä lähes täystyöllisyys, mikä näkyy siinä, että jokaisessa pääkaupunkiseudun lähiössä oli alle neljän prosentin työttömyysaste vuonna 1990. Sen sijaan taantuvien seutujen lähiössä työttömyysaste oli kyseisenä vuonna noin kolme kertaa korkeampi kuin kasvavilla seuduilla. Yleinen kehityssuunta 1960- ja 1970-luvun lähiöalueille on kuitenkin se, että työttömyysaste on vakiintunut huomattavasti korkeammalle tasolle kuin ennen lamavuosia, ja suuri osa tämän aikakauden lähiöistä on jäänyt yleisestä työllisyyskehityksestä jälkeen kaikentyyppisillä seuduilla ja eri kaupungeissa. Talouden rakennemuutos ja siihen liittyvät muutokset työmarkkinoilla näyttävät johtaneen tilanteeseen, jossa erityisesti matalammin koulutetulle väestölle soveltuvia työpaikkoja on aiempaa vähemmän (ks. esim. Myrskylä 2017). Tarkasteluiden valossa näyttää siltä, että lähiöiden suhteellisen matalasti koulutetulla väestöllä on ollut aiempaa vaikeampaa työllistyä lamanjälkeisessä uudenaikaisessa työmarkkinatilanteessa. Matalasti koulutetun väestön aiempaa huonommat työllistymismahdollisuudet näyttävät heijastuvan lähiöissä havaittavaan epäsuotuisaan tulokehitykseen.

Lähiöiden väestörakenteessa havaittavien yleisten sosioekonomisten ja demografisten muutosten valossa näyttää siltä, että 1960- ja 1970-luvun lähiöiden vetovoimaisuus on laskenut viime vuosikymmenten aikana. Kun lähiöt rakennettiin, ne tarjosivat sen ajan mittapuun mukaan modernia ja tilavaa asumista ja uusille asukkaille tyypillisesti merkittävän parannuksen asumisen tasoon (ks. esim. Saarikangas 2016). Vaikuttaisi siltä, että tämän aikakauden kerrostalolähiöt vastaavat nykyään aiempaa huonommin asumistoiveita, jolloin myös asuntomarkkinakysyntä on aiempaa eriytyneempi. Lisäksi eri väestöryhmillä on erilaiset mahdollisuudet toteuttaa toiveitaan. Myös asumisen taso on yleisemmin noussut ja asuntotarjonta moninaistunut lähiörakentamisen jälkeisenä aikana. Tästä näkökulmasta vaikuttaisi siltä, että lähiöiden kerrostalovaltainen asuntokanta yhdistettynä kielteisiin mielikuviiin alueiden sosiaalisesta ympäristöstä on vaikuttanut kielteisesti tämän aikakauden lähiöiden asemaan valikoivan muuttoliikkeen kautta (ks. esim. Vilkama ym. 2016).

Vaikka useimmat suomalaiset lähiöt ovat selvästi taantuneet, on myös lähiöitä, joiden sosioekonominen asema on hyvä. Lähiöiden keskinäiset erot ovatkin kasvaneet varsin merkittävästi viime vuosikymmenten aikana ja niiden kehityskuluissa ja nykytilanteessa on huomattavia eroja, mikä on syytä ottaa huomioon puhuttaessa lähiöistä ja niiden tulevaisuudesta. Yleisistä mielikuvista huolimatta lähiöistä ei siis voi puhua yhdenmukaisina asuinalueina, vaikka monia alueita yhdistävätkin samankaltaiset ominaispiirteet - ja monesti myös epäsuotuisat kehityskulut, joihin liittyy laajempaan kaupunkiseutuun ja sen kokoon ja kehitykseen kytkeytyvää dynamiikkaa.

4 Lähiöiden palvelurakenteen muutos

Lähiöiden syrjäinen sijainti suhteellisen lähellä kaupunkien keskustaa, liian pieni asukasmäärä, yhteiskunnan lisääntynyt liikkuvuus ja autoistuminen sekä vähittäiskaupan rakennemuutos ovat lähiöiden rakentamisajasta alkaen vaikeuttaneet kattavien palvelujen saamista lähiöihin. Myöhemmin muun muassa väestön ikääntyminen, asukasmäärän lasku, lama ja digitalisaatio ovat aiheuttaneet haasteita lähiöostareille ja palvelujen pysymiseen asuinalueilla. Tässä luvussa tarkastelemme mitä lähiöiden palveluille on tapahtunut pääkaupunkiseudulla 1990-luvun laman jälkeen: mitä palveluja lähiöissä on, miten lähiöt eroavat muista asuinalueista ja miten palvelujen lukumäärä on muuttunut. Näytämme, että niin lähiöt kuin muutkaan myöhemmät asuinalueet eivät käytännössä enää ole itsenäisiä naapurustoyksiköitä. Ajan kuluessa naapurustojen rajat ovat hämärtyneet ja laajenneet: erityisesti vähittäiskaupan sijoittumislogiikka perustuu entistä enemmän ihmisten liikkuvuuteen, palvelujen maantieteellisen läheisyyden sijaan.

Lähiöiden suunnittelu perustui, kansainvälisten esimerkkien tapaan, naapurustoyksikön ideaan (ks. luku 2.2). Naapuruston ajateltiin toimivan itsenäisenä yksikkönä, joka pystyy täyttämään asukkaidensa arjen perustarpeet. Lähiöitä kuitenkin kritisoitiin palvelujen puutteesta ja asuinympäristön ankeudesta jo niiden syntyajoista lähtien. Ensimmäisten lähiöiden ongelmana pidettiin 1960-luvulla sitä, etteivät niiden asukasmäärät riittäneet tarpeellisen palvelutarjonnan ylläpitämiseksi, joten 1970-luvulle tultaessa lähiöiden mittakaavaa ja väkimäärää kasvatettiin palvelujen saamiseksi asuinalueille, siinä kuitenkaan erityisen hyvin onnistumatta (Lähiöiden kehittämisen ongelmia 1985). Huonoista palveluista tuli 1970-luvulla myös sanomalehtikirjoittelun myötä lähiöitä yleensä leimaava ominaisuus (Roivainen 1999).

Lähiöiden rakentaminen tapahtui samanaikaisesti yhteiskunnan autoistumisen ja vähittäiskaupassa alkavan rakennemuutoksen kanssa. Myymäläkoko kasvoi ja lukumäärä väheni, ja kaupat alkoivat sijoittua entistä enemmän keskustan lisäksi kaupungin laiduille hyvien autoliikenneyhteyksien päähän. Yhtäältä tämä toi lähiöiden asukkaille paremmat myymäläpalvelut lähelle kotia, mutta toisaalta lähiötavaratalot sijoituivat useimmiten asuinalueiden reunoille tai ulkopuolelle, jolloin autottomat asukkaat jäivät syrjään näistä palveluista (Paakkanen 1975). Vuosikymmenten kuluessa kaupunkikeskustojen ulkopuoliset alueet ovat vahvistaneet asemaansa kaupan keskuksina ja lisänneet yhteiskunnan autoriippuvuutta (Rehunen 2014).

Samalla lähiöiden paikallisiin tarpeisiin vastaavien ostoskeskusten palvelutarjonta on monin paikoin köyhtynyt ja yksipuolistunut 1990-luvun taloudellisen laman seurauksena: ”*yhä useampien lähiöasukkaiden arkipäivää on se, että palvelut vähenevät ja yksipuolistuvat*” (Halme ym. 2001: 7). Pankit, postit ja jopa ruokakaupat lähtivät lähiöostareista, tilalle jäivät pizzeriat, baarit ja pankkiautomaatit (em.). Tämä kehitys on myös jatkunut 1990-luvun jälkeen, lähiöostareiden menettäessä merkityksensä palvelukeskittymänä (Krokkfors 2013).

Miltä tämä palvelutarjonnan köyhtyminen ja yksipuolistuminen 1990-luvun laman jälkeisenä aikana näyttää? Ovatko palvelut todella hävinneet lähiöistä? Tulkinnat lähiöiden köyhtyvistä palveluista perustuvat yleensä havaintoihin yksittäisistä lähiöistä, eikä kattavaa määrällistä analyysiä lähiöiden palveluista ennen ole tehty.

Tässä luvussa tarkastelemme pääkaupunkiseudun palvelujen lukumäärää, sijaintia ja muutosta vuodesta 1996 vuoteen 2018 Tilastokeskuksen ja HSY:n ylläpitämän toimipaikkarekisterin avulla kolmesta eri näkökulmasta. Ensimmäisenä tarkastelun kohteena on kaupallisten palveluiden

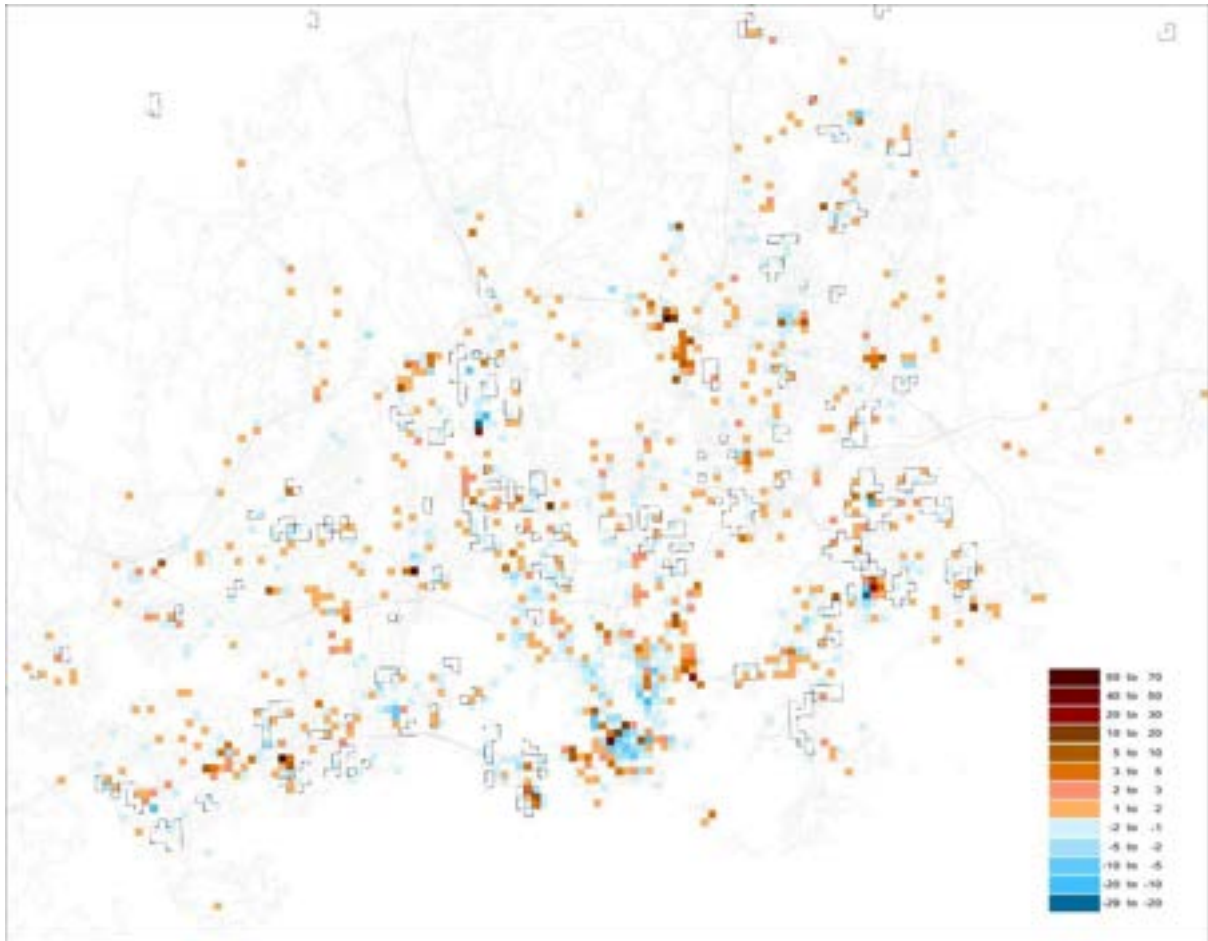
sijaintimuutokset tieverkon keskeisyydessä. Toisena tarkastelun kohteena on väestökasvun ja uuden asuntotuotannon suhde lähiöihin keskuksina, sekä urbaanien palveluiden kasvuun. Lopuksi tarkastelemme palveluiden sijoittumista ja tapahtuneita muutoksia lähiöalueilla.

4.1 Keskeisyysanalyysi ja kilpailevat naapurustot

Keskeiset huomiot:

- Lähiömalleissa luotu mielikuva kaupan palveluiden paikallisesta sijainnista ei vastaa kaupan sijoittumisen nykytilannetta
- Esikaupungissa kaupan seudullinen saavutettavuus on muuttunut paikallista saavutettavuutta merkityksekkäämmäksi
- Seudun erilaisia naapurustoja vertaillen kauppa sijoittuu alueille, joiden sijainti on keskeinen erityisesti etäältä liikuttaessa. Lähiympäristönsä osalta nämä alueet kuuluvat seudun heikoimpaan osaan

Tutkimusosiossamme tarkastelimme vähittäiskaupan erityyppisten yksiköiden sijoittumista suhteessa tieverkon keskeisyyksiin erikokoisissa naapurustoissa. Tarkoituksena selvittää miten sijainnit, joita kaupalliset palvelut suosivat sopivat yhteen lähiöideaalien ja naapurustokonsepteihin perustuvan kaupunkirakenteen kanssa. Luvussa 4.3 tarkastellaan puolestaan yksityiskohtaisemmin erityyppisiä palveluita.

Kuva 04-1. Vähittäiskaupan yksiköiden lukumääräinen muutos 1996–2018 250*250 metrin ruudukossa. Kerrostalovaltaiset lähiöt (1960-ja 1970-l.) esitetty mustin rajauksin.

Vähittäiskaupan muutosta on tutkittu perusteellisesti viimeisen vuosikymmenen aikana mm. laajoissa usean yliopiston yhteisessä Kauppakeskukset osana kestävästä kulutuksesta ja kaupunkirakennetta (KOKKKA) ja Kestävät kauppapaikat verkostokaupungissa (KAVERI) tutkimushankkeissa (Kanninen & Rantanen 2010, Mäntyselä et al. 2012). Lisäksi lähiöiden ostoskeskusten ja kivijalkakauppojen kysymyksiä on kartoitettu intensiivisesti (mm. Laitinen 2012; Laitinen & Huuhka 2012a-c; Ilmonen 2013). Yllä olevaan kuvaan olemme koonneet koosteen vähittäiskaupan muutoksesta suhteessa Re:Urbia hankkeessamme tarkasteltuihin kerrostalovaltaisiin lähiöihin. Yhteenvetona kahden kymmenen vuoden kehityksestä voidaan todeta Suurten kauppakeskittymien mukanaan tuoman uudelleenjärjestymisen sekä alueiden sisällä tapahtuneet sijaintimuutokset. Lähiöiden tarkastelun kannalta keskeisintä ei kuitenkaan ole tarkastelualueiden sisäiset muutokset vaan kasvu, joka pääsääntöisesti on tapahtunut tarkastelussa olevien väliin. Ilmiö on osa perinteisen hierarkkisen kaupunkikehityksen purkautumista uudella tavalla jäsentyneeksi verkstorakenteeksi, jota on seikkaperäisesti kuvattu Tampereen kehityksen osalta jo aiemmin (Alppi & Ylä-Anttila 2007).

Jatkoanalyysissämme tarkasteltiin kaupan yksiköiden sijoittumista ja jakaumaa sekä kokonaisuutena että jaettuna karkeasti kuuteen eri luokkaan. Luokituksessa on kaksi eri pääkategoriaa päivittäistavarakauppa sekä erikoistavarakauppa ja näissä molemmissa kolme kokoluokkaa pieni (0–400m²), keskisuuri (400–1000m²) ja suuri (1000m²+). Tämä luokitus on esitetty alla olevassa graafissa eri väreillä seuraavasti: pieni päivittäistavarakauppa (oranssi), keskikokoinen päivittäistavarakauppa

(punainen), suuri päivittäistavarakauppa (tumma punainen), pieni erikoistavarakauppa (sininen), keski-suuri erikoistavarakauppa (vaaleansininen) ja iso erikoistavarakauppa (turkoosi). Analyysi suoritettiin koko kaupunkiseudun laajuisena, mutta tarkastelimme esikaupunki- ja kantakaupunkialueita myös erillisinä niiden erilaisten sijoittumisen logiikoiden tunnistamiseksi. Eri vähittäiskaupan tyyppien maantieteellinen jakautuminen – eli kuvan 04-1 jaottelu em. kuuteen kauppatyyppiin – on esitetty Liitteessä 5.

Kuva 04-2. Esimerkki vähittäiskaupan tyyppien jakautumisesta esikaupunkivyöhykkeellä. Vasemman puoleisessa kuvassa on esitetty eri vähittäiskappatyyppien (värit oranssista siniseen) 1 km:n saavutettavuusnaapurustossa ja oikeanpuoleisessa sijoittuminen 6 km:n saavutettavuusnaapurustossa. Pylväskyyvio kuvaa kyseisen kauppatyyppien jakautumista hyvän saavutettavuuden kymmenyksiin (desiileihin). Kussakin pylväskyyviössä vasemmalla on parhaaseen saavutettavuuskymmenykseen sijoittuvat kaupat ja oikealla huonoimmassa saavutettavuuskymmenyksessä sijaitsevat kaupan yksiköt. Kuvio on tulkittavissa siten, että 1 km:n hyvällä saavutettavuudella ja kaupan sijoittumisella ei ole positiivista yhteyttä, vaan kaupat näyttävät sijoittuvan pikemminkin tämän mittakaavan huonosti saavutettaviin naapurustoihin. (vasemmanpuoleinen kuva) Kuuden kilometrin kokoisessa naapurustossa, hyvän saavutettavuuden alueet kuitenkin korostetusti kokoavat kaikkia vähittäiskaupan tyyppejä (oikeanpuoleinen kuva).

Tutimusasetelmissämme esikaupunkialueen liikenneverkko jaettiin eri kokoisin, toistensa kanssa päällekkäisiin saavutettavuusvyöhykkeisiin ja vertailtiin kaupallisten sijoittumista näihin. Analyysi suoritettiin useassa mittakaavassa, jotka määriteltiin segmentteittäin kasvavana “naapurustona” tieverkolla. Naapurustokoot md010, md020, ..., md120 vastaavat karkeasti keskimääräisiä liikkumisetäisyyksiä 1 km, 2 km ..., 12 km. Saavutettavuusarvot jaettiin kymmeneen hyvyysluokkaan (desiileihin), kaikissa tarkastelumittakaavoissa kuhunkin luokkaan kuuluvien vähittäiskaupan yksiköiden suhteita vertailtiin toisinaan. Hyvä saavutettavuus ja keskeinen sijainti paikallisessa naapurustossa näyttäisi olevan merkityksellistä kaupallisille palveluille. Toinen vaihtoehtoinen tulkintamahdollisuus on, että kaupan alueiden suunnittelussa lähiympäristön saavutettavuuteen ei kiinnitetä huomiota ja lähiympäristön muuttuvat suunnittelun myötä lähiympäristöltään asuinalueita huonommin saavutettaviksi. Tutkimuksessa tehdyllä analyysillä ei tähän saada lisävalaistusta ja tarkempien johtopäätösten tekeminen edellyttää tarkempaa jatkoselvitystä.

Suurempien liikkumisetäisyyksien naapurustossa tulokset olivat kuitenkin kiistattomia. Kaupan yksiköt pienistä päivittäistavarakaupoista suuriin kauppakeskuksiin sijaitsevat paikoissa, joissa tieverkon keskeisyyteen perustuva saavutettavuus on suhteellisesti paras noin 5–8 km etäisyydellä (Kuva 04-2). Suuri osuus – noin kolmannes – kaupallisista palveluista sijaitsee tieverkon keskeisimmällä desiilillä mittakaavassa, joka vaihtelee 5–9 kilometrin etäisyydellä. Paikallisemmassa naapurustossa, 0–2 km, korrelaatiota ei ole tai se on jopa negatiivinen. Tulos tukee oletusta monikeskeisestä kaupunkirakenteesta. Vähittäiskaupan palvelut näyttäisivät hakeutuvan sijainteihin, jotka ovat erityisen hyvin saavutettavia 3–9 km kokoisissa naapurustossa, joten on oletettavaa, että myös asiakaspotentiaali tulee tältä alueelta.

Verkoston keskeisyyden ja saavutettavuuden näkökulmasta ihmisten toiminnallisen naapuruston laajuus näyttäisi paljon suuremmalta kuin alkuperäinen naapurustoyksikön tai asumalähiön idea, jonka ajateltiin sisältävän päivittäiset palvelut. Erityisesti esikaupunkivyöhykkeellä pidemmät, jopa yli 10–12 km etäisyyden keskeisimmät sijainnit korostuvat, kun tarkastellaan kaupallisten palveluiden sijaintia suhteessa tieverkkoon. Myös koko kaupunkiseudun aineistossa voidaan havaita siirtymää kohti yhä pidempiä etäisyyksiä. Muutos vuodesta 1996 vuoteen 2018 osoittaa, että enemmän vähittäiskaupan yksiköitä sijaitsee paikoissa, jotka ovat parhaimmin saavutettavissa noin 9 km etäisyydellä, vaikkakaan muutos ei ole dramaattinen.

Seuraavassa käymme läpi analyysien tuloksia yksityiskohtaisemmin. Vuoden 1996 aineistossa pienimmät päivittäistavarakaupan yksiköt (0–400 m²) näyttävät sijoittuvan verkoston keskeisille osille 6–8 km naapurustoa vastaavassa mittakaavassa (60–80 askelta analyysigraafissa), myös lyhyemmän etäisyyden – noin 3 kilometri (30 askelta) – keskeisyydellä näyttäisi olevan merkitystä sijoittumiselle. Paikallisimmassa mittakaavassa – 1 kilometri (10 askelta) – keskeisyys näyttäisi puolestaan olevan merkityksetön tai jopa korreloivan negatiivisesti. Keskikokoisten (400–1000m²) ja suurten (> 1000m²) päivittäistavarakaupan yksiköiden määrä painottuvat keskeisimpään kymmenykseen 7–8 kilometrin etäisyydellä (70–80 askelta). Erikoistavarakaupan yksiköillä jakauma on koosta riippumatta hyvin samalainen. Yksiköiden sijoittumisessa painottuu vuoden 1996 aineistossa sijoittuminen noin 5–8 kilometrin naapurustossa keskeisille verkoston osille ja muutos vuoteen 2018 näyttää, että keskeisen sijainnin merkitys yhä laajemmassa mittakaavassa, noin 4–9 kilometriä, kasvaa.

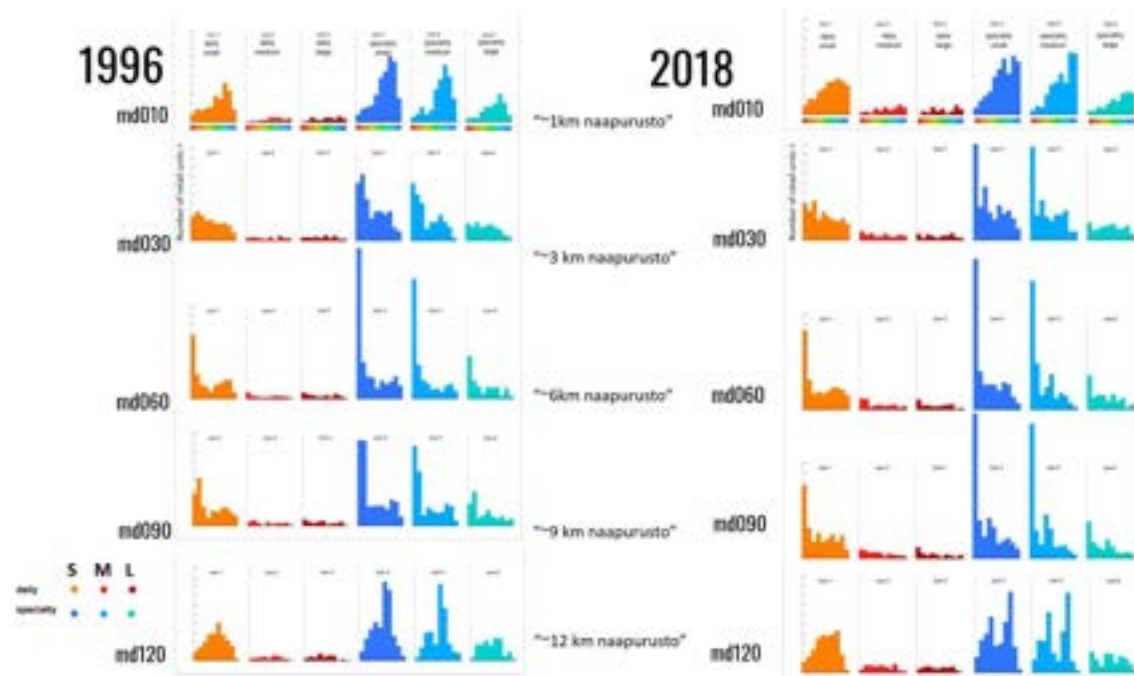
Tarkasteltaessa tieverkon parhaiten saavutettavia kymmenyksiä vuoden 1996 aineistossa eri mittakaavoissa, havaitaan että jakaumat ovat melko samantyyppiset kaikilla tyypeillä. Eniten yksiköitä parhaimpaan kymmenykseen sijoittuu mittakaavoissa, joka vastaa noin 7–8 kilometrin etäisyyttä. Muutos vuoteen 2018 mennessä näyttää, että suurimmat määrät kaupan yksiköitä sijoittuu saavutettavuudeltaan parhaimpaan kymmenykseen melko tasaisesti 4–9 kilometrin kokoisissa naapurustoissa. Eli näyttää siltä, että saavutettavuus useissa liikkumismittakaavoissa on muuttunut tärkeämmäksi.

Kaupunkiseudun kokonaisuutta siitä erotettuun esikaupunkivyöhykkeeseen verrattaessa keskipitkillä etäisyyksillä, noin 6–9 kilometrin kokoisissa naapurustoissa, keskeiset verkoston osat eivät kuitenkaan korostu kaupanyksiköiden sijoittumisen painopistealueina, vaan keskeinen sijainti seudullisilla etäisyyksillä, yli 10 kilometrin naapurustossa näyttäisi houkuttelevan suurimman määrän kaupan yksiköitä (Kuva 04-3). Tämä näkyy selvimmin 2018 vuoden aineistossa. Erilaisten kaupan yksikkötyyppien osalta esikaupunkialueen tarkastelu erillisenä tuo hieman vaihtelua määrällisiin jakaumiin. Pienillä ja keskikokoisilla yksiköillä sekä päivittäis- että erikoistavarakaupassa näyttäisi olevan kaksi painopistettä: 3–5 kilometrin naapurustoissa ja yli 10 kilometrin kokoisissa naapurustoissa (Kuva 04-5).

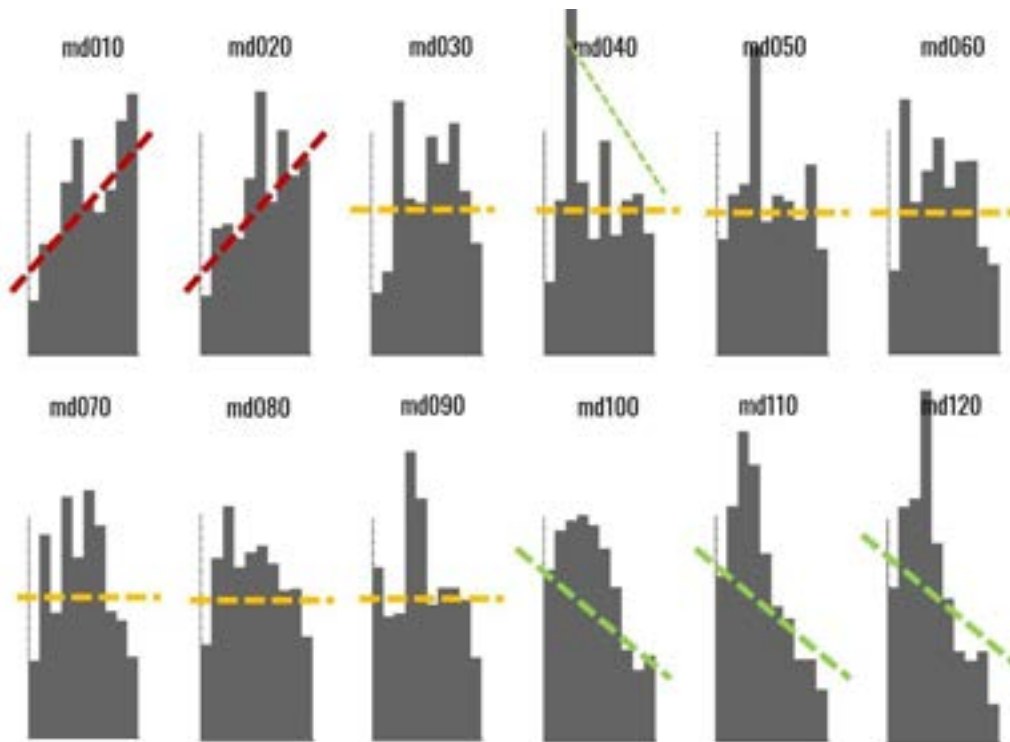
Vaikka kyselytutkimuksen perusteella kohdelähiöissä pääosa ihmisistä vaikuttaa tyytyväisiltä elintarvikekauppojen saavutettavuuteen, kyselytutkimuksessa esiin tuli kuitenkin yksittäisiä lähiöitä, joissa löytyy myös merkittävä määrä etäisyyksiin tyytymättömiä asukkaita. Tätä on eritelty tarkemmin luvussa 6.1.

Jos naapurustoyksikön konseptia tarkastellaan sosiaalisena konseptina, jossa yhteisöllisyyttä syntyy ihmisten kohtaamisista ja elävästä (paikallisesta) palvelukeskuksesta, ei kaupallisten palveluiden pako

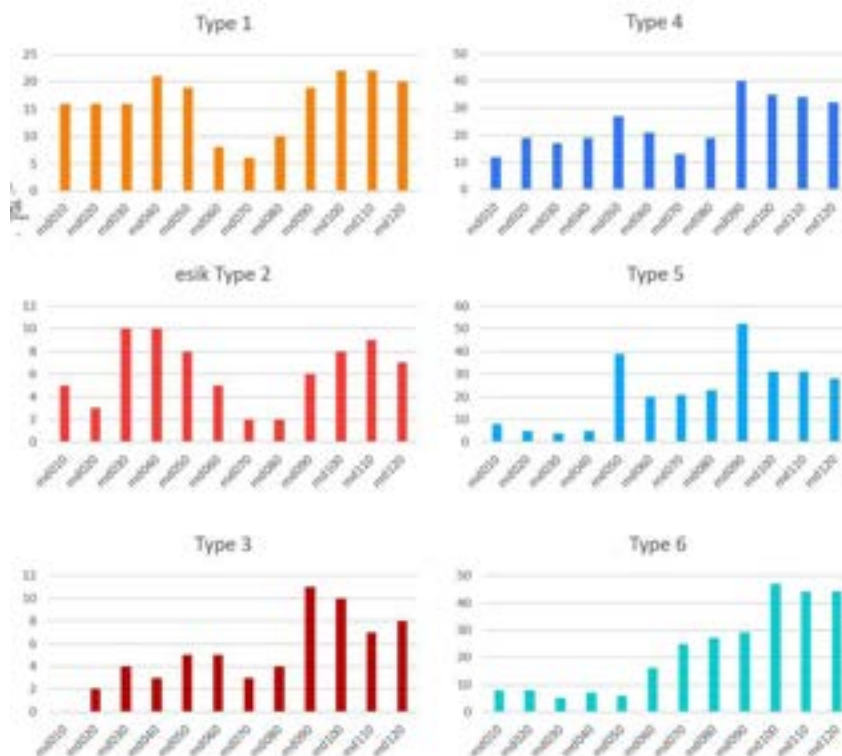
tällaista kehitystä tue. Kapallisten palveluiden muutto lähiöiden ulkopuolelle korostaa julkisten palveluiden, kuten koulujen ja kirjastojen (ks. Klinenberg 2018), roolia paikallisessa mittakaavassa. Analyysin perusteella näyttäisi siltä, että verkoston rakenteella on huomattava merkitys kaupan yksiköiden sijoittumiselle, mikä korostaa ihmisten mobiliteetin merkitystä. Täten myöskään rakennuskannan tiivistäminen ei yksin tai suoraviivaisesti voi korjata kaupallisten palveluiden puutetta niissä lähiöissä, joiden saavutettavuus verkostossa on heikko.

Kuva 04-3. Päivittäistavarakaupan yksiköiden jakaumat suhteessa tieverkon keskeisyyteen vuonna 1996 (vasemmalla) ja vuonna 2018 (oikealla). Jokainen kaavio näyttää kaupanyksiköiden eri tyyppien määrän tieverkon keskeisyyteen perustuvissa desileissä. Kaupan yksiköiden määrä (pysty akseli) keskeisimmässä desileissä on aina kaavion vasemmanpuoleisin pilari ja desiliien keskeisyys laskee oikealla mentäessä (vaaka- akseli). Kaupanyksiköt on jaettu karkeasti kuuteen eri tyyppiin: kolme päivittäistavarakaupan tyyppiä ja kolme erikoistavarakaupan tyyppiä. Nämä on jaettu vielä kumpikin kolmeen eri kokoluokkaan: pieni (S), keskisuuri (M) ja iso (L). Tyypit erottuvat kaavioissa eri väreillä seuraavasti: pieni päivittäistavarakauppa (oranssi), keskisuuri päivittäistavarakauppa (punainen), suuri päivittäistavarakauppa (tumma punainen), pieni erikoistavarakauppa (sininen), keskisuuri erikoistavarakauppa (vaalea sininen) ja iso erikoistavarakauppa (turkoosi). Ylimmän rivin graafit näyttävät kaupan yksiköiden jakauman paikallisessa mittakaavassa (md10 = ~1 km). Mittakaava kasvaa alaspäin mentäessä ja alimman rivin kaaviot (md120) näyttävät jakaumat seudullisessa mittakaavassa, joka vastaa noin 12 km naapurustoa.

Kuva 04-4. Kaikkien kaupanyksiköiden määrä ja jakauma eri mittakaavoissa tieverkon keskeisyyteen perustuvissa desiileissä vuonna 2018. Kukin kaavio näyttää tietyn naapuruston mittakaavassa (md010, md020, md030 ..., md120) kaupan yksiköiden (tyypittelemättömän) määrällisen jakauman tieverkon keskeisyyteen perustuvissa desiileissä.

Kuva 04-5. Erityyppisten kaupan yksiköiden määrä keskeisimmissä desiiieissä kauppatyypeittäin eroteltuna. Tarkastellut vähittäiskaupan tyypit ovat: pieni päivittäistavarakauppa (oranssi, Type 1), keskikokoinen päivittäistavarakauppa (punainen, Type 2), suuri päivittäistavarakauppa (tumma punainen, Type 3), pieni erikoistavarakauppa (sininen, Type 4), keskisuuri erikoistavarakauppa (vaaleansininen, Type 5) ja iso erikoistavarakauppa (turkoosi, Type 6). Kukin kaavio esittää kaupan yksiköiden määrän eri mittakaavoissa saavutettavuudeltaan keskeisimmillä tieverkon osilla eli parhaiten saavutettavassa kymmenyksessä. Saavutettavuusalueen mittakaava (= tarkastelunaapuruston koko) kasvaa vasemmalta oikealle (vrt. merkinnät md010, md020, md030 ..., md120).

4.2 Asuntotuotannon suhde lähiöihin ja palveluihin

Keskeiset huomiot:

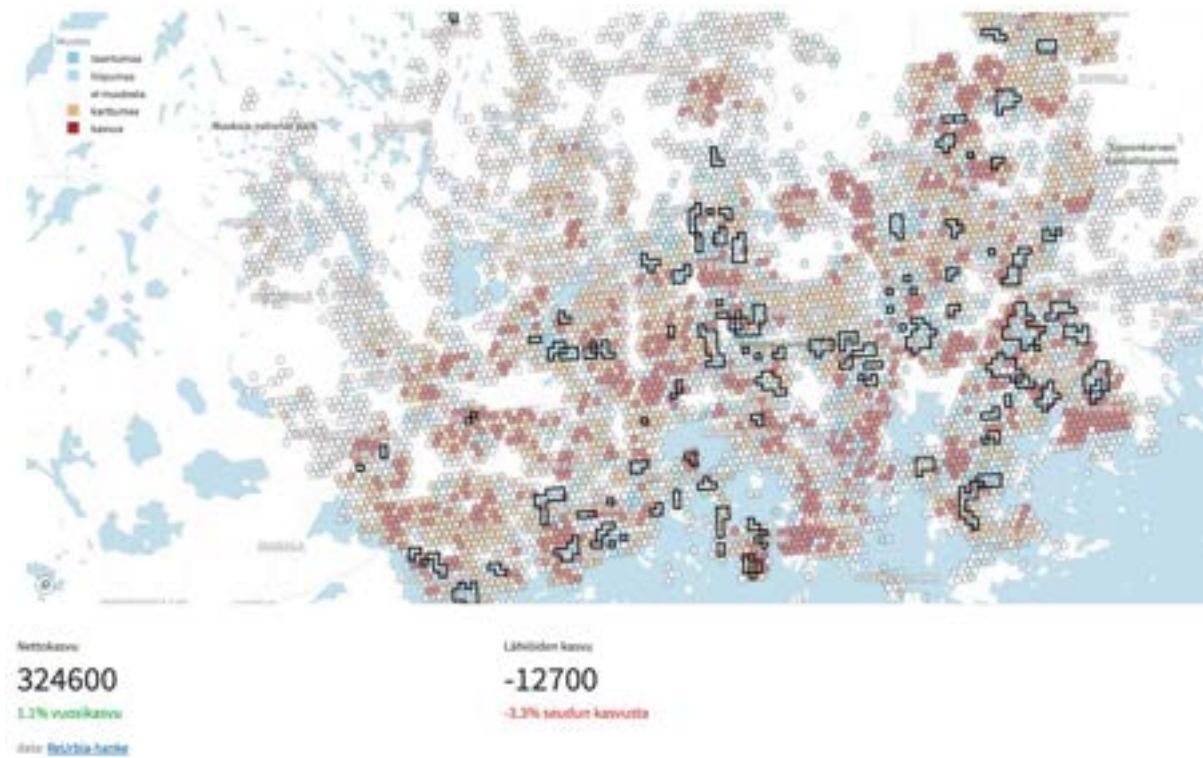
- Kaupunkien kasvu on ollut voimakkaampaa lähiöiden väleissä kuin niiden yhteydessä
- Urbaanien palveluiden kasvu on tapahtunut eri alueilla kuin asuinkerrosalamäärän kasvu

Kaupunkisuunnittelu vannoo vahvasti tiiviin rakentamisen nimeen ja perustelee sitä sekä kaupunkitalouden että kestävän kehityksen argumenteilla. Kaupunkitalouden tutkimus puhuu vahvasti tiiviimpien kaupunkien puolesta talouskasvun moottoreina (mm. Brueckner 2011; Bruegmann 2005; Ferreira ym. 2011; Glaeser 2007). Kestävyydysargumentit perustuvat taas näkemykseen ihmisten arkiasioinnin toteutumisesta paikallisemmin tiiviissä kaupungissa ja siten liikkumistarpeen vähenemiseen erityisesti autoilun osalta (mm. Boulange ym. 2017; Ferreira ym. 2011). Suomessa kaupunkiliikenteen muodostamien päästötavoitteiden saavuttamisessa maankäytön tehostamista pidetään jopa keskeisempänä keinona, kuin liikenteen päästöjä ohjaavia toimia¹.

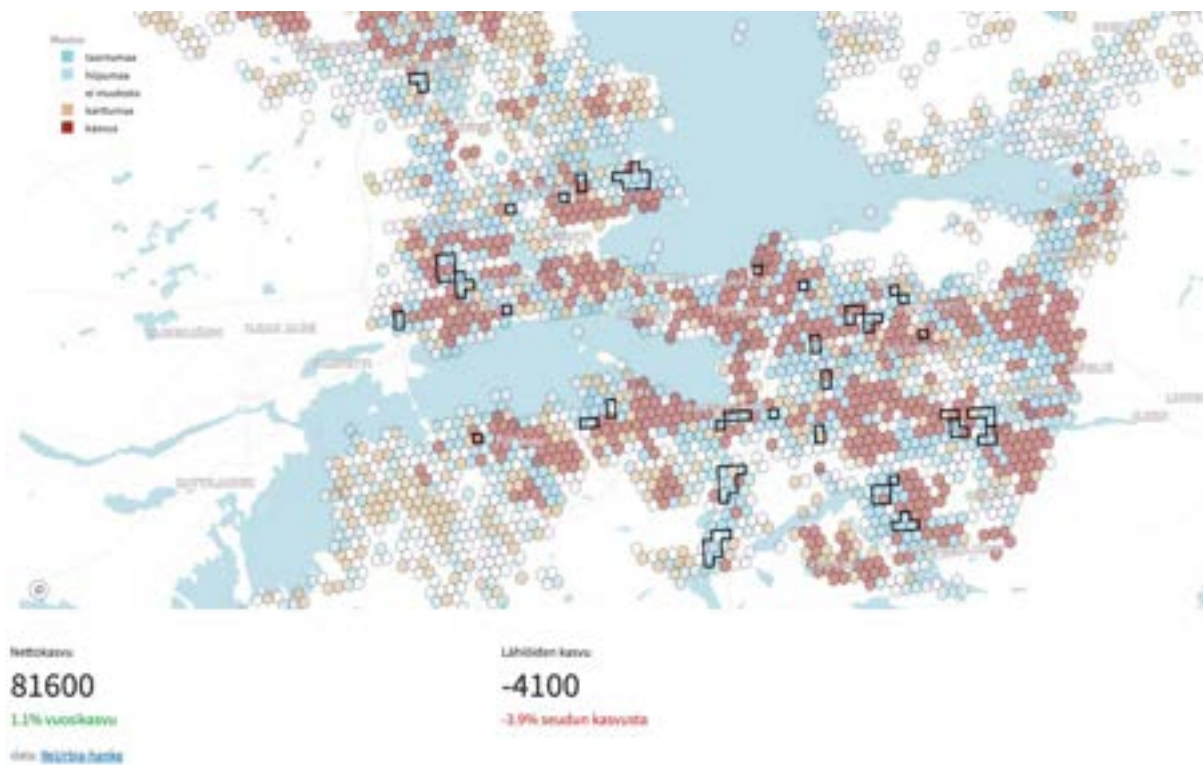
Nämä oletukset liikennesuunnittelun ja liikkumisen kestävydestä nojaavat siis vahvasti paikallisten palveluiden toteutumiseen tiivistymisen myötä. Tämän vuoksi tarkastelimme sekä kaupungin väestökasvun suhdetta lähiöihin perinteisinä palvelukeskittymänä että kaavoitetun kerrosalan kasvun suhdetta kaupunkikehitykseen urbaanien palveluiden² sijoittumisen kautta. Kaavoituksessa lähiöiden ajateltiin muodostavan kaupunkiin niin sanotun keskusverkon, jonka oli tarkoitus toimia sekä rakentamisen kasvua ja siitä seuraavaa asiointiliikenteen kasvua jäsentävänä palveluverkkona teollisuus- ja viheralueiden, sekä kantakaupunkiin suuntautuneiden liikenneyhteyksien varsilla. Seudun kasvu on kuitenkin tapahtunut lähes yksinomaan tämän keskusverkon ”silmuissa” – lähiöiden väleissä. Seudun kasvu onkin tarkoittanut lähiöiden osalta taantumaa, joka alkoi jo 1990-luvulla ja näkyy edelleen vahvana 30 vuoden tarkastelujaksolla (kuvat 04-5 - 04-7). Lisäksi urbaanit palvelut ja -liiketoiminnot ovat keskittyneet eri alueille, kuin kaavoitettu asuinkerrosala.

¹ Suomen Ilmastopaneelin politiikkasuositus listaa ensimmäiseksi suositukseksi yhdyskuntarakenteen tiivistämisen. (https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2018/10/Politiikkasuositus_ilmastopaneeli_liikenne.pdf)

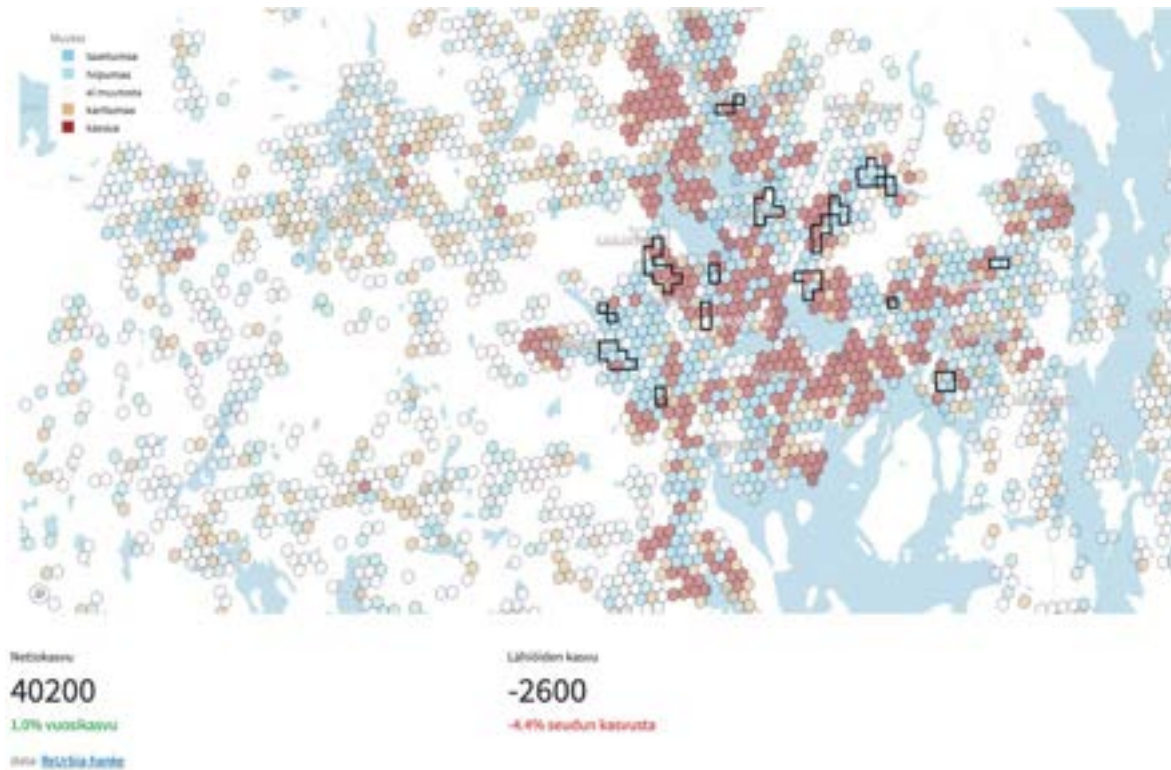
² Urbaanit palvelut -käsitteen toimialakohtainen sisältö on kuvattu liitteessä 1. Käsitteellä on tarkoitus tarkastella perinteisiä kaupallisia palveluja laajemmin urbaania kaupunkikehitystä, jota suunnittelulla tavoitellaan. Julkiset palvelut eivät sisälly tähän tarkasteluun.

Kuva 04-5: Väestötiheyden kasvu pääkaupunkiseudulla koko tarkasteluajanjaksolla 1990–2020. Edellä kuvatut 1960- ja 1970-lukujen kerrostalovaltaiset lähiöt on rajattu kartalta mustalla.

Kuva 04-6: Väestötiheyden kasvu Tampereen seudulla koko tarkasteluajanjaksolla 1990–2020. Edellä kuvatut 1960- ja 1970-lukujen kerrostalovaltaiset lähiöt on rajattu kartalta mustalla.

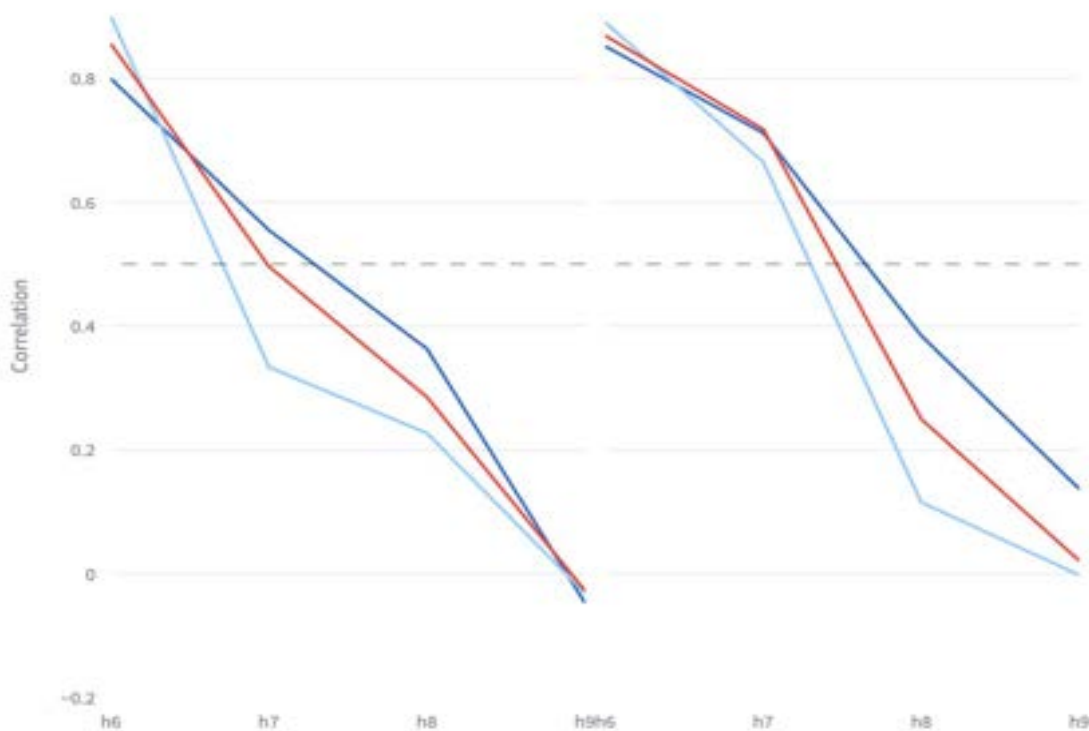
Kuva 04-7: Väestötiheyden kasvu Jyväskylän seudulla koko tarkasteluajanjaksolla 1990–2020. Edellä kuvatut 1960- ja 1970-lukujen kerrostalovaltaiset lähiöt on rajattu kartalta mustalla.

Valitulla tarkasteluajanjaksolla väestökasvu on kohdistunut pääosin irralleen 1960- ja 1970-luvuilla rakennettujen lähiöiden (keskusverkon) ulkopuolelle. Liitteeseen 6 on koottu tarkempi kuvasarja kolmen kaupunkiseudun asuntorakentamisen kasvusta ajanjaksoina: 1990–2000, 2000–2010 ja 2010–2016. Viimeinen kymmenvuotiskausi näyttäytyy kaikilla seuduilla poikkeavana lähiöiden yhteyteen sijoittuvan kasvun osalta. Kaikilla kaupunkiseuduilla väestökasvu on kääntynyt positiiviseksi myös vanhojen kerrostalovaltaisten lähiöiden yhteydessä. Pääkaupunkiseudulla väestönkasvusta 6,9 prosenttia on sijoittunut 1960- ja 70-lukujen kerrostalovaltaisten lähiöiden yhteyteen 2010-luvulla. Tampereella osuus on 3,6 prosenttia, Jyväskylässä 1,8 prosenttia. Taustalla on todennäköisesti sekä väestörakenteen nuorentumisen (nuoret perheet) ja 2010-luvulla voimistuneen täydennysrakentamisen yhteisvaikutus. Tärkeää on kuitenkin huomata, että osuudet seudun kasvusta ovat hyvin pienet. Seutu siis jatkaa vahvaa kasvuaan lähiöiden ulkopuolella.

Kaavoitetun kerrosalan ja kaupunkikehityksen suhde

Kasvun kohdistuessa lähiöiden ulkopuolelle nähtiin tarpeen tarkastella myös kaavoitetun ja rakennetun asuinkerrosalan suhdetta urbaanien liiketoimintojen ja -palveluiden kehitykseen. Tarkastelua varten Pääkaupunkiseudun asuinrakennuksien kerrosala ja urbaanien liiketoimintojen toimipaikkojen lukumäärät summattiin erikokoisiin tarkasteluruudukoihin H6, H7, H8 ja H9, ja kussakin ruudukossa tarkasteltiin asuntorakentamisen ja palveluiden välistä korrelaatiota. Eri mittakaavassa toteutuneiden korrelaatiokertoimien kautta löydettiin paikallisuuden laajuus, jossa kaavoituksen argumentti näin tarkastellen toteutuu. Analyysiruudukot toteutettiin kuusikulmaisina ja niiden säteet ja pinta-alat seuraavat: Ruutukoossa H6 3,2 km (26,6 km²), ruutukoossa H7 1,2 km (3,7 km²), ruutukoossa H8 0,5 km (0,65 km²) ja ruutukoossa H9 0,25 km (0,16 km²).

Tarkasteluajanjakso on 16 vuotta 2000-luvun alusta (2000–2016). Tuolla jaksolla seudun kasvu on kiihtynyt 1990-lukuun nähden huomattavasti sekä tuotetun asuinkerrosalan että palveluiden kehityksen suhteen. Havainnot voidaan kiteyttää seuraavasti. Tiiviin rakentamisen ja urbaanien liiketoimintojen sijoittumisen korrelaatio näyttää merkittävänä laajimmissa tarkastelumittakaavassa (H6 ja H7), mutta laskee vahvasti siirryttäessä kohti käveltäviä mittakaavatasoja (H8 ja H9)³. Kaavoitetun kerrosalan ja palveluiden kasvu on tapahtunut sijainniltaan eri alueilla (Kuva 04-1). Kerrostalokaavoitus ja niiden korkea kerrosalamäärä ei siis näytä lisäävän paikallisten palveluiden toteutumista yleisen perusargumentin mukaisesti. Laajemmassa mittakaavassa ns. yleiskaavatasolla korrelaatio on selkeä, mutta mittakaavan ollessa laaja (yli 1 km etäisyys) siihen liittyvä asiointi tapahtuu pääosin autolla (Culley 2020).

Kuva 04-8. Esikaupunkivyöhykkeen asuntotuotantokerrosalan ja kaupunkikehityksen korrelaatio eri tarkastelumittakaavoissa. Kuvion vasemmalla puolella esitetty tilanne vuonna 2000, oikealla tilanne vuonna 2016. Eri värein on kuvattu asumiskerrosalan suhdetta eri tavoin ryhmiteltyihin palvelutyyppeihin: erikoiskauppa (tumman sininen), päivittäistavarakauppa ja kioskit (vaalean sininen) sekä koko kaupanala (punainen). Katkoviiva osoittaa vahvan korrelaation rajaa (korrelaatiokerroin > 0,5). Yhden työntekijän toimipisteitä ei laskettu mukaan, koska ne ovat pääosin yksityisrittäjien kotiosoitteissa tai ilman asiakasliiketilaa.

³ Korrelaatiomenetelmänä käytettiin Pearsonin korrelaatiota, jonka laskemista varten kunkin mittakaavan otos muunnettiin normaalijakaumaksi tunnistamalla ns. Box Cox -menetelmällä kullekin jakaumalle suotuisin muunnoskerroin. Näin lisättiin eri mittakaavatasojen korrelaatioiden vertailukelpoisuutta. Menetelmän datapaperi on avoimena osoitteessa: https://teemuja-ndp.streamlit.app/Data_Paper_2

4.3 Palvelujen paikallinen saavutettavuus pääkaupunkiseudulla

Keskeiset huomiot:

- Peruspalvelujen saavutettavuus on pääkaupunkiseudun lähiöissä hyvä: 90 prosentilla lähiöiden asukkaista on ainakin ruokakauppa, koulu ja päiväkoti 1 kilometrin säteellä kotoa.
- Kauppojen lukumäärä on 1990-luvun jälkeen vähentynyt ja ravintoloiden, kahviloiden ja baarien lukumäärä kasvanut niin lähiöissä kuin muilla alueilla.
- Lähiöiden asukkailla ei ole vähemmän julkisia ja kaupallisia palveluja lähiympäristössään, kun huomioidaan kaupunkirakenteelliset tekijät (asukas- ja työpaikkatiheys ja etäisyys keskustaan ja raideliikenteen asemiin).
- Pienimmissä ja syrjäisimmissä lähiöissä monien palvelujen saavutettavuus on heikentynyt.

Miltä palvelujen saavutettavuus asuinalueella näyttää? Yllä luvussa 4.1 näytimme, että vähittäiskaupan yksiköt ovat siirtyneet asukkaiden läheltä tieverkossa keskeisempiin sijainteihin. Tämä asettaa kuitenkin eri väestöryhmät eriarvoiseen tilanteeseen, sillä kaikilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia liikkua autolla tai edes joukkoliikenteellä.

Tässä luvussa tarkastelemme joidenkin julkisten ja kaupallisten palvelujen paikallista saavutettavuutta pääkaupunkiseudulla ja erityisesti sen lähiöalueilla. Paikallisilla palveluilla tarkoitamme tässä niitä palveluja, jotka sijaitsevat yhden kilometrin säteellä asukkaiden kodista. Tämä vastaa suunnilleen 15 minuutin kävelymatkaa.

Tarkasteluajanjaksolla seudun asukasmäärä on kasvanut 30 prosentilla noin 1,2 miljoonaan asukkaaseen. Erilaisten julkisten ja kaupallisten palvelujen toimipisteiden lukumäärissä on pääkaupunkiseudulla vuosina 1996–2018 havaittavissa seuraavat yleiset muutokset:

- 1) *erikoistuneiden myymälöiden lukumäärä on vähentynyt noin 20 prosenttia, ja*
- 2) *myös syrjäisemmillä alueilla peruselintarvikkeita ja muita sekalaisia palveluja tarjoavien kioskien ja huoltoasemien määrä on lähes puolittunut, kun*
- 3) *vähittäiskaupan keskittyminen suurempiin yksiköihin on jatkunut: tavaratalojen ja hypermarkettien lukumäärä on kasvanut kolmanneksella.*

Muun muassa elintapojen ja kulutuksen muutoksiin liittyen

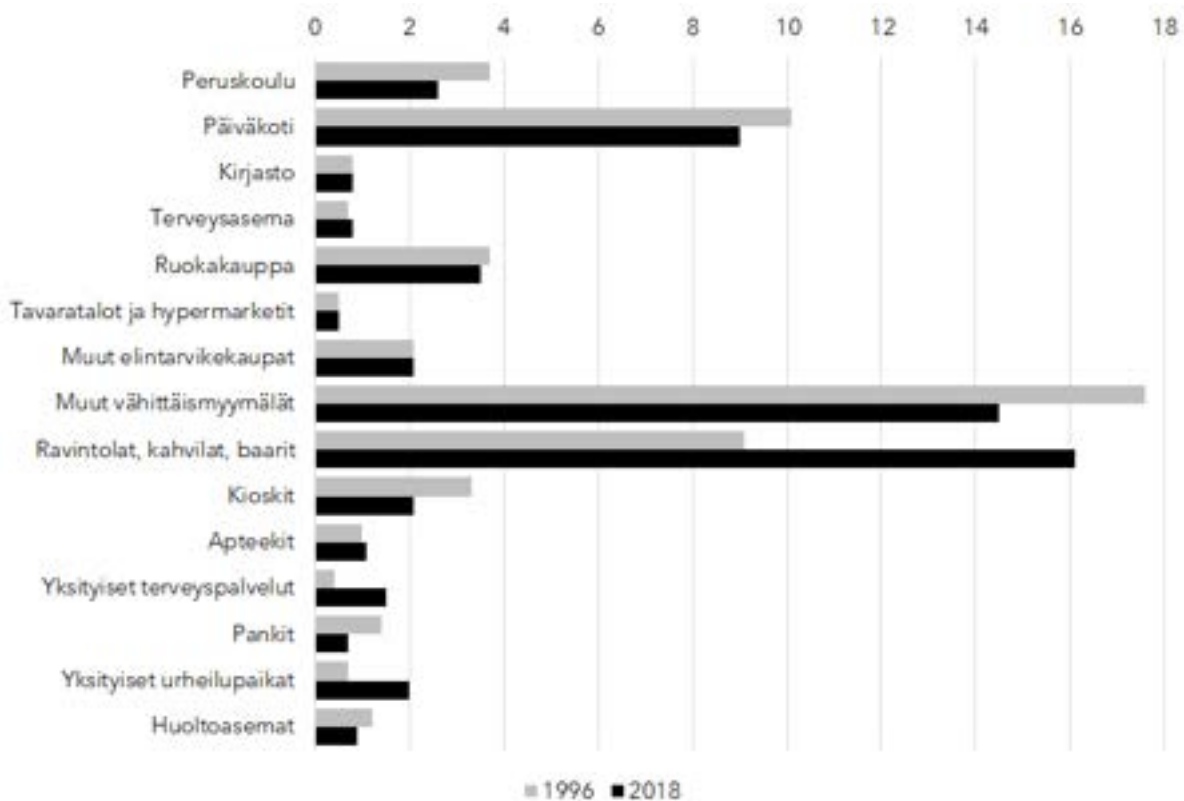
- 4) *ravintoloiden, kahviloiden ja baarien lukumäärä on kasvanut 70 prosenttia,*
- 5) *yksityisten terveyspalvelujen tarjoajien lukumäärä on kasvanut 60 prosenttia,*
- 6) *yksityisten kuntosalien ja muiden urheilupaikkojen lukumäärä on kasvanut 60 prosenttia.*

Digitalisaation vaikutus palvelujen tarjontaan fyysisissä toimipaikoissa näkyy selvimmin

- 7) *pankkien lukumäärässä, joka on vähentynyt neljänneksellä.*

Nämä muutokset ovat suhteellisesti lähes samansuuruisia niin kantakaupungissa kuin erityyppisillä esikaupunkialueilla (Kuva 04-9). Lähiöissä yhden kilometrin päässä asukkaista sijaitsevien ravintoloiden, kahviloiden ja baarien kasvu on jopa suurempi kuin muilla aluetyypeillä (+76 %, muut +50–57 %), ja erikoismyymälöiden väheneminen hieman pienempää (-18 %, ks. liitetaulukko L8-1).

Suurempiin yksikköihin keskittyneelle vähittäiskaupalle sijainti asukkaiden välittömässä lähiympäristössä ei siis enää ole yhtä tärkeää. Monilla asuinalueilla sen sijaan vapaa-ajan viettoon liittyvät palvelut (kuten ravintolat ja kuntosalit) ovat vallanneet alaa.

Kuva 04-9. Palvelujen keskimääräinen lukumäärä 1 kilometrin säteellä pääkaupunkiseudun lähiöasukkaista vuosina 1996 ja 2018. Muiden asuinalueuetyyppien tiedot löytyvät liitteestä 8.

Markku Lankinen (1998) selvitti 36 lähiön tilastollisessa seurannassa lähiöiden palvelutason yhteyttä eräisiin lähiöiden rakenteellisiin ominaisuuksiin vuonna 1995. Palvelujen määrä näytti hänen aineistossaan olevan positiivisesti yhteydessä lähiön tulotasoon ja negatiivisesti työttömyysasteeseen. Oletuksesta poiketen ei kuitenkaan lähiön koko (asuntokuntien määrä) selittänyt palvelujen määrää, mikä Lankisen mukaan korostaa lähiön kaupunkirakenteellisen sijainnin merkitystä palvelurakenteelle.

Kun tarkastelemme pelkkien lähiöalueiden sijaan palvelujen sekä asukkaiden ja työpaikkojen lukumäärää yhden kilometrin säteellä asukkaista, on asukkaiden ja työpaikkojen määrä vahvasti yhteydessä naapurustossa saatavilla oleviin palveluihin. Kaupallisten palvelujen osalta asukas- ja työpaikkatiheys selittää noin 90 prosenttia palvelujen määrän vaihtelusta. Koska lähiöt eivät useinkaan ole muusta kaupungista irrallisia saarekkeitä, on niitä ympäröivä maankäyttö ja sijainti suhteessa kaupungin keskuksiin myös palvelujen määrän osalta siis hyvin olennainen.

Kun kaupunkirakenteelliset tekijät otetaan huomioon, eivät lähiöt juurikaan eroa muista vastaavista asuinalueista. Lankisen (1998) tuloksista poiketen myöskään naapuruston sosioekonomiset tekijät (työttömyys, tulotaso, koulutustaso) eivät ole yhteydessä palvelujen määrään. Vaikka huono-osaisuus on 1990-luvulta alkaen entistä enemmän keskittynyt lähiöihin, ei se siis heijastu lähiöissä saatavilla olevien palvelujen lukumäärään.

Vaikka lähiöiden palvelutarjonta ei yleisiä muutoksia lukuun ottamatta ole huonontunut 1990-luvun jälkeen, on lähiöiden välillä eroja. Joistakin suuremmista lähiöistä tai niiden lähialueista on kasvavalla kaupunkiseudulla tullut kaupungin alakeskuksia, joihin palvelut jopa keskittyvät (esim. Matinkylä). Pienimmissä ja vähiten ympäröivään kaupunkirakenteeseen liittyvissä lähiöissä väestön osuus, jolla on muita kuin keskeisimmät peruspalvelut naapurustossaan, on 2000-luvulla pienentynyt. Pankkien lisäksi apteekkien, kioskien ja huoltoasemien saavutettavuus on muissa kuin suurimmissa ja keskeisimmillä sijainneilla olevissa lähiöissä heikentynyt. Pienimmissä ja syrjäisimmissä lähiöissä myös kirjastojen ja terveysasemien saavutettavuus on heikentynyt, ja tässä ryhmässä vain kahdella kolmesta on enää ruokakauppa naapurustossaan (ks. liite 8).

Miltä palvelutarjonnan muutos näyttää lähiöalueiden sisällä?

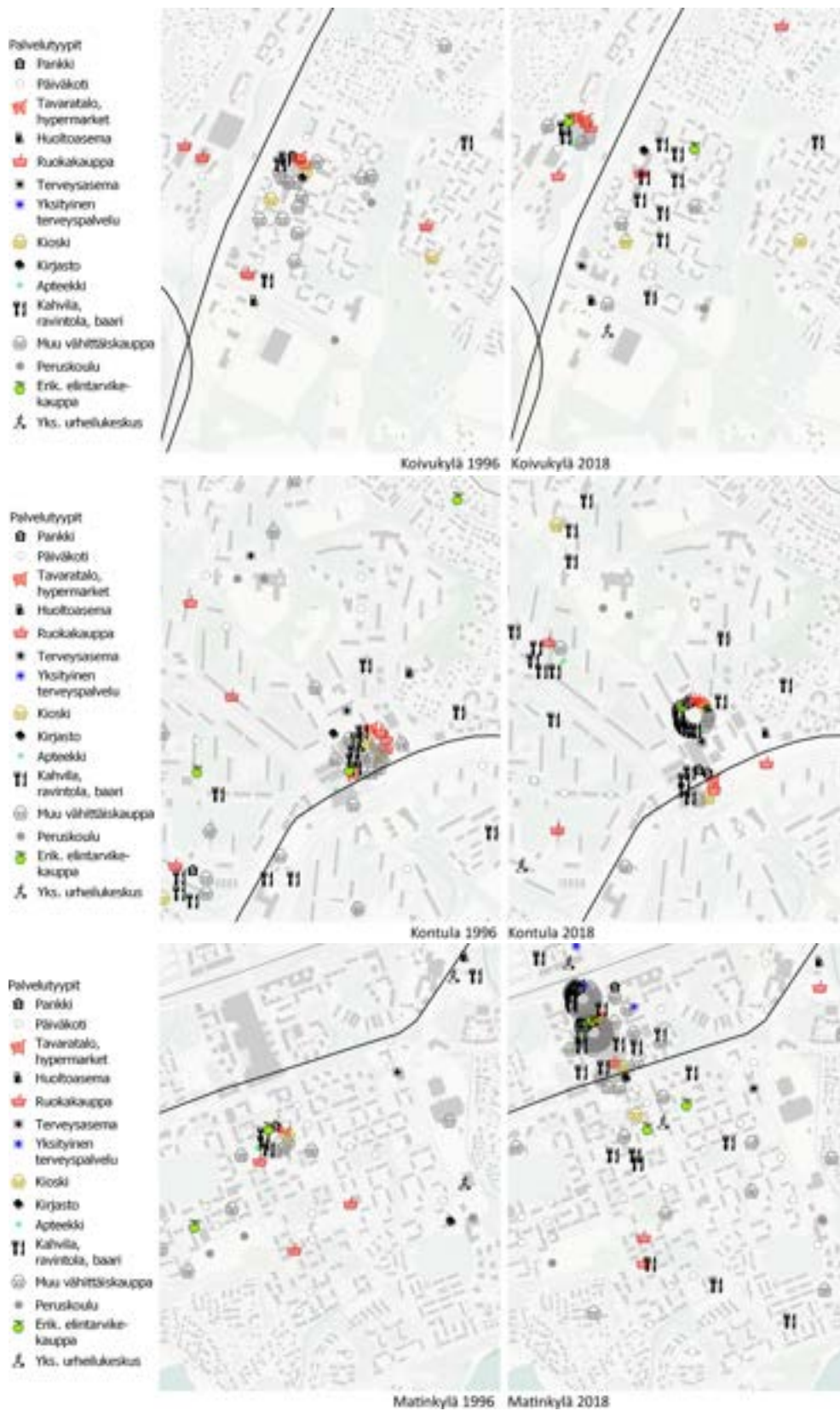
Kaikki hankkeen pääkaupunkiseudun kohdelähiöt kuuluvat tämän tutkimuksen luokituksessa siihen ryhmään lähiöitä, joiden 1 kilometrin kokoisen lähiympäristön asukasmäärä ja erilaisten palvelutyyppien lukumäärä on vertailualueiden parhaimmista (vrt. Ryhmä 1 liitteen 8 kuvassa L8-2 sekä taulukossa L8-3). Siitä huolimatta palvelutarjonnan muutos näyttää varsin erilaiselta kussakin lähiössä.

Matinkylässä kauppakeskus Iso Omenan rakentamisen myötä lähiön lähialueelle on tullut runsaasti palveluita. Tämä muutos ei kuitenkaan vuoteen 1996 verrattuna lähiöalueen sisällä näytä kovinkaan dramaattiselta: Matinkylän ostoskeskusta ei toki enää ole, mutta alueella on säilynyt kaksi pienempää ruokakauppaa ja uusina palveluina useita ravintoloita (Kuva 04-11).

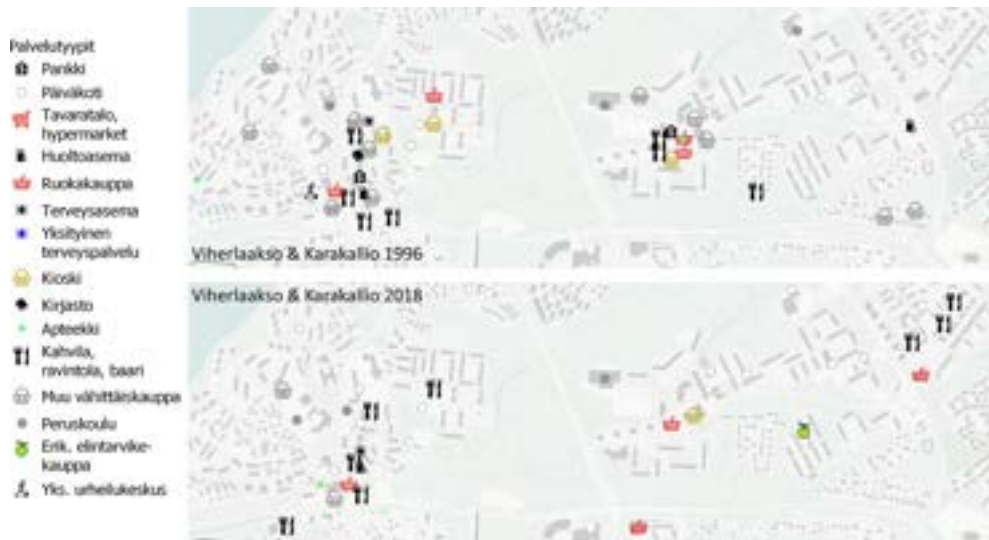
Kontulassa myös ostoskeskuksen ulkopuoliselle alueelle on tullut runsaasti ravintolapalveluja, ja Kontulankaarelta löytyy myös ruokakauppa. Ostoskeskuksen palvelutarjontaan ei kuulu vuonna 2018 yhtä paljon vähittäismyymälöitä kuin ennen, mutta Kontulan ostoskeskus on pysynyt elinvoimaisena ja palveluiltaan runsaana: ostoskeskuksessa on lähes 80 eri palvelua tai palveluntarjoajaa (Kuva 04-10)

Edellisiä hiukan syrjäisemmällä sijaitsevassa Koivukylässä luvussa 4.1 kuvattu muutos näkyy sen sijaan dramaattisempana ja selvempänä. Vanhan ostoskeskuksen palvelutarjonta on selvästi supistunut ja alueen kattavimmat palvelut saa nykyään junaraiteiden länsipuolelta marraskuussa 2009 avatusta kauppakeskus Koivukeskuksesta. Koivukylän kerrostalolähiössä on enää lähinnä ravintolapalveluita, parin ruokakaupan ja kioskin lisäksi (Kuva 04-11).

Koska kaikki kohdelähiöt asukas- ja palvelumäärältään ovat varsin isoja, esitetään tässä myös esimerkinomaisesti kaksi hieman pienempää espoolaista lähiötä, Viherlaakso ja Karakallio, joiden sijainti suhteessa palvelutarjonnan muutoksiin ei ole ollut yhtä suotuisa. Muutoksen laajuutta kuvaa se, että molemmilla alueilla sijaitti vuonna 1996 jopa pankkikonttori, kaksi ruokakauppaa ja useita muita palveluja – vuonna 2018 ruokakaupoista on jäljellä yksi ja muut palvelut ovat, varsinkin Karakalliossa, lähinnä päiväkotija koulu (Kuva 04-12).

Kuva 04-11 Erialaisten palvelujen sijainti kohdelähiöissä vuonna 1996 ja 2018.

Kuva 04-12 Erilaisten palvelujen sijainti Viherlaakson ja Karakallion lähiöalueilla vuonna 1996 ja 2018. Nämä eroavat hankkeen kohdelähiöistä kaupunkirakenteelliselta asemaltaan, eli niissä ja niiden ympäristössä (1 km säteellä asukkaista) on kohdelähiöitä vähemmän asukkaita ja erilaisia palvelutyyppejä (ks. liite 8 kuva L8-2 ja taulukko L8-3).

4.4 Palvelut pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa lähiöissä – esimerkkinä koulut

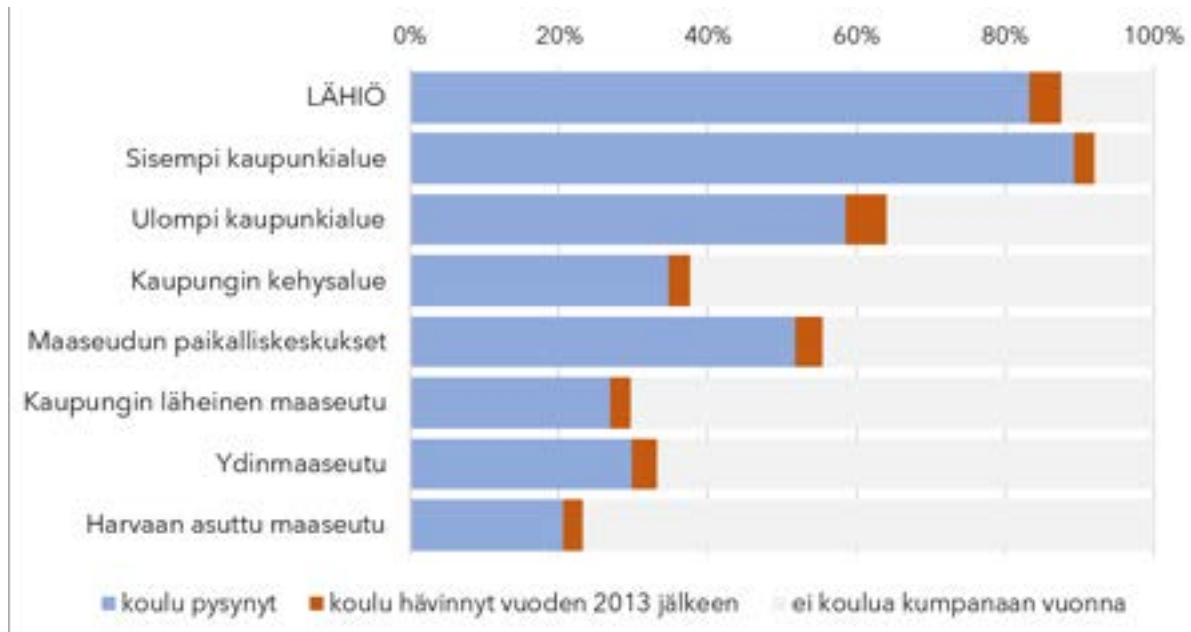
Keskeiset huomiot:

- Suurella osalla (83 %) Suomen lähiöasukkailla on vähintään yksi peruskoulu yhden kilometrin säteellä kotoa.
- 2010-luvulla kouluja on niiden lähialueen väestömäärään suhteutettuna lakkautettu eniten ulommilla kaupunkialueilla sijaitsevilla lähiöissä ja etenkin kunnissa, joiden väestö ei ole kasvanut.
- Palvelujen pysyminen lähiöissä on epävarmempaa kasvavien kaupunkiseutujen ulkopuolella.

Pääkaupunkiseudulla koulu, päiväkot ja ruokakauppa ovat saavutettavissa lähes kaikkien (90 %) lähiöasukkaiden lähiympäristöstä. Pääkaupunkiseudun lähiöt eroavat kuitenkin oleellisesti muun Suomen lähiöistä: ne sijaitsevat muihin verrattuna pääosin keskeisillä sijainneilla hyvien joukkoliikenne- ja raideyhteyksien varrella. Suomen ympäristökeskuksen kaupunki–maaseutu-luokituksen mukaan 98 prosenttia pääkaupunkiseudun lähiöistä sijaitsee (väkilukuun suhteutettuna) sisemmällä kaupunkialueella, kun osuus muussa Suomessa on 79 prosenttia (Tampere 85 % ja Jyväskylä 54 %). Tämän takia pääkaupunkiseudun lähiöiden tilannetta ei suoraan voi yleistää muihin Suomen lähiöihin.

Koulu on yksi asuinalueiden tärkeimmistä peruspalveluista, mutta siitä huolimatta lähes puolet (42 %) Suomen peruskouluista on lakkautettu 2000-luvulla. Lakkautustahdin odotetaan jatkuvan kiivaana myös jatkossa, erityisesti pienten koulujen osalta ja suurimpien kaupunkien ulkopuolella (Nyssölä & Kumpulainen 2020). Missä määrin koulu on olemassa pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa lähiöissä?

Vuonna 2020 noin 83 prosenttia Suomen lähiöasukkaista asui yhden kilometrin säteellä lähimmästä alakoulusta (Kuva 04-12)⁴. Sisemmillä kaupunkialueilla koulun lähellä asuvien lähiöasukkaiden osuus ei eroa muista (89 %), ulomilla kaupunkialueilla sen sijaan lähiöasukkaista useampi (70 %) asui kilometrin säteellä koulusta kuin muut (59 %). Koululakkautukset ovat kuitenkin – väkilukuun suhteutettuna – vaikuttaneet suhteellisesti enemmän lähiöasukkaisiin, joista 8 prosenttia on menettänyt koulun naapurustostaan (muut samalla vyöhykkeellä asuvat 5 %).

Kuva 04-12. Osuus väestöstä, jolla alakoulu 1 kilometrin säteellä kotoa vuonna 2020, muutos vuodesta 2013.

Lähiöt, joista koulu on viime vuosina hävinnyt, ovat pääsääntöisesti kaupungeissa, joiden väkimäärä on laskenut tai pysynyt lähestulkoon samana viimeisten 15 vuoden ajan. Rovaniemellä yli puolet (suhteellisen pienten) lähiöiden asukkaista on aineiston mukaan kadottanut lähikoulunsa naapurustostaan; Lappeenrannan, Valkeakosken ja Savonlinnan lähiöissä noin neljännes. Suomen suurimpien kaupunkien lähiöissä koulu on hävinnyt vain hyvin harvan asukkaan naapurustosta, ja kaikilla Suomen lähiöasukkailla on koulu korkeintaan 5 kilometrin säteellä kotoa.

Tulokset viittaavat siihen, ettei lähiöillä pienissä kaupungeissa ja muuttotappioalueilla ole samaa asemaa kaupunkikehityksessä kuin kasvavilla kaupunkiseuduilla. Väestön vanhetessa ja lasten määrän laskiessa lähiöt saattavat sen sijaan olla niitä paikkoja, joista kaupungit ovat nähneet mahdollisuuksia taloudelliseen säästämiseen koulutuspalveluidenkin osalta.

⁴ Tämä analyysi perustuu Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteriin (<https://www.stat.fi/tup/oppilaitosrekisteri/index.html>), jossa oppilaitoksella tarkoitetaan hallinnollista yksikköä eikä yksittäistä koulurakennusta tai toimipaikkaa. Kaikilla oppilaitoksilla on siten vain yksi osoite, mikä heikentää tulosten luotettavuutta siltä osin, kuin samalla hallinnollisella oppilaitoksella on useita toimipaikkoja eri alueilla ja varsinkin tähän liittyvien muutosten osalta.

5 Koulujen rooli lähiöiden kehitykselle

Lähiöiden kehityksen merkittäviä ajureita laajemman väestökehityksen näkökulmasta ovat erityisesti kokemukset sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä sekä mahdollisista sosiaalisista häiriöistä ja näkyvästä päihteidenkäytöstä. Näillä on merkitystä käytännössä kaikkien asukasryhmien tyytyväisyyteen ja muuttohalukkuuteen. Vanhenevan väestöpohjan ja lisääntyvän yksinasumisen vuoksi lähiöissä on yhä enemmän ikääntyneitä, ja lapsiperheet ovat lähiöissä yhä pienenevä ryhmä. Lapsiperheiden alueellinen segregaatio on kuitenkin nähty kaupungeissa erityisenä haasteena etenkin siksi, että lapset elävät jo nyt useissa suomalaiskaupungeissa alueellisesti muuta väestöä eriytyneemmin (ks. esim. Bernelius & Vilkama 2019), millä voi olla vaikutusta esimerkiksi lasten ja nuorten kokemuksiin yhteiskunnasta. Lapsiperheiden näkökulmasta koulut ovat keskeinen alueellinen palvelu, ja tämän vuoksi koulujen alueellisen roolin tarkastelu on lähiöiden väestökehityksen ja palveluiden kehittämismahdollisuuksien kannalta tärkeää, vaikka niiden merkitys osin rajautuukin vain yksittäiseen asukasryhmään.

Lapsiperheiden näkökulmasta peruskoulut ovat asuinalueiden keskeisimpiä instituutioita, ja vaikuttavat alueiden kehityskulkuihin ja paikalliseen sosiaaliseen elämään useiden eri prosessien kautta. Koulut nähdään julkisessa keskustelussa ja osin myös suunnittelussa tyypillisesti ensisijaisesti niiden pedagogisen roolin kautta: oppimisen paikkoina, joiden on tarkoitus antaa kaikille lapsille yhtäläiset eväät pärjätä koulutuspoluilla ja yhteiskunnassa. Kouluilla on kuitenkin useita muitakin funktioita, ja ne voivat olla keskeisessä roolissa naapurustojen sosiaalisen elämän jäsentäjinä ja väestökehityksen ajureina. Tässä luvussa hahmottelemme kehikkoa koulujen alueellisen merkityksen tunnistamiselle erityisesti lähiöiden näkökulmasta.

Koulujen asema asuinalueen keskeisenä instituutiona, jonka merkitys naapurustossaan on lasten oppimista laajempi, ei sinänsä ole uusi. Koulu sijoittui jo Clarence Perryn naapurustoyksikössä (1929) naapuruston keskelle (ks. luku 2). Jo vuonna 1910 Perry hahmotteli koulua naapuruston kohtaamispaikkana, jota tulisi hyödyntää laajasti asukkaiden eri tarpeisiin niinä vuorokaudenaikoina, jolloin koulurakennus muuten seisoj tyhjillään. Hän tunnisti, että 1) koulu on paikallisyhteisön luonnollinen kohtaamispaikka, sillä sen keskiössä on väestöryhmien rajat ylittävä kiinnostus lasten hyvinvointiin. Samalla 2) koulu kuuluu ihmisille, ja sen takia on tarkoituksenmukaista hyödyntää sitä alueen asukkaiden sosiaalisiin aktiviteetteihin ja kaikenikäisten oppimiseen. Koulurakennuksen käyttämiseen ”viiden tunnin sijaista kahtenatoista vuorokauden tuntina” 3) ei kuitenkaan Perryn mukaan saisi rasittaa koulun henkilöstöä (opettajia), vaan niiden koordinointiin tulisi palkata erilliset henkilöt.

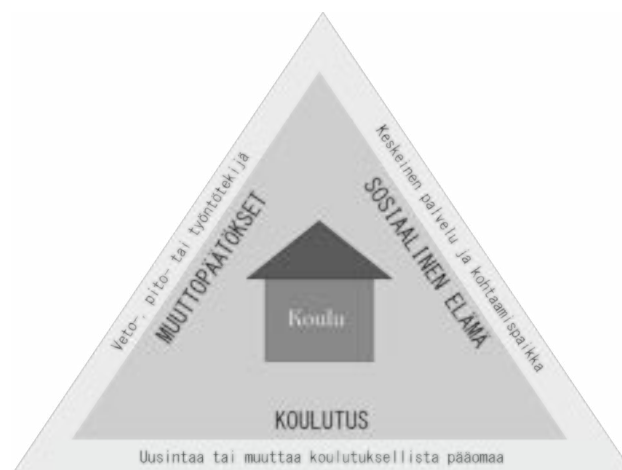
Suomalaiset koulut ovat kansainvälisestä näkökulmasta varsin laadukkaita ja tasa-arvoisia alueellisia palveluita (Bernelius & Huilla 2021). Koulujen väliset oppimiserot ovat kuitenkin kääntyneet 2000-luvun kuluessa kasvuun. Koulutuksellinen eriarvoisuus ja heikoimpia oppimistuloksia saavuttavat koulut paikantuvat erityisesti kaupunkialueille ja niiden sosioekonomisesti hauraammille ja etnisesti moninaisille asuinalueille; usein heikko-osaisemmassa asemassa oleviin lähiöihin. Koulujen tulosten eriytyminen on pitkälti tulosta niiden sijaintialueiden sosiaalisesta ja etnisestä segregatiosta, sillä koulujen oppilas pohja vaikuttaa voimakkaasti koulujen edellytyksiin saavuttaa hyviä oppimistuloksia (ks. Bernelius & Huilla 2021).

Samalla koulut vaikuttavat asuinalueen tulevaan kehitykseen. Koulujen oppimistuloksilla ja maineella on edelleen suuri vaikutus etenkin korkeasti koulutettujen lapsiperheiden muuttopäätöksiin (ks. esim. Kauppinen ym. 2021; Bernelius & Vilkkama 2019). Näin koulujen oppilaspohjan segregaatio ja tulokset ovat suurelta osin riippuvaisia asuinalueiden väestörakenteesta, mutta koulut myös vaikuttavat edelleen sekä nuorten oppimistuloksiin että lapsiperheiden muuttoliikkeeseen ja alueiden tulevaan väestökehitykseen. Toisin sanoen koulut ovat yhtäältä pitkälti riippuvaisia naapurustojen segregaatiosta ja maineesta, ja toisaalta taas vaikuttavat edelleen tulevaan kehitykseen alueen koulutustasoa uusintamalla tai nostamalla sekä roolissaan muuttoliikkeen ajureina.

Tässä luvussa tarkastelemme koulujen roolia lähiöiden kehitykselle pohjautuen Venla Berneliuksen opetus- ja kulttuuriministeriön koulujen tasa-arvoa koskevassa selvityksessä hahmottelemaan teoreettiseen kehikkoon koulujen alueellisen roolin jäsentelyyn (Bernelius & Huilla 2021). Nostamme esiin koulun kolme keskeistä paikallista roolia, joita hyödyntämällä koulujen kautta on myös potentiaalia vaikuttaa naapurustojen positiiviseen kehitykseen (Kuva 05-1). Koulut vaikuttavat:

1. **väestön koulutustasoon ja tulevien koulutusurien edellytyksiin** uusintamalla tai muuttamalla valmistuvien oppilaiden koulutuksellista pääomaa suhteessa oppilaiden lähtötasoon (potentiaali tukea oppilaiden osaamiserojen kaventamista),
2. **naapurustojen ja kuntien väestökehitykseen muuttopäätösten ajurina** – kaupunkinaapurustoissa rooli segregaation kasvussa tai vähenemisessä (potentiaali tukea asuinalueiden houkuttelevuutta esim. koulujen maineen tai tarjouman parantamisen avulla),
3. **naapuruston sosiaaliseen elämään ja asukkaiden hyvinvointiin** toimimalla keskeisenä paikallisena palveluna, eri palveluita yhdistävänä noodina (esim. koulu ja kirjasto) ja alueellisen yhteisöllisyyden vahvana kokoajana (suuri kehityspotentiaali mm. harrastustoiminnan ja yhteisten tilojen organisoijana ja elinikäisen oppimisen alustana).

Näistä kutakin tarkastellaan tarkemmin luvuissa 5.1–5.3, kahta jälkimmäistä hankkeen kyselytutkimuksen avulla. Luvussa 5.4 käsitellään tarveperustaisen rahoitusmallia kaupunginosien tukemisen välineenä.

Kuva 05-1. Kolme keskeistä mekanismia, joiden kautta koulut vaikuttavat naapurustoonsa.

5.1 Koulun pedagoginen rooli ja alueellisen koulutusrakenteen muutos

Keskeiset huomiot:

- Koulujen oppilasohjan sosioekonominen ja etninen eriytyminen eli koulusegregaatio on lisääntynyt 1990-luvulta lähtien, ja koulutuksellisen huono-osaisuuden riskin paikallinen kasautuminen korostuu kansallisesti erityisesti suurten kaupunkien lähiöiden kouluissa.
- Koulujen oppimistulokset heijastelevat paikallista koulutuksellisen hyvä- tai huono-osaisuuden kasautumista, mutta samalla kouluilla on merkittävä rooli alueen lasten ja nuorten pedagogisten mahdollisuuksien kannattelussa, osaamistason nostossa ja jatko-opiskelumahdollisuuksien kohentamisessa.

Koulujen eriytyminen on kiihtynyt 1990-luvun alun jälkeen erityisesti kaupunkialueilla. Ilmiön taustalla on ennen muuta kasvaneen kaupunkisegregaation heijastuminen koulujen oppilasohjan eroihin (Bernelius & Huilla 2021). Kun koulut keräävät oppilaansa lähtökohtaisesti lähialueeltaan, naapurustojen sosiaaliset erot kulkeutuvat koulujen sisälle. Kaupunkisegregaatio näkyy lopulta myös koulujen kasvaneina oppimistulosten eroina, kun oppimistulosten yhteys oppilaiden perhetaustaan on Suomessakin varsin selvä ja viime vuosina jopa vahvistunut (esim. OECD 2020; Salmela-Aro & Chmielewski 2019).

Oppilaiden sosioekonomisen taustan yhteys oppimistuloksiin näkyy voimakkaana etenkin koulun tasolla tarkastellen, kun suuren joukon keskiarvo peittää alleen yksilötason vaihtelua. Esimerkiksi helsinkiläiskoulujen oppimistulosten vaihtelua voidaan koulutasolla ennustaa lähes 70 prosentin osumatarkkuudella pelkästään oppilaiden perhetaustaan liittyvien tekijöiden, kuten vanhempien koulutustason ja työllisyyden, perusteella (Bernelius 2013; Mäki 2022). Erityisesti vanhempien matala koulutustaso ja työttömyys ovat yhteydessä lasten ja nuorten heikkoihin oppimistuloksiin. Myös maahanmuuttotaustaisten oppilaiden tilanne on suomalaisilla koulupoluilla hauras, ja maahanmuuttotaustaisten ja suomen- tai ruotsinkielisten lasten välinen osaamisero on Suomessa suhteellisesti jopa OECD-maiden suurin. Kun oppilaiden sosioekonomiset ja etniset taustat eriytyvät naapurustojen välillä, kaupunkien segregatiokehitys heijastuu kaupunkikoulujen oppilasohjiin eli kaupunkisegregaation ja koulusegregaation väliseen yhteyteen ja oppimistuloksiin (Bernelius 2013).

Suomalaiskoulujen institutionaalinen laatu eli esimerkiksi opetusresurssit ja opettajien pedagoginen pätevyys on koulujen välillä varsin vakaata (Bernelius & Huilla 2021). Toisin sanoen *koulujen välisten erojen kasvu ei liity oloissamme lähtökohtaisesti koulujen välisiin laatueroihin, vaan sen pohjana on pääsääntöisesti nimenomaan naapurustojen eriytyminen*. Vahva yhteys naapurustojen segregaatioon ja koulujen oppimistulosten eriytymisen välillä kuitenkin tarkoittaa, että koulut jossakin määrin uusintavat alueen koulutusrakennetta; ne siis eivät pääsääntöisesti pysty suuresti muuttamaan alue-eroista kumpuavaa koulutuksellisen huono- tai hyväosaisuuden jakautumista, joka vaikuttaa lasten oppimisen keskimääräisiin, alueellisiin lähtökohtiin. Siellä, missä aikuisväestön koulutuksellinen huono-osaisuus korostuu, myös alueiden lasten ja nuorten oppimistulokset ovat tyypillisesti heikompia kuin muualla. Vastaavasti korkeasti koulutetun, koulutuksellisesti hyväosaisen väestön leimaamalla asuinalueilla saavutetaan tyypillisesti hyviä oppimistuloksia. Vaikka kouluilla on tärkeä merkitys lasten ja nuorten motivaation ja oppimisen kehitykseen, ja yksittäisten oppilaiden välinen vaihtelu on suurta, yhteiskunnalliset ja alueelliset lähtökohdat näkyvät kuitenkin keskimääräisissä lopputuloksissa.

Kun peruskoulun oppimistulokset pitkälti määrittävät jatko-opiskelumahdollisuuksia, ja erityisen heikot oppimistulokset voivat vaikeuttaa arjen navigointia tietoyhteiskunnassa, koulun merkitys alueellisten koulutuksellisten elämänmahdollisuuksien näkökulmasta on varsin suuri. Esimerkiksi vuoden 2018 PISA-tutkimuksessa noin 14 prosenttia, eli joka seitsemäs, oppilas saavutti niin heikon lukutaidon, että se vaikeuttaa esimerkiksi uutisten seuraamista ja tietoyhteiskunnan arjessa toimimista (Leino ym. 2019). Vaikka hyvin heikosti peruskoulun oppimäärää omaksuneita oppilaita löytyy lähes kaikenlaisista kouluista, eli oppilaiden välinen vaihtelu on suurta, heikkoja oppimistuloksia kuitenkin kasautuu suhteessa selvästi enemmän sosioekonomisesti huono-osaisimmille alueille. Kouluilla onkin keskeinen merkitys siinä, uusiutuuko alueellinen heikko-osaisuus seuraaville koulutusasteille ja työelämään kertautuen, vai *voivatko koulut kääntää lasten ja nuorten tulevaisuuden suunnan paikkaamalla alueellisia mahdollisuuksien tasa-arvon vajeita*.

Koulujen oppimistuloksia koskeva tutkimus osoittaa, että tällä hetkellä alueellisia koulutuksellisen huono-osaisuuden riskejä ei pystytä täysin paikkaamaan koulutusjärjestelmässä (ks. esim. Bernelius & Huilla 2021; Huilla 2022; OECD 2020). Vaikka suomalaiset koulut ovat kansainvälisesti erittäin laadukkaita, eikä niiden institutionaalinen laatu heikkene suhteessa huono-osaisempien alueiden kouluissa, kuten monissa muissa maissa (OECD 2020), ne kuitenkin monesti uusintavat alueellista koulutuksellista huono-osaisuutta. Ilmiö tulee esiin myöhemmillä koulutusasteilla myös esimerkiksi nuorten hakeutumisessa toisen asteen koulutukseen, ja etenkin valitun koulutuksen tyypissä eli valinnassa ammattikoulun ja lukiokoulutuksen välillä (ks. myös Kauppinen 2004).

Koulujen alueellisen roolin näkökulmasta väestön koulutuksellisen pääoman uusintaminen tai sen parantaminen on keskeinen kysymys. Vaikka lasten ja nuorten oppimistuloksia on tarkasteltu Suomessa ahkerasti ja lukuisin laadukkain asetelmin paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten arviointien kautta, koulujen alueellista koulutuksellisen pääoman uusintamisen tai nostamisen funktiota ei ole tyypillisesti nostettu kovin voimakkaasti kaupunkikehittämisestä ja segregaatiota koskevaan keskusteluun. Alueellisen tulevaisuuden näkökulmasta kysymys on kuitenkin hyvin tärkeä, sillä *aluenäkökulmasta tarkastellen varhaiskasvatus ja peruskoulu ovat suurimmassa roolissa väestön tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien ja seuraavan sukupolven koulutuksellisen tulevaisuuden luomisessa*.

Koulun alueellisen pedagogisen potentiaalin parantamiseksi kouluja olisi mahdollista Suomessa tukea entistä selvemmin niissä naapurustoissa, joissa koulutuksellinen heikko-osaisuus korostuu. Yhtenä keinona tässä on esimerkiksi tarveperusteisen rahoituksen kohdentaminen näihin kouluihin. Osana tämän hankkeen tutkimusta olemmekin tuottaneet tarkasteluja tarveperusteisen rahoituksen kehittämiseksi (ks. luku 7.4), ja olleet mukana kansallisessa työssä tarveperusteisen resursoinnin mallien kehittämiseksi (Ramin ym. 2022). Mikäli kouluilla on riittävästi taloudellisia ja inhimillisiä resursseja tarjota sitä tukea, jota koulutuksellisesti ja kielellisesti hauraammista taustoista tulevat lapset ja nuoret tarvitsevat, kouluilla on mahdollisuus auttaa ja kannustaa myös hauraampien lähiöalueiden lapsia ja nuoria kohti monipuolisia koulutusuria ja varmistaa tietoyhteiskunnan arjessa tarvittavat taidot (vrt. esim. Huilla 2022).

5.2 Koulu muuttoliikkeen ajurina eli alueellisena veto-, pito- tai työntötekijänä

Pedagogisen roolin eli alueellisen koulutuksellisen pääoman uusintamisen tai nostamisen ohella kouluilla on merkittävä rooli myös lapsiperheiden muuttopäätöksissä. Etenkin korkeasti koulutetut

lapsiperheet painottavat koulua tärkeänä tekijänä asuinalueen valinnassa sekä Suomessa että muualla Euroopassa (ks. esim. Bernelius & Vilkama 2019). Hyvämaineinen, vetovoimainen koulu voi olla merkittävä tekijä joidenkin alueiden suosiossa tavalla, joka näkyy jopa asuntojen hinnoissa (Harjunen ym. 2018). Toiset koulut voivat vastaavasti toimia pikemminkin syynä – tai osasyynä – alueen välttämiseen muuttopäätöksissä, tai jopa syynä alueelta pois suuntautuviin muuttoihin. Muuttoliikkeen kautta kouluilla onkin potentiaalia vaikuttaa alueen tulevaan väestökehitykseen, eli toimia segregaatoin ajurina tai alue-eroja tasaavana tekijänä. Selvitimme hankkeessa koulun merkitystä muuttopäätöksissä kyselyllä, sillä koulun yleisen merkityksen ymmärtämisen rinnalla Suomessa on aiemmin ollut vain vähän tietoa siitä, miten suuria erityyppisten lapsiperheiden väliset erot kouluun liittyvissä arvostuksissa ja eri aluetyypeissä ovat, ja millaisilla alueilla koulut nähdään positiivisessa tai negatiivisessa valossa.

Alueelta muuttaminen koulun välttämisen strategiana

Keskeiset huomiot:

- Lapsiperheet suunnittelevat muita kotitalouksia todennäköisemmin poismuuttoa nykyiseltä asuinalueeltaan.
- Kohdelähiöissä yleisimmät syyt asuinalueelta muuttamiselle liittyvät alueen fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön ja sen koettuun turvallisuuteen.
- Osalle vanhemmista myös lähikoulu on syy harkita muuttoa alueelta pois. Lähiöistä poismuuttoa suunnittelevista lapsiperheistä yksi neljästä ilmoittaa yhdeksi syyksi alueen koulut (muut alueet 13 %).
- Alle kouluikäisten lasten kotitaloudet ovat muita todennäköisemmin suunnittelemassa muuttoa pois nykyiseltä asuinalueelta. He ovat myös kouluikäisten lasten vanhempia todennäköisemmin tyytymättömiä asuinalueen kouluihin.
- Uudelle asuinalueelle muuttaessaan varsinkin korkeakoulutetut vanhemmat kiinnittävät huomiota alueen kouluihin, ja lähiöihin muuttaessaan he suhtautuvat siihen hieman muita varauksellisemmin.

Kun lapsen koulu määräytyy asuinpaikan mukaan, on asuinpaikan muuttaminen tehokas keino saada lapsensa toivottuun kouluun, ja vastaavasti välttää epätoivottuihin kouluihin joutuminen. Koulumatkan lyhyys on myös yksi tärkeimmistä kouluvalinnan kriteereistä silloinkin, kun lapsen koulu ei määrity lähikouluperiaatteen mukaan (Ledwith & Reilly 2013; Burgess ym. 2015; Boterman 2022), eli lapsiperheet pyrkivät usein mahdollisuuksien mukaan asumaan koulun lähellä.

Koulujen oppilasalueiden on osoitettu ohjaavan varsinkin keskiluokkaisten lapsiperheiden muuttovirtoja. Helsingissä keskiluokkaisten suomenkielisten alle kouluikäisten lasten kotitalouksien muuttovirrat ovat 2000- ja 2010-luvuilla kulkeneet huono-osaisilta ja monikielisemmiltä alueilta hyväosaisempia ja suomenkielisempiä alueita kohti, ja näin vahvistaneet alueiden ja koulujen välisiä eroja (Bernelius & Vilkama 2019; Kauppinen ym. 2021).

Pienten lasten perheet ovat myös aineistossamme muita aktiivisemmin suunnittelemassa asuinalueelta muuttoa lähiaikoina. Kotitalouksista, joissa on alle kouluikäisiä lapsia, muttei yhtään kouluikäistä lasta, 36 prosenttia suunnittelee alueelta poismuuttoa tulevan kahden vuoden sisällä. Muunlaisista kotitalouksista 23 prosenttia haluaisi muuttaa pois asuinalueelta. Muualle muuttaminen

on vaivattomampaa ennen kuin lapset ovat aloittaneet koulussa: kun kotitaloudessa jo on kouluikäisiä lapsia, on asuinalueen vaihtaminen selvästi harvinaisempaa (16 %, muut 25 %).

Toisaalta tyytymättömyys lapsen käymään kouluun voi kannustaa muuttamaan muulle asuinalueelle myöhemminkin. Vanhemmista, jotka ilmoittivat harkinneensa muun kuin lähikoulun valintaa lapselleen kouluun tai sen oppilaitiin liittyvien syiden takia, olivat todennäköisemmin suunnittelemassa muuttoa pois asuinalueeltaan (28 %, muut 18 %).

Vain kuusi prosenttia vastaajista, joilla on kotitaloudessaan alaikäisiä lapsia, ovat tyytymättömiä asuinalueensa kouluihin. Heistä puolet suunnittelee muuttoa pois alueelta (muut 20 %), eli tyytymättömyys alueen kouluihin on muuttoa vahvasti ennustava tekijä. Tyytymättömyys asuinalueen kouluihin ei kuitenkaan välttämättä ole riippuvaista omakohtaisista kokemuksista kouluista, sillä ne pienten lasten vanhemmat, joilla ei vielä ole kouluikäisiä lapsia, olivat tyytymättömiä lähialueen kouluihin (10 %, kouluikäisten vanhemmista 4 %). Tutkimuksen kohdelähiöissä asuvat vanhemmat (8 %) olivat muilla alueilla asuvia (4 %) useammin tyytymättömiä lähikouluun, kuten myös asuinalueeltaan poismuuttoa suunnittelevat (10 %). Tulokset ovat yhtenäisiä sen käsityksen kanssa, että ”koulun laatu” ei ensisijaisesti vanhemmille perustu koulun opetuksen laatuun, vaan koulun ja asuinalueen sosioekonomiseen ja etniseen väestörakenteeseen.

Logistinen regressiomalli, jossa selitettävänä muuttujana on aikomus muuttaa pois nykyiseltä asuinalueelta kahden vuoden sisällä, vahvistaa, että tyytymättömyys asuinalueen kouluihin ennustaa vahvasti alueelta poismuuttoa myös, kun vakioidaan aluetyyppi, koulutustaso, lasten ikä (käyvätkö lapset jo koulua vai eivät) sekä koettuun asuin ympäristöön ja sen maineeseen liittyvät tekijät. Subjektiiiviset käsitykset ja kokemukset alueesta ja sen kouluista ennustavat poismuuttoa paremmin kuin alueen objektiiviset ominaisuudet (mm. Jones & Dantzer 2021). Fyysisen ympäristön siisteys ja koettu turvallisuus korostuvat erityisesti lapsiperheiden kohdalla, sillä ne liittyvät esimerkiksi niihin olosuhteisiin, joille lapset ja nuoret altistuvat liikkueessaan itsenäisesti esimerkiksi kodin ja koulun väliä ja vapaa-ajalla (esim. Bernelius & Huilla 2022), ja heijastuvat siten vahvasti alueen maineeseen.

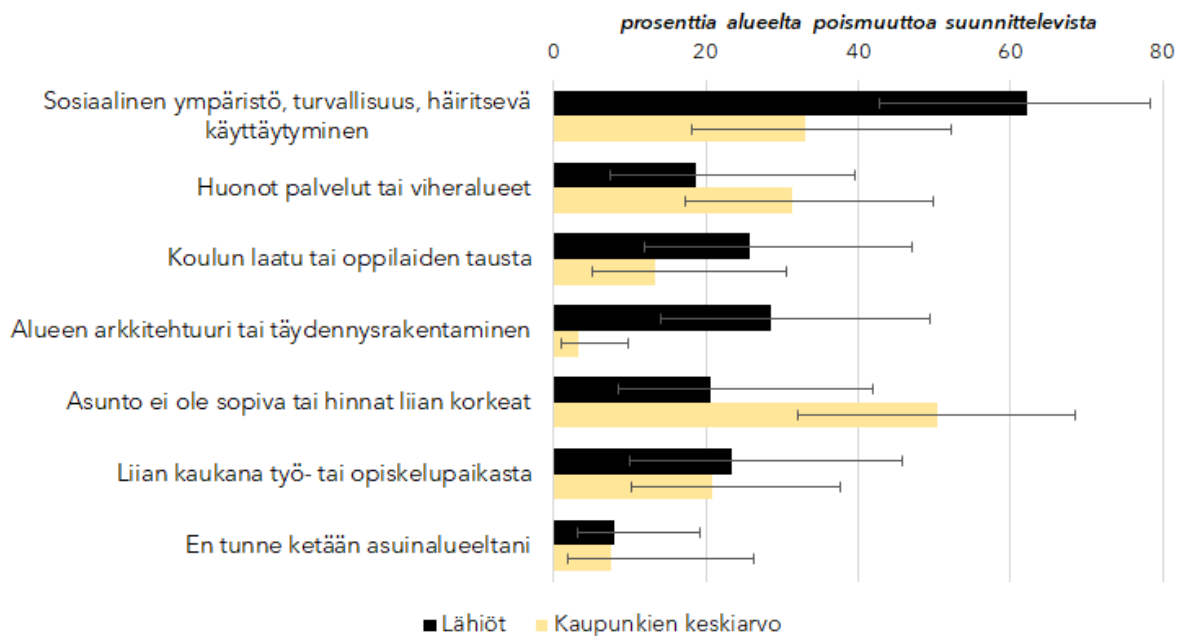
Kun tarkastellaan vastaajien itse ilmoittamia syitä sille, miksi he suunnittelevat muuttoa nykyiseltä asuinalueelta, ovat koulujen laatu ja oppilaiden kielitausta tärkeämpi muuttosyy kohdelähiöissä kuin kaupungeissa keskimäärin. Lähes joka neljäs lähiöalueilta poismuuttoa suunnittelevista lapsiperheistä valitsi yhdeksi muuttosyyksi sen, ettei lähikoulu ole tarpeeksi hyvä (kaupunkien keskiarvo 1 %), ja joka neljäs sen, että lähikoulussa on liikaa oppilaita, jotka eivät puhu suomea tai ruotsia (kaupungeissa keskimäärin 13 %).

Koulut ovat kuitenkin vain yksi, eikä tärkein, asuin ympäristöön liittyvä syy, minkä takia lapsiperheet suunnittelevat muuttoa lähiöistä pois. Asuinalueen sosiaaliseen ympäristöön, siisteyteen, rauhallisuuteen ja turvallisuuteen liittyvät seikat ovat kouluun suoraan liittyviä seikkoja yleisempiä syitä harkita alueelta pois muuttoa (Kuva 05-2). Kouluihin verrattuna selvästi useampi vastaaja oli näihin asuinalueen piirteisiin tyytymätön: kohdelähiöissä noin 17 prosenttia vanhemmista oli tyytymätön joko alueen rauhallisuuteen, turvallisuuteen tai siisteyteen, ja heistä lähes 60 prosenttia suunnitteli muuttoa nykyiseltä asuinalueeltaan.

Koulujen lisäksi kohdelähiöissä asuvien lapsiperheiden muut syyt muuttaa pois asuinalueeltaan eroavat myös osittain tutkimuskaupunkien keskiarvosta. Kuten aiemmassa pääkaupunkiseudulla

toteutetussa tutkimuksessa (esim. Viikama ym. 2013), alueen fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, turvallisuus ja häiriötekijät ovat merkittävimpiä työntövoimatekijöitä tutkimuksen kohdelähiöissä (kuva X), joskin alueiden väliset erot eivät tässä tutkimuksessa pienen otoskoon takia ole tilastollisesti merkitseviä.

Muilla alueilla sen sijaan merkittävin työntövoimatekijä on korkeat asumiskustannukset. Myös alueen julkisten palveluiden, joukkoliikenne mukaan lukien, huono tarjonta tai laatu ovat selvästi muilla alueilla useammin muuttoa puoltavana syynä, kun taas kohdelähiöissä palvelujen taso vaikuttaa olevan kohtalaisen hyvällä tasolla.

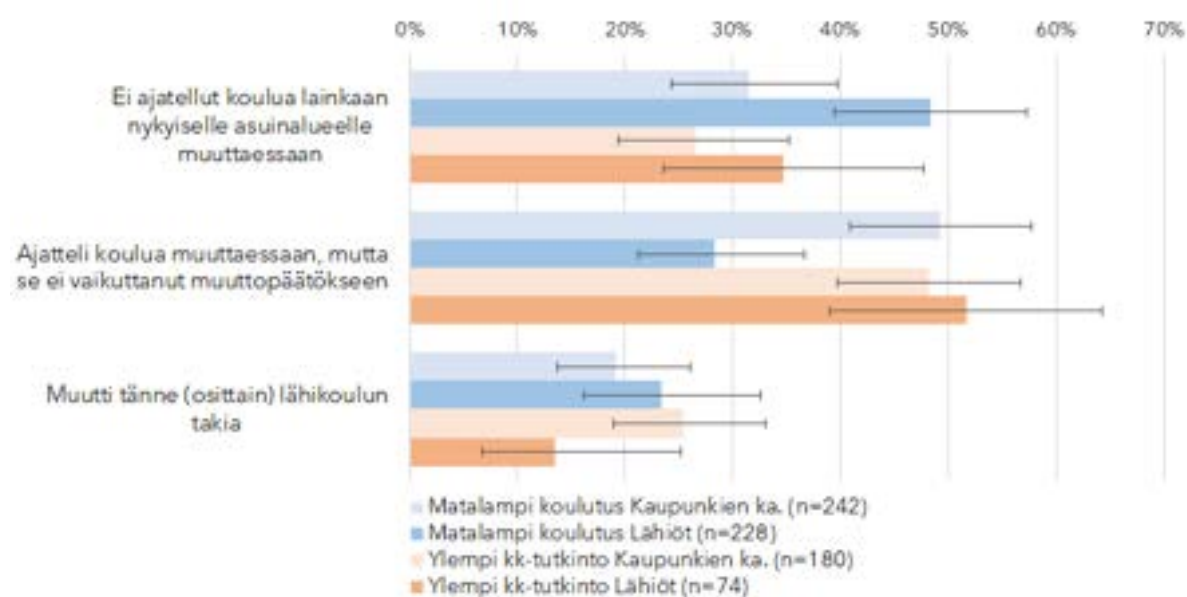

Kuva 05-2. Poismuuttoa suunnittelevien lapsitalouksien (kotitaloudessa 0–16-vuotiaita lapsia) syyt muuttaa pois nykyiseltä asuinalueelta (n=96).

Koulun merkityksellä muuttopäätöksissä alueelle muutettaessa vaikuttaa myös olevan eroja koulutustaustan mukaan. Korkeasti koulutetut vaikuttavat odotetusti aineiston perusteella olevan herkimpiä erityisesti lähiöalueilla sijaitsevien koulujen toimintaympäristölle ja maineelle. Lähtökohtaisesti vanhempien ei Suomessa koulun institutionaalisen toiminnan näkökulmasta tarvitse olla huolissaan siitä, mitä koulua heidän lapsensa käyvät, sillä koulut noudattavat samaa opetussuunnitelmaa ja opettajat ovat korkeasti koulutettuja.

Kuitenkin vain kolmasosa kohdelähiöissä asuvista ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista ei ollut nykyiselle asuinalueelle muuttaessaan lainkaan ajatellut sitä, mitä koulua hänen lapsensa tulisi käymään; toisin sanoen kaksi kolmesta tästä ryhmästä oli pohtinut koulukysymystä aktiivisesti, ja päättänyt muuttamaan alueelle koulusta huolimatta tai sen takia. Matalammin koulutetuista lähes puolet oli vastaustensa mukaan sivuuttanut pohdinnan kouluun liittyvistä kysymyksistä alueelle muuttaessaan (Kuva 05-3). Samoin koulu oli viidesosalle tärkeä muuttosyy nykyiselle asuinalueelle, mutta korkeasti koulutetuista lähiöasukkaista vain joka seitsemälle. Tämä heijastelee sitä, että korkeasti koulutetut eivät olleet kokeneet näiden alueiden koulua erityisenä vetovoimatekijänä. He

olivat myös huolestuneempia alueen lähikoulusta, eivätkä kokeneet koulun mainetta erityisen hyväksi. Korkeasti koulutetut siis pohtivat muita ryhmiä todennäköisemmin koulua asuinpaikkaa valitessaan, mutta lähiöihin muuttaessaan suhtautuvat siihen muita selvästi varauksellisemmin.

Kuva 05-3. Muuttaessasi tälle asuinalueelle, ajattelitko mitä koulua lapsesi tulisivat käymään? Vastaajat, joilla oli lapsia alueelle muuttaessaan, koulutustaustan ja aluetyypin mukaan.

Lähikoulun välttäminen kouluvalinnan kautta

Keskeiset huomiot:

- Suurin osa vastaajien lapsista käy heille osoitettua lähikoulua, mutta korkeakoulutetut vanhemmat hyödyntävät hieman muita enemmän mahdollisuutta hakeutua muuhun kouluun, erityisesti painotetun opetuksen luokkiin.
- Kun matalammin koulutettujen lapset eivät käy lähikoulua, syynä ovat tyypillisemmin käytännön syyt kuten koulumatkat.
- Mikäli vanhemmat kokevat lähikoululla olevan huono maine, he ovat todennäköisemmin pyrkineet saamaan lapsensa johonkin muuhun kouluun.

Koulun oppilaaksiottoalueelle muuttamisen sijaan vanhemmilla on Suomessa useassa kunnassa myös rajallinen mahdollisuus valita lastensa koulu hakemalla paikkaa jostakin muusta koulusta. Muuhun kouluun hakeutuminen voi liittyä muun muassa käytännöllisiin seikkoihin (esim. muuton yhteydessä halutaan pysyä samassa koulussa) tai painotetun opetuksen luokkiin hakeutumiseen.

Valtaosa vastaajien lapsista kävi kuitenkin lähikoulua (72 %), ja osalla (9 %) oli lapsia sekä lähikoulussa että muualla. Korkeasti koulutettujen (ylempi kk-tutkinto) lapset käyvät hieman harvemmin lähikoulua (67 %) kuin matalammin koulutettujen lapset (75 %).

Kouluvalinnoissa on myös alueellista vaihtelua. Alueilla, joilla sekä tulo- että koulutustaso kuuluvat matalimpaan kolmannekseen, lapset käyvät muita alueita jokseenkin harvemmin lähikoulua (67 % vs.

74 %), mutta tutkimuksen viidessä kohdelähiössä jopa 85 prosenttia käy lähikoulua (muut alueet 71 %). Kohdelähiöidenkin välillä on eroja: Koivukylässä, Multisillassa ja Huhtasuolla lähikoulua käyminen on selvästi kaupungin keskiarvoa tavallisempaa, kun taas Matinkylä ja Kontula vastaavat suurin piirtein Espoon ja Helsingin keskiarvoa.

Mitkään näistä eroista eivät kuitenkaan aineistossamme ole tilastollisesti merkitseviä. Ne antavat kuitenkin viitteitä siitä, että korkeakoulutetut hyödyntävät kouluvalinnan mahdollisuutta muita useammin ja että asuinalueiden välillä näyttää olevan eroja lähikoulun valinnan yleisyydessä. Osittain erot voivat johtua paikallisten kouluvalintatilojen luonteesta; tiheä kaupunkirakenne ja kouluverkko mahdollistavat kouluvalintoja eri tavalla kuin kaupunki, jossa vaihtoehtoisiin kouluihin on useiden kilometrien matka.

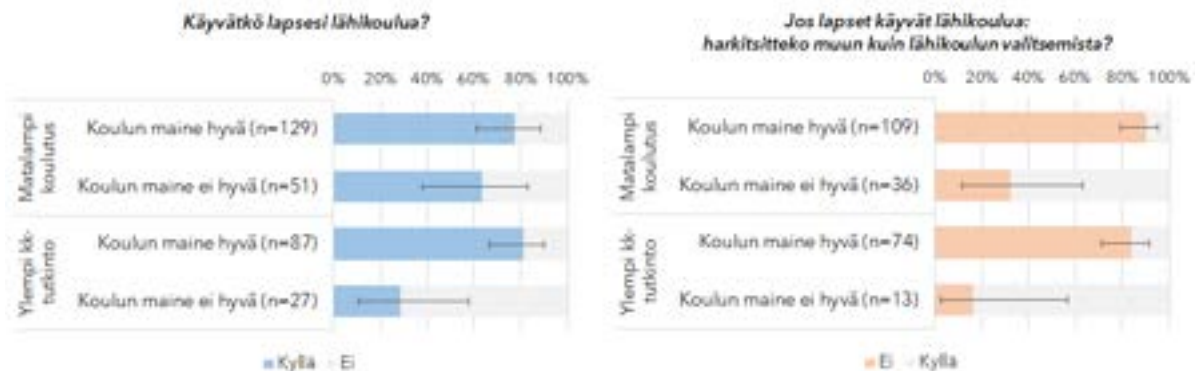
Samansuuntaisia alueellisia eroja esiintyy myös koulun maineen suhteen, jossa erityisesti Huhtasuo erottautuu muista kohdelähiöistä poikkeuksellisen hyvällä koulun maineella. Huhtasuolla lapsiperheistä 70 prosenttia arvioi koulun maineen hyväksi – Kontulassa, Koivukylässä ja Multisillassa alle 40 prosenttia (kaupungeissa keskimäärin 83 %). Huhtasuon koulujen hyvään maineeseen voi olla yhteydessä esimerkiksi niiden uutuus ja koulurakennusten laatu. Huhtasuon yhtenäiskoulu avattiin vanhan koulurakennuksen tilalle vuonna 2015 ja oli yksi Jyväskylän suurimpia investointeja 2000-luvulla, ja Huhtasuon läheiseen Kangasvuoreen avattiin uusi päiväkotikoulu vuonna 2019.

Vaikka koulu heijastaa ja on keskeinen osa naapurustoaan myös maineen osalta, ei asuinalueen ja koulun maineen yhteys ole yhtä vahva kaikilla alueilla – ainakin kun asiaa kysytään alueella jo asuivilta (vrt. Bernelius ym. 2021). Koulun maine vastaa asuinalueen mainetta vahvimmin Koivukylässä, Kontulassa ja Matinkylässä (korrelaatiokerroin $>0,5$), Huhtasuolla vanhemmat taas arvioivat koulun maineen jonkin verran asuinalueen mainetta paremmaksi ja Multisillassa maineiden korrelaatio on hyvin heikkoa.

Tärkeimmät perusteet perheiden kouluvalinnoille liittyvät eurooppalaisten tutkimusten mukaan koulun oppilas pohjaan. Erityisesti keskiluokkaiset perheet pyrkivät valitsemaan koulun, jossa on muita ”meidänlaisia ihmisiä”, ja välttämään ”vääränlaista sosiaalisuutta” (Boterman 2013). Tämä kuvaakin sitä, miten merkittävä tekijä koulun sosioekonominen ja etninen oppilas pohja on kouluun liittyvissä pohdinnoissa. Myös kouluun ja opetukseen liittyvät laatutekijät mainitaan usein kouluvalintoja ohjaavina tekijöinä, mutta sen sijaan, että vanhemmat tekisivät valintansa ensi sijassa opetuksen laatuun tai opettajien pätevyyteen perustuen, päätökset perustuvat enemmän koulun suosioon tai maineeseen (Gibbons & Machin 2006; Boterman 2013; Burgess ym. 2015; Cordini 2019). Esimerkiksi Suomessa tietoja koulujen oppimistuloksista ei yleensä ole julkaistu, joten vanhemmat löytävät tietoa kouluista esimerkiksi sosiaalisista verkostoistaan, jolloin varsinkin tiettyjen koulujen välttely perustuu pitkälti niiden maineeseen, eli käsitykseen siitä, kuinka toiset ne kokevat ja niistä puhuvat (Seppänen 2006; Kosunen 2014).

Myös tässä tutkimuksessa erot lähikoulun välttelystä palautuvat varsinkin koulun maineeseen. Koulun maineen hyväksi kokevien vastaajien lapset kävivät selvästi useammin lähikoulua (78 %) kuin niiden, jotka eivät kokeneet koulun mainetta hyväksi (53 %). Koulutustaustan perusteella eroja lähikoulun valinnassa oli niiden kesken, jotka eivät kokeneet koulun mainetta hyväksi: jos korkeasti koulutetut kokevat koulun maineen huonoksi, he etsivät todennäköisesti lapselleen toisen koulun: ylempään

korkeakoulututkinnon suorittaneista vain kolmanneksen lapset kävivät lähikoulua – matalammin koulutettujen vanhempien osalta sama osuus on kaksi kolmesta (Kuva 05-4).

Kuva 05-4. Lähikoulun välttäminen ja lähikoulun välttämisen harkitseminen koulutustaustan ja koulun koetun maineen mukaan.

Koska muun kuin lähikoulun valinneiden lukumäärä on varsin pieni, ei aineistosta voi tilastollisesti luotettavasti vetää johtopäätöksiä kouluvalinnan motiiveista erilaisilla asuinalueilla. Vastaajien ilmoittamissa syissä oli kuitenkin selkeä ero koulutustaustan mukaan: korkeasti koulutetuista 79 prosenttia (matalammin koulutetuista 29 %) valitsi lapselleen koulun, joka tarjoaa painotettua opetusta (esim. kielissä tai urheilussa). Matalammin koulutettujen syyt valita lapsilleen muun kuin lähikoulun liittyivät useammin käytännön syihin (kuten koulumatkoihin) tai huoliin lähikoulun oppimisympäristön laadusta. Tulos on linjassa aiemman perheiden kouluvalintoja koskevan tutkimuksen kanssa (ks. esim. Seppänen 2006; Kosunen 2016; Kalalahti ym. 2015) ja korostaa edelleen sitä, miten perheiden koulutustaso tuottaa jakoja suhtautumisessa lähikouluun ja kouluvalintoihin myös lähiöissä.

5.3 Koulu lähiön kohtaamispaikkana ja palvelujen keskittymänä

Keskeiset huomiot:

- Koulun asema sosiaalisen elämän ja palvelujen keskittymänä on heikompi lähiöissä kuin kaupungeissa keskimäärin.
- Lähiöasukkaista harvempi on sitä mieltä, että koulu on tärkeä kohtaamispaikka asuinalueellaan, tai että se olisi paikka, jossa tapaa tai juttelee muiden aikuisten kanssa.
- Koulut ovat jo tilojen käytön osalta merkittäviä lasten harrastamisen paikkoja, mutta niiden potentiaalia myös alueen aikuisväestön kohtaamispaikkoina ei vielä laajasti ole hyödynnetty.

”Kaupunginosani ainoa julkinen sisätila on koulu. Spontaaneille kohtaamisille ei ole paljon vaihtoehtoja. Yhteisiä tiloja tarvitaan. Vuokrattava juhla- ja kokoustalo tulisi tarpeeseen. Tilaisuuksien ulkopuolella nuorille hengailupaikka ja aikuisille kahvittelupaikka.” (8245 Koivukylä, Päiväkumpu)

Koulutuksellisen tehtävänsä lisäksi koulut ovat keskeisiä paikallisen (sosiaalisen) elämän solmukohtia. Koulu on yksi harvoista lähes kaikilta asuinalueilta löytyvistä palveluista, ja osana naapurustoa se on

luonnostaan erittäin paikallinen instituutio, joka yhdistää suuren osan alueen asukkaista. Lapset viettävät suuren osan ajastaan koulussa ja suuri osa vanhempien kontakteista alueen muihin vanhempiin tapahtuu koulun kautta. Koulut ovat siis lapsiperheiden arjessa aikamaantieteellisesti keskeisiä ”asemia”, jonne vanhemmat saattavat pienet lapsensa aamuisin, ja jossa lapset sijaitsevat koulupäivän loppuessa ja vapaa-ajan alkaessa. Varsinkin monessa pienemmässä lähiössä koulu on myös yksi harvoja naapurustossa olevia palveluja.

Naapurustoyksikön isänä tunnettu amerikkalainen kaupunkisuunnittelija Clarence Perry (ks. luku 2.2) tunnisti koulun olevan paikallisyhteisön luontevin solmukohta, ja ajatteli että sen takia koulua tulisi käyttää kaikkien asukkaiden hyväksi iltaisin ja viikonloppuisin (Perry 1910). Siitä lähtien koulu on ollut erilaisten naapurustomallien keskipisteenä (Patricios 2002) ja naapurustot ja koulut suunnitellaan kaupungeissa tyypillisesti niin, että jokaisella lapsella on mahdollisimman lyhyt koulumatka.

Maaseudun koululakkautukset ovat tehneet näkyväksi koulun merkityksen paikallisyhteisön noodina, jossa sosiaalisia verkostoja luodaan ja vahvistetaan (Cedering & Wihlborg 2020). Kouluilla ei ainoastaan ole toiminnallinen ja käytännöllinen rooli asuinalueen palveluna, vaan ne myös jäsentävät paikallisia sosiaalisia suhteita, kun ainakin alueen lapsiperheillä on säännöllisiä yhteyksiä kouluun. Kun koulu on paikallisyhteisölle muutakin kuin vain lasten oppimisen paikka, siitä voi tulla osa yhteisön identiteettiä. Koulujen lakkautukset ovat johtaneet asukasluvun laskuun erityisesti maaseudulla (Lehtonen 2021), mutta myös kaupungeissa, joissa keskiluokan on osoitettu muuttavan pois alueelta lähikoulun lakkautuksen jälkeen (Harjunen ym. 2021).

Koulujen rooli kaupunkinaapurustojen yhteisöille ei ole ollut samanlaisen kiinnostuksen kohteena kuin kyläkoulujen asema kaupungistuvan Suomen maaseudulla. Maaseudulla sosiaalinen elämä on perinteisesti ja käytännön syistä perustunut naapuruuteen ja paikkaan verrattuna kaupunkiin, joissa on enemmän mahdollisuuksia yksilöllisille elämäntyyleille. Siten kyläkoulun merkitys paikallisyhteisölle on ollut paljon näkyvämpi ja selvempi maaseudulla kuin kaupungeissa, joissa on lyhyen matkan päässä useita eri yhteisöjä ja mahdollisuuksia, joista valita, eivätkä asukkaat ole yhtä sidottuja lähimpiin tarjoutumiin kuin maaseudulla, jossa etäisyydestä helposti voi tulla rajoite.

Koulu on kuitenkin myös kaupungeissa nähty paikkana, joka voi tarjota oppimista ja yhteisöllisyyttä myös alueensa aikuisväestölle (ks. esim. Hopkins 2020), ja instituutiona, joka voi laajemmin osallistua yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoamiseen esimerkiksi kouluajan jälkeisen vapaa-ajantoiminnan järjestämisen myötä (esim. Lindqvist ym. 2019). Koulu voi myös yhdessä paikallisyhteisön kanssa tehokkaasti järjestäytyä alueensa nuorten tukemiseen laajemmin kuin koulu perinteisesti ajateltuna voisi – kuten esimerkiksi Islannissa on tehty päihteidenkäytön vähentämisen suhteen (Kristjansson ym. 2020).

Missä määrin lähiöalueiden koulut toimivat nykyisellään naapurustonsa kohtaamispaikkana tässä laajemmassa merkityksessä?

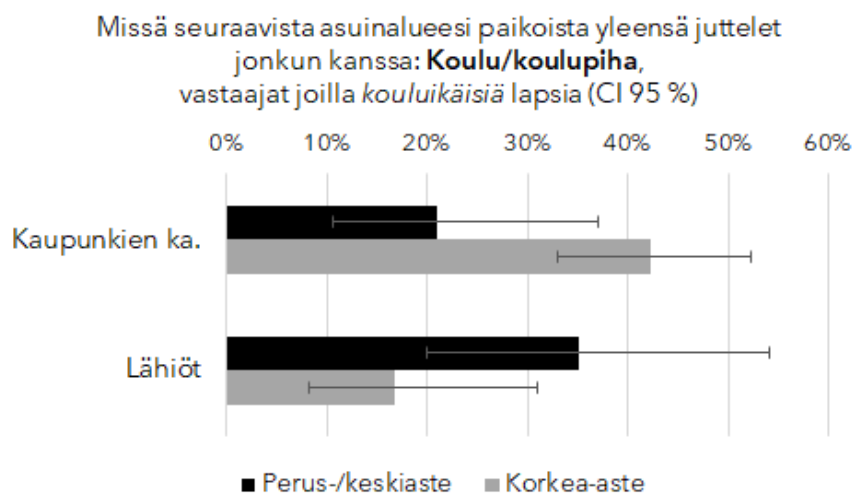
”Koulu on tärkeä kohtaamispaikka asuinalueellani.” Koulun rooli asuinalueen keskeisenä instituutiona, alueen kohtaamispaikkana on ainakin lapsiperheiden kesken laajasti tunnustettu. Yli puolet heistä, joiden kotitalouteen kuuluu lapsia, olivat samaa mieltä siitä, että koulu on tärkeä kohtaamispaikka asuinalueellaan. Väitteestä samaa mieltä olevien osuus on hieman matalampi lähiöissä (56 %) kuin kaupungeissa keskimäärin (67 %). Lähiöissä 13 prosenttia oli eri mieltä siitä, että

koulu olisi tärkeä kohtaamispaikka asuinalueellaan, mikä on huomattavasti suurempi osa kuin kaupungeissa keskimäärin (6 %), mutta sillä, kävätkö lapset lähikoulua vai eivät, ei ole merkitystä. Lapsettomista vastaajista selvästi harvempi tunnistaa koulun olevan tärkeä kohtaamispaikka (37 %).

”Lähikoulu on paikka, jossa tapaan ja juttelen muiden asuinalueeni aikuisten kanssa.” Entä onko lähikoulu asukkaille itselleen sellainen paikka, jossa he tapaavat ja juttelevat toisten asuinalueen aikuisten kanssa? Huomattavasti harvemmalle: noin kolmannelle vastaajista, joiden kotitaloudessa on lapsia, koulu toimii tällaisena kohtaamispaikkana (lapsettomat vastaajat: 11 %).

Korkeasti koulutetuille kouluikäisten vanhemmille koululla vaikuttaa olevan lähiössä (38 % samaa mieltä) jokseenkin pienempi merkitys sosiaalisille suhteille kuin muilla asuinalueilla (44 %). Vastaavasti korkeintaan keskiasteen tutkinnon suorittaneista useammalle koulu on paikka, jossa tapaa ja juttelee muiden aikuisten kanssa lähiössä (42 %) kuin muilla alueilla (29 %).

”Missä asuinalueesi paikoissa yleensä juttelet jonkun kanssa?” Yllä esitettyjä havaintoja vahvistaa se, että myös kysyttäessä asuinalueen erilaisia paikkoja, joissa vastaaja usein juttelee muiden ihmisten kanssa, on koulun merkitys korkeakoulutetuille vanhemmille selvästi pienempi lähiöissä kuin muilla alueilla. Lähiöissä asuvista korkeakoulutetuista vanhemmista vain 17 prosenttia ilmoitti, että alueen koulu on paikka, jossa juttelee muiden kanssa. Ero muilla alueilla asuviin korkeakoulutettuihin vanhempiin on suuri, ja suhteellisen pienestä otoksesta huolimatta tilastollisesti merkitsevä (Kuva 05-5). Matalammin koulutettujen osalta koulu sen sijaan on lähiössä muita alueita useammin sellainen paikka, jossa juttelee muiden kanssa.

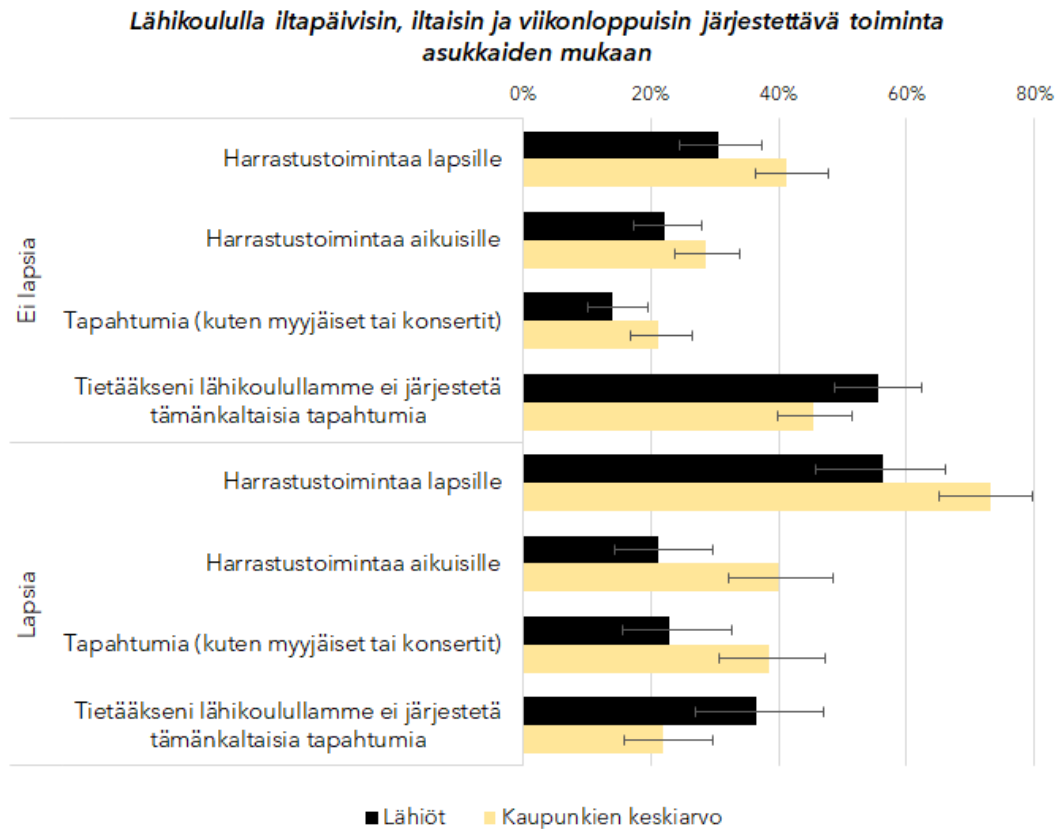
Kuva 05-5. Osuus kouluikäisten lasten vanhemmista, joille koulu tai koulupiha on paikka, jossa yleensä juttelee jonkun kanssa (n=296).

Monien koulujen tiloja käytetään kouluajan ulkopuolella esimerkiksi erilaisten seurojen ja yhdistysten toimintaan: onko koulutilojen käytössä eroja eri alueiden välillä?

Kyselytulostemme perusteella lähiöiden asukkaat ovat ainakin vähemmän tietoisia lähikoululla kouluajan ulkopuolella järjestettävästä toiminnasta (Kuva 05-6). Vastaajat, joilla on lapsia, ovat lapsettomia tietoisempia koululla tapahtuvasta toiminnasta, mikä selittyy sillä, että suuri osa

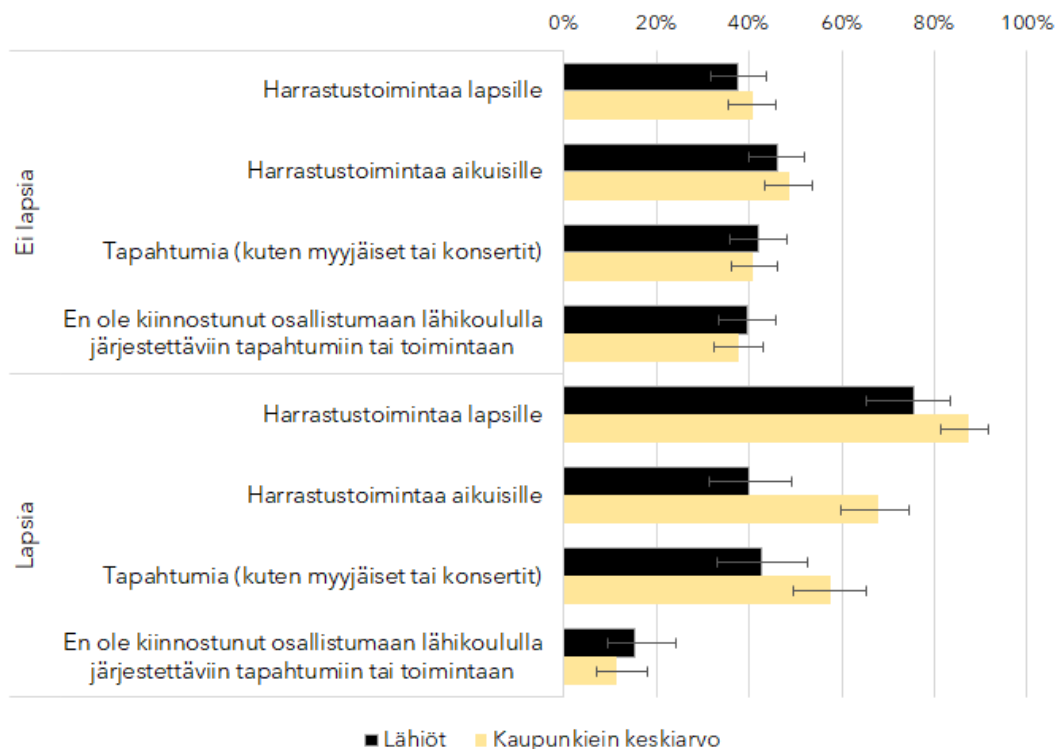
toiminnasta todennäköisesti on lapsille suunnattua harrastustoimintaa, ja vanhemmilla on lasten koulunkäynnin myötä muita alueen asukkaita enemmän kytköksiä kouluun.

Lähiöiden asukkaat ovat myös harvemmin osallistuneet koululla järjestettyyn toimintaan tai tapahtumiin (20 %, kaupunkien ka.: 24 %), ja ovat muita vähemmän kiinnostuneita osallistumaan sellaiseen toimintaan. Muilla alueilla asuvat korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat muita enemmän osallistuneet toimintaan koululla (28 %, vanhemmista 44 %), ja korkeasti koulutetut ovat myös muita todennäköisemmin kiinnostuneita osallistumaan koululla järjestettäviin tapahtumiin ja toimintaan.

Kuva 05-6. Lähikoululla iltapäivisin, iltaisin ja viikonloppuisin järjestettävä toiminta asukkaiden mukaan. Kuviosta on jätetty pois vastausvaihtoehdot "Mahdollisuus käyttää koulun tiloja henkilökohtaisiin projekteihin" ja "Jotain muuta, mitä?".

Millaista toimintaa haluaisit järjestettävän alueen asukkaille lähikoulullanne iltapäivisin, iltaisin tai viikonloppuisin?

Kuva 05-7. Minkälaista toimintaa asukkaat toivovat, että lähikoululla järjestettäisiin. Kuviosta on jätetty pois vastausvaihtoehdot ”Mahdollisuus käyttää koulun tiloja henkilökohtaisiin projekteihin” ja ”Jotain muuta, mitä?”.

Lähes kaikki lapsiperheet toivoivat, että lähikoululla järjestettäisiin lapsille harrastuksia (Kuva 05-7). Noin puolet toivoo myös harrastuksia aikuisille ja erilaisia tapahtumia. Lähiöissä asuvat vanhemmat näkevät kuitenkin muilla alueilla asuvia selvästi vähemmän tarvetta erilaisille vapaa-ajan toiminnoille lähikoululla.

5.4 Tarvepohjainen resursointi koulujen ja kaupunginosien tukemisen välineenä

Keskeiset huomiot:

- Tarveperusteista resursointia (ent. ”positiivinen diskriminaatio”) on Suomessa kehitetty 2000-luvun kuluessa kansallisesti ja useissa kaupungeissa paikallisesti tukemaan koulutuksellisesti haastavammassa ympäristössä toimivia kouluja ja kouluyhteisöjä
- Tarveperusteisen resursoinnin tarkoitus on parantaa koulutuksellista mahdollisuuksien tasa-arvoa eli tasoittaa osaamisvajeita ja tukea oppimisen mahdollisuuksia
- Resursoinnilla voi olla positiivinen vaikutus myös koulujen vetovoimaan ja koulusegregaation vähenemiseen, mikäli rahoituksen taso on riittävä ja sen käyttöä kohdennetaan myös koulujen vetovoimaa lisääviin tekijöihin

Tarvepohjaisen rahoituksen malli on tullut osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää kaupunkien eri koulujen kasvavia eroja huomioivan paikallisen koulutuspolitiikan kautta. Tarveperusteinen rahoitus otettiin positiivisen diskriminaation nimikkeellä ensimmäisenä käyttöön Helsingissä, ja 2000-luvun puolivälistä kohdennetuilla rahoitusjärjestelyillä on ollut yhä suurempi merkitys myös kansallisella tasolla. Kansallisen mallin ja eri kunnissa käytössä olevien paikallisten mallien taustalla vaikuttaa sama tavoite: segregaaation tuottamiin haasteisiin vastaaminen poikkeuksellisen haastavissa sosiaalisissa ympäristöissä toimivissa kouluissa sekä tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien vahvistaminen koko kouluyhteisössä. Helsingin positiivisen diskriminaation rahoituksen mallin ensimmäinen kvantitatiivinen arviointi osoitti myönteisiä vaikutuksia etenkin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja heikosti pärjäävien suomenkielisten poikien todennäköisyydessä hakeutua toisen asteen koulutukseen (Silliman 2017), mutta koulujen rehtoreiden syvällisiä näkemyksiä lisärahoituksen käytöstä ja tulkinnasta on tutkittu vain vähän.

ReUrbia-ryhmässä toteutettu Isabel Ramos Lobaton helsinkiläisille rehtoreille suunnattu rehtorikysely- ja haastattelututkimus vahvistaa käsitystä siitä, että lisäresurssien kohdennettu jakaminen tietyille kouluille – ja siten tietoisuus koulujen erilaisista haasteista ja niiden tunnistaminen – on keskeinen väline, jolla voidaan lievittää eriytymiseen liittyviä kouluyhteisön haasteita ja tukea tasa-arvoisia opetus- ja oppimisedellytyksiä kouluissa. Rehtoreiden näkemys on, että tarveperusteinen rahoitus tukee koulujen tasa-arvoisia mahdollisuuksia, kun sitä jaetaan systemaattisella ja läpinäkyvällä tavalla ja käytetään kouluissa harkiten. Rahoituksessa arvostetaan erityisesti koulujen omaa mahdollisuutta arvioida, mihin rahoitus kannattaa kunkin koulun osalta käyttää, eli että rahoitusta ei ole lähtökohtaisesti korvamerkitty tiettyihin toimenpiteisiin koulujen sisällä.

Tulokset korostavat kuitenkin joitakin nykyisiin rahoitusmalleihin liittyviä puutteita, joista keskeisimmiksi tunnistettiin erityisesti rahoituksen määrä ja rahoituskauden pituus sekä rahoituksen vakaus. Rahoituksen määrää pidettiin yleisesti ottaen riittämättömänä koulutuksellisen hyvinvoinnin tuottamien oppimisvajeiden paikkaamiseen ja etenkin koulujen vetovoiman kehittämiseen: enimmilläänkin rahoitussummat mahdollistivat yhden tai kahden opettajan palkkaamisen. Rahoituskauden lyhyys ja epävakaus puolestaan viittaavat siihen, että rahoitus on sidottu määräaikaan kausiin, jotka eivät mahdollista pitkän aikavälin suunnittelua ja pysyvän henkilöstön palkkaamista. Tulokset korostavatkin tarvetta kehittää rahoitusjärjestelmää, mikäli sen toivotaan tehokkaammin kaventavan koulujen välisiä eroja ja tekemään kouluista vetovoimaisempia perheiden kouluvalinnoissa. Samalla rehtoreiden vastaukset osoittavat, että koulujen välisten kasvavien erojen poistaminen kasvavien yhteiskunnallisten ja alueellisten erojen tilanteessa on haastavaa jopa lisäresurssien avulla. Lasten epätasa-arvoisten lähtökohtien ja Helsingin koulujen välisten erilaisten oppimisen ja sosiaalisten edellytysten tasaamiseen kaivataan vastauksissa vielä vahvempaa tukijärjestelmää ja enemmän resursseja.

Rehtorit korostavat myös, että koulutuksellisen eriarvoisuuden poistoon ei myöskään näytä riittävän pelkkä taloudellisten lisäresurssien jakaminen. Koulujen perinteisen pedagogisen tavoitteen ulkopuolisten tehtävien määrä, kasvava tarve verkostoitua kaupunginosan sosiaali- ja nuorisohuollon instituutioiden kanssa ja erityisesti asuinalueiden kiihtyvä eriytyminen osoittavat erään rehtorin sanojen mukaisesti, että ”koulut eivät voi yksinään ratkaista kaikkia alueen ongelmia”. Tiettyjen koulujen lisärahoittaminen voi ”vain” lieventää haitallisia kontekstuaalisia vaikutuksia koulutuksessa, mutta se ei voi poistaa taustalla vaikuttavia alueellisia ja rakenteellisia eroja. Mahdollisina koulutus-

ja kaupunkipoliittisina toimenpiteinä näyttäytyvät esimerkiksi koulujen välisten nykyisten kilpailurakenteiden uudelleenarviointi eli kouluvalintojen vahvempi tarkastelu, erityisesti heikossa asemassa olevien koulujen lisärahoituksen käyttämisen johdonmukaisempi tuki ja neuvonta, koulujen välisen yhteistyön ja verkostoitumisen tukeminen sekä kaupunginlaajuiset koulujen leimautumista ehkäisevät toimet. Erityisen haitallisena nähdään mahdollisuus siihen, että tarveperusteisen lisärahoituksen saaminen voisi leimata kouluja ”ongelmallisiksi”, kuten joissakin Euroopan maissa on tapahtunut. Toisin sanoen haastatteluissa korostuu toive siitä, että lisärahoitusta saavia kouluja ei nimetä tai listata julkisesti, vaan että lisärahoitus jaettaisiin osana koulujen yleistä rahoitusta tarveperusteisuusindeksin mukaisesti.

6 Lähiö sosiaalisen elämän areenana

Asuinalue yhdistää asukkaiden yksityisen ja julkisen elämän ja sen katsotaan yleisesti olevan yksi kaupunkilaisten tärkeimmistä sosiaalisista ympäristöistä. Keskustelu paikallisemmän asumismallin tarpeesta on ollut vahvasti ja toistuvasti esillä viime vuosina esimerkiksi 15 minuutin kaupungin konseptin löydettyä tiensä yleiseen kielenkäyttöön. Näiden ajatusten puolustajat korostavat omavaraisissa naapurustoissa asumisen sosiaalisia etuja ja painottavat aktiivisen liikkumisen terveyshyötyjä sekä ”kaupunkilaisten kestävänsä sosiaalisen kanssakäymisen ja osallistumisen tarvetta” (Moreno ym. 2021). Samaan aikaan käytävä rinnakkainen keskustelu kyseenalaistaa asuinalueen suhteellisen merkityksen asukkaiden jokapäiväisen elämän jäsentämisessä ja sosiaalisena kenttänä viitaten yhteiskunnan lähiöiden rakentamisen jälkeisiin nopeisiin muutoksiin, mukaan luettuina lisääntyneet liikkumismahdollisuudet, kaupunkilaisten laajemmat toimintatilat ja laajalle levinneet verkkoviestinnän mahdollisuudet.

Tässä luvussa selvitetään, mikä on asuinalueen rooli asukkaiden elämässä ja missä määrin asuinalue on osa jokapäiväistä elämää ja sosiaalisia käytäntöjä. Luvussa 6.1 tarkastelemme kaupunkilaisten arjen toimintojen paikkoja ja liikkumistottumuksia ja kysymme, suoritetaanko arkipäiväisiä toimintoja pääasiassa asuinalueen sisä- vai ulkopuolella. Luvussa 6.2 esittelemme kaupunkilaisten paikallisen sosiaalisen kanssakäymisen ja osallistumisen käytäntöjä sekä pohdimme verkkoviestinnän ja alustojen, kuten Facebookin kaupunginosaryhmien, käytön laajuutta. Luvussa 6.3 analysoimme, missä asuinalueen fyysisissä paikoissa ihmiset tapaavat ja juttelevat toistensa kanssa. Pohdimme lopuksi luvuissa 6.4 ja 6.5, kuinka eri väestöryhmät eroavat sosiaalisen kanssakäymisen odotuksiltaan ja käytännöiltään.

6.1 Arjen toimintojen sijainti ja liikkuvuus

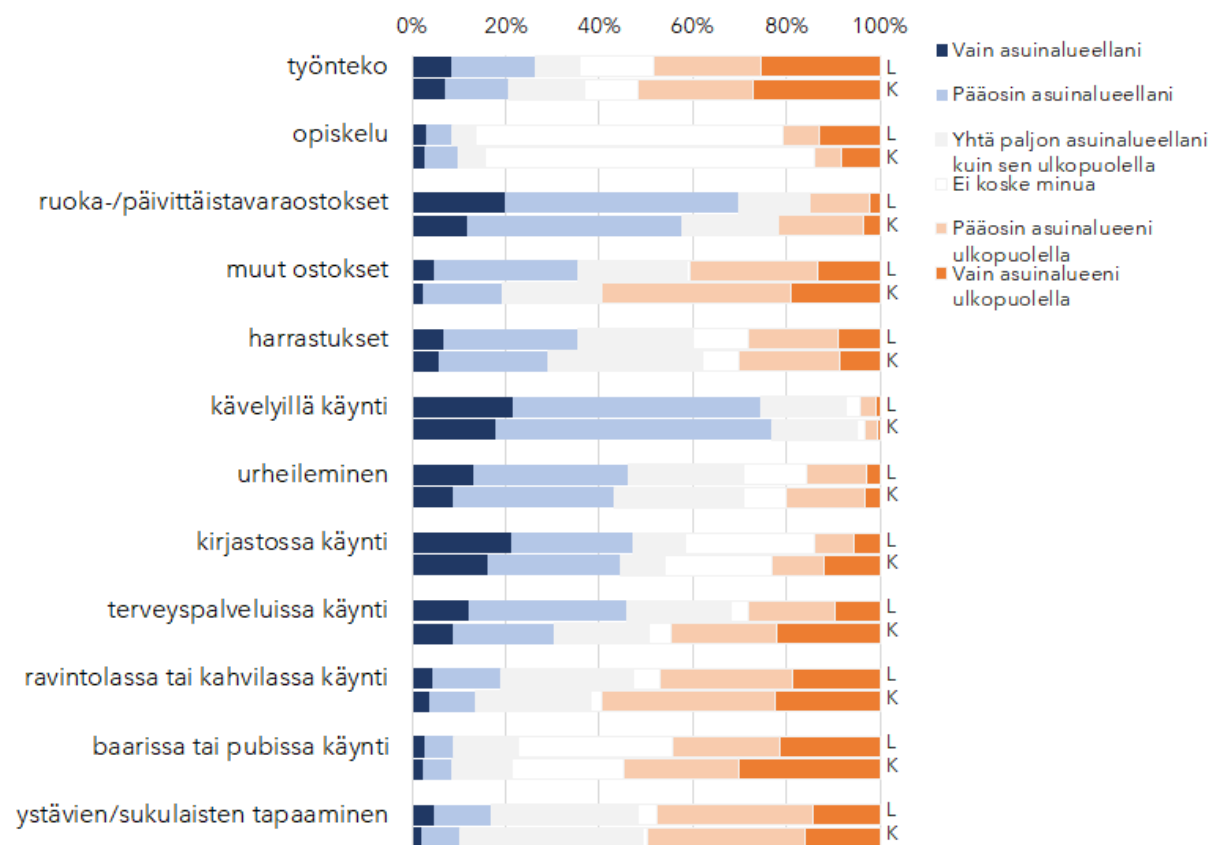
Keskeiset huomiot:

- Asuinalue on yhä asukkailleen tärkeä joidenkin arjen toimintojen osalta, kuten ruokaostosten tekemiseen, kun taas moinia muita asioita tehdään laajemmin muualla kaupungissa. Kirjastossa käynti, liikunta ja muut harrastukset tapahtuvat monille asukkaille omalla asuinalueella, mutta ravintoloissa, kahviloissa ja baareissa käydään pääosin muualla.
- Suuri osa tiettyjen lähiöiden asukkaista on tyytymättömiä kaupallisten palvelujen saavutettavuuteen. Toisaalta lähiöasukkaat ovat monen palvelun saavutettavuuden osalta tyytyväisempiä kuin kaupunkilaiset keskimäärin.
- Asukkaiden mielipiteet siitä, vähentääkö digitalisaatio ja lisääntyneet liikkumismahdollisuudet paikallisten palvelujen tarvetta, eroavat suuresti. Lähes kaikki pitävät kuitenkin tärkeänä, että peruspalvelut pysyvät asuinalueella.

Minkälainen merkitys asuinalueella on asukkaiden arjessa tänä päivänä? Ymmärtääksemme, minkälainen rooli asuinalueella on asukkaiden laajemmassa aktiviteettiympäristössä, kysymme kyselyn vastaajilta, mitkä heidän arjen aktiviteeteistaan he suorittavat asuinalueensa sisällä ja mitkä sen ulkopuolella (Kuva 06-1). Vaikka *täysin* asuinalueella suoritettavat toiminnot ovat useimmille asukkaille harvinaisia, on selvää, että tietyt toiminnot ovat paikallisempia kuin toiset.

Selkeiden asumistoimintojen lisäksi ruokaostokset ja ulkoilut suoritetaan pääasiassa paikallisesti. Vain 22 prosenttia asukkaista kertoi tekevänsä ruokaostoksensa pääasiassa asuinalueensa ulkopuolella (15 % kohdelähiöiden asukkaista). Kirjasto korostuu tärkeänä asuinalueen instituutiona (vrt. Klinenberg 2018), ja noin kolme neljästä kertoi käyvänsä kirjastossa. Vaikka kirjastoverkko ei kata kaikkia asuinalueita, yli puolet vastaajista kertoi käyvänsä kirjastossa pääasiassa omalla lähialueellaan, mikä korostaa kirjastojen kykyä koota paikallisyhteisön edustajat yhteen. Myös urheilu ja muut harrastukset tapahtuvat pääosin omalla asuinalueella, mutta monet myös matkustavat asuinalueensa ulkopuolelle harrastamaan. Tämä johtunee tiettyjen urheilulajien ja harrastusten erityisluonteesta ja siitä, ettei niitä ole mahdollista harrastaa jokaisessa kaupunginosassa.

Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että henkilökohtaiset verkostot ovat entistä vähemmän paikallisuuteen perustuvia (Hirvonen & Lilius 2019). Tutkimuksemme tulokset tukevat aiemman tutkimuksen löydöksiä, koska ystäviä ja perhettä tavataan selvästi useammin oman asuinalueen ulkopuolella kuin sen sisäpuolella. Tämä ei ole yllättävää, sillä vain 6 prosenttia vastaajista kertoi, että suurin osa heidän ystävistään asuu samassa kaupunginosassa (9 % kohdelähiöissä asuvista) ja alle puolella vastaajista (45 %) oli ystäviä tai tuttavuuksia omalla asuinalueellaan (37 % kohdelähiöissä). Tämän lisäksi vastaajat tekevät ostoksia erikoisliikkeissä ja vierailevat ravintoloissa, kahviloissa, baareissa ja pubeissa lähinnä oman asuinalueen ulkopuolella. Näitä palveluja ei ole samalla tavalla tarjolla kaikissa kaupunginosissa.

Kuva 06-1. Eri asioiden tekeminen omalla asuinalueella tai sen ulkopuolella (L = kohdelähiöt, K= kaupunkien keskiarvo)

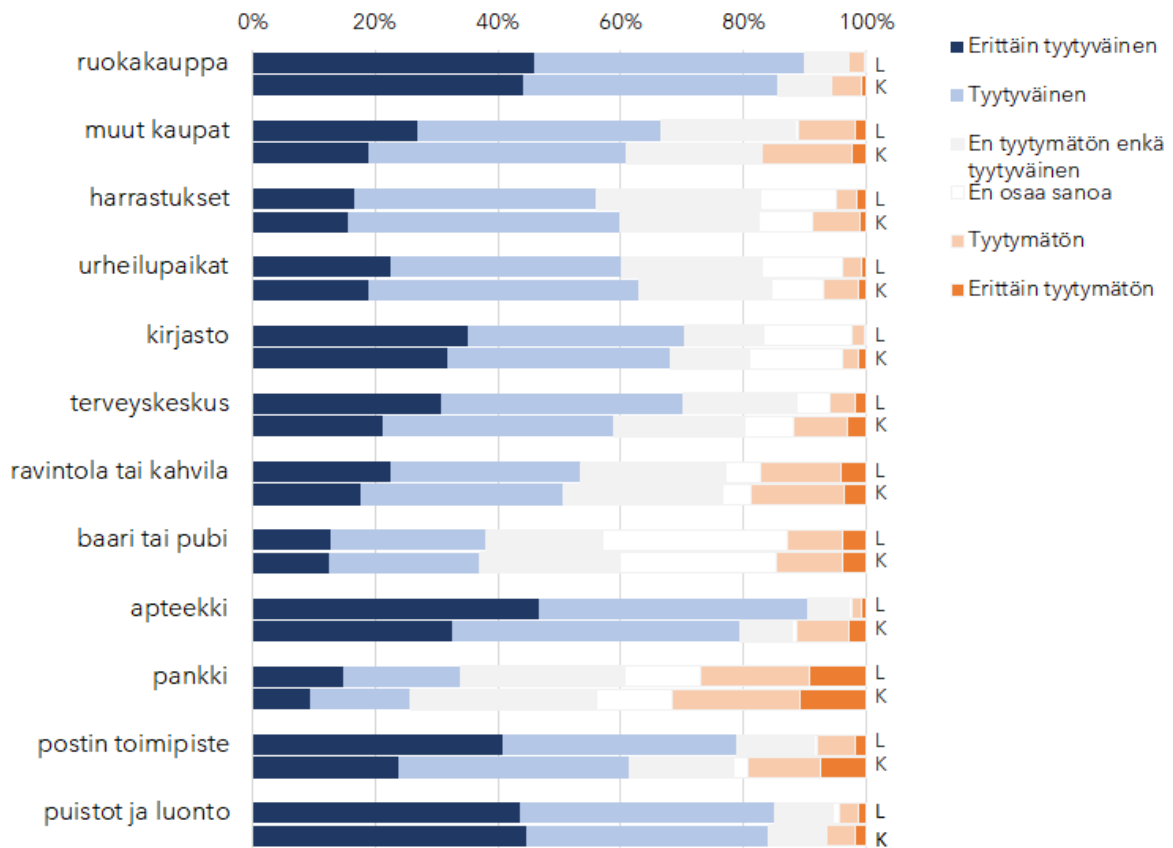
Lähiöasukkaat näyttävät elävän jokseenkin paikallisempaa elämää kuin kaupunkilaiset keskimäärin. Yksittäisten kohdelähiöiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja. Matinkylässä ja Kontulassa

erilaisten palvelujen tarjonta on hyvää, jolloin niitä myös käytetään paikallisesti. Koivukylän, Multisillan ja Huhtasuon asukkaat joutuvat puolestaan matkustamaan asuinalueensa ulkopuolelle useiden palvelujen ja toimintojen perässä.

Kaikissa kohdelähiöissä ulkoillaan ja urheillaan pääasiassa asuinalueen sisäpuolella. Ruokaostokset tehdään myös yleensä paikallisesti, joskin Peltolammi-Multisillan ja Huhtasuon asukkaat tekevätkin ostoksensa tasapuolisemmin sekä asuinalueensa sisä- että ulkopuolella. Kirjastokäynnit hoidetaan paikallisesti kaikilla asuinalueilla, lukuun ottamatta Peltolammi-Multisiltaa. Kohdelähiöiden asukkaat käyttävät baarien ja pubien palveluja pääosin oman asuinalueen ulkopuolella, ja vain Matinkylän asukkaat käyvät ravintoloissa ja kahviloissa ja tekevät muut ostoksensa useammin oman asuinalueensa sisäpuolella kuin ulkopuolella, mikä johtunee Iso Omenan kauppakeskuksen kattavasta tarjonnasta. Matinkylä eroaa yleisesti muista lähiöasukasryhmän lähiöistä siinä, että pääosa toiminnoista suoritetaan useimmiten asuinalueen sisä- kuin ulkopuolella, lukuun ottamatta työtä, opiskelua, vierailuja pubeissa ja baareissa sekä tapaamisia ystävien ja perheen kanssa, jotka toteutuvat hieman useammin asuinalueen ulko- kuin sisäpuolella. Tämä viittaa siihen, että Suomen yhden suurimman ostoskeskuksen läheisyydestä huolimatta suuri osa asukkaiden elämästä ja sosiaalisista aktiviteeteistä tapahtuu jossakin muualla, kuin asuinalueella.

On haastavaa arvioida, missä määrin toimintojen suorittaminen pääasiassa oman asuinalueen ulkopuolella johtuu mieltymyksistä, elämäntyylistä, liikkumisesta, koetuista mahdollisuuksista tai niiden puutteista asuinalueella. Voimme kuitenkin arvioida kutakin aktiviteettipaikkaa sen mukaan, ovatko asukkaat tyytyväisiä tilanteeseen. Kuva 06-2 esittelee asukkaiden *tyytyväisyyttä palvelujen etäisyyteen* kohdelähiöissä verrattuna kaupungeissa keskimäärin. Vertailu ei kuvasta varsinaista etäisyyttä tiettyyn kohteeseen, vaan suuri tyytymättömyys voi tarkoittaa, että toiminto ei ole saatavilla asuinalueella tai että asukkaat haluaisivat voida suorittaa toiminnon paikallisesti. Ja toisaalta tietyt etenkin harvemmin käytetyt palvelut saattavat sijaita kaukana omalta asuinalueelta, mutta silti asukkaiden kannalta tyydyttävän matkan päässä.

Kuva 06-2. Tyytyväisyys eri palvelujen etäisyyteen vastaajan kodista (L = lähiöt, K= kaupunkien keskiarvo)

Mielenkiintoista kyllä, asukkaat näyttävät olevan tyytymättöimpiä pankkien kaukaiseen sijaintiin, vaikka Suomi on ollut ensimmäisiä digitaalisten pankkitoimintojen käyttöönottajamaita. Useat asukkaat ovat myös tyytymättömiä postipalvelujen sekä kaupallisten palvelujen, kuten pubien, baarien, ravintoloiden, kahviloiden ja muiden kauppojen, etäisyyteen. Asukkaat ovat kuitenkin tyytyväisiä puistojen, luonnon, apteekkien ja ruokakappojen läheisyyteen. Jokaisen kohdelähiön maantieteellisistä erityispiirteistä johtuen on hyödyllisintä arvioida yksittäisiä alueita erikseen (Taulukko 06-3).

	Kontula	Matinkylä	Koivukylä	HMA	Multisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
ruokakauppa	2%	0%	6%	5%	6%	4%	7%
muut kaupat	11%	1%	25%	18%	23%	4%	14%
harrastukset	6%	1%	5%	9%	12%	7%	6%
urheilupaikat	4%	2%	3%	7%	13%	6%	6%
kirjasto	1%	1%	4%	4%	6%	4%	4%
terveyskeskus	5%	3%	6%	11%	26%	3%	14%
ravintola tai kahvila	14%	6%	34%	19%	34%	16%	17%
baari tai pubi	9%	11%	21%	15%	12%	11%	14%
apteekki	1%	1%	3%	12%	9%	2%	10%
pankki	34%	8%	47%	33%	35%	26%	26%
postin toimipiste	9%	1%	16%	21%	5%	13%	15%
puistot ja luonto	7%	3%	5%	6%	1%	4%	6%

Taulukko 06-3 Tyytymättömyys palvelujen etäisyyteen kodista. Osuus vastaajista jotka ovat tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä, yksittäiset kohdelähiöt ja pääkaupunkiseutu sekä Tampere ja Jyväskylä keskimäärin.

Lähiöasukkaat ovat useammin tyytyväisiä kuin tyytymättömiä palvelujen etäisyyteen. Vastoin yleisiä mielikuvia, suurin osa lähiöistä ei ole palveluköyhiä (ks. luku 4.3) – kuten eräs asukas tässä kuvailee:

"Having lived all over Helsinki/Vantaa - this neighborhood is a hidden gem. If I would have to guess its negative reputation comes from prejudice and xenophobia. I have yet to find another neighborhood that is as full of services, shops, open spaces, activities and conveniences as Havukoski/Koivukylä. Best neighborhood in the metropolitan region." (1447 Koivukylä)

Moni asukas ilmaisi kuitenkin olevansa tyytymätön nykytilanteeseen. Pankkipalvelut nousivat jälleen suurimmaksi tyytymättömyyden kohteeksi, koska niitä ei ilmeisesti ole kattavasti saatavilla muissa kohdelähiöissä kuin Matinkylässä. Ihmisten tähän liittyvät huolet vaihtelivat. Lähes puolet Koivukylän asukkaista olivat tyytymättömiä pankkien sijaintiin, mutta muilla asuinalueilla tyytymättömien määrä oli lähempänä kolmannesta asukkaista.

Harvat asukkaat olivat yleisesti ottaen tyytymättömiä ruokakauppojen, puistojen ja luonnon saavutettavuuteen, eli toimintojen, joita ihmiset useimmiten suorittavat omalla asuinalueellaan. Vaikka lähes kaikilla lähiöasukkailla on ruokakauppa asuinalueellaan, voi niiden laadussa ja monipuolisuudessa olla vaihtelua. Esimerkiksi Peltolammilla ja Multisillassa on ainoastaan suppeamman valikoiman lähikauppoja:

"Eniten mitä toivoisi tulevan lähialueelle lisää olisi S-market tai K-supermarket. Niistä löytäisi kaiken tarvittavan kauppakassiin kävelytäisyydeltä." (5596 Peltolampi)

Harvat lähiöasukkaat ovat myöskään tyytymättömiä apteekkien, kirjastojen, harrastusten ja liikuntapaikkojen sijaintiin, vaikka 10 prosenttia Multisillan asukkaista olikin tyytymättömiä useiden näiden toimintojen sijaintiin. Useimmat olivat tyytyväisiä terveysasemien sijaintiin, joskin Multisillassa joka neljäs oli siihen tyytymätön.

Koivukylän ja Multisillan asukkaat ovat erityisen tyytymättömiä ravintoloiden ja kahviloiden (34 % tyytymättömiä), baarien ja pubien (Koivukylässä 21 % tyytymättömiä) sekä erikoisliikkeiden (25 %

tyytymättömiä) sijaintiin. Kuten oli odotettavissa, Matinkylän asukkaat olivat laajalti tyytyväisiä paikkojen ja palvelujen sijaintiin Iso Omena -kauppakeskuksen ansiosta.

Paikallisten palvelujen kysyntä

Onko palveluille tarvetta oman asuinalueen sisällä? Laajentuneet liikkumismahdollisuudet ovat muokanneet esimerkiksi vähittäiskaupan toimintaa (ks. Luku 4.1), ja samalla yleistyneet verkkokauppa ja kotiinkuljetuspalvelut sekä sähköinen asiointi ovat herättäneet kysymyksiä siitä, miten kattavasti julkisiakaan palveluja tarvitaan kaikkien asukkaiden lähiympäristössä. Toisaalta monissa Euroopan maissa on nähtävissä jonkinlainen paikallisuuden renesanssi, kun esimerkiksi vartin kaupunki-konseptin nimissä on pyritty suuntaamaan kaupunki- ja liikennesuunnittelua niin, että asukkaat voivat helposti kävellen tai pyöräillen saavuttaa tarvitsemansa palvelut naapurustostaan (ks. esim. Moreno ym. 2021). Myös koronapandemian aikana lisääntynyt etätyöskentely on saattanut lisätä joidenkin palvelujen kysyntää juuri asuinalueilla. Kysyimme kyselyvastaajilta heidän näkemyksistään paikallisten palvelujen tarpeesta (Kuva 06-4).

Kuva 06-4 Asukkaiden näkemyksiä paikallisten palvelujen tarpeesta (L = kohdelähiöt, K= kaupunkien keskiarvo)

Vastaajien tuntemukset siitä, että eri yhteiskunnalliset muutokset ovat vähentäneet paikallispalvelujen tarvetta olivat selvästi ristiriitaisia. Noin puolet vastaajista olivat samaa mieltä siitä, että digitalisaatio todellakin vähentää tarvetta tietyille paikallisille palveluille. Sen sijaan asukkaat yhä toivovat paikallisia palveluja siitä huolimatta, että liikkuvat myös asuinalueensa ulkopuolella. Vain hieman yli kolmannes vastaajista oli samaa mieltä siitä, että liikkumisen vaivattomuus kaupungissa vähentää tarvetta monille paikallisille palveluille. Kohdelähiöiden asukkaat olivat tästä hieman useammin eri mieltä. Valtaosa vastaajista ilmaisi halunsa säilyttää tärkeät peruspalvelut (esim. koulu, päiväkot, ruokakauppa) omalla asuinalueellaan (yli 90 %).

Aiemmat tutkimukset osoittavat, että paikalliset palvelut ovat äärimmäisen tärkeitä tietyille ryhmille, etenkin vanhuksille ja liikuntarajoitteisille (Christiaanse & Haartsen 2017). Vähävaraiset asukkaat kokevat lisäpainetta, jos he joutuvat maksamaan matkasta peruspalveluihin. Tietyn tyyppiset palvelut ovat myös sosiaalisesti merkittäviä joillekin asukkaille. Esimerkiksi supermarketit monissa maissa (kuten Suomessa, Hollannissa ja Kanadassa) haluavat tunnustaa tiettyjen asiakkaiden tarpeet, ja ovat siksi ottaneet käyttöönsä ”hitaat kassat” tai ”keskustelukassat”, jotka on suunnattu yksinäisyydestä

kärsiville vanhuksille, joille sosiaalinen kanssakäyminen kaupan kassalla on merkittävä tapahtuma (ks. esim. HS 2023). Monet korostavat paikallisten palvelujen roolia epävirallisen sosiaalisen kontrollin välineenä, joka lisää turvallisuutta Jane Jacobsin (1961) kuvaamien ”valvovien silmien” (*eyes on the street*) kautta. Toimittaja Diamant Salihu (2022) kuvaa myös etuja, jotka syntyvät julkisten instituutioiden sijaitsemisesta asuinalueella. Tämä luo sillan asukkaiden ja viranomaisten välille ja tuo julkishallinnon työntekijät alueelle. He voivat osaltaan tukea ja edistää paikallisia palveluja ja turvallisuutta asuinalueella, ja samalla asukkaille syntyy pehmeän sosiaalisen kontrollin kokemuksen ohella tunne siitä, että yhteiskunta on ”läsnä” ja alueen asukkailla on yhteiskunnalle merkitystä.

Tutkimuksessamme huomasimme, että näihin kysymyksiin liittyvät mielipiteet eroavat useimpien väestöryhmien sisällä. Löysimme kuitenkin näyttöä siitä, että vähävaraiset ja vanhemmat ihmiset vastustivat enemmän palvelujen siirtymistä asuinalueensa ulkopuolelle. Asukkaat, jotka ilmoittivat taloudellisen tilanteensa olevan huono, olivat harvemmin samaa mieltä siitä, että paikallisia palveluja tarvitaan vähemmän kuin asukkaat, jotka ilmoittivat taloudellisen tilanteensa olevan melko hyvä tai parempi. Vaikka kysely rajattiin alle 65-vuotiaisiin asukkaisiin, voimme todeta, että nuorin tutkimusryhmämme (20–34-vuotiaat) hyväksyy vähäisemmät palvelut alueellaan sekä digitalisaatiosta että muualta kaupungista helposti saatavien palvelujen ansiosta, mutta ovat vahvasti samaa mieltä (yli 90 %) siitä, että monet peruspalvelut tulee säilyttää paikallisina.

6.2 Sosiaalinen elämä lähiöissä

Keskeiset huomiot:

- Läheiset sosiaaliset suhteet eivät, aiempien tutkimusten mukaisesti, ole asuinalueeseen paikantuvia. Vain kolmasosalla, lähiöissä neljäsosalla, on läheisiä ystäviä omalla asuinalueellaan.
- Jotkin naapuruuskäytännöt ovat kuitenkin pysyneet yleisinä: puolet asukkaista juttelevat naapureiden kanssa viikoittain, ja joka neljäs kyläilee alueella kuukausittain. Lähiöt eivät merkittävästi eroa kaupunkien keskiarvosta.
- Sosiaalisella medialla on keskeinen rooli paikallisten asioiden hoitoon, mutta suuri osa asukkaista jää näiden foorumien ulkopuolelle.
- Hyvin pieni osa asukkaista osallistuu esimerkiksi kaupunginosayhdistysten toimintaan tai tapaamisiin kaupunkisuunnittelijoiden kanssa edes vuosittain.
- Kiinnostus asuinalueen asioihin kaupunginosalehteä lukemalla tai sosiaalisen median kaupunginosaryhmän keskustelua seuraamalla on sen sijaan selvästi yleisempää. Ne asukkaat, jotka ovat aktiivisia yhdistyksissä ja muussa järjestetyssä toiminnassa, ovat ylläpidettyinä myös sosiaalisessa mediassa.
- Jopa kaksi kolmesta kokee, ettei heillä ole mahdollisuutta vaikuttaa siihen, minkälainen asuinalueensa on. Kuitenkin yli puolet asukkaista lähiöissäkin uskoo siihen, että alueen asukkaat pystyvät ratkaisemaan alueella mahdollisesti esiintyvät ongelmat.

Sosiaaliset kontaktit asuinalueella

Lähiöiden suunnittelun taustalla olivat modernistiset sosiaaliset tavoitteet ja odotukset. Ne suunniteltiin perheystävällisiksi ympäristöiksi, joissa sosiaalisen elämän oletettiin kukoistavan (Saarikangas & Horelli 2018). Nykyään moniin lähiöihin yhdistetään – pitipä se paikkansa tai ei – kuitenkin pikemminkin sosiaalinen epäjärjestys kuin kukoistava yhteisöllisyys (esim. Kemppainen & Saarsalmi 2015). Aiemmista tutkimuksista on käynyt ilmi, että vahvat siteet asuinalueella ovat vähenemässä Suomessa, mutta ovat näkyvämmässä roolissa muilla elämänalueilla (Hirvonen & Lilius 2019). Asuinalueet ovat kuitenkin ”rennon sosiaalisen vuorovaikutuksen alueita” (Forrest 2008). On arvioitu, että heikkojen siteiden (*weak bonds*) kehittäminen ja ylläpitäminen asuinalueella säännöllisen vuorovaikutuksen kautta lisää asukkaiden sosiaalisia resursseja ja hyvinvointia, vaikka vuorovaikutus jäisi pinnalliseksi (Granovetter 1973). On myös asuinalueella todistettu, että vahvemmat sosiaaliset infrastruktuurit tekevät yhteisöistä kestävämpiä (Klinenberg 2018).

Selvitimme tutkimuksessamme, miltä asuinalueen käytännöt näyttävät viidessä tutkimuskaupungissa. Noin 60 prosentilla vastaajista on asuinalueellaan vähintään yksi henkilö, jonka kanssa he voivat pysähtyä kadulla rupattelemaan sekä kohdelähiöissä että kaupungissa keskimäärin (Kuva 06-5). Yleisesti ottaen kohdelähiöiden asukkailla oli kuitenkin kaupungin keskiarvoa vähemmän myönteisiä sosiaalisia kontakteja ja yhteistyötä asuinalueen sisäpuolella. Keskimäärin 69 prosentilla asukkaista, joilla on huollettavia lapsia taloudessaan, on tuttavuuksia asuinalueellaan joiden kanssa he voivat keskustella lapsiin ja lasten hoitoon liittyvistä asioista, mutta tämä luku on kohdelähiöissä selvästi ja tilastollisesti merkitsevästi alhaisempi (46 %). Alle kolmasosalla (27 %) lähiöasukkaista on läheinen ystävä asuinalueellaan. Myös riita- ja välttelytapaukset ovat yleisempiä kohdelähiöissä kuin kaupungeissa keskimäärin. Neljäsosa (24 %) lähiöasukkaista kertoi, että he välttelevät joitakin ihmisiä

asuinalueellaan. Riitaisuuksista kertoi vain 6 prosenttia asukkaista, mutta tämä luku on kuitenkin korkeampi kuin kaupungin keskiarvo (3 %).

*Vastaajat, joilla alle 17-vuotiaita lapsia taloudessaan.

Kuva 06-5 Sosiaaliset suhteet asuinalueella.

Asukkaiden sosiaalisissa kontakteissa asuinalueellaan on kuitenkin eroja myös kohdelähiöiden välillä (Taulukko 06-6). Koivukylän asukkailla oli vastausten perusteella kaiken kaikkiaan vähemmän positiivisia kontakteja asuinalueellaan. Lähes puolet (47 %) Koivukylän asukkaista kertoi, ettei heillä ole asuinalueellaan ketään, jonka kanssa he voisivat pysähtyä luontevasti juttelemaan, ja vain 16 prosentilla on läheinen ystävä asuinalueellaan. Kontulan asukkaiden vastaavat luvut olivat molempien osalta 31 prosenttia. Tiettyjen ihmisten välttely oman asuinalueen sisällä oli korkeinta Huhtasuo asukkaiden keskuudessa (31 %), ja lähes 10 prosenttia Multisillan asukkaista kertoi olevansa riidoissa tiettyjen asuinalueensa ihmisten kanssa.

Asukkaiden kiinnostus ja tarve erilaisille naapuruussuhteille vaihtelee kuitenkin merkittävästi eri väestöryhmien välillä, mikä saattaa selittää osan näistä alueiden välisistä eroista. Näitä eroja käsitellään tarkemmin luvuissa 6.4 ja 6.5.

Onko asuinalueellasi henkilöitä, joiden kanssa:	Kontula	Matinkylä	Koivukylä	HMA	Multisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
voit luontevasti pysähtyä juttelemaan kadulla tavatessanne?	69%	54%	53%	61%	66%	67%	65%
voit jakaa lapsiin ja lastenhoitoon liittyviä asioita?*	48%	34%	48%	70%	60%	62%	69%
tunnet olevasi läheinen ystävä?	31%	30%	16%	35%	24%	30%	31%
tunnet olevasi riidoissa?	3%	7%	7%	3%	10%	7%	3%
tunnet samanhenkisyttä, vaikkakaan et ole muutoin heidän kanssaan tekemisissä?	39%	42%	31%	49%	49%	42%	54%
vältät kohtaamista?	23%	20%	26%	14%	27%	31%	16%
tapaat järjestö- tai kerhotoiminnassa?	10%	9%	7%	9%	8%	6%	11%
mikään yllä olevista vaihtoehdoista ei koske minua.	14%	19%	19%	16%	14%	14%	16%

*Vastaajat, joilla alle 17-vuotiaita lapsia taloudessaan.

Taulukko 06-6. Sosiaaliset suhteet asuinalueella, kohdelähiöt ja kaupunkien keskiarvot.

Naapuruskäytännöt ja sosiaalisen median rooli

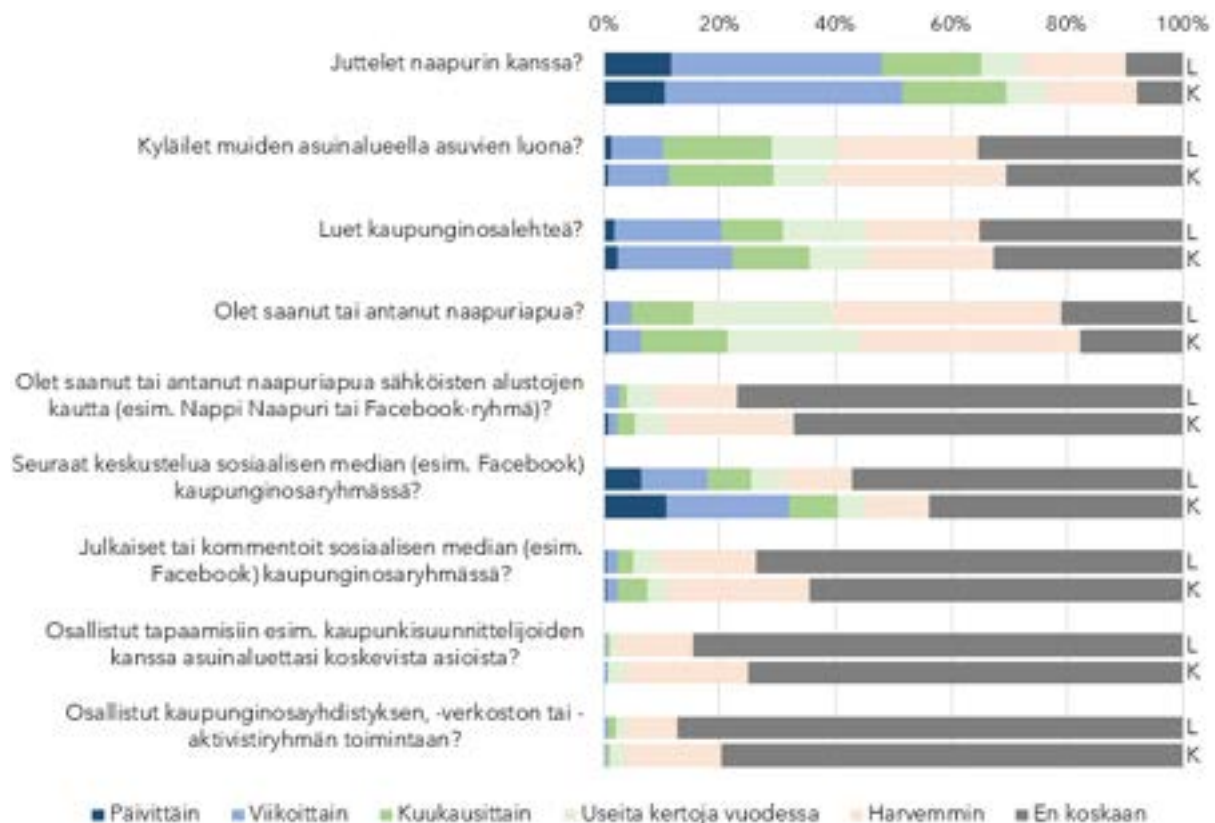
Mikä on kasvokkaisen naapuruuden tulevaisuus, kun verkkoviestintäalustojen ja esimerkiksi sosiaalisen median kaupunginosaryhmien vaikutusvalta on kasvanut? Matti Autio (2017) huomauttaa, että näiden verkkoympäristöjen kasvava merkitys tarkoittaa sitä, että yhteisöjä ei enää voida ymmärtää ainoastaan tutkimalla fyysistä elämänaluetta. Nykyään useimmilla kaupunginosilla on ainakin yksi keskustelufoorumi sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Facebookissa. Näiden ryhmien määrä räjähti Helsingissä vuonna 2014, ja nykyään monilla kaupunginosilla on useita eri tarkoitukseen luotuja ryhmiä, jotka ovat kaikki kuitenkin vahvasti suuntautuneita paikalliseen ympäristöön (Autio 2017). Sekä Suomessa että ulkomailla on myös syntynyt *Nappi Naapurin* kaltaisia erikoisalustoja, joiden tarkoitus on helpottaa naapuriavun tarjoamista ja saamista.

Kyselyaineistostamme näemmekin selvästi, että verkkoympäristön merkitys asuinalueen viestinnässä on suuri (Kuva 06-7). Yli puolet (56 %) vastaajista kertoi jossain vaiheessa seuranneensa asuinalueensa verkkoryhmien keskustelija. Kohdelähiöiden asukkaat ovat kuitenkin selkeästi vähemmän aktiivisia verkossa. Vain 43 prosenttia kohdelähiöissä asuvista kertoi koskaan seuranneensa asuinalueen sosiaalisen median ryhmiä, ja vain 26 prosenttia seuraa ryhmiä vähintään kuukausittain (kaupungeissa keskimäärin 40 %). Aktiivisesti kaupunginosan sosiaaliseen mediaan osallistuvia asukkaita on huomattavasti tätä vähemmän. Vain 5 prosenttia lähiöasukasryhmän vastaajista kertoi osallistuvansa asuinalueen sosiaalisen median ryhmissä käytävään keskusteluun kuukausittain, ja 74 prosenttia kertoi, ettei ole koskaan julkaissut mitään tai kommentoinut ryhmissä (kaupungeissa keskimäärin 64 %).

Tutkimuksesta ei käy ilmi, missä määrin verkkokeskustelut toimivat fyysisten tapaamisten lisänä, ja missä määrin ne korvaavat kasvokkaista kanssakäyntiä. Aiempien tutkimusten mukaan harvat ihmiset aktiivisesti järjestävät fyysisiä tapaamisia sosiaalisen median ryhmien kautta, mutta suurin osa verkkokeskustelijoista tapaa muita alustan keskustelijoita myös kasvokkain (Afzalan & Evans-Cowley 2015). Tutkimuksestamme käy kuitenkin selvästi ilmi, että lisääntyneestä verkkoviestinnästä huolimatta suuri osa asukkaista on edelleen täysin jättäytynyt verkkoviestinnän ulkopuolelle. Fyysinen

kanssakäyminen on edelleen tärkeää, ja naapuruus tapahtuu yhä pääsääntöisesti muualla kuin verkossa. Noin puolet vastaajista kertoi juttelevansa naapureidensa kanssa vähintään viikoittain, ja yli neljäsosa kertoi vierailevansa asuinalueellaan asuvien ihmisten luona vähintään kerran kuukaudessa. Kohdelähiöissä asuvat raportoivat jälleen muita vähemmän fyysistä vuorovaikutusta.

Kuva 06-7. Eri naapuruuskäytäntöjen ja osallistumisen muotojen yleisyys (L = kohdelähiöt, K= kaupunkien keskiarvo).

Kaupunginosa-aktivismi ja osallistuminen – sosiaalinen media ja ”tavanomaiset epäillyt”

Kaupunginosien verkkoryhmiä on edistetty yhtenä keinona lisätä osallistumista suunnitteluprosessiin sekä luomaan jatkuvaa dialogia kaupungin ja sen asukkaiden välillä. Tutkimuksemme mukaan verkossa äänensä kuuluviin saavat ovat usein muutenkin naapurustoaktivismiin ”tavanomaisia epäiltyjä”. Aktiivisimmin kaupunginosan sosiaalisen median ryhmiin osallistuvat ovat toisin sanoen samoja ihmisiä, jotka todennäköisimmin osallistuisivat myös virallisen osallistumisen prosesseihin.

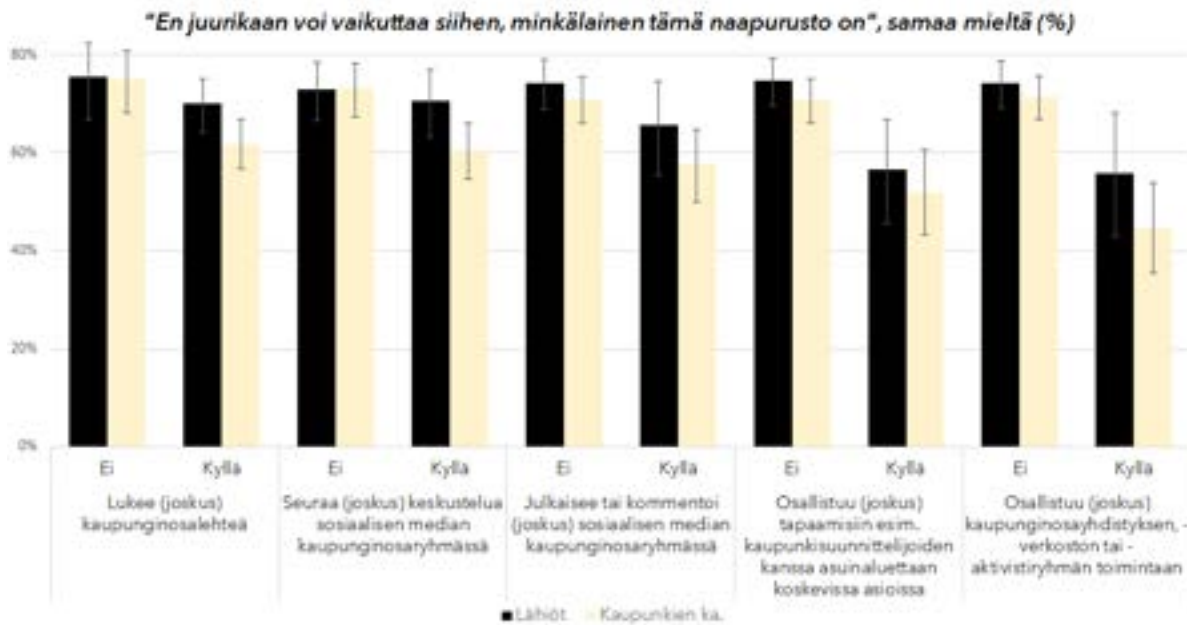
20 prosenttia vastaajista kertoi osallistuneensa joskus kaupunginosayhdistyksen toimintaan (kohdelähiöissä 13 %). Aktiivisten osallistujien määrä on pienempi: vain neljä prosenttia osallistuu jokseenkin aktiivisesti (useita kertoja vuodessa) kaupunginosayhdistysten toimintaan. Neljäsosa oli joskus osallistunut virallisiin asuinalueellaan koskeviin tapaamisiin esimerkiksi kaupunkisuunnittelijoiden kanssa (kohdelähiöissä 16 %), mutta vuosittain tällaisiin tapaamisiin osallistuvien osuus on alle 4 prosenttia. Virallisiin tapaamisiin joskus osallistuneesta vähemmistöstä noin kaksi kolmasosaa on myös aktiivisesti julkaissut tai kommentoinut sosiaalisen median verkkoryhmissä. Kaupunginosayhdistyksiin osallistuneiden aktiivisuus kaupunginosan sosiaalisessa mediassa on vielä tätäkin korkeampi. Kuten oli oletettavissa, näihin toimintoihin osallistuneiden

joukossa on merkittävää päällekkäisyyttä, sillä 60 prosenttia virallisiin tapaamisiin osallistuneista osallistui myös kaupunginosayhdistyksen toimintoihin.

Toisaalta moni verkossa aktiivisesti toimiva näyttää loistavan poissaolollaan virallisemmissa osallistumisprosesseissa. Vaikka useimmat virallisiin tapaamisiin osallistuneet osallistuvat myös verkossa, alle puolet sosiaalisessa mediassa julkaisseet tai kommentoineet osallistui virallisiin tapaamisiin kaupungin viranhaltijoiden kanssa (Kuva 06-7). Tärkeä huomio ja todennäköinen selitys tälle on se, että vaikka kaupunginosien sosiaalisen median ryhmät keskittyvät pääasiassa paikallisiin asioihin, niiden painopistealueet ja aiheet ovat hyvin erilaisia. Verkkokanssakäymisen luonne vaihtelee eri ryhmien välillä ja ryhmien sisällä: toiset ryhmät keskittyvät vahvasti yhteisöllisiin asioihin, kun taas toiset ryhmät käsittelevät jokapäiväisiä käytännön tarpeita, kuten ostamista/vuokraamista/myymistä, löytötavarailmoituksia, henkilökohtaisia avunpyyntöjä tai mielipiteiden ja valokuvien jakamista (esim. Afzalan & Evans-Cowley 2015). Näiden kaupunginosaryhmien erilaisia kiinnostuksen kohteita on dokumentoitu ainakin Helsingissä (Autio 2017), mutta useissa kaupunginosissa kierrätys-/vaihto-/myyntiryhmät ja muut erikoisfoorumit toimivat erillään yleisistä keskusteluryhmistä. Autio korostaa myös, että kaupunginosan asioihin keskittyvien ryhmien sisällä voi olla radikaalia vaihtelua siinä, missä määrin yleinen keskustelu suuntautuu sosiaaliseen koheesioon tai sosiaaliseen kontrolliin.

Vaikka kaupunginosien verkkoalustoilla ja ryhmissä on luonnollisesti enemmän osallistujia kuin virallisissa prosesseissa, osallistaviin prosesseihin tulisi osallistua muitakin kuin näiden ryhmien aktiivijäseniä, jotta ne olisivat aidosti edustuksellisia. Noin puolet vastaajista ei ole lainkaan osallistunut virallisiin tapaamisiin tai kaupunginosayhdistyksen toimintaan, eivätkä myöskään seuraa kaupunginosan sosiaalisen median ryhmiä edes vähintään kerran kuukaudessa. Kohdelähiöissä lähes kaksi kolmasosaa kuuluu samaan kategoriaan.

On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että passiivisemmat osallistumisen muodot ja kaupunginosan asioihin perehtyminen, kuten paikallislehden lukeminen ja verkkokeskustelun pelkkä seuraaminen, näyttävät vaikuttavan henkilön kokemiin mahdollisuuksiin vaikuttaa asuinalueellaan (Kuva 06-8). Vaikka henkilökohtaisella tasolla suurin osa (kaksi kolmasosaa) kaikista vastaajista koki, että heillä ”ei ole käytännössä mitään mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, minkälainen tämä naapurusto on”, heillä on huomattavasti enemmän luottamusta asuinalueeseensa yhteisöllisellä tasolla. Yli puolet kohdelähiöiden vastaajista kokee, että ”jos tässä kaupunginosassa on ongelmia, siellä asuvat ihmiset pystyvät ne ratkaisemaan”, ja tämä luku on lähellä 60 prosenttia kaupungeissa keskimäärin.

Kuva 06-8. Osuus vastaajista, jotka ovat samaa mieltä väitteestä ”En juurikaan voi vaikuttaa siihen, minkälainen tämä naapurusto on” (eli matalampi osuus indikoi korkeampaa koettua vaikutusvaltaa asuinalueen asioihin).

6.3 Asuinalueiden sosiaalisen vuorovaikutuksen paikat

Keskeiset huomiot:

- Viheralueet ovat (taloyhtiön yhteisten tilojen jälkeen) niitä paikkoja, joissa asukkaat eniten juttelevat muiden ihmisten kanssa asuinalueellaan. Tämä korostaa luonnon sosiaalisesti ja kulttuurisesti tärkeää roolia suomalaisilla asuinalueilla, ja on kansainvälisestä näkökulmasta kiinnostava.
- Muiden sosiaalisen kanssakäymisen paikkojen välillä on suurempia eroja väestöryhmien välillä. Leikkipaikat ja koulut ovat lapsiperheellisille tärkeitä ”kolmansia paikkoja”, nuorille ja yksinasuville taas ruokaa ja juomaa tarjoavat paikat ovat tärkeämpiä.
- Paikallisten kohtaamispaikkojen olemassaolo näyttää olevan asukkaille tärkeää. Valtaosan mielestä verkkoviestintä ja sosiaalinen media ei ole vähentänyt näiden fyysisten kohtaamispaikkojen tarvetta.

Tässä luvussa pohdimme kaupunginosan fyysisiä paikkoja, jotka edesauttavat paikallista sosiaalista kanssakäymistä. Kiinnitämme huomiota erityisesti niin kutsuttuihin *kolmansiin paikkoihin*, jotka ovat perinteisten sosiaalisten koti- ja työympäristöjen ulkopuolisia sosiaalisen kanssakäymisen paikkoja (Oldenberg & Brisset 1982). Kolmansiin paikkoihin luetaan usein lähinnä vain kaupalliset tilat, kuten kahvilat. Me menemme tarkastelussamme tätä kapea-alaista näkemystä pidemmälle ja pyrimme tunnistamaan kaikki julkiset, epäviralliset tapaamispaikat, jotka helpottavat ”sosiaalisia suhteita tarjoamalla mahdollisuuksia spontaaneihin keskusteluihin sekä ongelmien ja ilojen jakamiseen” (Vaux & Asay 2019, 22). Keskustelu on kolmansien paikkojen avaintekijä. Nämä ”puolueetonta maaperää” edustavat paikat voivat mahdollisesti toimia sosiaalisina tasoittajina, jotka tuovat eritaustaiset asukkaat yhteen (Oldenberg 1999). Kolmannet paikat luovat tärkeän sosiaalisen infrastruktuurin ja

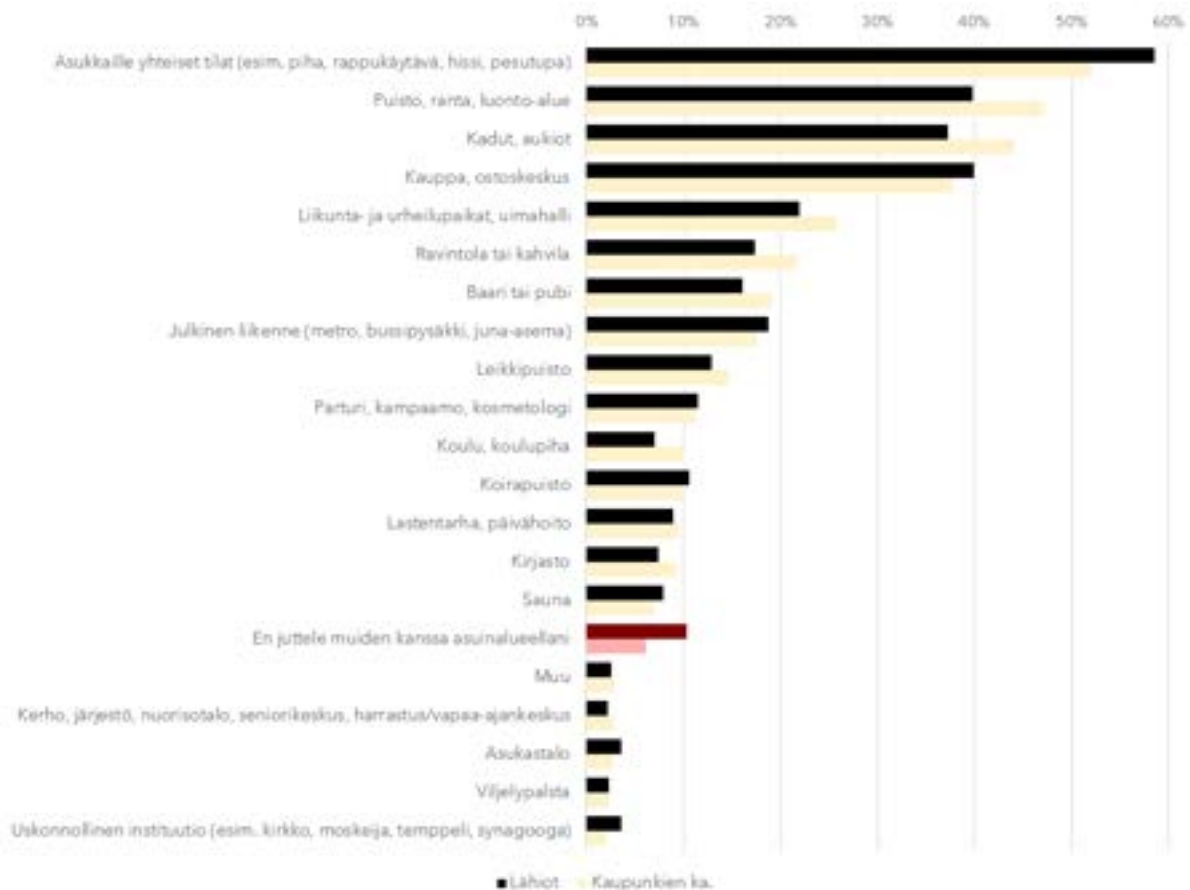
ovat tutkitusti erityisen merkittäviä heikommassa asemassa olevien alueiden asukkaille (Hickman 2013).

Kuten jo aiemmin todettiin, lisääntyneen liikkuvuuden ja digitaalisen viestinnän muotojen on väitetty vähentävän asuinalueen merkitystä sosiaalisen kanssakäymisen paikkana. Koska ihmiset voivat helposti liikkua paikasta toiseen, he voivat halutessaan hoitaa sosiaalisen kanssakäymisensä asuinalueen ulkopuolella. Kuten luvussa 6.1 totesimme, kohtaamiset ystävien ja perheen kanssa tapahtumat pääasiassa asuinalueen ulkopuolella. Tiedetään, että halu sosiaaliseen kanssakäymiseen ja läheisten naapurisuhteiden luomiseen vaihtelee asukkaiden keskuudessa (katso luku 6.5). Koska sosiaalisesta kanssakäymisestä suuri osa tapahtuu verkossa, on ehdotettu, että ”kolmannet paikat” voivat löytyä myös verkosta, kuten sosiaalisesta mediasta (McArthur ym. 2016) tai pelimaailmoista (Ducheneaut ym. 2007).

Sosiaalisen kanssakäymisen arkisia paikkoja asuinalueella kartoitettiin kysymällä vastaajilta: ”Missä seuraavista asuinalueesi paikoista yleensä juttelet jonkun kanssa (esim. ystävä, naapuri, tuntematon)?” Vastaajia pyydettiin valitsemaan listasta korkeintaan seitsemän tärkeintä paikkaa. Kohdelähiöissä asuvat valitsivat keskimäärin 3,4 paikkaa, mikä oli hieman vähemmän kuin kaupungeissa keskimäärin (3,6 paikkaa).

Suurin osa kanssakäymisestä tapahtui asuinalueen julkisissa tiloissa

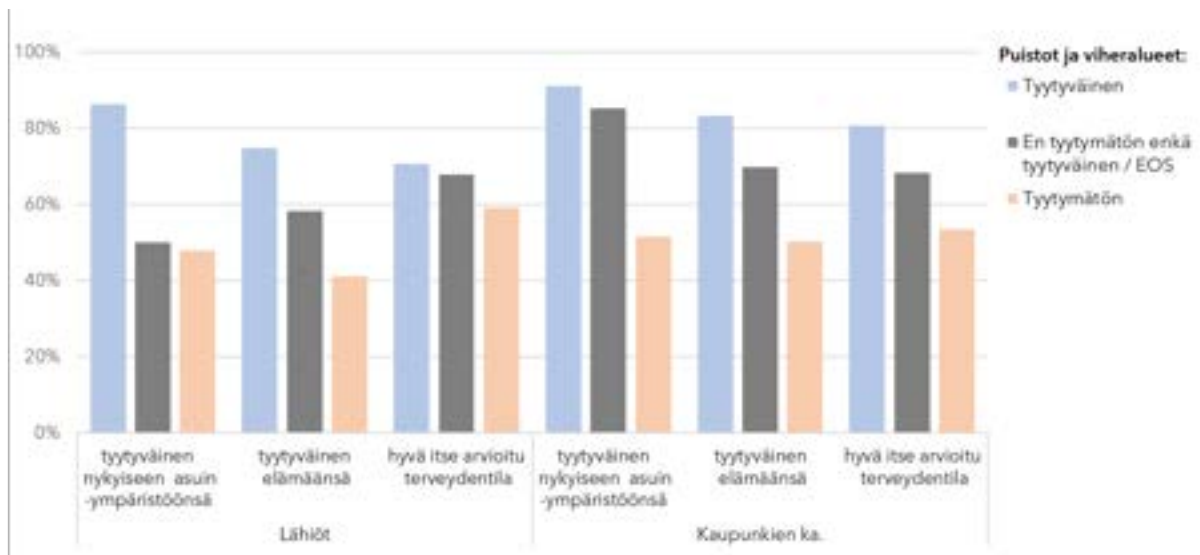
Asukkaille yhteiset tilat ovat yleisimmät paikat jutella muiden ihmisten kanssa omalla asuinalueellaan (Kuva 06-9). Tämän vaihtoehdon, joka sisältää sekä porraskäytävien, hissien ja pesutilan kaltaiset sisätilat että kaupunginosan piha-alueet, valitsi keskimäärin 52 prosenttia vastaajista (kohdelähiöissä 59 %). Tämä mahdollisesti osoittaa naapureiden kanssa solmittujen sosiaalisen suhteiden lisääntyneen asuinalueella, ja saattaa myös heijastella yksityisten tilojen vähäisyyttä asuinalueilla, eli asukkaat ovat useimmiten kontaktissa toistensa kanssa julkisissa tiloissa. Omakotitaloissa asuvien luvut ovat odotetusti paljon alhaisempia (alle 10 %). Kerrostaloissa asuvista 60 prosenttia valitsi tämän vaihtoehdon, mutta luku oli jopa tätä korkeampi rivi- ja paritaloissa asuvien keskuudessa.

Kuva 06-9. Sosiaalisen kanssakäymisen paikat asuinalueella. Yleisimmät paikat, joissa asukkaat juttelevat muiden ihmisten kanssa (paikan valinneiden vastaajien osuus kaikista vastaajista).

Luonnonympäristö ja julkiset tilat ovat keskeisiä sosiaalisia infrastruktuureja

Asukkaille yhteisten tilojen jälkeen useimmin mainitut sosiaalisen kanssakäymisen paikat olivat kaupungeissa yleensä puistot, merenranta ja luontoalueet sekä asuinalueen kadut ja torit (Kuva 06-9). Myös kohdelähiöiden vastaajat mainitsivat näitä paikkoja, joskin hieman harvemmin. Nämä paikat ovat julkisia, esteettömiä ja avoimia. Luonnonympäristön huomattava asema monien suomalaisten lähiöasukkaiden pääasiallisena sosiaalisena alueena korostaa (etenkin verrattuna kansainvälisiin tutkimuksiin) näiden kulttuuristen luontoyhteyksien sosiaalista merkitystä ja heijastaa myös sitä, mitä asuinalueellaan asukkaat yleensäkin tekevät (esim. kävelyllä käyminen tapahtuu useimmiten lähellä kotia), kuten aiemmin luvussa 6.1 kerrottiin. Sosiaalisen koheesion ja viheralueiden välinen suhde ja sen vaikutukset fyysiseen ja henkiseen terveyteen ovat selviä (esim. Jennings & Bamkole 2019), ja näiden vaikutus näyttää olevan erityisen vahva Suomessa. Tyytyväisyys puistoihin ja viheralueisiin liittyy myönteisellä tavalla asuinympäristötyytyväisyyteen ja omaa elämää koskevaan tyytyväisyyteen sekä itsearvioituun terveyteen (Kuva 06-10). Heikentyneellä turvallisuuden tunteella kaupunginosan viheralueilla on vastakkainen yhteys: olonsa turvattomaksi viheralueilla tuntevat asukkaat olivat tyytymättömämpiä asuinympäristöönsä ja elämäänsä ja arvioivat terveytensä heikommaksi.

Kuva 06-10 Tyytyväisyys puistoihin ja viheralueisiin ja tyytyväisyys asuinympäristöön ja elämään sekä koettu terveys.

Korkealaatuisten julkisten tilojen, mukaan luettuina kadut ja torit, merkitystä sosiaalisen kanssakäymisen edistäjänä on korostanut muun muassa Jan Gehl (2010), ja julkisten tilojen laadun – ei niinkään lukumäärän tai koon – on todettu korreloivan vahvemman yhteisöllisyyden tunteen kanssa (Francis ym. 2012).

Toiseksi eniten mainintoja sosiaalisen kanssakäymisen paikkoina saivat kohdelähiöissä kaupat ja ostoskeskukset (jaettu sija puistojen ja luonnonalueiden kanssa). Kaupat sijaitsevat lähiöissä usein keskitetysti ostoskeskuksessa, joten on vaikea erottaa yksittäiset kaupat tapaamispaikkoina laajemmasta ostoskeskuksesta ja sen ulkoalueista. Toisaalta kolmansina paikkoina toimivien kauppojen on todettu lisäävän sekä aktiivista että passiivista sosiaalista kanssakäymistä myös viereisellä katualueella (Mehta & Bosson 2010).

Noin neljäsosa vastaajista mainitsi vastauksissaan urheilukentät, urheilutilat ja uimahallit. Vaikka tässä tutkimuksessa ei tutkittu nuoria, muut tutkimukset ovat korostaneet urheilupuistojen merkitystä teini-ikäisten sosiaalisina kohtaamispaikkoina (Mäkinen & Tyrväinen 2008).

Kaupalliset, puolijulkiset, tilat (esim. pubit, baarit, ravintolat, kahvilat, kampaamot, parturit, kauneushoitolat) ovat Oldenburgin (1999) ”perinteisiä” kolmansia paikkoja. Noin 20 prosenttia vastaajista mainitsi, että tällaiset tilat ovat asuinalueellaan sellaisia, joissa he juttelevat muiden ihmisten kanssa. Tässä kohdassa on tärkeää muistaa, että vastaajia pyydettiin luettelemaan mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen omassa kaupunginosassaan. Kuten jo aiemmin todettiin, useita palveluja, kuten ravintoloita, käytettiin lähinnä oman asuinalueen ulkopuolella. Voimme siis tehdä yleisiä päätelmiä paikkojen sosiaalisesta roolista ainoastaan tietyssä kaupunginosassa. Vastaajista 24 prosenttia (kohdelähiöissä 33 %) kertoi, etteivät he käy lainkaan pubeissa tai baareissa, joten näitä erityispaikkoja koskeva korkea vastausprosentti viittaa siihen, että niillä on erityisen suuri merkitys tietyille yhteiskuntaryhmille. Etenkin nuoret yksinasuvat ja lapsettomat henkilöt mainitsivat useammin tämäntyyppisiä paikkoja.

Leikkipuistot, koulut ja päiväkodit nousivat korkealle lapsiperheiden vastauksissa. Noin puolet (47 %) vastaajista, joilla on huollettavia lapsia kotitaloudessaan, valitsi erityisesti leikkipuistot tärkeiksi sosiaalisen kanssakäymisen paikoiksi (kohdelähiöissä 38 %). Vain erittäin harvat (alle 5 %) lapsettomat

mainitsivat näitä paikkoja vastauksissaan. Noin kolmasosa vanhemmista valitsi päivähoiton tai päiväkodin tärkeäksi sosiaalisen kanssakäymisen paikaksi, mutta koulu nimettiin hieman harvemmin (kaupungeissa keskimäärin 29 %, kohdelähiöissä 19 %).

Virallisemmat tapaamispaikat, kuten kulttuurikeskukset, järjestetyt kerhot ja toiminnot sekä uskonnolliset instituutiot, jäivät lueteltujen paikkojen häntäpäähän, koska useimmat niistä on kohdistettu tietyille alaryhmille. Tutkimuksen otokseen eivät kuuluneet alle 20-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat, joten harva mainitsi ikäihmisten tai nuorten keskuksia vastauksissaan. Aiemmat kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että näitä virallisempia tapaamispaikkoja, kuten kulttuurikeskuksia ja uskonnollisia instituutioita, arvostavat etenkin iäkkäämmät asukkaat (Hickman 2013; Lee 2015). Tietyt erityispaikat, kuten koirapuistot ja siirtolapuutarhat, jäivät luettelon häntäpäähän, vaikka saivatkin paljon mainintoja. Näitä paikkoja ei ole kaikissa kaupunginosissa, mutta niiden noin 10 prosentin koirapuiston nimenneen vastaajan määrä vastaa karkeasti ottaen Helsingin koiranomistajatilastoja (13 % vuonna 2017), mikä tukee tutkimustuloksia, joiden mukaan koiranomistajille koirapuistot ovat tärkeitä sosiaalisen kanssakäymisen paikkoja (esim. Graham & Glover 2014). Useat tutkimukset ovat myös tuoneet esiin kirjastojen merkityksen tapaamispaikkoina (esim. Aabø & Audunson 2012; Rauhala 2016). Vastaajista noin 10 prosenttia valitsi kirjaston tärkeäksi sosiaalisen kanssakäymisen paikaksi, mutta tutkimuksessa keskityttiin oman asuinalueen paikkoihin eli tästä luvusta puuttuvat vastaajat, jotka käyttävät muiden alueiden kirjastoja (katso luku 6.1). Tutkimuksessa kysyttiin, missä asukkaat rupattelevat muiden kanssa, mutta asuinalueen kolmannet paikat mahdollistavat myös ihmisten ”yhdessä yksinolon” (Shapira & Navon 1991), ja monet paikat tarjoavat asukkaille muita etuja, jotka eivät liity tässä tutkittuun sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Mielenkiintoista on, että tuloksemme eroavat selkeästi kansainvälisistä tutkimuksista, joissa on esitetty samankaltaisia kysymyksiä sosiaalisesta kanssakäymisestä asuinalueella. Eräässä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa (Jeffres ym. 2009) yleisin vastaus yhteydenpitomahdollisuuksiin asuinalueella oli, että ne puuttuvat täysin (lähes 30 %). Kyselyssämme tämän vaihtoehdon valinneiden osuus oli selvästi pienempi, noin 10 prosenttia kohdelähiöissä ja sitäkin harvempi kaupungeissa keskimäärin. Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa asuinalueen virallisilla (esim. kulttuurikeskukset), kaupallisilla (esim. baarit, pubit, kahvilat) ja uskonnollisilla instituutioilla oli selvästi suurempi merkitys, kun taas puistot ja luonto mainittiin harvemmin (esim. Jeffres ym. 2009; Lee 2015).

On huomattu, että kolmansien paikkojen määrä ja tyypit ovat epätasaisesti jakautuneet niin, että heikommassa asemassa olevissa kaupunginosissa on vähemmän kolmansia paikkoja, ja etnisiä eroavaisuuksiakin on raportoitu (esim. Rhubarb ym. 2022). Tämän tutkimuksen tietojen perusteella ei voida arvioida kyseistä tutkimustulosta suomalaisissa kaupungeissa. Kolmansien paikkojen käytölle voi olla erilaisia esteitä, kuten fyysinen ja taloudellinen saavutettavuus, sosiaalisen luottamuksen puute ja muiden käyttäjien koettu epäystävällisyys (Hickman 2013), jotka voivat estää asukkaita käyttämästä (ja siten nimeämästä) tiettyä paikkaa. Tarvitaan lisätutkimusta, joka yhdistää kolmansien paikkojen todellisen lukumäärän tiettyyn kaupunginosaan. Tästä tutkimuksesta näemme sen sijaan hyvin selvästi, että viheralueet ovat asukkailleen tärkeitä myös paikallisen sosiaalisen elämän areenoina. Viheralueiden hyvä saavutettavuus oli yksi lähiöiden rakentamisen kulmakiviä, ja niiden saatavuuden ja laadun ylläpitäminen myös jatkossa on alueiden vetovoiman ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta tärkeää.

Kohdelähiöiden välillä on luonnollisesti vaihtelua (Taulukko 06-11). Koivukylän asukkaat valitsivat yleisesti ottaen vähemmän paikkoja (2,8 kpl), muilla alueilla asukkaat valitsivat keskimäärin 3,3

paikkaa tai enemmän. Selkeästi harvempi Kontulan ja Koivukylän asukas mainitsi puistot ja luonnonalueet sosiaalisen kanssakäymisen paikoikseen. Näillä alueilla myös tyytymättömyys alueen turvallisuuteen oli korkeinta (ks. luku 7.1). On selvää, että kaikissa (etenkin pienissä) kaupunginosissa ei voi olla kaikkia näitä paikkoja, ja esimerkiksi uimahallia ei kannata perustaa jokaiseen kaupunginosaan.

Kun kokonaistuloksia verrataan muiden kaupunginosien tuloksiin, näyttää kuitenkin siltä, että useissa kohdelähiöissä voitaisiin vahvistaa asukkaiden mahdollisuuksia kohdata toisiaan.

Missä seuraavista asuinalueesi paikoista yleensä juttelet jonkun kanssa?	Kontula	Matinkylä	Koivukylä	HMA	Multisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
Asukkaille yhteiset tilat (esim. piha, rappukäytävä, hissi, pesutupa)	66%	52%	58%	52%	68%	58%	51%
Puisto, ranta, luonto-alue	32%	51%	27%	46%	45%	43%	51%
Kadut, aukiot	48%	28%	37%	44%	37%	43%	44%
Kauppa, ostoskeskus	52%	38%	28%	37%	45%	38%	41%
Liikunta- ja urheilupaikat, uimahalli	21%	32%	14%	28%	11%	14%	20%
Ravintola tai kahvila	19%	29%	6%	23%	6%	7%	19%
Julkinen liikenne (metro, bussipysäkki, juna-asema)	25%	14%	18%	20%	25%	16%	10%
Baari tai pubi	21%	18%	11%	19%	13%	12%	19%
Leikkipuisto	10%	16%	12%	15%	10%	13%	15%
Parturi, kampaamo, kosmetologi	12%	14%	9%	12%	6%	9%	10%
Koirapuisto	11%	14%	9%	11%	2%	8%	5%
Koulu, koulupiha	7%	8%	6%	10%	3%	9%	11%
Lastentarha, päivähoito	8%	11%	6%	9%	5%	12%	11%
Kirjasto	5%	11%	3%	9%	13%	6%	10%
Sauna	8%	6%	8%	8%	12%	10%	6%
Muu	1%	1%	5%	3%	2%	6%	3%
Kerho, järjestö, nuorisotalo, seniorikeskus, harrastus/vapaa-ajan keskus	3%	1%	2%	3%	4%	2%	4%
Asukastalo	4%	1%	6%	3%	4%	9%	3%
Viljelypalsta	3%	1%	3%	2%	5%	1%	2%
Uskonnollinen instituutio (esim. kirkko, moskeija, temppeli, synagooga)	7%	2%	3%	2%	3%	4%	1%
<i>En juttele muiden kanssa asuinalueellani</i>	5%	13%	11%	6%	12%	9%	8%
Valittujen paikkojen keskimääräinen määrä.	3,7	3,6	2,8	3,6	3,3	3,3	3,4
n	108	157	113	494	154	153	379

Taulukko 06-11 Sosiaalisen kanssakäymisen paikat yksittäisissä kohdelähiöissä ja kaupungeissa keskimäärin (osuus kaikista vastaajista).

Suurimmalle osalle verkkoviestintä ei korvaa tarvetta asuinalueen fyysisiin kohtaamisiin.

Yleistä keskustelua on herättäneet aiemmin mainitut muutokset verkkoviestinnässä ja naapurustokäytännöissä sekä etenkin näiden niin sanottujen ”kolmansien paikkojen” siirtyminen verkkoon. Fyysisten tapaamispaikkojen tärkeyttä asukkaille kartoitettiin kysymällä, ovatko he samaa mieltä seuraavan väittämän kanssa:

”Verkkoviestintä ja sosiaalinen media vähentävät kohtaamispaikkojen tarvetta asuinalueellani.”

Kuva 06-12 Vastaajien asenteet väitettä ” Verkkoviestintä ja sosiaalinen media vähentävät kohtaamispaikkojen tarvetta asuinalueellani” kohtaan, kohdelähiöissä ja kaupungeissa keskimäärin.

Yli puolet (54 %) vastaajista oli eri mieltä väitteen kanssa. Kohdelähiöissä vastaajat suhtautuivat hieman suotuisammin väittämään: 43 prosenttia oli eri mieltä (Kuva 06-12). Verrattuna samankaltaisiin väittämiin, joiden mukaan digitalisaatio ja liikkumisen helppous vähentävät joidenkin paikallisten palvelujen tarvetta (katso luku 6.1), huomattavasti useampi on eri mieltä siitä, että verkkoviestintä vähentää tarvetta sosiaalisille tapaamispaikoille asuinalueella. Tämä osoittaa, että ihmiset edelleen arvostavat asuinalueensa paikallisia kohtaamispaikkoja. Eniten väitteestä eri mieltä kaupungeissa keskimäärin olivat vastaajat, joilla on lapsia taloudessaan (62 %). Myös naiset, korkeasti koulutetut, 30–49-vuotiaat ja suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat olivat myös muita enemmän eri mieltä siitä, että fyysisten kohtaamispaikkojen tarve olisi internetin myötä vähentynyt. Lähiöiden asukkaista taas suurempi osa oli väitteestä samaa mieltä.

6.4 Naapuruston ja asumisen vaikutus yhteisöllisyyteen

Keskeiset huomiot:

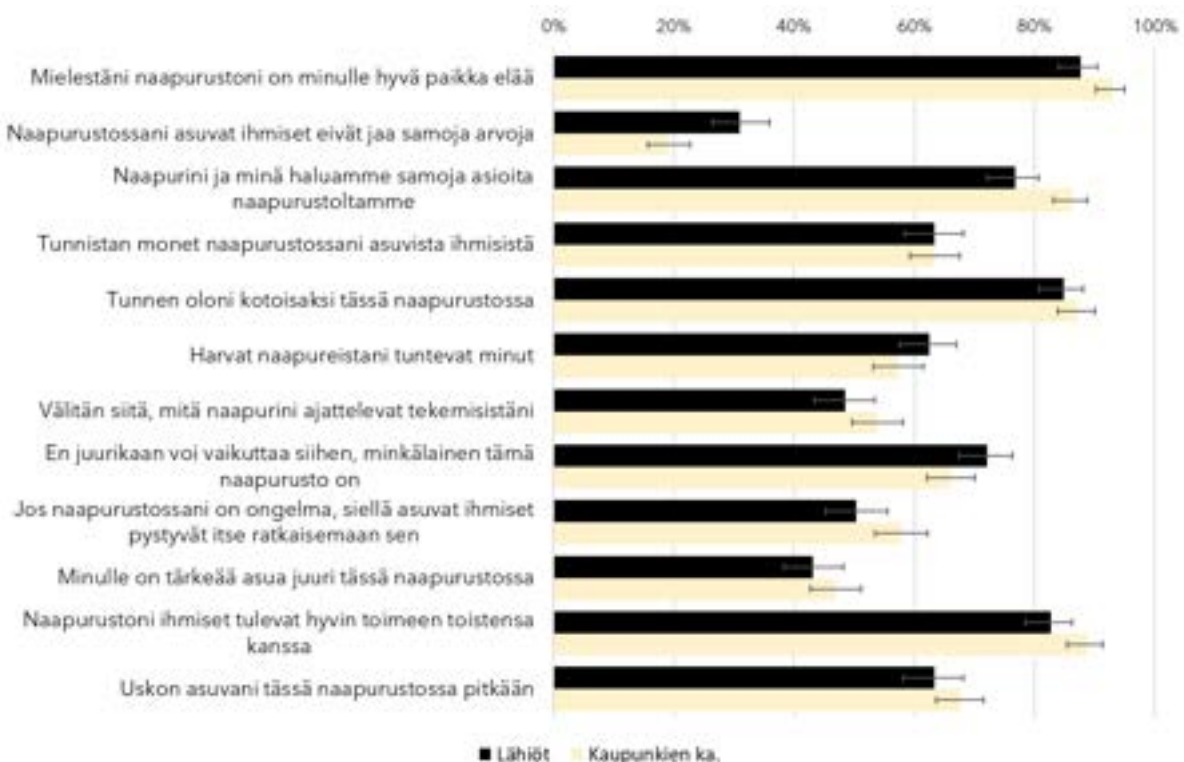
- Koetun yhteisöllisyyden tunne on neljässä viidestä kohdelähiöstä matalampi kuin kaupungeissa keskimäärin.
- Koetun yhteisöllisyyden tunne on matalampi huono-osaisemmillä alueilla, ja myös niiden asukkaiden osalta, jotka kokevat asuinalueensa turvattomaksi ja sen maineen huonoksi.
- Asuntotyyppi ja asunnon hallintamuoto ovat yhteydessä koettuun asuinalueen yhteisöllisyyden tunteeseen ja paikallisiin sosiaalisiin kontakteihin. Asuntonsa omistavat ovat sosiaalisesti sitoutuneempia asuinalueeseensa, kun taas kerrostaloissa ja vuokralla asuvat juttelevat vähemmän naapureiden kanssa ja kokevat vähemmän yhteisöllisyyden tunnetta asuinalueellaan.

Tässä luvussa tarkastelemme asuinalueen ja asumisen piirteiden sekä muiden paikkaan liittyvien tekijöiden vaikutuksia koettuun yhteisöllisyyden tunteeseen ja sosiaalisiin käytäntöihin. Vertaamme kohdelähiöitä kaupunkien keskiarvoon, ja käsittelemme erityisesti sitä, miten väestön sosioekonominen huono-osaisuus, alueen maine, sosiaalinen epäjärjestys ja turvattomuuden tunne sekä asumisen muotoon liittyvät seikat ovat yhteydessä koettun yhteisöllisyyden tunteeseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen asuinalueella.

Alun perin Sarasonin (1974) käyttämä termi *yhteisöllisyyden tunne* kuvaa sitä, miten asukkaat kokevat yhteisönsä, eli tässä asuinalueensa. Siihen kuuluvat yhteisöön kuulumisen tunne ja kiintyminen, asukkaiden tai jäsenten sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja heidän kokemuksensa yhteisistä tavoitteista ja tarpeista. Yhteisöllisyyden tunteesta voi erottaa neljä eri ulottuvuutta: jäsenyys, vaikutusvalta, integraatio ja tarpeiden täyttyminen sekä jaettu tunteellinen yhteys (McMillan & Chavis 1986). Voimakas yhteisöllisyyden tunne on yleensä yhteydessä parempaan terveyteen ja hyvinvointiin, koettuun turvallisuuden tunteeseen, asukkaiden vastuuseen ja osallisuuteen (esim. Mahmoudi Farahani 2016). Mittaamme yhteisöllisyyden tunnetta yleisen, 12-kohtaisen yhteisöllisyyden tunnetta mittaavan indeksin eli SCI-indeksin (Perkins ym. 1990) avulla. Indeksillä huomioi edellä kuvatut neljä ulottuvuutta.

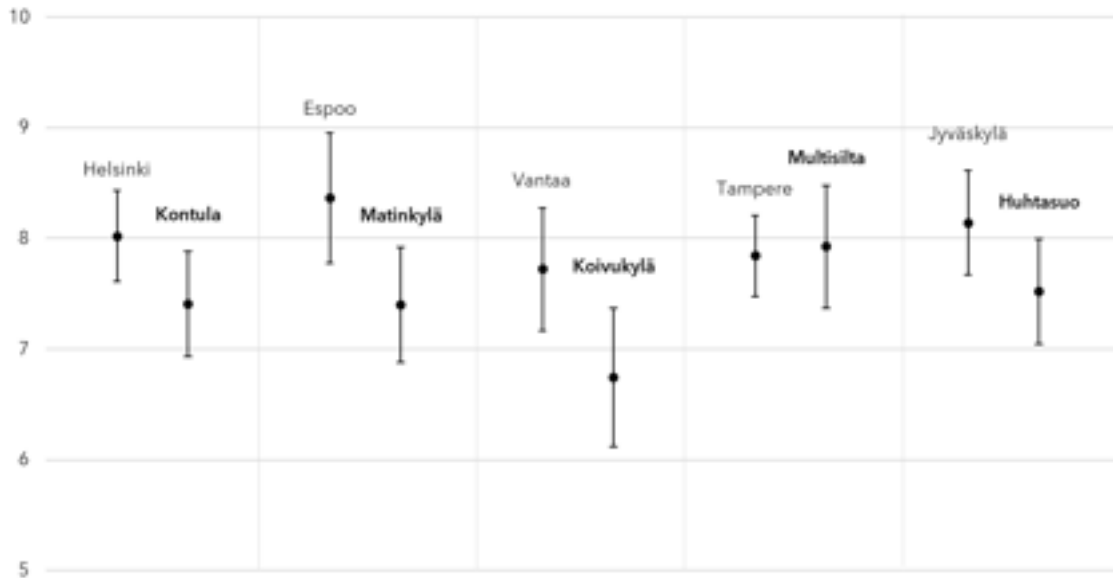
Kohdelähiöt

Kohdelähiöissä koetun yhteisöllisyyden tunnetta mittaavan indeksin (*sense of community index, SCI*) keskiarvo on tilastollisesti merkitsevästi matalampi (7,3) kuin kaupungeissa keskimäärin (8,0). Indeksien enimmäispistemäärä on 12. Kuvassa 06-13 esitetään kunkin indeksiin kuuluvan kysymyksen osalta kysymyksestä samaa mieltä olevien osuus kohdelähiöiden ja kaupunkien osalta.

Kuva 06-13. Koettua yhteisöllisyyden tunnetta mittaavat kysymykset, väitteistä samaa mieltä olevat vastaajat. Kielteisesti muotoiltujen kysymysten arvot on käännetty indeksiä laskemisessa.

Koettu yhteisöllisyyden tunne vaihtelee paljon kohdelähiöiden välillä. Yhteisöllisyyden tunne on selvästi kaupungin keskiarvoa matalampi pääkaupunkiseudun kolmessa lähiössä, mutta erot ovat pienempiä Tampereen ja Jyväskylän seuduilla. Multisillan asukkaiden yhteisöllisyyden tunne oli jopa Tampereen keskiarvoa korkeampi (Kuva 06-14).

Kuva 06-14. Koettua yhteisöllisyyden tunnetta mittaava indeksi (SCI), yksittäisten kohdelähiöiden ja kaupunkien keskiarvot.

Asuinalueen huono-osaisuus on yhteydessä selvästi alempaan yhteisöllisyyden tunteeseen. Niillä alueilla, joilla sekä matalasti koulutettujen että pienituloisten määrä on korkea, oli SCI-arvo matalampi, harvempi kaipaa läheisiä naapuruussuhteita ja useampi välttää ihmisten tapaamista naapurustossa (Taulukko 06-15).

	SCI (yhteisöllisyyden tunnetta mittaava indeksi)		Juttelee naapurin kanssa viikoittain (%)		Välttää ihmisten tapaamista naapurustossa (%)		"En kaipaa läheisiä naapurussuhteita. Hyvänpäivän tuttavuus riittää minulle": samaa mieltä (%)	
	Lähiöt	Kaupunkien ka.	Lähiöt	Kaupunkien ka.	Lähiöt	Kaupunkien ka.	Lähiöt	Kaupunkien ka.
	Keskiarvo	7,3	8,0	48 %	52 %	24 %	14 %	66 %
Asuinalueen sosioekonominen sijoitus*								
Matala	7,3	7,2	51 %	46 %	26 %	16 %	67 %	68 %
Keskitaso	7,4	8,2	43 %	53 %	19 %	16 %	64 %	60 %
Korkea	NA	8,7	NA	56 %	NA	8 %	NA	61 %
Asuinalueen koettu maine								
Huono	6,7	6,2	53 %	40 %	35 %	37 %	70 %	70 %
Ei hyvä eikä huono /EOS	7,3	7,1	42 %	46 %	19 %	16 %	73 %	62 %
Hyvä	8,3	8,8	48 %	56 %	13 %	10 %	56 %	61 %
Hävittävä sosiaalinen epäilyjärjestys (faktorit)[‡]								
Matala	8,4	8,7	49 %	55 %	12 %	4 %	59 %	61 %
Keskitaso	7,7	8,4	48 %	56 %	16 %	14 %	72 %	64 %
Korkea	6,6	7,0	48 %	43 %	34 %	26 %	66 %	63 %
Asuinalueen koettu turvallisuus[§]								
Turvalliseksi	7,7	8,1	48 %	52 %	20 %	12 %	66 %	61 %
Turvattomaksi	5,9	5,9	47 %	52 %	38 %	34 %	65 %	77 %
Asunon tyyppi								
Omakotitalo [¶]	8,1	9,6	54 %	69 %	3 %	10 %	84 %	53 %
Rivi-, pari- tai erillistalo	9,0	9,1	77 %	73 %	27 %	13 %	80 %	55 %
Kerrostalo	6,9	7,4	42 %	42 %	25 %	16 %	66 %	66 %
Asunon hallintomuoto								
Omistusasunto	8,0	8,9	63 %	67 %	27 %	12 %	65 %	58 %
Vuokra-asunto	6,7	6,9	35 %	31 %	23 %	18 %	70 %	70 %

* Koulutus ja tulot ylimmissä ja alimmassa kolmanneksessa (postinumeroalue)

‡ Jaoteltuna kolmeen yhtä suureen ryhmään

§ "Kävellessäsi yksin myöhään perjantai- tai lauantai-iltoina asuinalueellesi."

¶ Omakotitaloasujan lukumäärä kohdelähiöissä oli pieni (n=53)

Taulukko 06-15. Asuinalueen ominaisuuksien ja asumismuodon yhteys koettuun yhteisöllisyyden tunteeseen ja sosiaalisiin käytäntöihin asuinalueella.

Asuinalueen maine

Vaikka asukkaista monet ovat sitä mieltä, että asuinalueensa huono maine ei pidä paikkaansa (ks. luku 7.3), asuinalueen maine on yhteydessä koettuun yhteisöllisyyden tunteeseen ja asukkaiden sosiaaliseen elämään. Yhteisöllisyyden tunne on pienintä huonomaineisissa kaupunginosissa ja suurinta kaupunginosissa, joita pidetään hyvinä asuinalueina. Asuinalueen koettu maine näyttääkin ennustavan koettua yhteisöllisyyden tunnetta paremmin kuin asuinalueen sosioekonominen asema. Sosioekonomisesti heikkoja alueita koskevat tulokset ovat samansuuntaisia, eli jos asukas kokee alueen maineen huonoksi, kokee hän myös selvästi vähemmän yhteisöllisyyden tunnetta asuinalueellaan (Taulukko 06-16). Huonomaineisilla alueilla asuvat raportoivat keskivertoa useammin välttelevänsä muita asuinalueellaan liikkeessaan. Vaikka yleensä hyvämaineisten kaupunginosien asukkaat kertovat juttelevansa naapuriensa kanssa viikoittain, huonomaineisissa kaupunginosissa asuvat kohdelähiöiden asukkaat itse asiassa kertovat juttelevansa naapureidensa kanssa useammin kuin hyvämaineisten kaupunginosien asukkaat.

<i>Asuinalueen koettu maine:</i>	<i>Asuinalueen koulutus ja tulot alimmassa kolmanneksessa</i>			
	<i>Lähiöt</i>		<i>Kaupunkien ka.</i>	
	<i>Keskiarvo</i>	<i>95 %:n LV</i>	<i>Keskiarvo</i>	<i>95 %:n LV</i>
Huono	6,9	6,5-7,3	6,0	4,7-7,2
Ei hyvä eikä huono /EOS	7,6	7,0-8,1	7,3	6,7-7,9
Hyvä	8,1	7,3-8,9	8,0	7,1-8,8
n	522		191	

Taulukko 06-16. Asuinalueen maine ja koettu yhteisöllisyyden tunne asuinalueilla, jotka sekä koulutuksen ja tulojen osalta kuuluvat alimpaan kolmannekseen.

Asukkaiden havaitsema sosiaalinen epäjärjestys ja turvattomuus

Havaitun sosiaalisen epäjärjestyksen on todettu heikentävän kaupunginosan sosiaalista yhteenkuuluvuutta (Ross & Jang 2000). Kuten luvussa 7.2 todetaan, kohdelähiöiden asukkaat raportoivat kaupunkien keskiarvoa enemmän havainneensa sosiaalista epäjärjestystä asuinalueellaan. Tutkimuksemme mukaan asukkaiden havaitsema sosiaalinen epäjärjestys on yhteydessä heikompaan sosiaaliseen ympäristöön asuinalueella. Eniten sosiaalista epäjärjestystä havainneilla vastaajilla on merkittävästi matalampi yhteisöllisyyden tunne ja vähemmän yhteyksiä muihin asuinalueen ihmisiin. Lisäksi he kertovat juttelevansa naapurien kanssa harvemmin ja välttelevänsä ihmisiä useammin (Taulukko 06-15).

Yhteisöllisyyden tunne laskee sitä mukaa, kun havaittu sosiaalinen epäjärjestys kasvaa, olipa epäjärjestys minkä tyyppistä tahansa. Kuitenkin melulla (naapurien aiheuttamalla tai yöllisellä) näyttäisi olevan voimakkain negatiivinen vaikutus naapureiden väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhteisöllisyyden tunteeseen. Esimerkiksi kaupunkiotosten vastaajista, jotka kertovat kuulevansa ei yhtään tai vähän melua naapurustostaan yöaikaan, yli puolet (55 %) kertovat juttelevansa naapureidensa kanssa viikoittain. Kun vastaajat havaitsevat paljon melua naapurustossaan, osuus laskee 27 prosenttiin. Samoin vain 22 prosenttia vastaajista, jotka havaitsevat paljon melua yöaikaan, juttelevat naapureidensa kanssa viikoittain. Sama suuntaus on havaittavissa myös kohdelähiöissä, joskin heikompana. Halu vältellä kaupunginosan muita asukkaita kasvaa yli puolella 30 prosenttiin kaupunkiotoksessa (ja lähes 50 prosenttiin kohdelähiöotoksessa), kun vastaajat ovat havainneet paljon häiritsevää melua. Myös havainnot häiritsevistä nuorisojengeistä ja ajoneuvoihin kohdistuvasta ilkeästä näyttävät heikentävän yhteisöllisyyden tunnetta merkittävästi, varsinkin kohdelähiöissä.

Koettu turvallisuus

Myös koetun turvattomuuden ja yhteisöllisyyden tunteen välillä on negatiivinen yhteys (Taulukko 06-15). Jos asukkaat tuntevat olonsa turvattomiksi ollessaan yksin ulkona perjantai- tai lauantai-iltana, myös yhteisöllisyyden tunne on heikompi (heidän SCI-indeksilukunsa on 5,9. Vertailun vuoksi olonsa turvallisiksi tuntevien luku on 8,3 kaupungeissa keskimäärin ja 7,7 kohdelähiöissä). Vastaajat, jotka kokevat turvattomuutta asuinalueellaan, myös juttelevat naapureidensa kanssa harvemmin ja kertovat useammin välttelevänsä muita asukkaita.

Asumismuoto

Monissa tutkimuksissa on havaittu yhteys asumismuodon sekä asukkaiden tyytyväisyyden ja naapuruston sosiaalisten yhteyksien välillä. Varsinkin omistusasumisen on todettu parantavan asumistyytyväisyyttä (Elsinga & Hoekstra 2005), kasvattavan yhteisöllisyyden tunnetta (Wood ym. 2010), lisäävän kaupunginosan sosiaalisia suhteita (Hirvonen & Lilius 2019) ja vähentävän muuttohalukkuutta (Karjalainen 2021). Omistusasujat ovat usein taloudellisesti ja tunnetasolla sitoutuneempia asuinpaikkaansa, ja tutkimusten mukaan myös pienempi muuttohalukkuus parantaa naapureiden välisiä suhteita (Völker & Flap 2007). Asumismuodon (omakotitalo, rivitalo, kerrostalo) ja sosiaalisten suhteiden tai yhteisöllisyyden tunteen väliset yhteydet näyttäisivät olevan monimutkaisempia. Glaeserin & Sacerdoten (2000) mukaan suurissa kerrostaloissa asuvat viettävät todennäköisemmin aikaa naapureidensa kanssa, mikä voi osittain johtua siitä, että he asuvat niin lähellä. Muut tutkijat ovat havainneet, että tiiviisti asuminen lisää sosiaalista kanssakäymistä vain tiettyyn pisteeseen asti, ja asumistiheyden noustessa korkeaksi vaikutus kääntyy negatiiviseksi (Bramley ym. 2009). Kerrostaloasukkaiden väliset suhteet ovat tutkimusten mukaan vähemmän läheisiä (Gifford 2007). Suomessa paritalossa asumisen on havaittu lisäävän naapureiden kanssa juttelua mutta toisaalta myös ongelmia naapurisuhteissa. Vähiten naapureiden kanssa juttelevat kerrostaloasujat (Hirvonen & Lilius 2019). Fyysinen välimatka naapureihin on merkittävä tekijä, mutta myös asuminen kauempana kadusta voi vähentää osallistumista yhteisön asioihin ja paikallispolitiikkaan kerrostaloasujien joukossa (Glaeser & Sacerdote 2000).

Asumismuodon ja talotyyppin havaittiin olevan merkittäviä tekijöitä myös tässä tutkimuksessa (Taulukko 06-15). Kerrostalossa asuvien yhteisöllisyyden tunne on pienintä sekä kohdelähiöissä että kaupungeissa keskimäärin. Kaupungeissa keskimäärin yhteisöllisyyden tunne oli voimakkainta omakotitalossa asuvien keskuudessa (SCI 9,6), kun taas kohdelähiöissä se oli korkeinta rivi- tai paritaloissa asuvilla (9,0). Kohdelähiöissä on kuitenkin vain vähän omakotitalossa asuvia, joten luvut eivät välttämättä ole luotettavia.

Odotusten mukaisesti omistusasujat raportoivat suurempaa yhteisöllisyyden tunnetta (SCI oli kaupungeissa keskimäärin 8,9 ja kohdelähiöissä 8,0) verrattuna vuokralla asuviin (6,9 kaupungeissa keskimäärin ja 6,7 kohdelähiöissä). Tämä näkyy myös omistusasujien sosiaalisissa käytännöissä. Noin kaksi kolmesta omistusasujasta kertoo juttelevansa naapureidensa kanssa vähintään viikoittain, siinä missä vuokra-asujien vastaava luku on vain noin yksi kolmesta. Vastausten perusteella myös omakoti- ja paritaloissa asuvat juttelevat naapureidensa kanssa useammin kuin kerrostalossa asuvat (joista vain 42 % kertoo tekevänsä näin). Pari- ja rivitaloasuminen lisää sosiaalista kanssakäymistä naapureiden kanssa (73 % kaupungeissa keskimäärin ja 77 % kohdelähiöiden vastaajista juttelee naapureidensa kanssa viikoittain) sekä kohdelähiöissä että muualla. Nämä talotyyppit edellyttävät usein enemmän yhteistyötä naapureiden kanssa, ja yhteiset tai osin yksityiset pihat, jotka ovat tyypillisiä näissä taloissa, voivat lisätä naapureiden välistä sosiaalista kanssakäymistä. Mutta kuten vastaavia tuloksia saaneet Hirvonen ja Lilius (2019) toteavat, Suomessa lähes jokaisessa kerrostalossa on yhteisiä tiloja, kuten kaikkien asukkaiden käytössä oleva piha ja leikkipaikka.

6.5 Monipuolistuvat sosiaaliset tarpeet ja odotukset

Keskeiset huomiot:

- Lähiöt ovat nykyään sosiaalisesti entistä monimuotoisempia, eikä niissä asu enää vain keskiluokkaisia ydinperheitä. Monimuotoisuuden myötä naapuruussuhteisiin ja paikalliseen sosiaaliseen elämään liittyy entistä enemmän vaihtelevia asenteita, odotuksia ja käytäntöjä.
- Naisten ja lasten on aiemmin esitetty olevan paikallisen sosiaalisen elämän avaintoimijoita ja edistäjiä lähiön alkuaikoina. Kyselyssämme naiset ja lapset vaikuttavat yhä sosiaalisesti aktiivisemmilta ja asuinalueeseensa kytkeytyneemmiltä kuin muut, mutta perheiden osuus lähiöissä on nyt paljon aiempaa pienempi.
- Suuri osa asukkaista ei halua läheisiä naapuruussuhteita tai yhteistoimintaa naapuriensa kanssa, mutta tämä riippuu vahvasti asukkaiden iästä ja elämänvaiheesta.
- Vieraskieliset ovat vähemmän tyytyväisiä sosiaalisiin suhteisiin naapurustossaan. Heillä on vähemmän naapuruussuhteita ja sosiaalista kanssakäymistä asuinalueellaan, ja heidän on vaikeampi saada ystäviä ja tuttavuuksia naapurustosta. Näin on siitä huolimatta, että he toivovat suomen- ja ruotsinkielisiä enemmän näitä sosiaalisia suhteita.
- Taloudellisesti huono-osaisemmillä, työttömillä ja matalasti koulutetuilla asukkailla on heikompi yhteisöllisyyden tunne ja he ovat yleensä vähemmän tyytyväisiä elämäänsä. Tämä pätee myös yksin asuviin, ja nämä kaikki ryhmät ovat ylliedustettuina lähiöissä.

Kuten luvussa 3 todettiin, lähiöiden sosiaalinen rakenne on yhdessä koko maan mukana muuttanut merkittävästi sen jälkeen, kun lähiöt rakennettiin 1960- ja 1970-luvuilla. Lähiöiden suunnittelun taustalla olivat modernistiset sosiaaliset tavoitteet ja odotukset, ja niiden ajateltiin tarjoavan ihanteellisen ympäristön hyvään (ydin)perhe-elämään yhdistettynä luontoon ja aktiivisille lapsille ja asukkaille suunnattuihin fyysisiin toimintoihin (Saarikangas & Horelli 2018). Lähiön sosiaaliset verkostot olivat pääasiassa naisten ja lasten luomia ja muokkaamia (em.).

Kyselyn tulokset viittaavat siihen, että tämä yhä jossain määrin pitää paikkansa. Naiset ja vastaajat, joilla on alaikäisiä lapsia ovat muita enemmän sosiaalisesti aktiivisia oman alueensa julkisissa tiloissa, ja heillä on vahvemmat siteet muihin asuinalueella asuviin ihmisiin kuin muilla väestöryhmillä. Helsingissä todennäköisimmin naapureidensa kanssa juttelevat ikkäämmät asukkaat, lapsiperheelliset, omistusasujat ja rivitaloissa asuvat (Hirvonen 2023). Tämän on ehdotettu liittyvän myös siihen, että ikkäämmät asukkaat ovat monia muita ryhmiä enemmän riippuvaisia läheltä (asuinalueelta) saavutettavista palveluista ja yhteisöistä.

Muutos lähiöiden sosiaalisessa rakenteessa edellyttää pohdintaa siitä, täyttävätkö lähiöt edelleen yhä moninaisempien asukkaidensa tarpeet. Eri väestöryhmillä saattaa olla erilaiset sosiaaliset tarpeet, halut, käytännöt ja odotukset koskien naapuruutta ja sosiaalista kanssakäyntiä (ks. Taulukko 06-17). Kuten luvussa 6.3 mainittiin, asuinalueen tilat ja paikat saattavat olla toisille väestöryhmille tärkeämpiä kuin toisille, ja samoin näiden tilojen käyttötavat voivat olla erilaisia eri ryhmissä (esim. Mäkinen & Tyrväinen 2008). Demografisen profiilin muutos voi myös tarkoittaa, että kasvava määrä lähiöasukkaista tulee riippuvaisemmaksi asuinalueestaan (esim. vanhuksat, työttömät) ja saattavat tarvita uudenlaisia sosiaalisia infrastruktuureja. Tässä luvussa nostetaan esiin joitain tutkimuksessa esiin tulleita eroavaisuuksia.

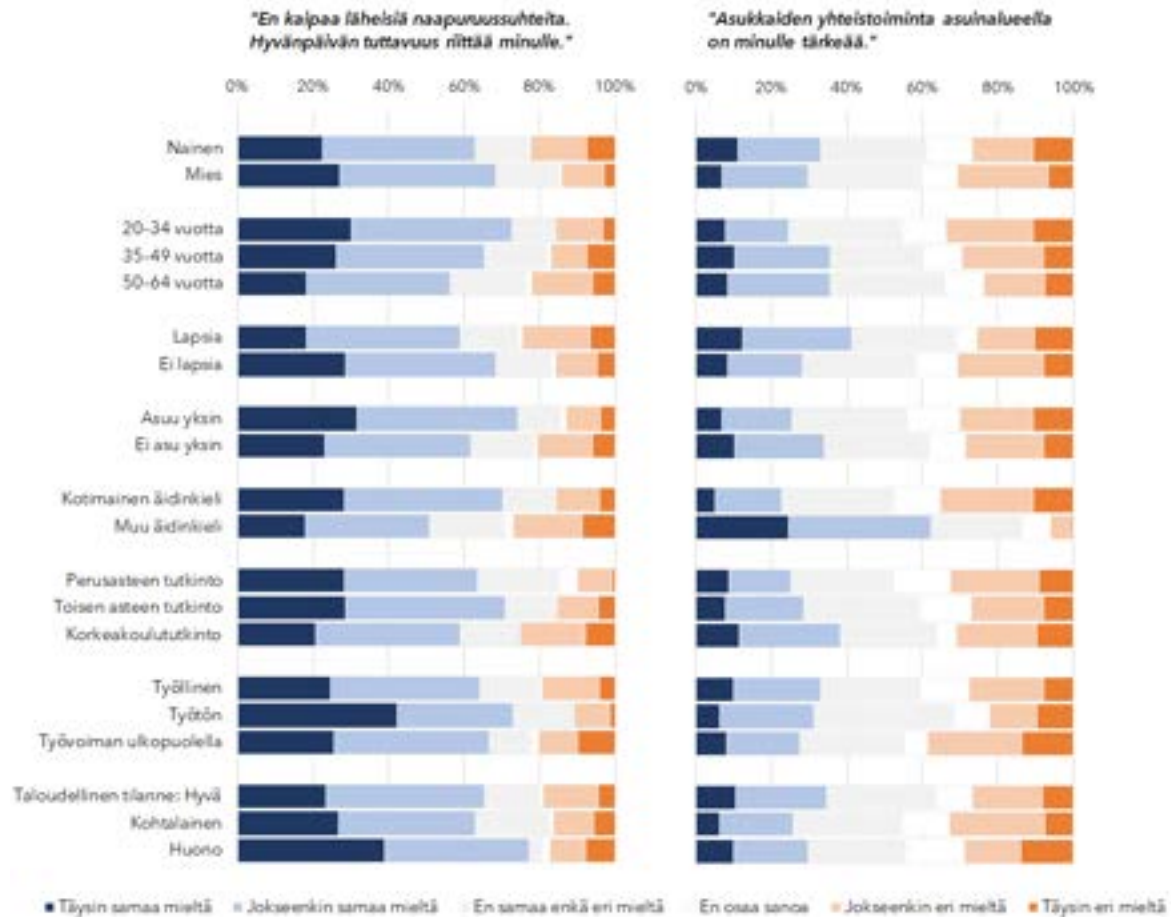
Taulukko 06-17. Naapuruskäytäntöjen eroja ja näkemyksiä paikallisesta sosiaalisesta elämästä eri väestöryhmissä.

		Sukupuoli		Lapsia kotitaloudessa (0-16-vuotiaita)		Talouden koko		Ikä			Koulutusta			Äidinkieli		Pääasiallinen toiminta			Taloudellinen tilanne		
		Nainen	Mies	Lapsia	Ei lapsia	Ainu yhtiön	Ei aino yhtiön	20-34	35-49	50-64	Perusasteen tutkinto	Toisen asteen tutkinto	Korkeakoulun tutkinto	Muu kieli	Kotimainen kieli	Työttömä	Työssä	Työttömän ulkopuolella	Hyvä	Kohtalainen	Huono
Oroskoko (n)	Lähiöt	387	313	177	529	229	495	238	191	276	77	302	347	135	588	459	61	130	435	219	73
	Kaupunkien ka.	517	368	247	632	304	689	256	265	344	35	129	139	91	812	630	45	151	615	239	49
Yhteisöllisyyden tunnetta mittaava indeksi (SD)	Lähiöt	7,9	6,9	7,7	7,3	6,7	7,8	6,7	7,8	7,8	7,4	7,1	7,6	7,1	7,4	7,4	6,8	7,4	7,8	6,9	6,0
	Kaupunkien ka.	8,2	7,8	9,0	7,7	7,4	8,2	7,1	8,6	8,6	6,6	7,8	8,5	7,8	8,0	8,1	7,2	8,2	8,2	7,8	7,2
Juttelee naapurin kanssa viikoittain (%)	Lähiöt	51 %	46 %	58 %	46 %	38 %	53 %	30 %	53 %	66 %	44 %	50 %	46 %	52 %	52 %	31 %	24 %	51 %	52 %	43 %	40 %
	Kaupunkien ka.	51 %	53 %	71 %	44 %	40 %	55 %	28 %	62 %	69 %	42 %	47 %	58 %	54 %	54 %	56 %	54 %	44 %	54 %	49 %	41 %
"Onko asuinalueellasi henkilöitä, joiden kanssa välttämättä kohtaat?": samaa mieltä (%)	Lähiöt	25 %	22 %	33 %	24 %	17 %	27 %	30 %	22 %	19 %	14 %	27 %	22 %	12 %	27 %	26 %	22 %	18 %	22 %	19 %	51 %
	Kaupunkien ka.	16 %	14 %	16 %	14 %	11 %	16 %	18 %	14 %	11 %	18 %	15 %	14 %	13 %	15 %	14 %	19 %	18 %	14 %	13 %	24 %
"Asuinalueellani asuu ystäväni ja tuttaviani." (%)	Lähiöt	39 %	36 %	39 %	36 %	33 %	38 %	32 %	33 %	47 %	48 %	36 %	34 %	30 %	39 %	38 %	20 %	42 %	36 %	35 %	46 %
	Kaupunkien ka.	46 %	44 %	49 %	44 %	39 %	47 %	40 %	47 %	48 %	21 %	50 %	43 %	36 %	46 %	41 %	36 %	56 %	45 %	44 %	47 %
"En kaipaa lähisiä naapuruusuhteita. Hyväpäivien tuttavuuksia riittää minulle": samaa mieltä (%)	Lähiöt	63 %	69 %	59 %	69 %	74 %	62 %	73 %	65 %	56 %	64 %	71 %	59 %	51 %	70 %	64 %	73 %	67 %	66 %	63 %	77 %
	Kaupunkien ka.	64 %	61 %	48 %	68 %	66 %	61 %	70 %	57 %	58 %	82 %	65 %	57 %	47 %	64 %	65 %	40 %	57 %	64 %	60 %	55 %
"Asukkaiden yhteistoiminta asuinalueella on minulle tärkeää": samaa mieltä (%)	Lähiöt	33 %	30 %	41 %	28 %	26 %	34 %	25 %	36 %	36 %	25 %	28 %	38 %	62 %	23 %	13 %	31 %	28 %	35 %	26 %	30 %
	Kaupunkien ka.	33 %	35 %	41 %	30 %	25 %	36 %	30 %	37 %	33 %	30 %	32 %	35 %	66 %	29 %	32 %	31 %	40 %	33 %	33 %	40 %
"Asuinalueellani on valkea liittyä sosiaalisia ystäviä ja luoda sosiaalisia verkkoja": samaa mieltä (%)	Lähiöt	38 %	36 %	34 %	38 %	38 %	37 %	45 %	42 %	19 %	38 %	34 %	42 %	58 %	52 %	38 %	32 %	31 %	32 %	43 %	49 %
	Kaupunkien ka.	27 %	29 %	25 %	30 %	36 %	26 %	38 %	25 %	22 %	39 %	26 %	29 %	38 %	27 %	28 %	29 %	26 %	27 %	29 %	43 %
Seura keskustelua sosiaalisen median (esim. Facebook) kaupunginosa-ryhmissä kausittain (%)	Lähiöt	31 %	20 %	28 %	25 %	20 %	28 %	22 %	31 %	25 %	29 %	24 %	27 %	23 %	26 %	30 %	10 %	25 %	27 %	24 %	19 %
	Kaupunkien ka.	49 %	31 %	52 %	36 %	28 %	44 %	40 %	30 %	29 %	7 %	42 %	43 %	21 %	43 %	42 %	25 %	40 %	44 %	37 %	20 %
Sosiaalisen vuorovaikutuksen paikat valittujen eri tyypisten paikkojen lukumäärä:	Lähiöt	3,5	3,1	3,7	3,1	3,0	3,5	2,9	3,5	3,7	3,4	3,3	3,2	3,6	3,2	3,4	2,6	3,4	3,3	3,3	3,4
	Kaupunkien ka.	3,8	3,3	4,1	3,3	3,3	3,6	3,1	3,8	3,6	2,4	3,4	3,7	3,6	3,5	3,5	3,1	4,0	3,5	3,6	3,0
Tärkeitä sosiaalisen vuorovaikutuksen paikkoja naapurustossa eri ryhmissä. Todennäköisimmät valinnat	Naiset: julkiset tilat, julkinen liikenne, kaupat / ostoskeskus, ravintola/kahvila, kampaamo/ kosmetologi Miehet: baari/pubi, "en juttele muiden kanssa"	Lapsia: leikkipuisto, koulu, lastentarha/ päivähoito Ei lapsia: ravintola/kahvila, baari/pubi, "en juttele muiden kanssa"	Ainu yksin: baari/pubi, "en juttele muiden kanssa" Ei aino yksin: leikkipuisto, koulu, lastentarha/ päivähoito, liikunta- ja urheilupaikat, koirapuisto	20-34 vuotta: baari/pubi, ravintola/kahvila, "en juttele muiden kanssa" 35-49 vuotta: leikkipuisto, koulu, liikunta- ja urheilupaikat, lastentarha/päivähoito 50-64 vuotta: kaupat/ostoskeskus, julkiset tilat, julkinen liikenne, parturi/kampaamo/kosmetologi, asukkaille yhteiset tilat.	Korkeakoulututkinto: liikunta- ja urheilupaikat, leikkipuisto, koulu, lastentarha/ päivähoito, julkiset tilat Perusasteen tutkinto: "en juttele muiden kanssa"	Suomi/ruotsi asukkaille yhteiset tilat: baari/pubi, kaupat/ostoskeskus Muu äidinkieli: julkinen liikenne, leikkipuisto, koulu, lastentarha/ päivähoito, ravintola /kahvila, uskonnollinen, matkustelu, viihteelliset, kirjasto, "en juttele muiden"	Työssä: "en juttele muiden kanssa" Työttömän ulkopuolella: kadut/aukiot, baari/pubi, kirjasto	Hyvä taloudellinen tilanne: koulu, parturi/kampaamo/ kosmetologi													

Kaikki asukkaat eivät halua läheisiä naapurisuhteita ja yhdessä tekemistä

On selvää, että kaikki asukkaat eivät halua läheisiä naapurisuhteita. Nykyään ihmiset muodostavat läheisiä sosiaalisia suhteita yhä useammin muilla elämän osa-alueilla kuin naapureidensa kanssa (Hirvonen & Lilius 2019). Kun lähiöiden eri väestöryhmien vastauksia verrataan toisiinsa, käy ilmi, että asukkaiden odotukset naapurisuhteita ja yhdessä tekemistä kohtaan voivat vaihdella paljonkin (Kuva 06-18).

Kuva 06-18. Läheisten naapuruussuhteiden ja asukkaiden yhteistoiminnan toivottavuus (kohdelähiöiden vastaajat).

Halu sosiaaliseen kanssakäymiseen naapureiden kanssa muuttuu eri elämänvaiheissa

Tutkimuksessamme iäkkäät asukkaat ja vastaajat, joilla on alaikäisiä lapsia, tunsivat voimakkainta yhteisöllisyyden tunnetta, kaipasivat läheisiä naapurisuhteita naapureiden kanssa ja odottivat yhdessä tekemistä (Kuva 06-18). Nämä tulokset ovat yhteneväisiä muiden viimeaikaisten tutkimusten kanssa (Hirvonen 2023). Iäkkäät asukkaat ovat usein kiintyneempiä kaupunginosaansa niin emotionaalisesti kuin sosiaalisestikin. Lähes puolet 50–64-vuotiaista vastaajista kertoi, että heillä on kaupunginosassa ystäviä ja tuttavuuksia, ja he myös juttelevat muita ikäryhmiä useammin naapureidensa kanssa. Muiden ihmisen välttely oli sen sijaan yleisintä nuorimman ikäryhmän parissa. Nuorilla asukkailla ei ole yhtä vahvaa sidettä kaupunginosaansa: yksi kolmesta nuoresta vastaajasta kertoi aikovansa joskus muuttaa pois kaupunginosasta. Vastaajat, joiden kotitaloudessa on alaikäisiä lapsia, vastasivat samansuuntaisesti iäkkäiden asukkaiden kanssa.

Ilmiö lienee kuitenkin monimutkaisempi, sillä nuoret ja lapsettomat vastaajat myös kertoivat, että heidän oli verrattain vaikeaa tutustua muihin kaupunginosan ihmisiin, ja he tuntevat muita todennäköisemmin itsensä yksinäiseksi. Lisäksi he ovat vähemmän tyytyväisiä naapurisuhteisiinsa.

Muut tutkimukset ovat osoittaneet, että vaikka läheisiä naapurisuhteita ei haluttaisi tai pyrittäisi luomaan, pintapuolinenkin kanssakäyminen ja ihmisten tunnistaminen saavat ihmiset tuntemaan voimakkaampaa yhteenkuulumista ja luottamaan muihin kaupunginosan asukkaisiin enemmän (Blokland & Nast 2014).

Maahanmuuttajien sosiaalisen osallisuuden esteet

Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvat asukkaat (eli maahanmuuttajataustaiset asukkaat) toivovat suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia enemmän läheisiä naapurisuhteita ja yhdessä tekemistä naapureiden kanssa (Kuva 06-18). Tästä huolimatta maahanmuuttajien yhteisöllisyyden tunne on kantasuomalaisia heikompaa, ja vain yksi kolmesta kertoo, että hänellä on ystäviä ja tuttavuuksia kaupunginosassaan, mikä on huomattavasti vähemmän kuin kantaväestöön kuuluvien keskuudessa. Maahanmuuttajat ovat vähemmän tyytyväisiä naapurisuhteisiinsa ja heidän on vaikeampi tutustua asuinalueen muihin ihmisiin. Lisäksi vaikuttaa siltä, että heidän yhteytensä naapureihin ovat yleiselläkin tasolla heikompia. Suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuviin verrattuna vieraskieliset kertovat tuntevansa vähemmän samanhenkisyttä muiden asukkaiden kanssa, vaikka eivät juurikaan olisi heidän kanssaan tekemisissä.

Tulokset viittaavat siihen, että maahanmuuttajat haluaisivat osallistua kaupunginosansa sosiaaliseen elämään ja heillä on sitä kohtaan odotuksia, mutta he eivät pääse mukaan yhtä hyvin kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat. Tämä käy hyvin ilmi erään vastaajan kuvauksesta:

"The most difficult thing for me is Finnish people do not make friend with me and keep distance with me. I have been living in Finland for 9 years, still couldn't participate into Finnish society or community, even haven't a single Finnish friend." (8354 Huhtasuo).

Vieraskieliset ovat myös huomattavasti vähemmän aktiivisia digitaalisten naapurisuhteiden solmimisessa, vain noin 20 prosenttia heistä seuraa sosiaalisen median keskusteluja vähintään kerran kuukaudessa. Kieli voi olla yksi tähän vaikuttava tekijä, mutta aiemmissa tutkimuksissa (Leikkilä ym. 2013) on myös pohdittu, johtuisivatko maahanmuuttajien kohtaamat hankaluudet ystäväystymisessä myös siitä, että suomalaiset kaipaavat vähemmän sosiaalista kanssakäymistä, varsinkin kohdatessaan muita luonnossa. Lotta Junnilainen (2022) korostaa toista mahdollista tekijää, joka vaikuttaa prosesseihin, joiden kautta alueella pidempään asuneet ottavat uudet asukkaat mukaan yhteisöön. Junnilainen korostaa, että Suomessa etnisten vähemmistöjen osuus kasvaa erityisesti sosioekonomisesti huono-osaisilla alueilla, ja kuvailee sitä, millaisten prosessien kautta ihmiset luovat rajoja, määrittelevät yhteisön jäsenyyttä. Kun alueen samanhenkisyys perustuu suomalaisuuden kulttuuriselle jatkumolle, voi se sulkea pois etnisten vähemmistöjen edustajia. Tulokset ovat yhtenäisiä myös muiden tutkimusten kanssa (esim. Blokland 2001).

Yksinäisyyttä yhden hengen talouksissa

Yksin asuvat vastaajat kokevat muita vähemmän yhteisöllisyyden tunnetta ja juttelevat naapureidensa kanssa harvemmin, ja heillä on myös vähemmän ystäviä asuinalueellaan. Lisäksi he kertovat, että heidän on vaikeaa tutustua muihin asuinalueensa ihmisiin. Yleisesti ottaen yksinasuvat eivät kaipaa läheisiä naapurisuhteita eivätkä pidä yhdessä tekemistä naapureiden kanssa tärkeänä. He eivät

myöskään seuraa asuinalueen sosiaalisen median kanavia yhtä aktiivisesti kuin muut ja he raportoivat myös muita vähemmän sosiaalisen kanssakäymisen paikkoja asuinalueellaan.

Yksinäisyys vaivaa yhden hengen talouksia: keskimäärin yksi neljästä yksin asuvasta vastaajasta kertoi tuntevansa itsensä yksinäiseksi melko usein tai koko ajan kaupungin keskiarvoryhmässä (kohdelähiöissä 15 %). Yksin asuvat myös kokevat oman terveytensä heikompana ja ovat vähemmän tyytyväisiä elämäänsä. On tärkeää huomata, että tutkimuksessamme yli 40 prosenttia yksin asuvista vastaajista kuului nuorimpaan ikäryhmään (20-34 vuotiaat). Väestön ikääntymisen myötä iäkkäiden yksin asuvien määrän voi kuitenkin olettaa kasvavan, millä on erilaisia sosiaalisia vaikutuksia.

Sosioekonomisesti huono-osaisilla alueilla asuvalla keskiluokalla on enemmän yhteyksiä asuinalueeseensa ja naapureihinsa

Korkeasti koulutetuilla vastaajilla oli korkein yhteisöllisyyden tunne niin kaupungeissa keskimäärin kuin kohdelähiöissä. Lähiöissä asuvat korkeasti koulutetut ovat myös tyytyväisempiä asuinympäristöönsä ja myös muiden kaupunginosan asukkaiden sosiaaliseen taustaan (ks. luku 7.1). Sosioekonomisesti heikommilla alueilla asuvat korkeakoulutetut vastaajat ovat myös sosiaalisesti aktiivisempia ja ylläpitävät yhteyksiä sekä asuinalueeseensa ja naapureihinsa, esimerkiksi naapureiden kanssa juttelun ja kaupunginosayhdistyksiin ja sosiaalisen median kaupunginosaryhmiin osallistumisen osalta.

Kohdelähiöissä yhteys ei ole yhtä selvä. Koska otanta on pieni, tulkintojen tekeminen on vaikeaa, mutta tämän aiheen jatkotutkimukset voisivat olla perusteltuja. Kuitenkin tulokset viittaavat siihen, että sosioekonomisesti heikommilla alueilla asuvat korkeasti koulutetut haluavat läheisiä naapurisuhteita. Noin yksi neljästä korkeakoulutetusta oli eri mieltä väittämän ”En tarvitse läheisiä naapurisuhteita. Hyvänpäivän tuttavuus riittää minulle” kanssa, mikä on huomattavasti enemmän verrattuna matalammin koulutettuihin.

Nämä tulokset vaikuttavat olevan osittain ristiriitaisia kansainvälisten tutkimusten kanssa, joissa keskiluokan on havaittu pyrkivän erottautumaan muista alueen asukkaista (esim. Pinkster 2014; Butler & Robson 2001). Tutkimusaineistoon liittyy kuitenkin rajoituksia, jotka voivat selittää tuloksia. Koska tutkimuksessa käytetyt postinumeroalueet ovat suuria, emme voi tietää, asuvatko vastaajat erillisissä keskiluokkaisissa keskittymissä sosioekonomisesti heikon alueen sisällä. Monissa tapauksissa kaupunginosassa voi olla erillisiä omakoti- ja rivitaloalueita, joissa asuu taustaltaan hyvin erilaisia ihmisiä kerrostalovaltaisiin alueisiin verrattuna. Itse asiassa pientalovaltaisten alueiden kehittäminen heikossa asemassa olevien lähiöiden laitamille on tietoinen strategia, jolla keskiluokkaisia perheitä houkutellessaan kyseisiin kaupunginosiin.

Myös Katja Viikama & Mari Vaattovaara totesivat tutkimuksessaan (2015), että sosioekonomisesti heikoilla alueilla elävät keskiluokkaiset pääsääntöisesti pitävät asuinalueestaan. He ovat melko kiintyneitä kaupunginosaansa, ja monet kokevat tarvetta puolustaa asuinalueitaan. Tiedostettuja sosiaalisia ongelmia vältellään erilaisten strategioiden, kuten mikrotason erottautumisen ja reittivalintojen avulla, jotka auttavat asukkaita elämään arkeaan niin, että alueen ongelmat eivät vaikuta siihen. Fenne Pinkster (2014) on tehnyt vastaavia havaintoja Hollannissa, jossa osa vastaajista kertoi määrittävänsä omassa mielessään asuinalueensa rajat uusiksi ja tekevän selvän eron heitä lähimpänä olevan keskiluokkaisen keskittymän ja koko asuinalueen välillä. Kyselylomakkeesta ei myöskään voi arvioida, onko vastaajilla ryhmienvälisiä sosiaalisia siteitä vai vastaako heidän käyttäytymisensä Butlerin & Robsonin (2001) kuvaamaa ”sosiaalista tektoniikkaa”, jossa keskiluokka

elää rinnakkain muiden asukkaiden kanssa, mutta heidän sosiaalinen kanssakäymisensä rajoittuu oman ryhmänsä sisäpuolelle.

Heikossa asemassa olevien asukkaiden yhteisöllisyyden tunne ja tyytyväisyys asuinympäristöön on vähäisempää

Oman taloudellisen tilanteensa heikoksi arvioivat, työttömät ja vain peruskoulun suorittaneet kertoivat olevansa kaikista vähiten tyytyväisiä asuinympäristöönsä. Tämän ryhmän otoskoko oli kuitenkin pieni (ks. Taulukko 06-17), mikä hankaloittaa tulkintaa. Noin yksi kolmesta vastaajasta haluaisi muuttaa pois nykyiseltä asuinalueeltaan. Näiden vastaajien yhteisöllisyyden tunne on heikompaa, he juttelevat harvemmin naapureidensa kanssa, eivätkä he tutustu yhtä helposti asuinalueensa muihin asukkaisiin. Lukuun ottamatta vain peruskoulun suorittaneita kohdelähiöiden vastaajia, he myös seuraavat kaupunginosansa sosiaalisen median ryhmiä harvemmin. Lisäksi he ovat vähemmän todennäköisesti tyytyväisiä elämäänsä ja arvioivat oman terveytensä heikommaksi.

Työttömät ja taloudellisesti heikommassa asemassa olevat lähiöiden asukkaiden vastaukset ovat samansuuntaisia muiden kohdelähiöissä asuvien vastausten kanssa: heillä on vähemmän myönteistä ja enemmän kielteistä sosiaalista kanssakäymistä asuinalueellaan ja heidän yhteisöllisyyden tunteensa on heikompi kaupungin keskiarvoon verrattuna. Lähiöissä vain peruskoulun suorittaneiden tilanne on kuitenkin päinvastainen, sillä he kertovat viihtyvänään asuinympäristössään useammin kaupungin keskiarvoon verrattuna.

Sosiaalisia ja alueellisia eroja sosiaalisen kanssakäymisen paikoissa

Luvussa 6.3 esitettiin joitakin eroja vastaajien kuvaamissa sosiaalisen kanssakäymisen paikoissa, mutta on tarpeen korostaa, että eri väestöryhmiin kuuluvat asukkaat pitävät eri paikkoja tärkeinä. Osa eroista on kuvattu taulukossa 06-17 (*muutama sivu ylempänä*). Esimerkiksi vaikka lapsiperheet ovat yleisesti ottaen sosiaalisesti aktiivisempia muiden asuinalueensa asukkaiden kanssa, vanhempien sosiaaliset ja tilalliset kokemukset eroavat toisistaan. Leikkipuistot, koulut ja päiväkodit ovat tärkeitä sosiaalisen kanssakäymisen paikkoja vanhemmille, mutta kanssakäyminen tapahtuu lähes yksinomaan muiden vanhempien kanssa. Toisaalta lapsiperheet käyttävät muita harvemmin asuinalueen kahviloita, ravintoloita, pubeja tai baareja sosiaalisen kanssakäymisen paikkoina. Nämä paikat ovat puolestaan tärkeitä yksinasuville, nuorille sekä työvoiman ulkopuolella oleville. On kuitenkin syytä muistaa, että suurin osa vastaajista käy kahviloissa, ravintoloissa, pubeissa ja baareissa muualla kuin omassa kaupunginosassaan (ks. luku 6.1). Koska tutkimus keskittyy asuinalueen sisäiseen sosiaaliseen infrastruktuuriin ja sosiaalisiin käytäntöihin, se ei pysty pureutumaan tähän ilmiöön. Etenkin pienten lasten vanhemmat kertovat käyvänsä näissä paikoissa oman kaupunginosansa ulkopuolella.

Väestön ikääntyessä paikallisten palvelujen tarpeen soisi nousevan tärkeäksi kehityskohteeksi. Vaikka tässä tutkimuksessa ei ollut mukana yli 65-vuotiaita, tiedämme muiden tutkimusten perusteella, että vanhuksia uhkaavat sosiaalinen eristäytyminen ja yksinäisyys, ja että järjestetyt kohtaamispaikat, kuten asukastalot, voivat olla heille hyvin tärkeitä (Hickman 2013; Lee 2015). Kerhojen, harrastusten ja vapaa-ajan toiminnan, kuten kaupassa käymisen, on myös todettu olevan tärkeitä ikääntyneiden sosiaalisen kanssakäymisen tukemisessa (Toepoel 2012). Tutkimuksessa jo 50–64-vuotiaat nimesivät useimmin kaupat ja kauppakeskukset tärkeimmiksi sosiaalisen kanssakäymisen paikoikseen heti asukkaiden yhteisten tilojen ja kaupunginosan katujen jälkeen (yli puolet vastaajista). Myös kirjastot ja kauneushoitolat/kampaajat ovat tärkeämpiä iäkkäille (yli 10 %) kuin nuorille asukkaille.

On tärkeää huomata myös, mitä paikkoja kaikki vastaajat taustasta riippumatta käyttävät sosiaaliseen kanssakäymiseen eniten. Lukuun ottamatta edellä kuvattua lapsiperheille suunnattua sosiaalista infrastruktuuria, vain harva paikka on yhtä polarisoitunut eri käyttäjäryhmien välillä. Vaikka kyselyaineistosta ei voi päätellä ryhmien välisen kanssakäymisen määrää, asuinalueilla on monia ”neutraaleja paikkoja”, joissa käy paljon erilaisia ihmisiä. Kaikissa analysoiduissa alaryhmissä asukkaiden yhteiset alueet, puistot, merenranta ja luontokohteet sekä kaupunginosan kadut ja torit nousivat suosituimmiksi sosiaalisen kanssakäymisen paikoiksi. Myös kauppoja ja ostoskeskuksia arvostetaan paljon kaikissa väestöryhmissä.

Tämä on hyvä pitää mielessä lähiöiden kehittämisessä. Jos kaupunginosan kaupat siirtyvät toisaalle tai luonnonalueet osoitetaan muuhun käyttöön, asukkaat voivat menettää tärkeimmät sosiaalisen vuorovaikutuksen paikkansa.

7 Lähiöt asuinympäristöinä

Ovatko lähiöiden asukkaat tyytyväisiä lähiöihin asuinpaikkoina? Kun lähiöiden väestö- ja sosioekonominen kehitys on jo vuosia ollut laskusuunnassa (ks. luku 3), ja niiden ollessa suomalaisten kaupunkien eriytymisen keskiössä, ovat lähiöiden asuinympäristöjen laatu ja houkuttelevuus avainasemassa niiden tulevalle kehitykselle. Yhä useampi keskiluokkainen asukas välttelee (tiettyjä) lähiöitä. Kuinka lähiöiden mainetta voitaisiin parantaa, jotta keskiluokka saataisiin houkuteltua takaisin lähiöihin? Tässä luvussa analysoimme lähiöasukkaiden tyytyväisyyttä asuinympäristöönsä. Mitä mieltä lähiöasukkaat ovat asuinalueestaan? Mitä asuinalueen ominaisuuksia arvostetaan ja mitkä ominaisuudet aiheuttavat tyytymättömyyttä ja asumiseen liittyvää stressiä? Ja mistä syistä ihmiset haluavat muuttaa pois lähiöstä?

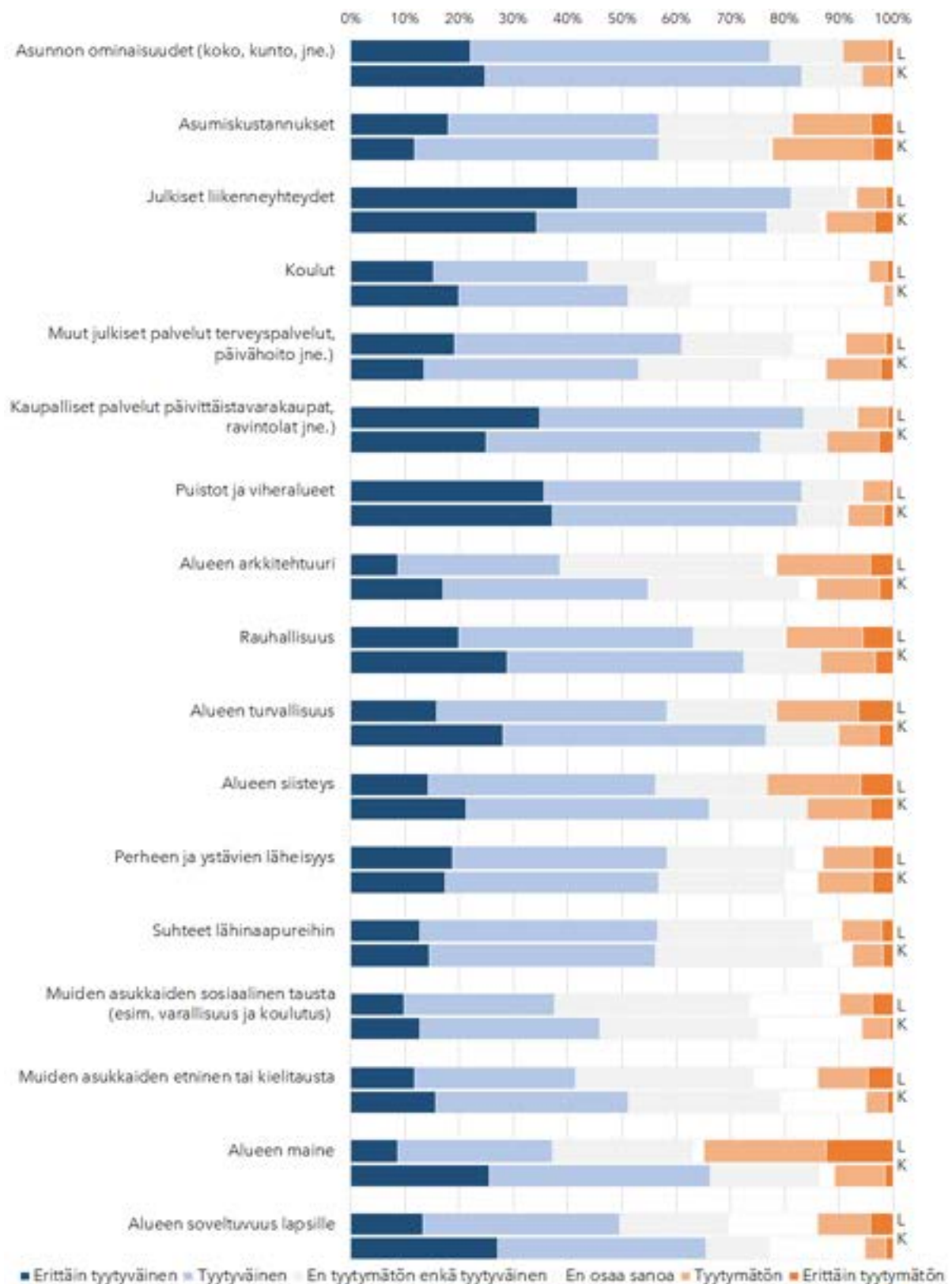
Tässä luvussa analysoidaan asukkaiden tyytyväisyyttä asuinympäristönsä eri ominaisuuksiin ja sitä, miten eri asukasryhmät kokevat oman asuinalueensa. Luvussa 7.2 käsittelemme asukkaiden erilaisia kokemuksia asuinalueensa tarjonnasta: missä määrin asukkaat kokevat asuvansa syrjäytetyillä alueilla, jotka eivät tarjoa heille tekemistä ja joita ei huomioida tarpeeksi kaupungin päätöksenteossa? Luvussa 7.3 käsitellään asukkaiden havaintoja asuinalueellaan esiintyvistä sosiaalisesta epäjärjestyksestä ja sen kehityksestä. Luvussa 7.4 tarkastellaan asukkaiden näkemyksiä asuinalueensa maineesta: minkälaisia mielikuvia muilla kaupunkilaisilla on alueesta, ja pitääkö maine asukkaiden mielestä paikkansa? Luvussa 7.5 katsomme lopuksi asukkaiden aikomuksia muuttaa pois nykyiseltä asuinalueeltaan ja yleisimpiä syitä tähän.

7.1 Tyytyväisyys asuinympäristöön

Keskeiset huomiot:

- Asukkaat ovat keskimäärin varsin tyytyväisiä useimpiin asuinympäristönsä ominaisuuksiin.
- Kaupungeissa keskimäärin suurin tyytymättömyyden aihe on korkeat asumiskustannukset, sekä siisteys, arkkitehtuuri ja palvelut. Kohdelähiöissä tyytymättömyyttä aiheuttaa useammin alueen maine, ja asukkaat ovat myös yleisesti hieman muita tyytymättömämpiä, ml. asunnon ominaisuudet, alueen turvallisuus ja sen soveltuvuus lapsille.
- Kohdelähiöissä asukkaat ovat sen sijaan muita tyytyväisempiä julkisiin ja kaupallisiin palveluihin, joukkoliikenneyhteyksiin ja viheralueisiin, joskin yksittäisten lähiöiden välillä on suuria eroja.

Kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tyytyväisiä he ovat tiettyihin asuinympäristönsä ominaisuuksiin. Kuvassa 07-1 verrataan kohdelähiöissä asuvien tyytyväisyyttä kaupungin keskiarvovastauksiin.

Kuva 07-1. Tyytyväisyys eri asuinympäristön ominaisuuksiin, kohdelähiöt (L) ja kaupungit keskimäärin (K).

Asukkaat ovat yleisesti ottaen melko tyytyväisiä asuinalueensa puistoihin ja viheralueisiin, kaupallisiin palveluihin, joukkoliikenteeseen ja asuntonsa ominaisuuksiin. Monet vastaajat olivat kuitenkin tyytymättömiä useisiin asuinympäristönsä ominaisuuksiin.

Merkittävin tyytymättömyyden aihe kaupungeissa keskimäärin oli asumiskustannukset (22 % tyytymättömiä) ja toiseksi merkittävin oli alueen fyysiset ominaisuudet, kuten alueen siisteys (16 %) ja arkkitehtuuri (14 %). Kohdelähiöissä vastaajat olivat hieman vähemmän huolissaan asumiskustannuksista (19 % tyytymättömiä), mutta kolmasosa oli tyytymätön asuinalueensa maineeseen. Merkittävää tyytymättömyyttä aiheuttivat kohdelähiöissä myös siisteys (23 %), turvallisuus (21 %), alueen arkkitehtuuri (22 %) ja rauhattomuus (20 %). Kohdelähiöissä asuvien mielestä heidän asuinalueensa oli vähemmän sovelias lapsille, ja he olivat myös vertailtaessa tyytymättömiä muiden asukkaiden sosiaalisiin ja etnisiin/kielillisiin taustoihin. Alle puolet kohdelähiöissä asuvista kertoi, että he ovat tyytyväisiä näihin asuinalueensa sosiaalisiin piirteisiin. Toisaalta kohdelähiöissä asuvat olivat muilla alueilla asuvia tyytyväisempiä julkisiin ja kaupallisiin palveluihin sekä joukkoliikenteeseen.

Vaikka kohdelähiöissä asuvat ovat yleisesti ottaen hieman vähemmän tyytyväisiä nykyiseen asuinympäristöönsä (80 % tyytyväisiä, kaupunkien keskiarvo 87 %), yksittäisten kohdelähiöiden välillä on huomattavia eroja (Taulukko 07-2), jotka heijastavat eroja lähiöiden koossa, sijainnissa sekä asemassa asuntomarkkinoilla ja palveluympäristössä. Esimerkiksi lähellä Iso Omenan kauppakeskusta asuvat Matinkylän asukkaat ovat tyytyväisempiä kaupallisiin ja julkisiin palveluihin kuin Multisillan asukkaat, joille on tarjolla hyvin rajallinen määrä paikallisia palveluja. Kontulan asukkaita lukuun ottamatta kohdelähiöiden asukkaat olivat tyytymättömiä asuntonsa ominaisuuksiin, ja neljännes kohdelähiöiden asukkaista (lukuun ottamatta Matinkylää) oli tyytymättömiä alueen arkkitehtuuriin. Juuri rakennettu lähiö tarjosi aikoinaan nykyaikaisia mukavuuksia ja huomattavasti paremmat asuinolosuhteet asukkailleen, mutta puoli vuosisataa myöhemmin useat rakennukset ovat peruskorjauksen tarpeessa ja alueen tarjoumien laatu on selkeästi huonontunut verrattuna uudempaan asuntorakentamiseen ja asumisen vaihtoehtoihin. Kontulan, Koivukylän ja Huhtasuon asukkaat olivat erityisen huolissaan alueensa turvallisuudesta, siisteydestä ja rauhallisuudesta.

	Kontula	Matinkylä	Koivukylä	PKS	Multisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
<i>Kuinka tyytyväinen olet nykyiseen asuinympäristöösi?</i>	6%	5%	8%	4%	5%	10%	1%
Asunnon ominaisuudet (koko, kunto, jne.)	4%	11%	13%	6%	8%	10%	5%
Asumiskustannukset	24%	19%	18%	24%	9%	15%	17%
Julkiset liikenneyhteydet	1%	9%	7%	14%	17%	2%	9%
Koulut	5%	6%	3%	2%	3%	2%	2%
Muut julkiset palvelut terveyspalvelut, päivähoido jne.)	8%	5%	11%	14%	16%	12%	9%
Kaupalliset palvelut päivittäistavara-kaupat, ravintolat jne.)	6%	1%	13%	13%	17%	6%	11%
Puistot ja viheralueet	6%	6%	5%	9%	6%	3%	7%
Alueen arkkitehtuuri	21%	16%	27%	16%	24%	28%	10%
Rauhallisuus	20%	16%	25%	14%	11%	28%	10%
Alueen turvallisuus	29%	13%	26%	11%	17%	27%	6%
Alueen siisteys	29%	16%	32%	17%	14%	23%	12%
Perheen ja ystävien läheisyys	8%	16%	12%	14%	12%	18%	13%
Suhteet lähinaapureihin	8%	14%	5%	9%	8%	8%	3%
Muiden asukkaiden sosiaalinen tausta (esim. varallisuus ja koulutus)	13%	5%	11%	6%	8%	15%	5%
Muiden asukkaiden etninen tai kielitausta	14%	14%	15%	6%	8%	16%	2%
Alueen maine	52%	11%	44%	12%	39%	51%	6%
Alueen soveltuvuus lapsille	18%	7%	19%	5%	11%	19%	4%
n	119	162	121	514	163	167	391

Taulukko 07-2. Tyytymättömyys eri asuinalueen ominaisuuksiin (osuus vastaajista, jotka tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä).

Matinkylä on kohdelähiöistä ainoa, jossa tyytyväisyys asuinalueen maineeseen oli kaupungin keskiarvoa parempi. Jopa puolet Huhtasuon ja Kontulan asukkaista oli tyytymättömiä kaupunginosansa maineeseen.

Kohdelähiöissä tyytyväisyys asuinympäristöön myös vaihteli sosioekonomisen aseman mukaan. Tyytyväisimpiä olivat korkeakoulutetut asukkaat (86 % tyytyväisiä asuinympäristöönsä), kun taas yksin asuvista kohdelähiöasukkaista harvempi oli tyytyväinen (74 %). Kohdelähiöissä vain peruskoulutuksen omaavien asukkaiden (70 %) ja työttömien (75 %) tyytyväisyys asuinympäristöönsä oli myös alhaisempi, mutta tulkinnassa tulee huomioida se, että näiden ryhmien otoskoko oli pieni.

"Toivoisin, ettei Kontulaa (ja Helsinkiä) rakenneta umpitäyteen. Luonto (puistot ja pihat) ovat tärkeitä viihtymiselle, ilmanlaadulle ja äänimaailmalle." (8349 Kontula)

"Kommer för mycket folk hit till detta område. Inte vad det var förr. Det ger visserligen fler tjänster, men man får alltid trängas. Grönområdena minskar. Området blir oroligare. Vill ha mera natur och inte stads kvarter. Känns som att området tas ifrån en." (8153 Matinkylä)

"Koivukylän vanha rakennuskanta ja torin ympäristö on erittäin huonossa kunnossa. Puistoalueista saisi todella hienoja pienellä kunnossapidolla ja uudistuksella. Fakta on, että niin kauan kuin torin/aseman ympäristöä ei uudisteta, alue pysyy levottomana. Esimerkiksi aseman vanhan uimahallikaakelin korvaaminen rappauksella olisi jo suuri positiivinen muutos. Torin baari/pizzeria ympäristö houkuttelee etenkin viikonloppuisin todella epäilyttäviä ihmisiä, eikä se ole sovelias ympäristö esim. lapsiperheille. Tori tulisi purkaa ja päivittää, vaikka kerrostaloilla." (5999 Koivukylä)

"Surullista, että 'vanhan' ja pienehkön metsälähiön kävelyteiden annetaan kasvaa umpeen, leikkipuistot ovat surkeassa kunnossa, lasten ulkoharrastuspaikat/-mahdollisuudet ovat surkeat. ja tämä on tilanne ympäristöministeriön koordinoiman lähiöohjelman jälkeen loppuvaiheessa. Asuinalueelle ei ole juurikaan tehty lisärakentamista, joka toisi asukkaita, parantaisi palvelujen tarjontaa ja nostaisi alueen profiilia vertailuissa muihin alueisiin." (8704 Peltolampi)

"Alueella on tehty kosmeettista parannusta, jossa väkisin yritetään yhdistää kaksi kaupunginosaa yhdeksi. Lisäksi luonnonsuojelualueella ja sen ympäristössä parannus on ollut puiden kaatoa risukoksi lintujen pesintäaikaan. Ihmettelen, että onko tuossa paannuksssa ollut yhtään biologia mukana. Aiemmin vuokrataloissa oli paljon asukastoimintaa ja siinä jatkuvuutta. Nyt projektit tekevät jotain ja seuraavana vuonna kukaan ei piittaa jatkosta. Asumani talon ja alueen rauhallisuus kuitenkin on edelleen minulle ihme, joka palautti uskoni vuokrataloasumiseen." (9835 Multisilta)

"Julkinen liikenne kaupungissa heikohkoa, mikäli matka on muuta kuin koti-keskusta. Jos vaikka haluaisi töihin julkisilla, tulisi matka-ajasta pitkä. Eikä julkisten käyttö tunnu kaupungissa luontevalta." (595 Huhtasuo)

7.2 Lähiöt kaupungin tylsänä periferiana?

Keskeiset huomiot:

- Valtaosa lähiöiden asukkaista on tyytyväisiä asuinalueeseensa ja sen palveluihin.
- Yllättävän suuri osa joidenkin lähiöiden asukkaista kokee kuitenkin, ettei asuinalueellaan ole mitään tekemistä (Koivukylässä ja Multisillassa noin yksi kolmesta).
- He, jotka kokevat, ettei asuinalueellaan ole mitään tekemistä, ovat keskimäärin muita huono-osaisempia ja kokevat myös, ettei asuinalueitaan usein huomioida kaupunkisuunnittelussa ja resursoinnissa.
- Osassa asukkaiden kokemuksissa lähiöt siis ovat kaupungin sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia periferioita, merkityksettömiä paikkoja.
- Vaikkei tällainen syrjäytyneisyys lainkaan täydellisesti määritä lähiöitä, korostavat tulokset tarvetta kiinnittää enemmän huomiota niiden asukkaiden, joiden ääni ei yleensä kuulu, tarpeisiin ja toiveisiin.

Tämän tutkimuksen mukaan niin julkiset kuin kaupalliset *peruspalvelut* ovat hyvin saatavilla lähiöissä (luku 4.3), joskin osa palveluista sijoittuu ennemmin seudullisesti keskeisesti kuin asuinalueille (luku 4.1). Lähiöiden asukkaat ovat vähintäänkin yhtä tyytyväisiä palveluihin ja viheralueisiin kuin muut kaupunkilaiset, ja keskeisimmät tyytymättömyyden kohteet ovat alueen arkkitehtuuri, sosiaalinen ympäristö ja maine (luku 7.1).

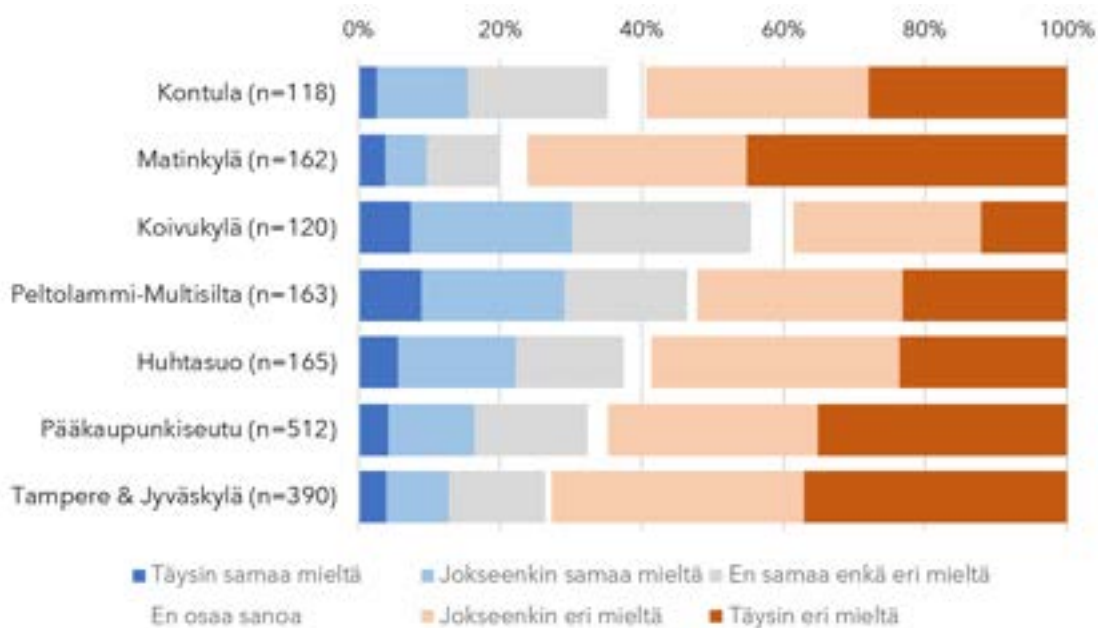
Osittain tämä sotii stereotyyppistä lähiökuvaa vastaan: lähiöistä puhutaan Mervi Ilmosen (2016) mukaan kuin ne olisivat yhdenmukainen alueyksikkö – periferiassa etäällä kaikesta (ml. palveluista) sijaitsevia yhteiskunnallisten ongelmien keskittymiä, joissa ei ole sosiaalista elämää ja yhteisöllisyyttä; ettei niissä tapahdu mitään, ja että ne fyysiseltä ympäristöltään ovat huonolaatuisia ja tylsiä (Ilmonen 2016: 107).

Moninaiset, erilaiset lähiöt eivät luonnollisesti kaikki vastaa tätä stereotyyppistä kategoriaa. Varsinkin suuremmilla kaupunkiseuduilla lähiöiden sijainti kaupunkirakenteessa ja kasvun (täydennysrakentamisen) kohteena on ensinnäkin kaikkea muuta kuin perifeerinen. Lähiöt ovat myös sosiaalisesti ja symbolisesti keskeisiä – eivät vain huono-osaisuuden ja ongelmien keskittyminä ja eronteon välineinä (Ilmonen 1994), vaan myös kaupunkien kehityksen kannalta ratkaisevina. Alueiden eriytymisen kierteitä yritetään pysäyttää erilaisin lähiöihin kohdistuvien investointien ja kehitysohjelmien (kuten Lähiöohjelma ja Helsingin kaupunki uudistus) kautta, joiden tarkoituksena on alueiden viihtyisyyden ja houkuttelevuuden parantaminen.

Onko osa lähiöistä kuitenkin sellaisia tylsiä ja tapahtumaköyhiä paikkoja, joita niiden stereotyyppisesti kuvaillaan olevan? Tarkastelemme tätä kyselylomakkeen väitteen ”*Asuinalueellani ei ole mitään tekemistä*” avulla.

Vaikka tämän tutkimuksen kohdelähiöissä peruspalvelujen saatavuus on yleisesti hyvä, pyrimme tällä kysymyksellä tavoittamaan asukkaiden kokemuksen siitä, onko asuinalueellaan jotain tarjottavaa heille. Erilaiset palvelut tuovat luonnollisesti alueelle ”tekemistä”, mutta tekeminen tai sen puute liittyy laajemmin siihen, mitä esimerkiksi alueen infrastruktuuri ja viheralueet asukkailleen mahdollistavat. Kokemus lähiöiden *tarjoustista* voi siis vaihdella yksilöllisesti, vaikka erilaisia palveluja olisikin tarjolla.

Valtaosa asukkaista on eri mieltä väitteestä, ettei asuinalueellaan olisi mitään tekemistä. Samaa mieltä väitteen kanssa olevia on kaupungeissa keskimäärin 15 prosenttia, lähiöissä useampi. Lähiöidenkin välillä on eroja: Matinkylässä, jossa kauppakeskus Iso Omenasta löytyy lähes kaikki palvelut, joita lähion lähelle voi keksiä, hyvin harva yhtyy tähän väitteeseen. Koivukylässä ja Multisillassa taas yksi kolmesta on tätä mieltä (Kuva 07-11).

Kuva 07-11. Asukkaiden mielipide väitteestä "Asuinalueellani ei ole mitään tekemistä".

Heillä, joiden mielestä asuinalueella ei ole mitään tekemistä, on muita vähemmän sosiaalisia kontakteja ja yhteyksiä nykyiseen asuinalueeseen. He tuntevat myös vähemmän yhteenkuuluvuutta asuinalueensa kanssa – eivätkä myöskään ole yhtä kiinnostuneita osallistumaan alueella järjestettäviin tapahtumiin kuin muut. Tämä voisi tarkoittaa sitä, ettei asuinalue välttämättä ole se tilallinen yksikkö, joka kaikille asukkaille olisi relevantti, tai johon heillä on tarvetta tai halua liittyä toiminnallisesti tai sosiaalisesti.

Se, ettei asuinalueella "ole mitään tekemistä" voi myös olla *toivottava* asia: eräs multisiltalainen kuvasi aluettaan "hyvällä tavalla tylsäksi". Siellä voi elää omassa rauhassaan, palvelujen ja kaupungin keskustan kuitenkin ollessa suhteellisen lähellä. Kaikki asukkaat eivät siis tarvitse laajaa palvelutarjontaa omasta lähiympäristöstään, vaan voivat ennemmin arvostaa asuinympäristön rauhallisuutta ja luonnonläheisyyttä.

Tunne siitä, ettei asuinalueella "ole mitään tekemistä" liittyy kuitenkin vahvasti huono-osaisuutta kuvaaviin tekijöihin. Nuoret, matalammin koulutetut, vieraskieliset ja taloudellisesti epävarmemmassa tilanteessa olevat ovat yliedustettuina heidän joukossaan, ja he ovat myös useammin tyytymättömiä nykyiseen elämäntilanteeseensa ja terveyteensä, ja kokevat useammin olonsa yksinäiseksi (Taulukko 07-12). Kokemus asuinalueen tarjoumien puuttumisesta on luonnollisesti yhteydessä alueelta löytyvien palvelujen lukumäärään, mutta alueilla, joilla palveluita on vähän, ennustavat yllä mainitut yksilölliset ominaisuudet *vielä vahvemmin* tarjoumien puuttumisen tunnetta.

	Samaa mieltä	Ei samaa mieltä
Sukupuoli		
Mies	53%	46%
Nainen	45%	52%
Ikä		
18-25	29%	12%
26-35	32%	25%
36-65	39%	62%
Äidinkieli		
Kotimainen kieli	80%	90%
Muu kieli	21%	12%
Koulutustausta		
Perusaste/tuntematon	18%	3%
Toinen aste/alin korkea-aste	56%	47%
Korkeakoulututkinto	27%	49%
Lapsia kotitaloudessa		
0-16-vuotiaita lapsia	21%	30%
Taloudellinen tilanne		
Hyvä/erinomainen	53%	66%
Tyytyväisyys elämään		
Tyytyväinen/erittäin tyytyväinen	64%	82%
Terveydentila		
Melko hyvä/erittäin hyvä	56%	81%
Tuntee itsensä yksinäiseksi		
Melko usein/koko ajan	19%	9%
Tyytyväisyys asuinympäristöön		
Erittäin tyytyväinen/tyytyväinen	66%	91%
Aluetta ei usein huomioida kaupunkisuunnittelussa ja resursoinnissa.		
Samaa mieltä	54%	26%
Autonomistus		
Kotitaloudessa ei autoa	46%	33%
Muuttohalukkuus		
Kyllä, toiselle alueelle	24%	17%
Kyllä, toiselle alueelle, mutta en pysty	10%	6%

Taulukko 07-12. Keiden mielestä omalla asuinalueella ei ole mitään tekemistä?

Ettei asuinalueella ole mitään tekemistä vaikuttaa siis liittyvän enemmän tyytymättömyyteen ja negatiivisiin tunteisiin kuin haluun asua tylsässä ja turvallisessa nukkumalähiössä. He, jotka ovat samaa mieltä väitteestä, ettei asuinalueella ole mitään tekemistä, ovat useammin *tyytymättömiä asuinympäristöönsä ja palvelujen etäisyyteen*. He myös häpeävät kertoa missä asuvat ja ovat muita

todennäköisemmin suunnittelemissa poismuuttoa alueelta. Poismuuttoa suunnittelevat ovat lisäksi edellä kuvatuilla mittareilla muita huono-osaisempia.

Tämän perusteella voisi päätellä, että väite ”Asuinalueellani ei ole mitään tekemistä” mittaa enemmän jonkinlaista osattomuutta ja syvempää tyytymättömyyttä omaa asuinaluettaan, ehkä omaa elämääkin, kohtaan kuin neutraalia toteamusta asuinalueen ominaisuuksista. Kun väitteestä samaa mieltä olevista yli puolet lisäksi on sitä mieltä, *ettei asuinaluettaan usein tunnu huomioitavan kaupunkisuunnittelussa ja resursoinnissa*, nousee yhdeksi mahdolliseksi päätelmäksi se, että osa lähiöiden erityisesti huono-osaisemmassa asemassa olevista asukkaista kokee asuvansa paikassa, joka ei kiinnosta ketään. Andrés Rodríguez-Pose (2018) tunnistaa syrjäseutujen asukkaiden osattomuuden ja tunteen siitä, että he asuvat ”merkityksettömissä paikoissa”, eli alueilla, joilta mahdollisuudet, poliittinen valta ja tulevaisuuden usko on hävinnyt. Vaikuttaisi siltä, että osa lähiöasukkaista – keskeisissä kaupungeissa, jotka Rodríguez-Posen termistöllä ovat ”merkityksellisiä paikkoja” –, kokevat samankaltaista merkityksettömyyttä ja sivuutetuksi tulemista kuin kuihtuvan maaseudun asukkaat saattavat tuntea.

Osa lähiöistä voisi siis kuvata kaupunkien periferiana. Vaikka ne maantieteellisesti olisivatkin suhteellisesti keskeisillä sijainneilla, myös kaupunkien sisäiset alueet voivat *periferalisoitua* (Kühn 2015). Sen lisäksi, että alueiden syrjäisyys voi olla sosiaalisesti rakennettua (stereotyyppinen lähiökuvaa), vaikuttavat myös yhteiskunnan eri rakenteet niiden periferalisoitumiseen. Perifeerisiä voivat Kühnin mukaan olla paikat, jotka eivät ole makrotaloudessa keskeisiä (työttömyyden kasvu ja vaativien työpaikkojen puute), poliittisesti keskeisiä (ei valtaa, riippuvaisia muista alueista) tai sosiaalisesti keskeisiä (syrjäytyneisyys, stigmatisaatio ja poismuutto). Loïc Wacquant kuvaa näitä prosesseja urbaaniksi syrjäytyneisyydeksi, jossa köyhyyden keskittyminen stigmatizoi alueita ja asettaa ne kaupungin sosiaalisessa hierarkiassa pohjalle (ks. myös luku 7.3 maineesta), jolloin ne myös jäävät paitsi investoinneista. Kun naapurusto ei myöskään tarjoa samaa yhteisöllisyyttä ja turvaverkkoa kuin joskus ennen, se voi asettaa haavoittuvaisimmat asukkaat vaikeaan ja yksinäiseen asemaan (Wacquant 2008).

Havaitsemamme viitteet tällaisesta urbaanista syrjäytyneisyydestä eivät suinkaan ole täydellisesti alueita kuvaavia. Suurin osa asukkaista on tyytyväisiä lähiöön asuinpaikkana eikä välttämättä koe asuvansa ja elävänsä ”marginaalissa”. Keskiluokalle lähiössä asuminen voi esimerkiksi olla punnittu valinta, jossa edullisempi asuminen on kaupungin tarjoutmien läheisyyttä tärkeämpi. Jos arkiliikkumisen mahdollisuudet ovat hyvät, ei alueen tarjoutmien ja tekemisen mahdollisuuksien puute vaikuta yhtä negatiivisesti kuin niihin, jotka viettävät suuremman osan ajastaan asuinalueella.

Havainnot siitä, että haavoittuvaisemmassa asemassa olevat lähiöasukkaat kokevat enemmän tyytymättömyyttä asuinaluettaan ja sen tarjoamia mahdollisuuksia kohtaan, kannustavat kiinnittämään enemmän huomiota siihen, minkälaisia tarpeita ja toiveita on niillä asukkailla ja toimijoilla, joiden ääni ei usein tule kuuluviin. Jos vain kuuntelemme sitä lähiöissä asuvaa, tyytyväistä keskiluokkaa, jolla on yhtäältä paremmat mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin päätöksenteossa ja kaupunkiorganisaatioissa, ja toisaalta paremmat mahdollisuudet välttää asuinympäristön mahdolliset negatiiviset tekijät (kuten sosiaaliset häiriöt), on riskinä, että sivuutamme suuren osan niistä asukkaista, joiden yhdenvertaisista mahdollisuuksista olemme huolissamme. Heikommissa asemassa olevan väestön kannalta tärkeät palvelut ja ympäristön tarjoutmat ovat keskeisessä roolissa koko

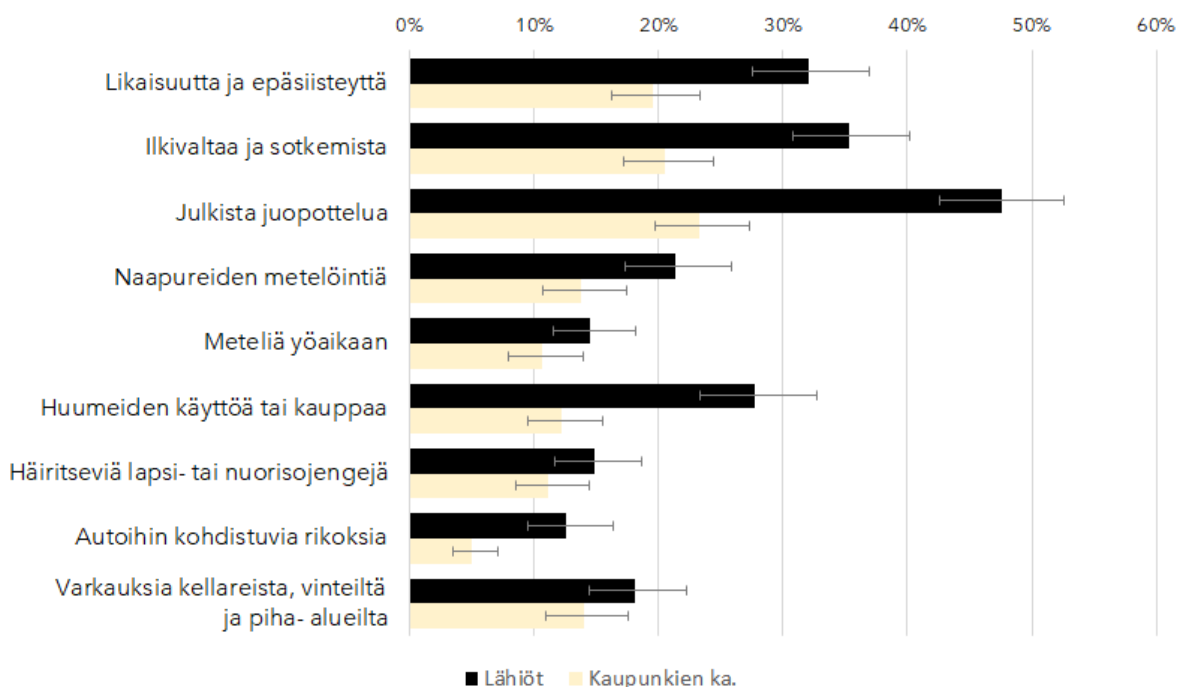
alueen hyvinvoinnin ja vetovoiman kannalta, kun kasautuva huono-osaisuus on tunnistettu yhdeksi keskeisimmistä naapurustojen heikkenevän kehityksen osatekijöistä.

7.3 Asukkaiden lähiöissä havaitsema sosiaalinen epäjärjestys

Keskeiset huomiot:

- Kohdelähiöiden asukkaat ovat havainneet enemmän sosiaalista epäjärjestystä asuinalueellaan kuin muut asukkaat keskimäärin. Erityisesti julkinen juopottelu ja huumeiden käyttö on kohdelähiöissä selvästi yleisempää, joskin lähiöidenkin välillä on eroja.
- Huumeiden käyttö ja kauppa näyttää yleistyneen ongelmana osassa lähiöitä.
- Asukkaiden mielestä fyysisen ympäristön likaisuus ja ilkivalta on vähentynyt viime vuosina. Myös naapureiden ja öinen metelöinti vaikuttaa vähentyneen.
- Paljon ongelmia havainneiden asukkaiden mielestä tilanne on useammin huonontunut. Tämä voi merkitä sitä, että ongelmat keskittyvät tiettyihin asuinalueen paikkoihin.

Kohdelähiöissä tyytymättömyys alueen turvallisuuteen, siisteyteen, rauhallisuuteen ja sosiaalisiin olosuhteisiin heijastaa asukkaiden havaitsemaa sosiaalisen epäjärjestyksen korkeaa tasoa. Kuvasta X ilmenee, että niiden vastaajien, jotka kertoivat huomanneensa erittäin paljon tai paljon sosiaalisia ongelmia kaupunginosassaan, osuus on johdonmukaisesti korkeampi kohdelähiöissä kuin kaupungeissa keskimäärin. Useiden epäjärjestyksen muotojen osalta erot kohdelähiöiden ja muiden alueiden välillä ovat hyvin suuria ja tilastollisesti merkitseviä (Kuva 07-3). Likaisuutta, ilkivaltaa, juopottelua ja huumeiden käyttöä ja kauppaa havaitaan lähiöissä selvästi muita alueita enemmän, mikä heijastuu myös muuttohalukkuuteen (luku 7.4).

Kuva 07-3. Koettu sosiaalinen epäjärjestys asuinalueilla, kohdelähiöt ja kaupunkien keskiarvo (95 % luottamusväli). Vastaajilta kysyttiin, olivatko he havainneet seuraavia ongelmia asuinalueellaan nelipuorisella asteikolla (ei, vähän, paljon, erittäin paljon), kuviossa näytetään osuus vastaajista, jotka olivat havainneet paljon tai erittäin paljon kyseistä ongelmaa.

Vaikka kohdelähiöiden asukkaat kertoivat useammin havainneensa sosiaalista epäjärjestystä, pitkät luottamusvälit korostavat asuinalueiden välistä vaihtelua myös kohdelähiöiden välillä. Erityisesti julkisen juopottelun ja huumeiden käytön osalta lähiöiden erot ovat suuria (ks. Taulukko 07-4), erityisesti Kontulan erottuessa alueena, jolla suuri osa asukkaista on havainnut paljon sosiaalista epäjärjestystä. Matinkylässä ja Multisillassa taas asukkaat ovat havainneet selvästi vähemmän kaikkia epäjärjestyksen muotoja.

Miten tilanne lähiöissä on muuttunut viime aikoina? Vastaajilta kysyttiin, onko tilanne erilaisten häiriöiden osalta viime vuosien aikana muuttunut. Suurin osa kohdelähiöiden asukkaista ei ollut huomannut mitään sosiaalisen ympäristön muutoksia viime vuosina tai eivät ainakaan osanneet sanoa, oliko sosiaalinen ympäristö parantunut vai heikentynyt.

Mitä mieltä olet asuinalueesi kehityksestä viime vuosien aikana?		Kontula	Matinkylä	Koivukylä	Multisilta	Huhtasuo
Likaisuutta ja epäsiisteystä	Parempi	34%	23%	20%	35%	33%
	Ei muutosta / EOS	48%	67%	57%	56%	58%
	Huonompi	18%	10%	24%	9%	9%
	% havainnut (enttäin) paljon	43%	21%	46%	16%	27%
Ilkivaltaa ja sotkemista	Parempi	27%	16%	14%	22%	31%
	Ei muutosta / EOS	56%	63%	60%	62%	56%
	Huonompi	17%	21%	26%	17%	13%
	% havainnut (enttäin) paljon	40%	25%	50%	20%	41%
Julkista juopottelua	Parempi	17%	11%	12%	19%	18%
	Ei muutosta / EOS	60%	74%	68%	67%	66%
	Huonompi	22%	15%	20%	14%	17%
	% havainnut (enttäin) paljon	73%	26%	52%	31%	59%
Naapureiden metelöintiä	Parempi	32%	14%	22%	27%	20%
	Ei muutosta / EOS	59%	75%	68%	66%	70%
	Huonompi	9%	11%	11%	7%	10%
	% havainnut (enttäin) paljon	27%	15%	28%	11%	25%
Meteliä yöaikaan	Parempi	26%	16%	23%	22%	21%
	Ei muutosta / EOS	65%	72%	65%	69%	69%
	Huonompi	9%	12%	12%	9%	10%
	% havainnut (enttäin) paljon	18%	9%	19%	9%	21%
Huumeiden käyttöä tai kauppaa	Parempi	16%	8%	11%	16%	14%
	Ei muutosta / EOS	56%	79%	70%	63%	69%
	Huonompi	29%	13%	19%	21%	17%
	% havainnut (enttäin) paljon	46%	17%	25%	19%	33%
Häiritseviä lapsi- tai nuorisojengejä	Parempi	17%	5%	16%	14%	16%
	Ei muutosta / EOS	67%	74%	64%	79%	71%
	Huonompi	16%	21%	21%	7%	13%
	% havainnut (enttäin) paljon	17%	10%	22%	7%	19%
Autoihin kohdistuvia rikoksia	Parempi	17%	11%	8%	13%	17%
	Ei muutosta / EOS	73%	77%	79%	73%	74%
	Huonompi	9%	13%	12%	14%	9%
	% havainnut (enttäin) paljon	13%	8%	19%	10%	14%
Varkauksia kellareista, vinteilistä ja piha-alueilta	Parempi	18%	17%	8%	17%	17%
	Ei muutosta / EOS	72%	74%	71%	71%	68%
	Huonompi	10%	9%	22%	12%	15%
	% havainnut (enttäin) paljon	25%	9%	25%	9%	25%

Taulukko 07-4. Havaittu sosiaalinen epäjärjestys kohdelähiöissä ja kokemus tilanteen kehittymisestä viime vuosina.

Joidenkin ongelmien, kuten metelöinnin osalta suurempi osa vastaajista koki tilanteen parantuneen kuin huonontuneen kaikissa kohdelähiöissä. Moni myös koki epäsiisteyksien ja ilkivallan vähentyneen. Toisaalta huumeiden käyttö ja huumekauppa vaikuttaa ongelmana lisääntyneen viime vuosina. Monien ongelmien osalta alueella on kuitenkin yhtä paljon heitä, joiden mielestä tilanne on parantunut, kuin heitä, joiden mielestä tilanne on huonontunut. Osittain tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että asukkaiden herkkyyys havaita kyseisiä ongelmia voi vaihdella (esimerkiksi pitkään alueella asuvat saattavat herkemmin huomata muutoksen). Ongelmat keskittyvät myös usein tiettyihin asuinalueen paikkoihin, jolloin ne vaikuttavat joihinkin asukkaisiin enemmän kuin muihin. Esimerkiksi ostoskeskusten ympäristöt ovat usein sosiaalisen epäjärjestyksen keskittymiä:

”Turvattomuutta luo lähinnä ostarille kokoontuneet juopot/narkomaanit.”
(7461 Huhtasuo).

Ne asukkaat, jotka ovat havainneet paljon jotakin ongelmaa, ovat todennäköisemmin myös sitä mieltä, että tilanne on mennyt viime vuosina huonompaan suuntaan. Esimerkiksi paljon huumeiden käyttöä ja kauppaa havainneista lähes kukaan ei ollut sitä mieltä, että tilanne olisi mennyt parempaan suuntaan. Peltolampi-Multisillassa niistä 7 prosentista vastaajista, jotka olivat havainneet häiritseviä lapsi- tai nuorisojengejä, kaksi kolmesta koki tilanteen huonontuneen, kuten yksi asukas kyselyn avokysymyksessä muotoilee:

”Korona-aikana liian sallivaksi muuttunut suhtautuminen nuorison häiriökäyttäytymiseen, ennen kaikkea kortteliralliin on pilannut aiemmin rauhallisen asuinalueeni. Poliisille se on todellinen no-go zone, jossa he käyvät ainoastaan sunnuntaiaamuisin. Myös joukkoliikennettä on huononnettu jatkuvasti joten ei paljon huvittaisi verojakaan maksaa.” (7606 Peltolampi)

On tärkeää huomata, että vaikka sosiaalinen epäjärjestys on selkeä ongelma tietyissä lähiöissä, se ei ole ainoastaan lähiöiden ongelma tai kosketa vain lähiöitä. Vaikka havaittua sosiaalista epäjärjestystä voidaan osittain selittää alueen väestön huono-osaisuudella (Kemppainen & Saarsalmi 2015), siihen näyttää liittyvän monia muitakin seikkoja, jotka vaativat lisätutkimusta.

7.4 Mainettaan paremmat lähiöt ja muuttohalukkuus

Keskeiset huomiot:

- Noin puolet (40–70 %) kohdelähiöiden asukkaista kokee asuinalueensa maineen huonona, Matinkylä poikkeuksena.
- Suurin osa heistä kokee kuitenkin asuinalueensa mainettaan parempana.
- Lähiöiden ansaitsematon huonon maine johtuu asukkaiden mukaan usein niiden menneisyydestä tai liioitelluista ongelmista.
- Hyvinvoiva keskiluokka kokee huono-osaisemmassa tilanteessa olevia useammin, että lähiönsä on mainettaan parempi.
- Huonomaineisten lähiöiden asukkaat ovat muilla alueilla asuvia todennäköisemmin muuttamassa pois nykyiseltä asuinalueeltaan, vaikka he kokisivat alueen mainettaan parempana. Lapsiperheet ovat muita herkempiä alueen maineelle ja sosiaaliselle ympäristölle.

Monia lähiöitä, myös tämän tutkimuksen kohdelähiöitä, on pitkään leimannut niihin ja erityisesti ”lähiö”-kategoriaan liitetty huono maine. Lähiöt rakentuivat 1960-luvun lopulta alkaen sanomalehdissä fyysisiksi, sosiaalisiksi ja toiminnallisiksi ongelmiksi (Roivainen 1999). Lähiöstä kehkeytyi Mervi Ilmosen sanoin ”voimakas symbolinen tilametafora”, jolla keskiluokka määritteli

lähiöympäristön ja siinä asuvan väestön ongelmalliseksi (Ilmonen 1994: 32). Tästä johtuen jotkin (alemman sosioekonomisen statuksen) lähiöt ovat enemmän ”lähiöitä” kuin muut: ”’Lähiö’ on useammin työväenluokkainen Jakomäki, Malminniitty, Hervanta tai Kontula kuin keskiluokkainen Oulunkylä, Kulosaari tai Iivisniemi”, ja sellaisena väline osalle keskiluokasta erottautua ei-ongelmaisena ja ei-lähiössä asuvana (em.). Aiemmat tutkimukset ovatkin osoittaneet, että alueiden maineet selittyvät parhaiten niiden sosiaalisella rakenteella, eivätkä niinkään niiden fyysisillä tai toiminnallisilla ominaisuuksilla (Permentier ym. 2008).

Ongelmia lähiöissä on (ks. myös luku 7.1), mutta kaikki eivät välttämättä niitä tunnista. Julkinen juopottelu, esimerkiksi lähikaupan edessä, on lähiöasukkaiden laajimmin tunnistama ongelma (48 % havainnut paljon tai erittäin paljon), joka voi vaikuttaa lähiötilojen käyttöön ja siihen, miten lähiöstään puhutaan. Häiriöiden lisäksi fyysisen ympäristön siisteys ja arkkitehtuuri vaikuttavat suoraan osan viihtyisyyteen, ja asukkaat tunnistavat alueen maineen sitä kautta.

Koivukylällä jo pitkään ollut huono maine lähiönä. Huonokuntoisen ja kulahtaneen aseman ja torin läheisyys houkuttelee epäilyttäviä ihmisiä ja etenkin iltaisin ja viikonloppuisin aseman alue on levoton. Pizzerioiden ja baarien välitön läheisyys aseman ja torin ohessa ei auta tilannetta, päinvastoin. Tori ja asema tulisi uudistaa modernimmaksi. Nykyinen 70-luvun kulahtanut arkkitehtuuri ja edellä mainitut ongelmat tekevät alueesta todella epämiellyttävän. (5999 Koivukylä)

Alueella myydään huumeita verraten avoimesti, se on huolestuttava asia. Muutoin alueella on rauhallista, tilavaa, valoisaa ja kaikki toimii. (4898 Kontula)

Alueen ongelmat ja alueiden kasvavat sosiaaliset erot heijastuvat erityisesti koulujen toimintaan ja maineeseen, ja sitä myöten alueen houkuttelevuuteen lapsiperheille.

Usean vuosikymmen alueella asuneena, suunta on ollut huonompi. Täällä näkee kulttuuri- ja kielihaasteiden tuomat jäljet. Kontula on muuttunut turvattomaksi, tänne on syntynyt vaarallisia jengejä. Kouluissa ei resurssipulan takia pystytä antamaan hyvää opetusta, sillä erikielisyys ja kulttuuritaustat aiheuttavat lisätyötä ja oppimisessa jälkeen jäämistä kaikilla luokilla. Henkilökuntaa ei ole tarpeeksi kouluissa eikä päiväkodeissa. Ulkomaisten jengien takia on turvatonta antaa naisten ja teinityttöjen olla yksin ulkona. Rikollisuus on lisääntynyt. Huumeongelma on kasvanut. Kontulassa on vähävarainen tukien varassa elävä lähiö, missä tätä on liikaa... (423 Kontula)

Alue on esiintynyt negatiivisesti julkisuudessa eri asioiden takia, väkivaltaa ja myös mm. kouluissa tai koulumatkoilla. Ne, jotka eivät asu alueella saavat kuitenkin alueesta väärän ja yksipuolisen kuvan, joka saattaa myös vaikuttaa negatiivisesti esim. asuntojen hintoihin ja siihen millaiset ihmiset muuttavat alueelle tai pois alueelta. Asukkaiden vaihtuvuus on ikävä kyllä melko suurta. (100450 Koivukylä)

Matinkylä on hyvin erityyppinen alue, josta 1970-luvun kerrostalolähiö nykyään muodostaa vain osan. Matinkylä eroaa muista lähiöistä myös maineensa osalta: sen maine vastaa aika tarkasti kaupunkien asuinalueiden keskimääräistä mainetta, eikä Matinkylä enää yhtä vahvasti assosioitu 1970-luvun lähiöalueeseen.

Matinkylällä ollut varsin kehno maine ennen 2000-lukua. Iso-Omenan ja metron valmistuttua tilanne on toki kohentunut. Myös rantaraitin valmistuminen on heijastunut ja tuntuu siltä kuin Matinkylästä puhuttaisiin positiivisemmin kuin esim. 15 vuotta sitten. (4817 Matinkylä)

Vanha Matinkylä on edelleen viehättävä alue, uutta Matinkylää kehitetään kiihtyvästi. Merenläheinen alue on mennyt/menossa arvostuksessa Olarin ohi. Lisääntynyt huumerikollisuus laskee arvostusta. (5425 Matinkylä)

Ranta, lintukosteikko, ulkoilureitit, talojen väliin jäävät viheralueet, vanhalla puolella isohkot tontit, joihin mahtuu vihreää ja leikkiätilaa, lähikaupat todella lähellä, kuljetusrobottikokeilu toisesta lähi-Alepasta, pitkäaikaisia asukkaita, joita on oppinut tuntemaan jne. (8347 Matinkylä)

Kaikki asukkaat eivät kuitenkaan koe asuinalueensa mainetta samalla tavalla. Perinteisesti pahamaineisella alueella asuvat tunnistavat kylläkin alueensa huonon maineen – tutkimuksen kohdelähiöistä neljässä 40–70 prosenttia asukkaista arvioivat alueen maineen huonoksi – mutta valtaosa heistä kokee, että alue kuitenkin on mainettaan parempi (kuvat 07-5 ja 07-6). Aiemmissä tutkimuksissa asukkaiden on osoitettu kokevan asuinalueensa maineen paremmaksi kuin muiden kaupunkilaisten, sillä aluetta paremmin tuntevana ja siihen jollain tapaa kiintyneenä asukkaiden mielipiteet ovat ”positiivisesti vinoutuneita” omaa aluettaan kohtaan (Permentier ym. 2008; Vilkkama ym. 2016).

Asuinalueella on paljon ongelmia, mutta ne eivät todellisuudessa näy yhtä raflaavalla tavalla kuin mitä mediassa usein annetaan ymmärtää. Tuntuu myös, että Koivukylä on uutisissa esillä aina vain negatiivisissa asiayhteyksissä. Alueella asuu paljon maahanmuuttajia, ja heistä puhutaan paljon siten, että he aiheuttaisivat jatkuvasti ongelmia, vaikka suurin osa heistä on rauhallisia ihmisiä. (9829 Koivukylä)

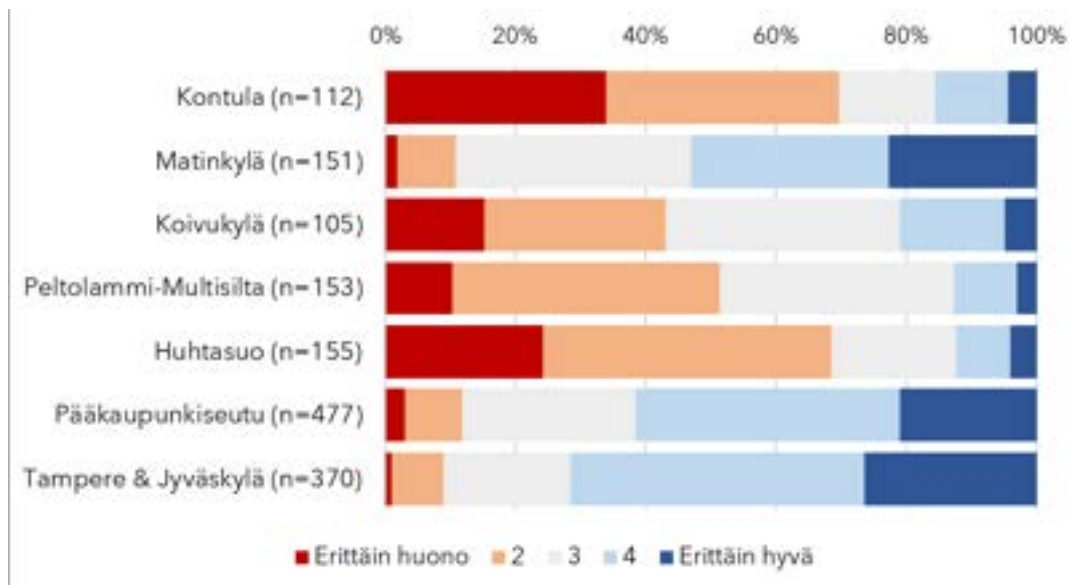
Toisaalta kaikilla paikoilla on historiansa, joka on myös vaikeasti erotettava osa niiden nykyisyyttä, jolloin (tietyn) lähiöt elävät mielikuvissa huonomaineisina, vaikka tilanne lähiössä olisikin jo maineen syntyäikojen jälkeen muuttunut.

Multisillalla on pitkä, 70-luvulle asti ulottuva värikäs menneisyys ja maine. Asuminen on Tampereen mittakaavassa edullista, joten alueella on paljon pienituloisia. Multisillalla on myös maine, että alue olisi todella levoton. Melkein kymmenen vuoden asumisen perusteella tämä on kuitenkin kaukana totuudesta, alue on todella rauhallinen ja luonnonläheinen. On myös rikkaus, että alueella asuu eritaustaisia ihmisiä ja alueella on yhteisöllistä toimintaa. (8328 Multisilta)

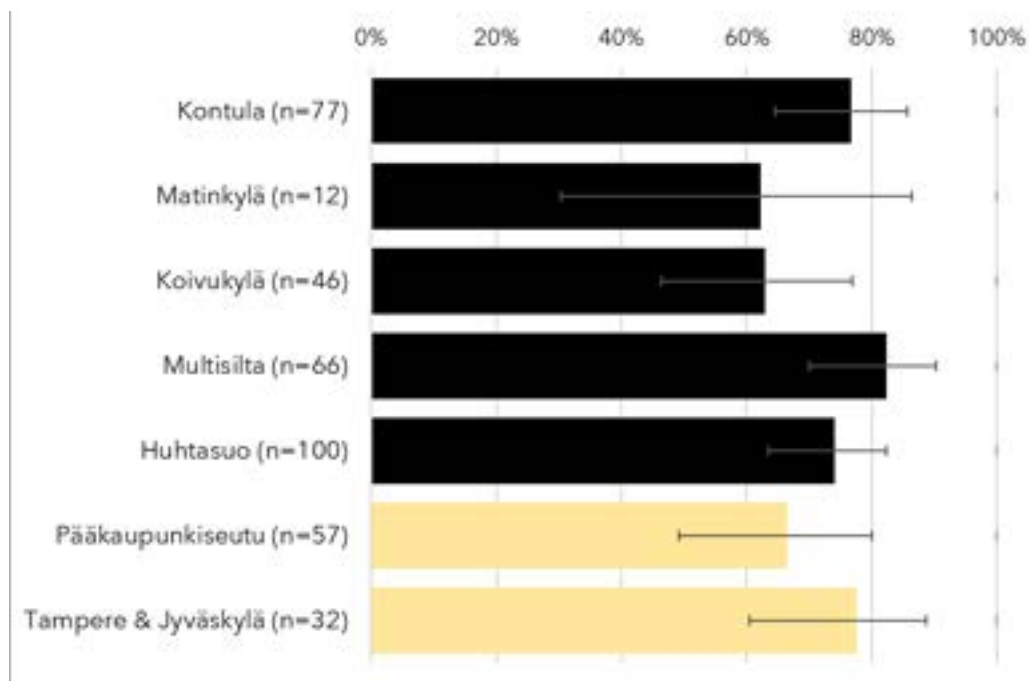
Asuinalueen huono maine on 'ansaittu' aiemmin, eikä se enää nykyään ole niin rauhaton kuin vaikkapa 10 vuotta sitten. Silti ihmisillä on jäänyt negatiivinen kuva tästä alueesta, eikä kyllä täysin aiheetta, sillä täällä on edelleen paljon levottomuuksia. Suunta on silti selkeästi parempaan päin. (1543 Huhtasuo)

Asuinalueeni maine juontaa juurensa 90 luvulle ja 2000 luvun alkuun, jolloin maine oli todella huono. Nykyisin tilanne on jo huomattavasti parempi, vaikkakin joitain jäänteitä tuosta huonomaineisesta porukasta (alkoholistit ja addiktit) alueella edelleen asuun. (3325 Huhtasuo)

Alue on uudistunut paljon, mielikuvat asuinalueesta pohjautuvat käsittäkseni parikymmentä vuotta vanhoihin asioihin. (9712 Matinkylä)

Kuva 07-5. Asuinalueen maine asukkaidensa mukaan.

Kuva 07-6. Osuus asuinalueensa huonomaineiseksi luokittelevista asukkaista, joiden mielestä asuinalueensa on mainettaan parempi.

Ketkä ovat tyytyväisiä huonomaineisissa lähiöissä?

Ne huonomaineisten lähiöiden asukkaista, jotka kokevat alueen mainettaan paremmaksi, ovat muita lähiöasukkaita korkeammin koulutettuja, paremmin toimeentulevia ja elämäänsä tyytyväisempiä kuin ne, joiden mielestä alue on yhtä huono kuin maineensa (Taulukko 07-7). Lähiöissä asuva keskiluokka on siis jokseenkin tyytyväinen asuinpaikkaansa tai ainakin haluaa puolustaa asuinalueitaan sen maineesta kysyttäessä, ja vaikuttaisi siltä, että suuri osa siitä keskiluokasta, joka vierastaa sosiaaliseen

asemaansa ja elämäntapaansa sopimattomissa huonomaineisissa lähiöissä asumista, on jo välttänyt sinne muuttamista. Niin kutsutun ”valkoisen paon” sijaan kaupunkinaapurustojen eriytymisen taustalla on Pohjois-Euroopassa todettu olevan vahvimpana mekanismina valikoivat muuttoliikkeet, jossa kantaväestö ylipäänsä välttää huono-osaisuuden ja etnisen moninaisuuden keskittymiä asuinpaikkaa valitessaan (esim. Skifter Andersen 2018). Alueilta ei ole tarvetta paeta, jos sinne ei ole alunperinkään muutettu.

”Minulle tärkeää asuinalueessa/naapurustossa on, että saa elää vapaasti omankaltaista elämää (häiritsemättä muita) ilman muiden käyttämistä. Asuinalueeni huono maine on hyvä asia, sillä se laskee vuokratasoa.” (555 Huhtasuo)

Yleisesti keskiluokan nähdään järjestävän elämänsä niin, että se suojautuu kaupungissa esiintyviltä vaaroilta tai epämiellyttäviltä seikoilta, mikä johtaa asumisen ja muiden elämänalueiden sosioekonomiseen ja etniseen segregaatioon (Atkinson 2006). Keskiluokan viihtymistä sosioekonomisesti heikommilla ja huonomaineisilla alueilla on siksi pidetty jokseenkin poikkeavana tuloksena (Pinkster ym. 2014). Ilmiötä on selitetty sillä, että näillä alueilla asuva keskiluokka kyllä tiedostaa alueen mahdolliset ongelmat, mutta arvostavat varsinkin asumisen matalampaa hintatasoa ja osaavat suunnitella oman elämänsä niin, että voivat välttää alueella ongelmallisilta tai vierailta tuntuvat paikat ja ihmiset (Watt 2009; Pinkster ym. 2014; Vilkama & Vaattovaara 2015). Kun asuinalue valitaan sen hyvät ja huonot puolet tiedostaen, vastaa se myös hyvin odotuksia, eikä tyytymättömyyden aiheita ole. Asumisen hintataso on tässäkin tutkimuksessa harvemmin lähiöistä muuttoa suunnittelevien syy muuttaa pois alueelta, kun taas lähiöissä sosiaalinen ympäristö ja häiriöt työntävät asukkaita useammin pois (ks. luku 7.4).

Toinen selitys liittyy asuinympäristön ja eletyn ympäristön irtautumiseen ja alueellisesti valikoivaan kuulumiseen. Rajaamalla oman kuulumisen tunteen ja kokemuksen asuinympäristöstä esimerkiksi omaan pihapiiriin keskiluokka voi erottautua niistä väestöryhmistä ja siitä häiriökäyttäytymisestä, johon alueen huono maine mahdollisesti perustuu. Viettämällä asuinalueella mahdollisimman vähän aikaa ja muodostamalla vain vähän sosiaalisia siteitä alueen ihmisiin, asukkaat eivät kohtaa alueen ongelmia niin paljon, että asuinympäristö aiheuttaisi heille tyytymättömyyttä (Watt 2009). Tuloksemme näyttävät kuitenkin, että sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvien tyytyväisyys, yhteisöllisyyden tunne ja paikallinen sosiaalisuus olisi korkeinta juuri keskiluokan osalta, joten tämä tulkinta jää toistaiseksi osaltamme keskeneräiseksi (ks. luku 6.5).

Valikoivan kuulumisen ja erontekojen myötä eri sosioekonomisten ryhmien poikkeavat näkemykset omasta asuinympäristöstään – että keskiluokka on yhdenmukaisesti muita tyytyväisempiä asuinalueeseensa ja sen eri ominaisuuksiin – voivat yksinkertaisesti johtua siitä, että asuinympäristön sosiaalinen elämä kerrostuu sosioekonomisen aseman mukaan (Kortteinen 1982). Jos osaa järjestää elämänsä niin, ettei altistu liiaksi alueen ongelmallisille puolille, samalla kun on löytänyt paikkansa alueen sosiaalisissa ympyröissä (keskiluokan kesken on kivaa) ja kaiken lisäksi maksaa asumisesta vähemmän kuin muilla asuinalueilla, ei ehkä olekaan niin yllättävää, että alueella viihtyy.

Miksi sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat sitten ovat kautta linjan keskiluokkaa tyytymättömämpiä? Yksi selitys voi piillä siinä, ettei heillä välttämättä ole monia vaihtoehtoja asuntomarkkinoilla, jolloin suurempi osa heistä asuu huonomaineisissa lähiöissä vasten tahtoaan. He, joiden mielestä huonomaineinen asuinalueensa on yhtä huono kuin maineensa, ovatkin keskimäärin

vähemmän tyytyväisiä omaan elämäänsä ja terveyteensä (Taulukko 07-7). Niin kutsutussa *asumisloukussa* olemisen on osoitettu olevan yhteydessä heikompaan terveyteen ja hyvinvointiin (Kempainen ym. 2020). Jopa joka kolmas heistä, jotka kokevat alueen yhtä huonoksi kuin maineensa, haluaisivat muuttaa toiselle alueelle, mutta eivät nykyisessä elämäntilanteessaan voi. Se on paljon, sillä muilla kuin huonomaineisilla alueilla asuvista vain 4 prosenttia on samassa tilanteessa.

	<i>Huono maine (1-2)</i>		<i>Hyvä / keskinkertainen maine (3-5)</i>
	<i>Pitää paikkansa / mainettaan huonompi</i>	<i>Mainettaan parempi</i>	
Sukupuoli			
Mies	63%	39%	47%
Nainen	35%	53%	52%
Ikä			
18-25	21%	13%	15%
26-35	25%	35%	24%
36-65	54%	53%	60%
Äidinkieli			
Kotimainen kieli	95%	89%	89%
Muu kieli	11%	14%	12%
Pääasiallinen toiminta			
Työllinen	89%	70%	76%
Työtön	7%	7%	5%
Työvoiman ulkopuolella	4%	24%	20%
Koulutustausta			
Perusaste/tuntematon	20%	5%	4%
Toinen aste/alin korka-aste	45%	39%	50%
Korkeakoulututkinto	35%	57%	46%
Lapsia kotitaloudessa			
0-16-vuotiaita lapsia	33%	22%	28%
Ei lapsia kotitaloudessa	67%	78%	72%
Taloudellinen tilanne			
Hyvä/erinomainen	38%	56%	68%
Tyytyväisyys elämään			
Tyytyväinen/erittäin tyytyväinen	57%	75%	82%
Terveydentila			
Melko hyvä/erittäin hyvä	63%	73%	78%
Aluetta ei usein huomioida kaupunkisuunnittelussa ja resursoinnissa.			
Samaa mieltä	73%	48%	27%
Muuttohalukkuus			
En aio muuttaa	29%	39%	47%
Kyllä, toiselle alueelle	35%	22%	17%
Kyllä, toiselle alueelle, mutta en pysty	31%	17%	4%

Taulukko 07-7. Ketkä pitävät huonomaineista asuinalueitaan mainettaan parempana?

7.5 Muuttoaikeet

Keskeiset huomiot:

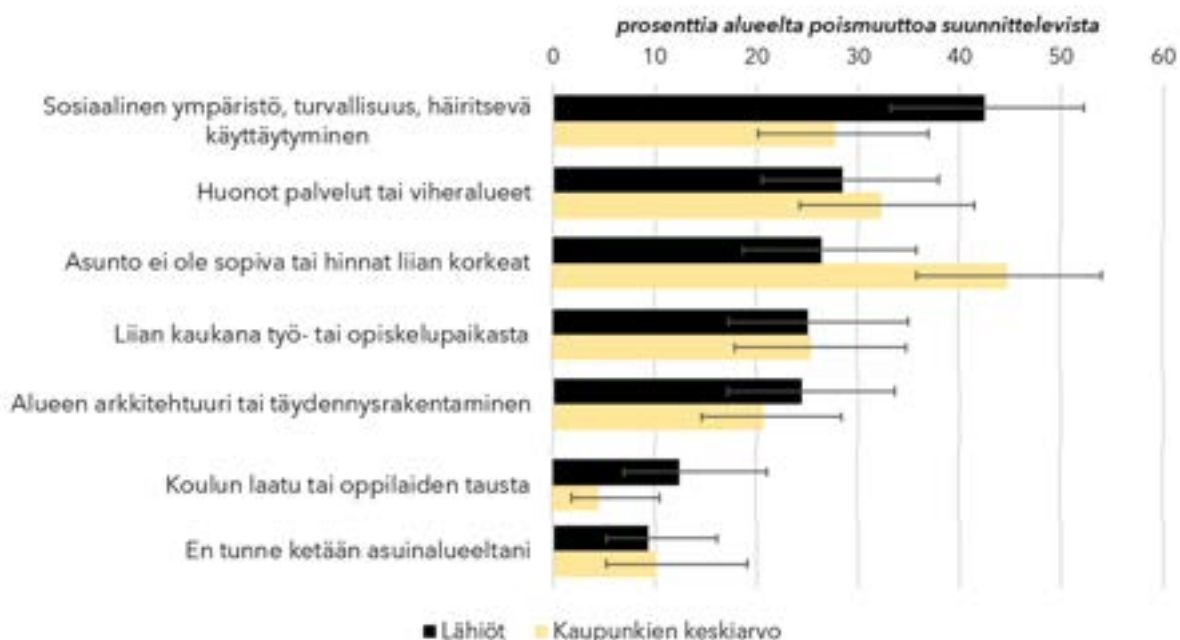
- Poismuuttoaikeet kohdelähiöistä ovat hyvin lähellä kaupunkien keskiarvoa. Kohdelähiöissä on kuitenkin keskimääräistä suurempi osuus niitä asukkaita, jotka haluaisivat periaatteessa muuttaa pois, mutta jotka eivät nykyisessä elämäntilanteessa koe muuttoa mahdolliseksi.
- Korkeat asumiskustannukset ovat kaupungeissa yleisin syy poismuuttohalukkuuteen omalta alueelta. Useissa kohdelähiöissä korostuvat jonkin verran keskiarvoa enemmän negatiiviseksi koettu sosiaalinen ympäristö, huoli turvattomuudesta sekä kokemukset häiriökäyttäytymisestä.

Tyytymättömyys asuinympäristöön ja asuntoon ovat keskeisiä muuttohalukkuutta laukaisevia tekijöitä. Muuttohalukkuus näyttää olevan jokseenkin samalla tasolla kohdelähiöissä kuin kaupungeissa keskimäärin (Taulukko 07-8). Kohdelähiöiden asukkaat eroavat kuitenkin kahdelta osin muista kaupunginosista muuttohalukkuuteen liittyen. Ensinnäkin poismuuttoa haluavien, mutta sitä nykyisessä elämäntilanteessaan kykenemättömien osuus on useissa kohdelähiöissä kaupunkien keskiarvoa selvästi korkeampi. Toiseksi asuinalueen sisällä muuttoa suunnittelevien osuus on kohdelähiöissä, Matinkylää lukuun ottamatta, kaupunkien keskiarvoa pienempi.

Suunnitteletko muuttavasi seuraavan kahden vuoden aikana?	Kontula	Matinkylä	Koivukylä	PKS	Multisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
En aio muuttaa	44%	40%	44%	44%	41%	40%	49%
Kyllä, mieluiten toiselle asuinalueelle	20%	16%	18%	18%	14%	20%	17%
Kyllä, mieluiten nykyisen asuinalueen sisällä	4%	14%	5%	11%	6%	4%	11%
Haluaisin muuttaa toiselle asuinalueelle, mutta se ei ole mahdollista nykyisessä elämäntilanteessa	16%	8%	14%	6%	13%	10%	6%
Haluaisin muuttaa nykyisen asuinalueen sisällä, mutta se ei ole mahdollista nykyisessä elämäntilanteessa.	2%	6%	3%	4%	3%	3%	5%
En osaa sanoa	13%	15%	16%	16%	23%	22%	13%
n	115	155	112	494	158	155	374

Table 07-8. Suunnitteletko muuttavasi seuraavan kahden vuoden aikana?

Yleisin syy suunnitella muuttoa pois nykyiseltä asuinalueelta oli vaikeus löytää sopiva ja sopivan hintainen asunto nykyiseltä asuinalueelta. Lähiöissä tämä ei ole yhtä tärkeä poismuuton syy. Sen sijaan alueen sosiaaliseen ympäristöön (asukkaiden sosiaalinen ja kielitausta), turvallisuuteen ja muiden ihmisten häiritsevään käyttäytymiseen liittyvät syyt työntävät asukkaita lähiöistä pois (Kuva 07-9).

Kuva 07-9. Poismuuttoa suunnittelevien syyt muuttaa pois nykyiseltä asuinalueelta (n=385).

Asuinalueen maineen on todettu ennustavan hyvin muuttoaikeita (Permentier ym. 2009). Maine on kuitenkin luonnollisesti vain yksi niistä tekijöistä, jotka voivat vaikuttaa asuinalueella viihtymiseen ja sitä myöten tarpeeseen muuttaa muualle; nykyiseen asuin ympäristöön tyytymättömistä (Taulukko 07-10 vasen sarake) lähes kaikki haluaisivat muuttaa (kaikki vastaajat: 23 %).

Halukkuus muuttaa pois huonomaineisilta alueilta on muita alueita suurempi myös silloin, kun ei lasketa mukaan asuin ympäristöön tyytymättömiä. Taulukossa 07-10 esitetään poismuuttoa suunnittelevien tai haluavien osuus vastaajista sen mukaan, 1) ovatko he tyytymättömiä asuin ympäristöönsä yleensä, 2) minkälainen maine asuin alueella vastaajan mukaan on ja 3) mitä mieltä vastaaja on asuin alueestaan suhteessa sen maineeseen. Kun hyvämaineisilla alueilla noin 20 prosenttia vastaajista haluaisi muuttaa, haluaa huonomaineisilla alueilla asuvista joka kolmas myös heistä, joiden mielestä asuin alue on mainettaan parempi, muuttaa pois kahden vuoden sisällä. Niistä, joiden mielestä huonomaineinen alue on yhtä huono kuin maineensa, puolet haluaa muuttaa.

Asuinalueen maine	Tyytyväisyys asuin ympäristöön			
	Tyytymätön	Muut		
		Pitääkö maine paikkansa?		
		Kyllä	Mainettaan huonompi	Mainettaan parempi
Huono maine (1–2)	97%	48%	49%	34%
Keskikertainen tai hyvä maine (3–5)	99%	18%	19%	20%
<i>n</i> (yhteensä)	67	854	23	554

Taulukko 07-10 Alueelta poismuuttoa suunnittelevien osuus asuin ympäristöön tyytyväisyyden ja alueen maineen mukaan.

On tärkeä huomata, ettei asuinalueen maine ja alueen mahdolliset ongelmat myöskään välttämättä kosketa kaikkia asukkaita samalla tavalla, jolloin se on helppo ohittaa muiden asioiden, kuten esimerkiksi edullisen asumisen, ollessa tärkeitä (Vilkama & Vaattovaara 2015). Koulun maine eroaa sen sijaan asuinalueen maineesta juuri tältä osin lapsiperheiden osalta, sillä siinä on käsillä suoraan omien lasten tulevaisuus: oppiminen, sosiaalinen ympäristö ja sosiaalisten suhteiden luominen. Asuinalueen ja koulun maineen vaikutusta lapsiperheiden koulu- ja muuttopäätöksiin tarkastellaan tarkemmin luvussa 5.2.

Asuinalueiden sosiaalinen taso ei itselleni kovin tärkeä mutta aivan olennaisen kriittinen lasteni tulevaisuuden kannalta. (3092 Matinkylä)

Kun tarkastellaan niitä vastaajia, joiden kotitaloudessa ei asu alle 17-vuotiaita lapsia, ei muuttosyissä ole kovinkaan suuria eroja lähiöiden ja kaupungin keskiarvon välillä, mikä korostaa sitä, että lapsiperheet on se asukasryhmä, joka on erityisen herkkä asuinalueensa negatiiviseksi koetuille puolille. Asumisen hinta on tutkimuskaupungeissa tavallisin syy pyrkiä muuttamaan pois nykyiseltä asuinalueelta, mutta tutkimuksen kohdelähiöissä se ei kuulu korkeakoulutettujen tärkeimpiin muuttosyihin. Kohdelähiöissä korostuvat alueen sosiaaliseen rakenteeseen liittyvät syyt – joskin muiden ihmisten häiriökäyttäytyminen ei ole niin tärkeä syy lapsettomille kotitalouksille kuin lapsiperheille (ks. luku 5.2) –, sekä alueen huonot harrastusmahdollisuudet.

Kontula on kiva paikka asua kun on 30 vuotias, avoliitossa ja lapseton. Asuminen on halpaa ja liikenneyhteydet melko hyvät. Alue on kuitenkin sellainen että en haluaisi kasvattaa perhettäni täällä, sillä en koe että Kontula tarjoaa lapsille sopivaa kasvuympäristöä. Alue kärsii päihdeongelmista, syrjäytymisestä ja huonosti integroituvasta maahanmuuttajayhteisöstä. Alueen koulut tuntuvat olevan huonoja ja pelkään että lapseni eivät saisi riittävän hyvää ja laadukasta opetusta Kontulassa, esim. ryhmäkokojen ja häiriökäytösten takia. Lisäksi minua pelottais lasteni turvallisuus alueella. En pelkää itse alueella, mutta en voisi kokea turvallista oloa jos mahdolliset tulevat lapseni liikkuisivat yksin illalla esim. ostarilla. Lyhyesti sanottuna: Kontula on kiva paikka elää nuorena aikuisena, mutta ei täällä kyllä perhettä viitisi perustaa ja kasvattaa. Liian sekava meno joka on vain pahentunut koronan aiheuttaman syrjäytymisen myötä. (4818 Kontula)

”Pidän kovasti alueestani mutta moni keskiluokkainen asukas on alkanut miettimään poismuuttoa. Syynä on usein huumeidenkäyttäjät ja diilaus näkyvästi alueen keskustassa sekä niistä tulleet lieveilmiöt. Myös selkeästi lisääntynyt maahanmuuttajien osuus taihuonostivoivien lasten on alkanut huolestuttaa monia (ennen näin ei ollut, esim 5-10v sitten). Tämä vaikuttaa siihen, että lapset ei voi keskittyä koulussa, huomio menee väriin asioihin. -> Vanhemmat miettii muuttoa kaiken yhteissummuna.” (2626 Kontula)

8 Tulevaisuuden aihioita

8.1 Lähiö 1.0 muuttuneessa yhteiskunnassa

Suomalaiset lähiöt rakennettiin vastaukseksi maalta muuttoon, yhteiskunnan rakennemuutokseen ja siitä seuranneeseen kaupungistumiseen. Elinkenorakenteen muutoksen myötä kaupungit alkoivat kasvaa ja lähiöt rakennettiin vastaamaan tähän tarpeeseen. Ne myös tarjosivat selkeän asumistason nousun työssäkäyville lapsiperheille. Lähiörakentaminen oli kiivaimmillaan vuosina 1965–1975, jolloin rakennettiin yli 500 000 uutta asuntoa ja 200 000 suomalaista vaihtoi vuosittain asuinkuntaa (Stjernberg 2017; Saarikangas 2016).

Lähiöihin muutti tuolloin runsaasti ns. suuria ikäluokkia. Myös syntyvyys oli korkealla. Suurten ikäluokkien miehistä, 62 ja naisista 63 prosenttia jäi peruskoulun tai oikeammin kansakoulun varaan. Miehistä 18 ja naisista vain 15 prosenttia suoritti korkeanasteen tutkinnon. Tällöin aiemmat keskiasteen tai alemman korkeakouluasteen tutkinnot merkonomit, sairaanhoitajat ja insinöörit on siirretty korkealle asteelle (Myrskylä 2022). Sosioekonomisesti lähiöt olivat syntyessään työväestövaltaisia, vaikkakaan eivät merkittäväällä tavalla poikenneet tuon aikakauden sosioekonomisesta rakenteesta. Kouluttamattomalle väestölle oli tarjolla töitä kaupungistuvassa ja teollistuvassa Suomessa ja työllisyys alueilla säilyi korkealla tasolla. Lähiöt säilyttivät sosioekonomisen asemansa varsin lähellä seutunsa keskiarvoa aina 1990-luvun taitteeseen asti. Vaattovaaran (1998) väitöskirjan yksi keskeisistä tuloksista oli, ettei huono-osaisuus keskity lähiöihin, vaan näyttäyty pistemäisenä pääkaupunkiseudulla. Sosioekonomisesti heikot alueet olivat tuolloin pieniä, hajallaan olevia ruutuja, eräänlaisia köyhyytaskuja, jotka sijaitsivat pääkaupunkiseudulla siellä täällä ilman ilmeistä alueellista kasautuneisuutta (Vaattovaara 1998). Yleiseen vahvaan sosiaalisen sekoittamisen politiikkaan perustuen lähiöiden väestöpohja oli vuonna 1990 historiansa tasapainoisin. Tämän jälkeen lähiöiden kehitys on ollut heikkoa tai heikkenevää suuressa osassa lähiökantaa (Stjernberg 2019).

Lähiöiden kehittämistä näyttää edelleen ajavan ajatus yhdenmukaisesta naapurustosta, arjen ja palveluiden sekä sosiaalisten suhteiden näyttämöstä. Useamman lähiöohjelman ja lähiöhankkeen päämääränä on ollut lisätä paikallisten asukkaiden aktiivisuutta ja sitä kautta myös alueen toiminnallisuuksia ja välillisesti puuttua sosiaaliin häiriöihin ja mahdollisiin turvattomuutta tai epäjärjestyttä lisääviin seikkoihin. Olemme kuitenkin käyneet läpi merkittävän yhteiskunnallisen rakennemuutoksen viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Tämän murroksen jäljet näkyvät lähiöissä selkeästi ja ne ovat muuttaneet alueiden asukaskunnan rakennetta. Sosiaalista nousua tekevien ja asumistasoaan parantavien lapsiperheiden kansoittamista lähiöistä on tullut enenevässä määrin yksinasuvien, ikääntyvien ja maahanmuuttajien asuinalueita. Lapsiperheitä on enää 8% prosenttia.

Tältä pohjalta lähiöiden kehittämistä tulisi arvioida kokonaan uudelleen. Kaupunki on kasvanut lähiöiden ulkopuolelle. Väestöryhmät, asumisen taso ja tarpeet kuin tarjolla olevat vaihtoehdot ovat muuttuneet. Kaupallisten palveluiden paikallisuus on katoamassa. Kaupan yksiköt pienistä päivittäistavarakaupoista suuriin kauppakeskuksiin sijaitsevat seudullisesti hyvin saavutettavissa paikoissa, joihin on noin 3–9 kilometrin matka. Ihmisten toiminnallisen naapuruston laajuus näyttäisi paljon suuremmalta kuin alkuperäinen naapurustoyksikön tai asumalähiön idea, jonka ajateltiin

sisältävän päivittäiset palvelut. Lähiöiden ikääntynyt ja sosioekonomisesti huono-osaistunut väestö kuitenkin liikkuu kaupungissa vähemmän kuin hyväosainen väestö, jolloin palveluiden kehitys ei ole vain ohittanut lähiöitä, vaan myös lähiöiden kehitys on enenevässä määrin ohittamassa niiden huono-osaisimman väestöosan.

Muutos palveluiden rakenteessa, asuntotuotannossa ja suunnittelun periaatteissa

Vaikka lähiö rakentamisen tapan ja lähiökonseptin syntyyn liittyviin epäjohtonmukaisuuksiin on tutkimuksessa vuosien varrella tehty huomattavia havaintoja (mm. Hurme 1991; Hankonen 1994), ei näihin kuitenkaan suunnittelussa ole pystytty tarttumaan. 1950-luvulla keksittyihin jäsentämisperiaatteisiin, jotka ovat kiteytyneet kaavamaisina rakenne-esityksinä ja maankäytön jäsentämisen periaatteina ei kuitenkaan ole löytynyt korvaajaa. Kuvaavaa on, että esimerkiksi 2000-luvun vaihteessa koko Euroopan läpikäyneeseen havaintoon verkostokaupunkeja koskevista yhdyskuntarakenteelle tapahtuneista väistämättömistä muutoksista ovat jääneet vanhan suunnitteluihanteen vangeiksi. Pääosa uudesta verkostokaupunkeja koskevasta on sulautettu retorisesti vanhaan suunnitteluihanteeseen paikallisista ja autonomisista toiminnallisista kaupunkirakenteen yksiköistä.

Tutkimuksessamme kaupunkirakenteen muutoksesta ja palveluiden sijainnista korostuu alkuperäisten kerrostalolähiöiden muuttunut suhde muuhun esikaupunkivyöhykkeeseen. Kaupallisten palveluiden sijaintimuutoksia on tarkasteltu myös Suomessa jo yli vuosikymmenen ja myös koko asuntorakentamisen painopiste on jo 1990-lukuun mennessä siirtynyt varsinaisen lähiörakenteen ulkopuolelle. Pääkaupunkiseudun sekä Tampereen ja Jyväskylän seutujen kehityksestä on kuitenkin viimeisten vuosikymmenien ajanjaksolta tunnistettavissa kehitys, jossa kerrostalovaltaisten lähiöiden asukasmäärät ovat paikoin kasvaneet merkittävän lisärakentamisen myötä. Paikalliseen, lähiöiden sisäiseen palvelutarjontaan tällä tiivistämisellä ei kuitenkaan tutkimuksessamme havaittu olevan vaikutusta, vaan kaupunki rakentuu yhä edelleen pikemminkin lähiörakenteen väliin kuin itse lähiöihin. Vaikka paikallisia palveluita onkin tarjolla, on kaikilla lähiöalueilla koko alueen asukasmäärään nähden huomattavan vähän palveluita. Merkittävimmät kaupallisten palveluiden keskittymät joka tapauksessa sijaitsevat varsinaisten asuinalueiden ulkopuolella.

Lähiöiden jäsentämisen periaatteista on tunnistettavissa kolme narratiivia, joilla lähiöitä yritetään pitää elinvoimaisina: ostoskeskus, koulupiiri ja paikallisliikenne. Vaikka näillä kaikilla suunnitteluperiaatteilla on merkittävä rooli kaupunkien kehitykselle ja kaavoitukselle, on tärkeää tunnistaa, että yksittäisinä ratkaisumalleina kukin niistä on riittämätön korvaamaan jo kaksi vuosikymmentä käynnissä olevan kaupunkikehityksen mukanaan tuomat kehityskulut. Niin ostariin, koulupiiriin kuin paikalliseen liikkumiseen keskittyvät suunnittelustrategiat ovat riittämättömiä vastaamaan kaupunkirakenteen kokonaiskehitykseen, jonka toiminnalliset periaatteet kytkeytyvät vahvojen ja joustamattomien yksittäisten suunnittelusektoreiden (liikenne, virkistys, asuntotuotanto) luomaan ihanteeseen. Seuraavassa luvussa pyrimme haastamaan näistä kaikki suhteuttamalla se tutkimuksessamme esiin nousseisiin kaupunkikehityksen epäjohtonmukaisuuksiin.

8.2 Lähiö 2.0 hahmottelua

Lähiön tulevaisuuden suunnittelun kannalta olemme hankkeessamme tunnistaneet seuraavat neljä keskeistä huomiota:

- Lähion ja lähinaapuruston 1960-luvulla kehitetty suunnittelukonsepti pohjautuu vaihteittain muuttuneeseen ideologiaan, jonka lähtökohta on tuotantolähtöinen ja sosiaalista todellisuutta välttelevä. (Luku 2 ja 4)
- Lähiöiden sosiaalinen rakenne on nykyisin täysin toisenlainen kuin konseptin kehittämisajankohtana suuren muuton aikaan. (Luku 3)
- Kaupunkien kehittymisen sisäisen, asukkaista ja muista toimijoista nouseva muutos ei mukaudu suunnittelumalleihin ja esimerkiksi segregaaation kannalta keskeinen muutosvoima perustuu yksittäisten toimijoiden valintoihin ja alueelliseen ”väistämiseen”. (Luku 5 ja 6)
- Lähiöiden kehityksen kannalta nykyinen asukasrakenne antaa vain osittainen kuva kehitystarpeesta. Koska a) nykyinen asukaskunta on jo valikoitunut ja b) lähiöiden palveluiden saavutettavuus ja toiminnan logiikka perustuu yli paikalliseen saavutettavuuteen, on lähion suunnittelun kannalta keskeistä pikemminkin alueen paikallisten ominaisuuksien vahvistaminen kuin idealisoidun lähiörakenteen palauttaminen. (Luku 7)

Suomalaisen lähion historia ja nykytila ovat olleet tutkimuksen kohteena samanaikaisesti sekä tässä hankkeessa (Re:Urbia) että kahdessa muussa painotukseltaan hieman eroavissa hankkeissa (Lähiöpride, Muuttuva käsitys lähiöstä), jotka ovat kaikki olleet osa ympäristöministeriön lähiöohjelmaa pandemiavuosina 2020-2022. Tuskin koskaan aiemmin lähiö on saanut samanaikaista tutkimusaikaa osakseen näin paljon. *Lähiöpride*-hankkeessa tutkittiin mielikuvia, arkkitehtuuria ja maisemaa lähiöidentiteettien rakennusaineena tavoitteena lähiöiden kestävä tulevaisuus. *Muuttuva käsitys lähiöstä tiivistyvässä kaupungissa* -hanke etsi keinoja säilyttää 1950–1980-lukujen lähiöiden keskeiset arvot kaupunkialueita tiivistettäessä⁵. Näissä hankkeissa tuotiin keskusteluun lähiöiden potentiaalit asumisen ja asuinrakentamisen kohteina. Tässä hankkeessa syynissä olivat lähiöissä asuvien asukkaiden arki palveluineen (julkiset ja kaupalliset), sekä lähion suunnittelumallien mukanaan tuoman kaupunkitilan (kadut, puistot, aukiot) luonne ja laatu. Painotukset olivat siis perinteiset kaavoituksen ja kaupunkisuunnittelun ydinteemat. Pyrittiin löytämään palveluiden ja julkisen tilan käytön ja tarjonnan nykytila ja kehityssuunta. Lisäksi pyrittiin tunnistamaan palveluiden saavutettavuudessa tapahtuneet muutokset ja niiden vaikutukset ihmisten arkeen.

Keskeisin yhteinen nimittäjä eri tutkimusnäkökulmille oli lähiöiden roolin muutos ja erilaistuminen osana laajempaa esikaupunkiseutua. Aivan kuten toiminnallinen kaupunki ei noudata kaupungin rajoja, ei myöskään lähion toiminta noudata lähion rajoja. Itse lähiö ja sen toiminnallisuus suunnitelmien mukaisena konseptina ei ajan kuluessa realisoitunut pysyväksi tulokseksi - asukkaiden arjen todellisuudeksi. Asumanlähiöt ja asumasoluina eivät ruvenneet elämään konseptin mukaista elämää tytärkaupunkeina, vaan muodostuivatkin ehkä hieman yllättäen keskustasta tulevien bussiyhteyksien käänköpaikoiksi. Sekä lähiöiden historiaa valottava kirjallisuus, että lähiö-ajan suunnitteludokumentit ovat pääosin keskittyneet lähiöiden tarkasteluun asumasoluina joukkoliikennematkan päässä kaupunkiseudun keskustan palveluista. Tämä näkökulma on jättänyt huomiotta esikaupunkien elämänmuutoksen, joka on sittemmin todellistunut lähiöiden välissä.

Lähiöiden kritiikki on ollut olemassa jo kehittämiskonseptin alkuajoilta lähtien. Lewis Mumford toi jo 1960-luvulla esiin, kuinka kaupunkisuunnittelussa kansainvälisesti vallitseva suunnitteluajattelu oli

⁵ <https://www.aalto.fi/fi/arkkitehtuurin-laitos/lahiopride-hanke>
<https://projects.tuni.fi/muuttuvalahio/>

juuttunut historiaansa välittämättä todellisista kaupunkikehityksen kausaliteeteista. Lähiöiden synnyn taustalla yhdistyi ihmisten halu asua väljemmin hallinnon haluun hallita kehitystä. Mumford kuvaa kirjassaan yhtäältä kuinka pitkä historia on ihmisten tarpeella asua väljemmin ja toisaalta miten keskitetyn vallan ja talouden voimat uskonnosta kuninkaiden kautta keskitettyyn talouteen ovat ohjanneet toiseen suuntaan (Mumford 1962). Uusien kaupunkien ja kaupunginosien suunnittelu toisti Mumfordin mukaan historiallista haavetta yhdistää paikallisdemokratia ja luonto takaisin ihmisten arkeen.

Mumford nostaa esimerkiksi Le Corbusierin Chandigarhin kaupungin suunnitelman, joka toistaa poliittisista agendoista kehittyneen lähiöajattelun elementtejä, vaikka manifestoi uutta tulevaisuuden kaupunkisuunnittelua ja arkkitehtuuria. Corbusierin suunnitelmassa paikalliskouluun yhdistettyjen paikalliskeskusten (*communal centers*), suomalaisittain monitoimitalojen, keskuspuiston ja liikennemuotojen erottelun kautta rakentuisi ekologisesti ja sosiaalisesti mukava uusi kaupunki (ibid.). Mielenkiintoista on havaita kuinka esimerkiksi Espoon Kera – 2020-luvun Suomen uusinta kestäväää kaupunkisuunnittelua manifestoiva suunnitelma uudeksi raideliikennekaupunginosaksi – perustuu täysin samoihin elementteihin. Kera ei ole poikkeus, vaan esimerkki kaupunkisuunnittelun nykytilasta ja lähiöajattelun jämähtämisestä modernistiseen historiaansa.

Myös Suomessa kaupungin kasvu lähiöiden välissä on ollut voimakkaampi kuin itse lähiöiden kasvu. Tämä todellisuus näkyi sekä tutkimustyössämme että tuloksissa. Oli haasteellista rajata lähiöt paikkatietoon perustuvan tutkimuksen kohteina. Eroavaisuudet jäivät myös pieneksi välikaupungin ja lähiöiden välillä. Seudun tiivistyvä kasvu lähiöiden väleissä on poistanut lähiöiltä rajat.

Lähiöt elävät toki puheessa ja mediassa, mutta kannattaako lähiöajatteluun nojata osana kaupunkisuunnittelua ja kaavoitusta? Johtopäätöksemme on, että ei kannata. Tämä tarkoittaa, että suunnittelun tulee huomioida kohteensa ei niinkään vain osana historiallista lähiötä vaan analyttisemmin osana seutua. Niin asukkaatkin tekevät. Lähiön sijainti, luonto ja maisema sekä historia rakennusperintöineen tarjoavat analyttiselle toiminnalliselle kaupunkiseudulle juuret ja identiteetin, joita ilman kaupunkitiloista uhkaa tulla toistensa elottomia kopioita paikallisten MAL-sopimusten ja muiden määrällisten kasvutavoitteiden sivutuotteena. Huomionarvoista on, että sama kohtalo on lähiöillä, joiden kehittämisessä taas todellista toiminnallisuutta ei huomioida. Rakennetun ympäristön suojeleminen ilman toiminnallisuutta halua kaupunginosan monesti kuoliaaksi.

Lähiöiden haihtuva roolia on seuraavassa kuvattu tutkimusosakohtaisesti nostamalla esiin tähän näkökulmaan liittyviä huomioita aineistosta. Käsittelemme aluksi yksityiskohtaisemmin lähiöiden ominaispiirteinä tunnistettujen koulujen, ostareiden ja joukkoliikenteen asemien suhdetta muuntuneeseen esikaupunkiin. Näkemyksemme mukaan sen enempää lähiö kuin mikään muukaan naapurusto ei voi tukeutua näihin yksittäisiin kehittämiskonsepteihin. Lopuksi nostamme esiin lähiöiden naapurustojen rakenteellisia näkökohtia, jotka ovat jääneet suunnittelussa taka-alalle sosiaaliselta pohjalta syntyneen naapurustoajattelun muututtua tuotannon yksiköksi.

Koulupiireistä verkostokaupungin naapurustoiksi

Seutuistuneessa kaupungissa julkiset peruskoulut ovat edelleen tärkeä lähiön rakenteellinen elementti. Vaikka osa lähiön asukkaista elääkin paikallisnaapurustoa laajemmalle levittäytyntä elämää, jossa arjen eri toiminnot eivät välttämättä lainkaan sijaitse asuinalueen sisällä, ovat peruskoulut yhä vahvasti paikallisia lähiön sisäisiä instituutioita. Koulut kokoavat yhteen alueensa lapset ja perheet; joissakin kaupungeissa, kuten Helsingissä, koulujen oppilaaksiottoalueet ovat

maantieteellisesti varsin pieniä, jolloin kouluissa käy ennen muuta oppilaiden naapurustossa asuvia lapsia. Osa kaupungeista sallii koulun valinnan vapaammin, mutta koulujen lähtökohtainen oppilasohjaus muodostuu silti tyypillisesti oman lähialueen lapsista - myös maissa ja koulutusjärjestelmissä, joissa kouluilla ei ole lainkaan varsinaisia oppilaaksiottoalueita (ks. esim. Boterman 2019). Kouluilla onkin näin kiinteä ja toiminnallisesti elävä suhde naapurustonsa lapsiperheisiin, ja samalla suuri potentiaali toimia paikallisesti tätä väestöä yhdistävänä ja laaja-alaista hyvinvointia kannattelevana kiintopisteenä. Yhteisöllisenä toimijana koululla on suuri rooli myös esimerkiksi maahanmuuttotustaisten perheiden kiinnittämisessä suomalaiseen yhteiskuntaan ja naapuruston paikallisiin yhteisöihin.

Paikallisuuden myötä kouluilla on myös vahva merkitys alueidensa, varsinkin lähiöiden, kehitykselle. Kunnan on suomalaisen lainsäädännön mukaan aina taattava lapselle koulupaikka, joka tyypillisimmin määrittyy kunnissa kotiosoitteen mukaisesti osoitettavaksi lähikouluksi, jolloin tehokkain tapa päästä haluttuun kouluun (tai välttää nykyisen asuinalueen koulu) muuttaa toivotun koulun alueelle. Tällä on vaikutuksia erityisesti huono-osaisempien lähiöiden väestönkehitykselle, sillä keskiluokkaiset perheet välttävät lastensa "joutumista" näiden naapurustojen kouluihin muuttamalla muihin kaupunginosiin tai välttämällä muuttoa näille alueille. Samanaikaisesti erityisen halutut koulut muissa kaupunginosissa voivat toimia tärkeinä vetovoimatekijöinä muovaten erityisesti korkeasti koulutettujen perheiden muuttoa tuottamalla vetoa pois hauraammilta alueilta. Koulu on siis yhtäältä paikallisuudessa toimiva palvelu, mutta toisaalta dynaaminen osa kaupunkiseutua ja sen kouluverkkoa, kouluvalintatiloja ja asukkaiden muuttoliikkeitä.

Samalla koulu on yksi niistä harvoista palveluista, jotka löytyvät lähes jokaisesta lähiöstä. Kun suuri osa kaupallisista palveluista hakeutuu lähiörakenteen väliin, ja osa julkisista palveluista, kuten terveys- ja sosiaalipalvelut ja kirjastot, seuraa perässä, ei osaan lähiöistä vää kuin välttämättömimmät palvelut. Koulut lähiöissä jo tai vielä olemassa olevina instituutioina ja rakennuksina voivat tämän suhteen olla avainasemassa. Koulutiloja voisi Suomessakin kouluajan ulkopuolella hyödyntää enemmän esimerkiksi erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin koko paikallisyhteisön, niin lasten ja nuorten kuin aikuisten, hyväksi. Myös mahdollisesti vailla omia tiloja lähiössä olevat kunnalliset palvelut (esimerkiksi kirjasto, terveyspalvelut, nuorisotalo) voisivat toimia koulun tiloissa myös koulu yhteisöä laajemmalle yleisölle, ja näin vahvistaa paikallisen koulun merkitystä alueen keskeisenä ihmisten ja toiminnan kohtaamispaikkana. Tämä vaatii kuitenkin sitä, että koulun kehittäminen alueen kohtaamispaikkana nähdään kuntatasolla sektorit ylittävänä työnä, eikä koulujen henkilökunnan ja yksittäisten opettajien työnkuvaa ja -taakkaa lisäävänä ylimääräisenä tehtävänä.

Koulujen roolin analyysi osoittaa, että paikalliskehittämiseen ankkuroituva näkökulma kouluihin korostaa tarvetta nähdä koulu ensisijaisen pedagogisen roolinsa lisäksi myös merkittävänä paikallisena toimijana, jolla on potentiaalia paitsi vaikuttaa alueiden väestökehitykseen ja vaikutuspiirissään olevien perheiden hyvinvointiin, myös potentiaalia toimia "kokoaan suurempana" alueellisena instituutiona, joka voi koota yhteen alueen palveluita ja muita toimijoita, ja toisaalta kannatella alueen asukkaiden yhteisöllisyyttä ja näiden yhteyttä kouluyksikön yhteydessä toimiviin palveluihin. Tämä kuitenkin vaatii nimenomaan paikalliskehittämiseen sitoutunutta näkökulmaa laajemman kunnallisen päätöksenteon tasolla ja selvästi koulun pedagogisen ydinroolin ylittävää resursointia. Koulu itsessään ei voi ottaa vastuuta institutionaaliset sektorirajat ylittävän toiminnan organisoimisesta tai naapuruston kehittämisestä, vaan koulun koko potentiaalin hyödyntäminen

edellyttää kuntatasoista suunnittelua ja resursointia. Kehittämistyössä on mahdollista osin hyödyntää kansainvälisiä malleja, joita olisikin Suomessa mahdollista kartoittaa entistä systemaattisemmin. Esimerkiksi OECD on raportoinut erittäin onnistuneiksi arvioimiaan, sosiaalisia hyötyjä tuottaneita koulun yhteisöllisen roolin toimintamalleja muun muassa Portugalissa ja Tanskassa, ja useissa maissa koulun ja muiden paikallisten instituutioiden yhteistyötä on kehitetty myös segregaaation ehkäisyn näkökulmasta (Schleicher 2022).

Toisaalta tutkimuksemme osoittaa, että kouluun liittyy lähiöiden ja niiden tulevan kehityksen näkökulmasta myös riskejä. Ensisijaisena koulun maineen ja vetovoiman rakentumisen elementtinä näyttää monella heikkenevästä kehityksestä kärsineellä lähiöalueella olevan etenkin korkeammin koulutettujen vanhempien huoli koulusegregaatiosta, eli koulun oppilas pohjaan liittyvistä kysymyksistä ja näiden oletetuista vaikutuksista esimerkiksi opiskelurauhaan ja oppimisen laatuun (vrt. Bernelius ym. 2021). Mikäli koulujen mainetta ja vetovoimaisuutta ei pystytä tukemaan esimerkiksi sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä, erityisen vetovoimaisella ja poikkeuksellisen hyvin resursoidulla pedagogisella työllä tai muilla koulun maineeseen vaikuttavilla toimilla, koulut voivat toimia muuttoliikettä rakenteistavana elementtinä kiihdyttäen lähiöiden yksipuolistuvaa väestökehitystä. Useilla kaupunkiseuduilla 2000-luvun kuluessa yleistyneet kouluvalinnat toisten asuinalueiden kouluihin haastavat myös osittain koulun aseman alueellisena toimijana, jonka varaan naapuruston voi nähdä lapsiperheiden silmissä jäsentyvän. Samalla kouluverkkojen muutokset siten, että yhä suurempi osa uusista kouluista sijaitsee perinteisten lähiöiden ulkopuolella, ja osa lähiöistä on myös menettänyt oman koulunsa koulujen yhdistyessä, haastaa koulupiirien varaan rakentuvan naapurustojen rakenteen lähiöitä jäsentävänä tekijänä. Vaikka koulut ovat edelleen keskeinen alueellinen elementti, merkittävä muuttoliikkeen veto-, pito- tai työntövoimatekijä sekä vapaa-ajan kohtaamisen tila, niiden tuottamat naapurustot eivät enää välttämättä noudata perinteisten lähiöiden rajoja, vaan koulujen verkosto rakenteistaa kaupunkia koulupiirin rajojen mukaan.

Ostareista verkostokaupungin naapurustoiksi

Kaupalliset palvelut ovat kaupunkirakenteen osa-alue, jossa ihmisten elämäntapojen ja toimintapiirin kasvaminen ulos lähiön ideaalista selkeimmin näkyy. Kaupalliset palvelut hakeutuvat seudullisesti hyvin saavutettaviin paikkoihin, eivätkä noudata ”alkuperäistä” hajakeskittämisen hierarkkista mallia. Elämäntapa, jossa ihminen vain harvoin poistuu omasta lähiöstään tai asuinalueeltaan ei ole toteutunut, kuten oletettiin(/toivottiin). Tällainen elämäntapa nähdään pikemminkin sosiaalisesti rajoittuneena – jonakin, johon yksilö on ajautunut tai ”pakotettu”, eikä niinkään yksilön aktiivisena valintana. Palvelurakenteen analyysien perusteella lähiöiden sosioekonominen rakenne ei näytä olevan yhteydessä niiden palveluiden määrään, vaikkakin lähiöiden kesken palveluiden saavutettavuudessa onkin melko suurta vaihtelua. Suurin merkitys palveluiden saavutettavuuden kannalta näytti olevan asukas- ja työpaikkatiheydellä, kunkin lähiön suhteellinen sijainti jää kuitenkin tämän osa-analyysin ulkopuolelle eikä sen perusteella voida sanoa tuoko lähiöiden tiivistäminen palveluita takaisin. Toki merkitystä asukkailla ja työpaikoilla on – ilman niitä palveluita ei ole ja lähiöiden olemassa olevia palveluita tiivistäminen todennäköisesti vahvistaa. Tarkasteltaessa tieverkon keskeisyyksiä eri mittakaavoissa ja palveluiden sijaintia suhteessa näihin näyttäisi kuitenkin siltä, että kaupallisia palveluita keskittyy tietyille (suhteellisesti) keskeisille sijainneille. Kasvanut mobiliteetti, erityisesti yksityisautoilun, mutta myös parantuneiden julkisen liikenteen palveluiden myötä, mahdollistaa seudullisen elämäntavan – työn, harrastukset ja sosiaaliset suhteet. Tässä liikkumisen mittakaavassa ja aikabudjetissa keskeisimmät sijainnit ovat niitä, joissa kaupallisia

palveluita sijaitsee lukumääräisesti eniten. Tarkasteltaessa erityisesti esikaupunkivyöhykettä voidaan havaita, että kaupallisten palveluiden sijainnit painottuvat lähelle (ja ylikin) 30 minuutin hyvää saavutettavuutta.

Kun asumisen suunnittelussa toteutettiin mittakaavallinen siirtymä korttelitasolta laajemman alueen tasolle kaupalliset palvelut eivät siirtyneet lähiön mukana hajakeskitysperiaatteen mukaisesti vaan ”välikaupungin” hyvin saavutettaviin sijainteihin. Myös palveluiden yksikkökoossa tapahtui mittakaavaloikka (tai ehkä useampiakin) ylemmälle tasolle. Tämä mittakaavasiirtymä ei ollut suunniteltu tai on ainakin ollut laajuudessaan odotettua suurempi. Näiltä yksiköiltä ja rakenteilta puuttuivat moniulotteiset (ei vain kaupan omista lähtökohdista laaditut) tilalliset konseptit tai ainakaan niitä ei ole ollut samassa määrin kuin lähiöiden sisäistä rakennetta koskevia konsepteja. Kansainvälisiä esimerkkejä on löydettävissä (esim. MVRDV), mutta ne painottuvat enemmän kokeellisiin konsepteihin kuin todellisiin normatiivisiin esimerkkeihin.

Lähiöistä palveluiden muutokset syövät arkisen toimintaympäristön perustaa. Palveluiden keskittymät (tai jopa yksittäiset palvelupisteet) - koulut, päiväkodit, kirjastot, liikekeskukset, kaupat jne. - ovat edelleen tärkeä sosiaalisen elämän näyttämö. Kyselytutkimuksen perusteella kaupallisten palveluiden niukkuus oli vahvasti yhteydessä alueen koettuun aktiviteettien määrään (”asuinalueellani ei ole mitään tekemistä”) yhdessä yksilöllisten taustekijöiden (vieraskieliset, yksinäiset, autottomat, matalasti koulutetut, nuoret, miehet) kanssa. Tämä korostaa julkisten palveluiden merkitystä sosiaalisen elämän paikkoina alueilla ja lähiöissä, joihin kaupallisia palveluita ei synny tai hakeudu. Tällaisia voivat esimerkiksi olla alueet, jotka eivät ole kaupan suosiman saavutettavuus-mittakaavan parhaimmilla sijainneilla. Lisäksi kaupallisten palveluiden saavutettavuuden kannalta keskeistä olisi miettiä (rakenteellisia) yhteyksiä niihin sijainteihin ja paikkoihin, joihin palveluita hakeutuu ja joissa ne säilyvät elinvoimaisina. Uusien palvelukeskittymien suunnittelussa ja mahdollisessa sijainnin ohjauksessa panoksia tulisi kohdentaa niiden kytkeytymiseen muihin alueisiin, myös lähiöihin – uusiin ja olemassa oleviin.

Asemanseuduista verkostokaupungin naapurustoiksi

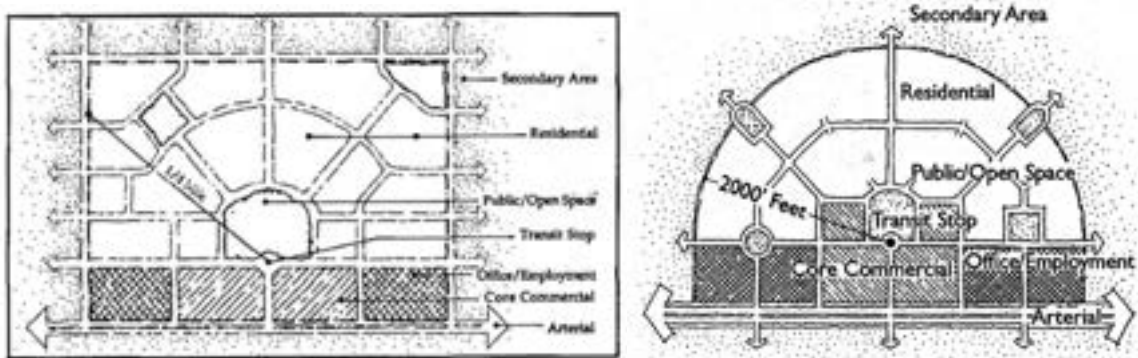
Tutkimushankkeemme aikana, myös Suomessa on käyty keskustelua ns. 15 minuutin kaupungista (*15 minutes city*) ja tarjottu sitä kansainväliseen tapaan ratkaisuksi kaupunkikehittämiseen (Pajunen & Vartiainen 2021, Glaeser 2021). 15 minuutin kaupunki on väljästi tulkittu suunnittelukonsepti, joka perustuu siihen, että kaikki tärkeät palvelut ja toiminnot ovat saatavilla 15 minuutin kävelymatkan päässä asuinalueilta. Kantavana ideana on, että asukkaat voivat suorittaa päivittäiset toimintonsa, kuten työmatkat, ostokset ja harrastukset, ilman tarvetta käyttää autoa tai julkista liikennettä. Oletuksena on, että 15 minuutin kaupunki edistää kestävästä kehitystä, koska se vähentää riippuvuutta yksityisautoilusta ja julkisesta liikenteestä. Se myös parantaa yhteisöllisyyttä, koska asukkaat viettävät enemmän aikaa asuinalueillaan, ja luo terveellisempiä ja elinvoimaisempia kaupunkiympäristöjä.

Tämä vahvasti kestävään tulevaisuuteen kytketty konsepti on ollut kehityksen alla jo useita vuosikymmeniä, mutta se on noussut erityisen suosituksi viime vuosina niin kaupunkisuunnittelijoiden kuin ympäristöaktivistien joukossa. Tietopohja 15 minuutin kaupungille on lainattu useiden tutkijoiden ja kaupunkisuunnittelijoiden aiemmista töistä ja on nopeasti liitetty useiden kaupunkien poliittiseksi strategiaksi ympäri maailmaa. Esimerkiksi Pariisin pormestari Anne Hidalgo on tunnettu puolestapuhuja 15 minuutin kaupungin idealle. Yksi näkyvimmistä ideologian toimivuutta puolustavia on Sorbonnen yliopiston professori Carlos Moreno, joka on kehittänyt 15 minuutin kaupunki -

konseptin sovelluksia Pariisin ympäristöön. (esim. Moreno ym. 2021, Allam ym. 2021) Lisäksi konseptia on kehitetty kaupungeissa ympäri maailmaa, muun muassa Montrealissa, Amsterdamissa, Barcelonassa, Kööpenhaminassa, Tukholmassa ja Shanghaissa.

Toive 15 minuutin kaupungista kääntää suunnittelun eri käyttäjäryhmien yhtenäiseen oikeuteen kaupungin palveluihin, mutta ei juurikaan ota kantaa siihen miten nämä 15 minuutin “tarjoumat” tulisi suunnitelmassa ryhmitellä. Reunaehtona on luonnollisesti kestävä liikkuemuodot. Vaikka keinoja tämän kaupunkisuunnittelun uuden poliittisen agendan toteuttamiselle on lukuisia, vaarana kuitenkin on, että suunnittelu ei tunnista jo toteutuneen rakenteen moninaisuutta vaan pyrkii pakottamaan idean jo omaksumaansa toiminta- ja tuotantotapaan. Esimerkkinä tästä käy vaikkapa jo edellä mainittu *transit oriented development (TOD)*, joka on viime vuosikymmenellä tuotu suomalaisen kaavoituksen ohjenuoraksi nimikkeellä: *asemansetu* (esim. Helsingin kaupunki 2013). On hämmentävää, että lähiökehittämismme perustaksi on valikoitunut juuri yhdysvaltalainen suunnittelumalli ja vieläpä erityisen valikoituneessa, vain yhtä suunnittelumittakaavaa korostavassa muodossaan. Tarkkasilmäinen ja kriittinen lukija kuitenkin huomaa, että esimerkiksi pääkaupunkiseudun suunnittelu on jo 1950-luvulta saakka noudattanut TOD-ajattelussa määriteltyjä joukkoliikenteen suunnitteluperiaatteita (vrt. Calthorpe 1990). Itse asiassa monessa mielessä jopa huomattavasti kattavammin kuin asemansetuiksi uudelleenlämmittettyä.

Kuva 08-1. Esimerkki suunnittelumallin valikoitumisesta. Peter Calthorpen TOD-diagrammin kehitys Clarence Perryn naapurustoidean laajennuksesta paikallisliikennettä korostavaksi paikalliskeskukseksi. Huomattavaa on, että naapuruston koko on kasvanut teorian etabloitumisen myötä puolitoistakertaiseksi 400 metristä (1 quarter mile) 600 metriin (2000 feet) (Calthorpe Associates 1990; Calthorpe 1993). Vielä merkittävämpää on diagrammin korostama yhdysvaltalainen “asemansetu” on vain pieni juonne Calthorpen 13 lukua ja 75 asiakohtaa sisältävästä ohjeistuksesta. (Calthorpe Associates 1990)

Tutkimuksemme mukaan palveluiden ja asuntorakentamisen kehittäminen ei noudata perinteisenä pidettyä lähiörakentamisen tapaa. Lisäksi uusin asuntotuotanto rakentuu myös eri sijainteihin kuin vanha asuinrakentaminen. Täydennysrakentaminen vanhan sekaan on verkkaista ja volyymiltään pientä. Uudet alueet, jotka syntyvät teollisuusalueiden käyttötarkoituksen muutoksilla tai uusina raideliikenteen asemina (esim. Malmin lentokenttä, Kera ja Kivistö) lisäävät seudun asuinkerrosalaa voimakkaimmin, vaikka eivät liity sijaintinsa puolesta mihinkään olemassa olevaan lähioön, vaan pikemminkin niiden väleihin (Kuva 04-5 – 04-7). Vastaavasti myös lähiövyöhykkeen sisäiset raidehankkeet voimistavat lisärakentamista erityisesti vanhojen keskusten väleissä, joissa uudelle rakentamiselle on enemmän tilaa kuin nykyisissä keskuksissa.

Lähiönaapuruston jatkosuunnittelun kiintopisteitä

Aiemmin kuvatun vahvan, lähiöaikkauksen alussa syntyneen, toiminnalliseen hierarkiaan perustuvien kaupunkirakenteen suunnittelun arvioimisen (Luku 2) rinnalla olemme arvioineet suomalaisen lähiön toiminnallisten rakenteiden kehitystä (Luku 4). Tutkimuksessamme havaittujen väestö- ja palvelurakenteen muutosten, asukkaiden kokemusten ja arjen paikkojen osalta muutokset ovat merkittäviä ja sopivat huonosti lähiöiden suunnittelun taustalla oleviin suunnitteluihanteisiin. Lähiöiden suunnittelun ihanteet ovat Suomessa keskittyneet rakennusten ja yhdyskuntarakentamisen tuotannollisiin lähtökohtiin. Myös tuoreimpien kansainvälisten uusien suunnittelumallien integroituminen suomalaiseen kaavoituksen tapaan on ollut valikoivaa ja osittaista. Lähiöideologian syntyyn vahvasti sisältynyt naapuruston sosiaalinen ulottuvuus on jäänyt suomalaisessa kaupunkikehittämisessä toisarvoiseksi. Lähiöiden roolin muutos haastaa keskustelemaan seuraavista kaavoituksen ohjenuoranaan pitämät esikaupunkien suunnittelun periaatteista ja dogmaattisiksi muodostuneista tulkinnoista:

- **Alakeskus-ajattelu** – Kaupunkien kehittyessä niihin rakentuu toiminnallisia keskittymiä, jotka on suunnittelumalleissa tunnistettu vaihtelevasti tytärkaupunkeina tai alakeskuksina. Lähiömallien oletus näiden keskittymien hierarkkisesta suhteesta ei kuitenkaan vastaa tämän päivän kaupunkikehityksen tilaa. Aluekeskusten jyrkkää hierarkiaa ei myöskään ole tunnistettavissa arjessa kysynnän tai tarjonnan näkökulmista, vaan sekä asukkaat että yritykset valitsevat sijaintinsa erilaisten saavutettavuus- ja palvelu- ja ympäristö- ja sosiaalisten tekijöiden summana.
- **Asemanseutu** – Asemanseutu-ajattelun keskeistä sisältöä on perusteltu raideliikenteen muita moottoroituja kulkumuotoja pienemmällä energiankulutuksella. Sama ominaisuus on kuitenkin muilla joukkoliikenne muodoilla ja kevyellä liikenteellä. Ajattelutapa on yhdysvaltalaisen TOD-suunnittelukonseptin johdannainen, jota on Suomessa sovellettu huomattavan kapeakatseisesti. Vaihtoehtoisen kuvan asemanseudusta paikallisena naapurustona saa, kun sitä tarkastelee paikkana johon saavutaan ja oleskellaan, ei ainoastaan paikkana josta alueelta pääsee pois.
- **Täydennysrakentaminen** – Täydennysrakentaminen näyttää viimeisen vuosikymmenen aikana korvanneen kaikki muut rakentamisen tavat. Valitettavasti sopivalla mittakaavatasolla lähes kaikki rakentaminen on täydennystä, koska kaikki rakentaminen täydentää naapurustoa tai seutua. Kyse on kuitenkin useimmiten täysin samasta rakentamisesta, josta ennen käytettiin nimitystä uudisrakentaminen. Täydentämisen motiivina on usein oletus parantuneista paikallisista palveluista, jotka kuitenkin olemme osoittaneet toteutuneen vain paikallista suuremmassa mittakaavassa. Mikäli täydennyspuheeseen ryhdytään olisi olennaisempaa käynnistää keskustelu laadusta kuin määrystä.

Unohtuneista suunnitteluratkaisuista olemme koostaneet näiden rinnalle viisi jokerikorttia tulevaisuuden Lähiö 2.0 suunnittelusta yhdyskuntasuunnittelun pelipöytään vietäviksi puheenvuoroiksi.

Naapuruston mittakaava ja sosiaalinen moninaisuus

Naapuruston koko määräytyy yhteisön paikallisen tarpeen ja toiminnallisuuden mukaan. Kaupunkien ihannemalleja kuvaavissa diagrammeissa (mm. Perry 1929, Calthorpe 1990) on usein kuvattu naapurustoyksiköt noin 65 hehtaarin kokoisina alueina (160 acres), joka vastaa noin 400 metrin ($\frac{1}{4}$ mile) säteistä mitoitusympyrää. Esimerkiksi Calthorpe puhuu TOD-mallissaan nimenomaan naapurustokokonaisuuksien suunnittelun tarpeesta, ei joukkoliikennevälineen kapasiteetin täydentämisestä. Suomalaisten yleiskaavojen ja liikennejärjestelmäsuunnitelmien 800 tai 1000 metrin joukkoliikenteen mitoitusympyröillä mitataan pysäkin tai aseman liikennemäärää, ei naapuruston sisäistä tai paikallista ominaisuutta. Keskeistä suunnittelussa on naapuruston moninaisuuden varmistaminen ja sosiaalisen sekoittuneisuuden ja tasapainon ylläpitäminen. Sen sijaan, että pyritään järjestämään ihmiset mahdollisimman tehokkaasti ulos naapurustosta, varmistetaan että he viihtyvät ja pystyvät liikkumaan alueellaan.

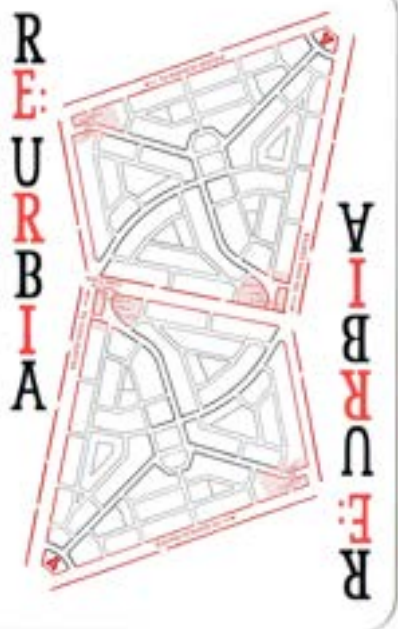
Naapuruston lähivirkistys

Lähivirkistyksen tehtävä on olla lähellä ja tarjota mahdollisuus virkistäytymiseen. Näitä tavoitteita ei tule sekoittaa laajempiin viherympäristöä ja ekologiaa koskeviin tavoitteisiin. Puistojen keskeinen tehtävä on kautta kaupunkien historian ollut sosiaalisena näyttämönä toimiminen. Lisäksi niillä on keskeinen asukasviihtyvyyteen ja asuntojen arvoon kytkeytyvä ympäristön laatutasoa kohottava vaikutus. Lähiörakentamisen myötäsyntynyt puistometsä lisää asukastyytyvyyttä, mutta palvelee täysin toisenlaista naapuruston käytön tarvetta. Puistoalueita on yhä enenevässä määrin alettu muuttaa erilaisiin käyttötarkoituksiin. Uhkana on viheralueiden muuntuminen täydennysrakentamisen tai muiden toimintojen reserviksi, sen sijaan, että ne olisivat asukkaiden toivomalla tavalla suunnittelun keskeinen lähtökohta ja koettua hyvinvointia lisäävä ominaisuus. Lisätyn, asukkaiden korkealle arvostaman välittömimmän luontokokemuksen tarjoaa yksityisten pihojen jatkeina avautuvat korttelipuutarhat. Korttelipuutarhojen verkosto on alkuperäistä Perryn suunnitelmaa mukaellen tarjolla 3 min kävelymatkan välein.

Naapuruston sisäinen liikenne

Naapuruston katuverkko suunnitellaan alueen asukkaiden tarpeeseen. Katuverkon jäsentämiseen klassisessa kaupunkirakenteessa käytetty useita risteyskäsiä sisältävä katuverkko optimoi alueen sisäiset liikkumistarpeet, kun taas vahvasti hierarkkinen, puumainen katuverkko optimoi alueen ulkopuolelle suuntautuvan liikenteen. Liikenneturvallisuusperusteiden rakennettu vahva liikennemuotojen erottelu ei paikallisella tasolla ole ainoa ratkaisumalli ja johtaa paikoin karkeaan liikenteen tilojen kasvuun. Tärkeämpää kuin liikennemuotojen jyrkkä erottelu on paikallisliikenteen ominaisuuksien ja liikkumistottumusten tunnistaminen. Alueen läpiajoa ei tarvitse estää katuyhteyksiä katkaisemalla vaan suunnittelemalla katuverkko siten, ettei se houkuttele läpiajoo tai liian suuriin nopeuksiin. Esimerkiksi kadunvarsipysäköinti ja katuverkon muutama vaativampi liittymä tai hankala vasemmalle kääntyminen ehkäisevät tehokkaasti alueen läpiajoa ja pitävät asukkaiden ajonopeudet maltillisina. Pitkämatkaiselle ajoneuvoliikenteelle ei paikallisesta hitaasta katuverkosta ole haittaa, koska ajo asuinalueella kattaa koko matka-ajasta vain häviävän pienen osan. Verkostomainen paikallinen katuverkko tarjoaa myös hyvät toimintamahdollisuudet paikalliselle jakeluliikenteelle.

Naapuruston kaupalliset palvelut

Naapuruston kaupalliset palvelut sijoittuvat saavutettavuuden kannalta parhaille sijaintipaikoille. Nämä harvemmin löytyvät naapuruston geometrisesta keskipisteestä vaan löytyvät alueen pää- ja kokoojakatujen läheisyydestä, ei hankalasti saavutettavasta paikallisesta ostarista. Suomalaisen esikaupunkivyöhykkeen kehitys on viimeisten 20 vuoden aikana noudattanut tunnistettavasti tätä logiikkaa, jolloin tulee tarpeen arvioida kaupunkiliikenteen suunnittelumme perusteita ja esimerkiksi tonttiliittymien rajoittamisen tarvetta tai ylipitkiä liittymävälejä. Kokoojakadun tehtävä kaupungissa on koota sen varteen toimintoja, ei ainoastaa koota autoja suuremmille väylille siirrettäväksi. Esimerkiksi tuoreina innovaationa esitettyjen "kaupunkibulevardien" vielä toteutusta odottavat suunnitelmat kärsivät juuri liikenteen ja sitä reunustavan rakentamisen liian vahvasta erottelusta.

Naapuruston sekoittunut rakentamistapa

Kaupunkimalleissa on läpi koko tässä tutkimuksessa seuratus kehityshistorian ollut oletuksena asuinalueen rakennuskannan monipuolisuus ja eri sosiaaliryhmien tarpeiden mukainen sekoittunut asuntokanta. Oheiseen kuvaan on poimittu Perryn naapurusto diagrammin esikuvana olleen Forest Hills Gardenin rakennustypologia havainnollistamaan mallissa tavoitellun asumismiljöön luonnetta. Myös edellä kuvattu suomalaisen lähiön malliksi rakennettu Kivisen "keuhkokaavio" syntyi aikana, jolloin tarkastelualueena toimineen Hämeenlinnan rakennuskannasta 95% oli alle kolmikerroksisia ja jopa 70 % yhden tai kahden asunnon rakennuksia. Tapiolan suunnitelmissa on myös huomionarvoista, kuinka eri rakennustyyppit lomittuivat toisiinsa kussakin asunalähiössä. Periaate ei ole millään tapaa kansainvälisesti väheksytty ja tunnistettavissa mm. Calthorpen TOD-mallin yhtenä keskeisenä ominaisuutena. Tilanteessa, jossa lähiöiden väestö yksipuolistuu ja on vaarassa segregoitua, olisi keskeistä pystyä tarjoamaan mielekkäitä asumisuria alueelta nyt poismuuttavalle keskiluokalle.

9 Johtopäätökset

Olemme tehneet Lähiöohjelman 2020–2022 rahoituksella tutkimuksen lähiöiden kehityksestä viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana. Vedämme seuraavassa yhteen projektimme keskeiset tulokset ja keskustelemme lopuksi niiden merkityksestä. Tulosten esittelyn ja arvioinnin yhteydessä pyrimme arvioimaan nykyistä tilannetta vertailemalla sitä aikaisempaan sekä siihen, mitä tiedämme tilanteesta muiden tutkimusten osalta. Tutkimuksemme tuloksia on neljä. Ne liittyvät lähiöiden väestörakenteen merkittäviin muutoksiin, palvelurakenteen muutoksiin ja seudullisen kasvun tapaan, koulujen rooliin ja potentiaaliin sekä asumistyytyväisyyteen. Esitämme myös viisi korttia lähiöiden tulevan suunnittelun lähtökohdiksi.

Tulos 1: Väestörakenteen muutos

Lähiöiden väestörakenne on muuttunut perustavalla tavalla niiden suunnittelu- ja alkuaikaan verrattuna. Alun perin lähiöt olivat nuorten lapsiperheiden alueita, mutta nyt yksinasuvat ovat asukkaiden enemmistönä ja etnisten vähemmistöjen osuudet ovat kasvaneet. Ikääntyneiden osuus on samalla kasvanut ja asukasrakenne heikentynyt sosioekonomiselta kannalta tarkasteltuna verrattaessa seudulliseen tai kansalliseen kehitykseen.

Kun lähiöt alun perin suunniteltiin ja rakennettiin pääosin lapsiperheitä varten, on tilanne nyt ratkaisevalla tavalla toinen: keskimäärin 61 prosenttia asuntokunnista on yhden ihmisen kotitalouksia. Muutos on huima. Vuonna 1975 esimerkiksi Vantaan Koivukylän väestöstä yli puolet oli nuoria 20–39-vuotiaita aikuisia ja alle 9-vuotiaita lapsia oli peräti neljännes. Kun mukaan lasketaan 10–19-vuotiaat lapset (10 %) on tuloksena se, että suuri enemmistö oli tuolloin lapsiperheitä.

Toinen merkittävä muutos väestörakenteessa liittyy ikääntymiseen. Jos Vantaan Koivukylän asukkaista oli yli 60-vuotiaita vuonna 1975 vain alle 5 prosenttia, on eläkeläisiä nyt neljännes asukkaista. Muutos on tapahtunut yhtä jalkaa suomalaisten ikääntymisen myötä, eikä se siis liity erityisemmin lähiöiden kehitykseen. Lähiöissä on kuitenkin hieman kaupunkien muita alueita enemmän eläkeläisiä. Ikääntyminen luo lähiöiden kehittämiseksi uudenlaisen lähtökohdan. Tämän lisäksi maahanmuuttajien osuus on kasvanut paikoin selvästi. Vieraskielisen väestön osuus kerrostalovaltaisissa lähiöissä pääkaupunkiseudulla vaihtelee 20 ja reilun 40 prosentin välillä. Vaihtelu on suurta eri kaupunkien ja lähiöiden välillä.

Työttömyysasteen kasvu on puolestaan ollut merkittävin sosioekonominen muutos lähiöissä viime vuosikymmenten aikana. Suurimmat muutokset tapahtuivat 1990-luvun lamavuosien aikana, ja työttömyysaste on suurimmassa osassa lähiöitä jopa hieman laskenut 2000-luvulla. Suomen yleiseen kehitykseen verrattuna lähiöt jäävät työllisyydessä edelleen jälkeen. Myös tulotasolla ja koulutustasolla mitattuna lähiöiden sosioekonominen asema on heikentynyt yleisempään seudulliseen kehitykseen verrattuna. Lähiöissä asuu nykyään aiempaa enemmän pienituloisia ja vähemmän suurituloisia asukkaita. Myös koulutustason kehitys on ollut samansuuntaista. Kouluttamattoman väestön osuus on joillakin pääkaupunkiseudun lähiöalueilla jäänyt korkeaksi (yli 40 %), jopa kaksinkertaiseksi kansalliseen keskiarvoon verrattuna.

Muutokset näkyvät yleisesti lähiöissä kaikissa tarkastelluissa kaupungeissa, vaikka lähiöiden kehityksessä on myös havaittavissa kaupunkikohtaisia eroja. Samalla on syytä huomata, että myös samassa kaupungissa sijaitsevat lähiöt saattavat poiketa merkittävästi toisistaan eivätkä lähiöt ole samankaltaisia ja yhdenmukaisella tavalla kehittyviä alueita.

Tulos 2: Palvelurakenteen muutos

Kauppa ja muut palvelut pyrkivät sijoittumaan suurten asiakasvirtojen mukaan. Viime vuosikymmenten aikana lähiöiden asukas pohja on kasvun sijasta supistunut ja rakentaminen esikaupunkialueella on kohdistunut ennen muuta lähiöiden väleihin. Tämä on näkynyt siinä, että paikalliset palvelut lähiö-ostareilla ovat vähentyneet ja yksipuolistuneet. Uusia palvelukeskittymiä on syntynyt pääsääntöisesti lähiöiden väliin. Alkuperäisen suunnittelun ajatus elävästä kaupallisesta keskuksesta ja kaupunkimaisesta elämänvilskeestä ei ole toteutunut.

Lähiöitä tavattiin arvostella heti niiden valmistumisen jälkeen siitä, että niissä tarjolla olevat paikalliset palvelut olivat riittämättömiä, ainakin jos niitä vertasi viereisten kaupunkikeskustojen tarjontaan. Jos kuitenkin tutkimustietojen avulla palauttaa mieleen, missä määrin tuolloin tutkituissa lähiöissä oli paikallisia palveluita, ne nykyhetken näkökulmasta olivat varsin monipuolisia ja runsaita ainakin nykyiseen tilanteeseen verrattuna (ks. esim. Kortteinen 1982). Ostoskeskusten K- ja E-hallien lisäksi lähiöiden kivijaloista löytyi useita kaupallisia palveluita. Kuten Kortteinen (1982, 52–53) tutkimuksessaan näitä listaa: arkkitehtitoimisto, kukkakauppa, fotoshoppi, kampaamo, maalaamo, eläinpuoti, Rautakirja Oy, KOP, kukkakauppa, urheiluliike, baari, grilli jne. Tämä on yksi keskeisimpiä, lähiöiden tarjoamaan asuinympäristöön liittyviä muutoksia vuosikymmenten ylitse: palvelutarjonta on köyhtynyt ja yksipuolistunut (vrt. Halme ym. 2001). Pankit, postit ja paikoin jopa ruokakaupat lähtivät lähiöostareista, tilalle jäivät pizzeriat, baarit ja pankkiautomaatit (em.). Tämä kehitys on myös jatkunut 1990-luvun jälkeen, paikallisten ostoskeskusten menettäessä merkityksensä erityisinä palvelukeskittyminä. Paikallinen kahvila- ja ravintolatarjonta on kuitenkin monin paikoin lisääntynyt. Tutkimuksemme analyysien perusteella useat aiemmin naapurustosta löytyneet palvelut ovat nyt pääsääntöisesti muualla. Muutos vuodesta 1996 vuoteen 2018 osoittaa, kuinka yhä enemmän vähittäiskaupan yksiköitä sijaitsee paikoissa, jotka ovat saavutettavissa nopeasti yksityisautoilla, noin 3–9 kilometrin etäisyydellä.

Hyvä saavutettavuus ja keskeinen sijainti paikallisessa naapurustossa näyttäisi olevan lähes merkityksetöntä kaupallisille palveluille. Ihmisten toiminnallisen naapuruston laajuus näyttää analyysiemme perusteella paljon suuremmalta kuin alkuperäinen naapurustoyksikön tai asumalähiön idea, jonka ajateltiin sisältävän päivittäiset palvelut. Julkisten palveluiden, kuten koulujen ja kirjastojen (ks. Klinenberg 2018) rooli paikallisessa asuinympäristössä korostuu osana käynnissä olevaa muutosta. Niiden osalta kehitys ei ole samaan tapaan ollut heikkenevää ja yksipuolistuvaa, vaan pikemminkin lähiöiden palvelutaso on pysynyt hyvänä.

Muutos on iso jos sitä arvioi lähiöiden rakentamista pohjustaneen ajattelutavan näkökulmasta. Lähiöt syntyivät karsittuna versiona suomalaisesta Olli Kivisen ja Otto-livari Meurmanin omaksumasta puutarhakaupunki-ideologiasta, jonka mukaan paras ja terveellisin asuinympäristö on mahdollista luoda yhdistämällä kaupunkimaisen ja maaseutumaisen asumisen parhaat puolet. Tähän piti päästä rakentamalla kaupunkimaisen tiivis asuinalue irti muusta kaupungista oman viheralueensa keskelle. Asuinalueen piti olla riittävän suuri pystyäkseen elättämään sen sisälle syntyvät erilaiset palvelut. Nyt puolen vuosisadan kokemuksen nojalla voidaan todeta, että tämän tavoitteen toteuttamisessa on epäonnistuttu – joitakin yksittäisiä poikkeuksia lukuunottamatta. Osoitamme tutkimuksemme myös, kuinka alkuperäinen lähiö-idea muuttui jo Suomeen siirtyessään perustavalla tavalla. Suomeen tuotu lähiömalli oli esimerkiksi palveluiden osalta aivan päinvastainen.

Analyysimme perusteella ei ole syytä olettaa muutosta palvelurakenteen kehityksen osalta. Kauppa pyrkii sijoittumaan paikkoihin, joihin suurimmat asiakasvirrat osuvat. Ajan ylitse tehdyt vertailut

näyttävät osoittavan, että nykyään kriteerit ovat entistä tiukemmat. Kauppa suosii suuria keskuksia ja keskeisiä liikenteellisiä solmukohtia. On kaikki syy olettaa tämän kehityksen jatkuvan. Jos tämä oletus pitää paikkansa, tilanne on se, että paikalliset palvelut ovat lähiöostareilta poistuneet eivätkä sinne enää palaa.

Tutkimuksemme toinen fyysisen rakenteen muutokseen liittyvä tulos vahvistaa entisestään havaintoamme palveluden katoamisesta ja antaa sille lisäselityksen. Seudun kasvu on suunnittelupuheesta ja -dokumenteissa kuvatuista ihanteista riippumatta tapahtunut lähes yksinomaan lähiöiden väleissä. Lähiöiden osalta seudun kasvu on merkinnyt taantumaa sekä väestön että palveluiden osalta. Muutos alkoi jo 1990-luvulla ja näkyy edelleen vahvana 30 vuoden tarkastelujaksolla. Jos väestö pääkaupunkiseudulla on kasvanut viimeisen kolmenkymmen vuoden aikana 325 000 asukkaalla, on lähiöiden asukasluku vähentynyt saman ajan kuluessa 13 000 asukkaalla.

Analyysiemme perusteella palvelut eivät myöskään keskity alueille, jotka on tiiviiksi kaavoitettu. Suurella aluejaolla tarkasteltuna asuinkerrosalamäärä ja palveluiden määrä korreloivat suunnittelutavoitteen mukaisesti, mutta kävelymittakaavoissa ei. Asuinrakentamisen määrä ei siis näytä lisäävän paikallisten palveluiden määrää.

Kuvaamallamme muutoksella on oma merkityksensä myös muulle kuin asiointille. Paikalliset palvelut ovat perinteisesti olleet keskeisiä institutionaalisia alustoja paikalliselle sosiaaliselle elämälle: kun palvelut poistuvat, poistuu myös keskeinen osa paikallisen yhteisöllisyyden institutionaalisesta alustasta.

Olemme tottuneet ajattelemaan, että paikalliset koulut ovat paikallisen sosiaalisen elämän keskeisiä alustoja. Kouluikäisten osuus lähiöissä asuvista ihmisistä on kuitenkin vähentynyt voimakkaasti: vuonna 2019 0–17-vuotiaita lapsia oli keskimäärin 14 prosenttia lähiöissä asuvista ihmisistä. Kun 1970-luvun lopulla lapsiperheiden osuus lähiön asukkaista saattoi olla 78 prosenttia, muutos aiempaan verrattuna on suorastaan dramaattinen (Kortteinen 1982). Kun lapsiperheet ovat pieni vähemmistö, ei koululla ole samaan tapaan merkitystä sosiaalisen elämän alustana asukkaiden enemmistölle. Ikääntyvän väestön toiveissa sen sijaan on muita ryhmiä korostetummin paikallisen yhteisön tapaamispaikat.

Tulos 3: Koulujen paikallinen rooli

Vaikka lapsiperheet ovat lähiöissä vähemmistönä, koulut tarjoavat lähiöiden kehittämiseksi merkittäviä mahdollisuuksia, sillä niillä on rooli sekä lapsiperheiden segregaatioon vaikuttavana ajurina tai tasoittajana, lapsiperheiden hyvinvoinnin ja koulutuksellisten mahdollisuuksien muovaajana että paikallisina kohtaamispaikkoina. Suurin osa vastaajien lapsista käy heille osoitettua lähikoulua, mikä tarjoaa kehittämiselle hyvät lähtökohdat.

Huolimatta koulujen välisten erojen kasvusta ja huolesta koulusegregaation syvenemisestä, suurin osa lähiöidenkin lapsiperheiden lapsista käy omaa lähikouluaan (85 %). Koulut ovat tutkimuksemme mukaan yksi niistä harvoista palveluista, joka löytyy lähes jokaisesta lähiöstä, mikä osaltaan tukee niiden merkitystä lapsiperheiden tukemisessa ja tavoittamisessa. Korkeammin koulutetut vanhemmat hyödyntävät hieman muita enemmän mahdollisuutta hakeutua muuhun kouluun. Tällöin vetovoimana korostuu vanhempien vastauksissa nimenomaisesti painotettu opetus, jota kaupunkiseudun muut koulut tarjoavaa. Kouluvalintatutkimuksissa yksi korkeasti koulutettujen perheiden merkittävimmistä perusteista vanhemmille valita lapsensa koulu on ”vääränlaisen

sozialisaation” välttäminen, eli huoli oppimisympäristön rauhallisuudesta ja lapsen sosiaalisesta vertaisryhmästä (ks. esim. Hollannissa Boterman 2013). Erityisesti korkeasti koulutetut vanhemmat näyttävätkin näin tekevän valintoja, joissa korostuu koulujen oppilaspohjan sosioekonominen rakenne ja lähtökohtainen koulutuksellinen hyvä- tai huono-osaisuus. Tällöin valintojen logiikka yhtäältä lisää koulujen välisiä eroja, ja toisaalta korostaa myös painotettuun opetukseen liittyviä valintoja mahdollisuutena valikoida samalla lasten vertaisryhmää.

Myös lähikoulun välttämiseen liittyviä syitä on tunnistettu useita. Näistä korostuu erityisesti lähikoulun maine. Mikäli vanhemmat kokevat lähikoululla olevan huono maine, he ovat todennäköisemmin pyrkineet saamaan lapsensa johonkin muuhun kouluun. Maineenkin taustalla on vahvasti koulusegregaatioon eli lähtökohtaiseen oppilaspohjan rakenteeseen liittyviä tekijöitä (ks. esim. Bernelius ym. 2021). Koulujen ja asuinalueiden segregaatiossa hahmottuu näin sekä työntö- että vetovoimatekijöitä, jotka vahvistavat lähtökohtaista sosiaalista eriytymistä. Osa työntövaikutuksista voi näkyä lähiöt jo lähtökohtaisesti välttävinä asumisvalintoina, jotka eivät näy tilastollisena ulosmuuttona, vaikka niiden väestöä rakenteistava vaikutus on selvä.

Vaikka lapsiperheitä on lähiöissä merkittävästi aikaisempaa vähemmän, lapsiperheiden segregatio on seudullisesti ja kansallisesti merkittävä kysymys. Lapsiperheiden segregatio on muiden väestöryhmien alueellista eriytymistä voimakkaampaa, ja lisääntyvä eriytyminen tarkoittaa yhä vahvemmin eriytyviä vertaisryhmiä ja kokemuksia arjesta ja yhteiskunnasta (vrt. Bernelius & Vilkkama 2021; Bernelius & Huilla 2022). Lapsiperheet, varsinkin pienten lasten kotitaloudet, myös muuttavat muita kotitalouksia aktiivisemmin, sillä lapsen saanti muuttaa merkittävästi elämäntilannetta ja asumiseen liittyviä tarpeita. Tämän väestöryhmän muuttopäätökset ovatkin kaupunkien sosiaalisen ja tilallisen rakenteen kehityksen kannalta olennaisia, ja koulut liittyvät osaksi lapsiperheiden valintojen logiikkaa ja osaltaan muuttopäätöksiin vaikuttavina työntö- ja vetovoimatekijöinä (Bernelius & Vilkkama 2019; Kauppinen ym. 2021).

Tutkimuksessamme joka neljäs lähiöistä muuttoa suunnitteleva lapsiperhe ilmoitti syyksi alueen koulun. Tämä onkin osaltaan toivoa herättävä tulos: vaikkakin eri väestöryhmien valikoivat muuttoliikkeet ovatkin vahvistaneet kaupunkien segregatiota, suuri osa lähiöissä asuvista vanhemmista kuitenkin vaikuttaisi luottavan lähikouluun omien lastensa koulutuksen osalta. Joskin kouluihin liitetyt huolet ovat selvästi yleisempiä lähiöistä kuin muilta alueilta muuttavien perheiden muuttosyyinä, ovat muut alueen sosiaaliseen ympäristöön ja turvallisuuteen liittyvät syyt selvästi yleisempiä myös lähiöissä. Lähiöissä yli 60 prosenttia, muilla alueilla joka kolmas, asukkaista ilmoittaa syyksi alueen sosiaalisen ympäristön, häiritsevän käyttäytymisen tai turvattomuuden. Lapsettomista talouksista selvästi harvempi ilmoittaa tämän syyksi muuttaa, eivätkä lähiöt näiden osalta eroa muista alueista yhtä vahvasti. Tulos korostaa, että monissa lähiöissä vanhemmat ovat huolissaan ensinnäkin siitä sosiaalisesta ympäristöstä, jossa heidän lapsensa liikkuvat arjessaan, ja koulujen rooli jäsentyy osaksi asuinympäristöön ja lapsen sosiaaliseen ympäristöön liittyvää pohdintaa. Sikäli kuin vanhemmat valitsevat lapsensa koulun sen oppilaspohjan perusteella, se näyttää siis tapahtuvan ennen muuta sopivan kodin ja asuinympäristön valinnalla, eikä välttämättä suoraan yksittäisiin kouluihin liittyvän pohdinnan kautta (vrt. Dhalmann ym. 2013). Tuloksemme korostavat lähiöiden yleisen sosiaalisen ympäristön merkitystä ja samalla koulujen roolin potentiaalia lähiöiden kehittämistyössä ja lapsiperheiden tukemisessa.

Tulos 4: Asumistyytyväisyys ja mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä

Lähiöihin muuttaminen merkitsi niiden synnyn aikana merkittävää asumistason nousua niille ihmisille, jotka suuren muuton oloissa muuttivat maaseudulta kaupunkiin. Nyt taloudellista niukkuutta potevat ihmiset ovat niin lähiöissä kuin niiden ulkopuolella tyytymättömiä elämäänsä, riippumatta siitä, mitä kysytään. Tulkintamme mukaan taustalla on myös edellä kuvattu elinympäristön köyhtyminen ja väestön yksipuolistuminen.

Erillisessä kyselytutkimuksessa selvitimme asukkaiden koettua hyvinvointia ja sosiaalista elämää. Päättulos on selvä: taloudelliselta asemaltaan huono-osaisten – eli niukkuudessa elävien – vastaajien kokema hyvinvointi ("yleinen tyytyväisyys elämään") oli tilastollisesti merkitsevällä tavalla heikompaa kuin muiden. Kyselyssä tiedusteltiin lisäksi vastaajan tyytyväisyyttä oman elämänsä eri alueisiin tai osiin (sosiaalisiin suhteisiin, kokemuksiin naapuruston rauhallisuudesta ja turvallisuudesta, varkauksista tai huumeakaupasta ja sama tulos toistui lävitse kaiken kyselyn: taloudellisen asemansa puolesta huono-osaisten, työttömät tai peruskoulutuksen varaan jääneet ovat muita tyytymättömiä kaikkeen kysytyyn. Ero siis toistuu niin, että se leikkaa lävitse kaiken kysytyn.

Suurimmat erot eri väestöryhmien välillä liittyivät huoleen tai epämieluisiin kokemuksiin lähiympäristön sosiaalisista oloista, alueen likaisuudesta ja epäsiisteydestä, ilkeistä ja julkisesta juopottelusta, huumeiden käytöstä tai huumeakaupasta. Myös erot sosiaalisten suhteiden osalta ovat selvät. Heikko-osaistemilla on heikompi yhteisöllisyys, he keskustelevat harvemmin naapureidensa kanssa ja heidän on vaikeampi saada uusia ystäviä ja yhteyksiä lähiympäristössään.

Tulosta voisi pitää luontevana, jopa itsestään selvänä, mutta jos sitä arvioi suomalaisen hyvinvointitutkimuksen pitkän linjan näkökulmasta, se on uusi ja yllättävä. Professori Erik Allardt teki lähiöiden syntyä aikana tärkeän suomalaisen hyvinvointitutkimuksen (1976), jonka yksi keskeinen tulos oli, että elintason (eli ns. objektiivisen hyvinvoinnin) ja koetun (eli subjektiivisen) hyvinvoinnin välillä ei ollut juuri minkäänlaista yhteyttä. (Ks.mt., 232–248.) Tämän ajattelutavan pohjalta tuloksemme herättää lukuisia jatkokysymyksiä myös erityisesti lähiöiden osalta. Kyselyaineistomme ei kuitenkaan mahdollista vahvojen johtopäätösten tai aiheen tarkastelun syventämistä. Varmaa kuitenkin on, että tasa-arvoisuuden sijaan paikalliset elinolosuhteet ovat muuttuneet tavalla, joka tuottaa osalle väestöstä merkittäviä hyvinvointia heikentäviä kokemuksia. Lisäksi lähiön asukkaiden yhteisöllisyyden tunne on keskimäärin heikompi.

Tulos 5: Suunnittelun kritiikki

Ajatus naapurustosta sosiaalisena ja toiminnallisena yksikkönä on ollut suunnittelun ja lähiöiden kehittämisen perusta. Tutkimuksemme kuitenkin osoittaa kuinka sekä alkuperäinen lähiökonsepti että nykyinen suomalaisen kaupunkisuunnittelun omaksuma TOD-suunnittelu eroaa kansainvälisistä suunnitteluperiaatteista merkittävällä tavalla. Lähiöiden ideologia on rakennettu ja niitä on pyritty kehittämään sisäänpäin kääntyneinä, paikallisia palveluja ylläpitävänä naapurustona. Asemansuuden tai pois vievien yhteyksien äärelle rakentuvan keskuksen sijaan entistä suurempi huomio tulisi kiinnittää alueiden kehittämiseen monipuolisena asuinalueena. Painopisteen muutos on tärkeä (vrt. Hirschman 1970), koska suuri osa alueen kehityksestä tapahtuu alueen rakentamisen jälkeen asukkaiden ja muiden toimijoiden valikoitumisen kautta.

Asukkaiden mahdollisuuksiin osallistua alueensa kehittämiseen tulisi kiinnittää huomiota. Lähiöissä peräti 72 prosenttia ihmisistä oli sitä mieltä, että he eivät voi juurikaan vaikuttaa siihen minkälainen heidän naapurustonsa on. Tulos on merkittävä, sillä on tilastollisesti merkittävä yhteys ihmisten

kokemaan hyvinvointiin sekä kokemukseen asuinympäristöstä, seikkoihin joilla tiedetään olevan yhteys paitsi muuttopäätöksiin myös laajemmin hyvinvointiin. Puolet asukkaista kuitenkin uskoi alueen asukkaiden kykyyn ratkoa alueensa ongelmia. Potentiaalia vaikuttavan asukastoiminnan lisäämiseksi on siis selvästi käyttämättä.

Samalla tapaa kuin moni kansainvälinen lähiöiden kehittämiseen paneutunut tutkimushanke on korostanut painopisteen siirtämistä suunnittelun tai asuntorakentamisen tarpeista asukkaiden tarpeisiin. Näin myös meidän tutkimuksemme tulokset. Tutkimuksemme osoittaa selvästi kuinka lähiöiden ongelmat liittyvät väestön yksipuolistumiseen ja sosiaalisiin ongelmiin. Miltei puolet, lapsiperheistä yli 60 prosenttia suunnittelee alueelta poismuuttoa näistä syistä. Osuus on merkittävä, kun huomioi jo tapahtuneen väestörakenteen yksipuolistumisen. Huomionarvoista on myös se, että tyytymättömyys alueen arkkitehtuuriin ja täydennysrakentamiseen on alueelta poismuuttoa suunnittelevien listalla korkeammalla kuin nyt keskustelussa korostuneet koulut (Kuva 07-9). Lisäksi viheralueet, muut julkiset palvelut ja kaupunkitila ovat ominaisuuksia joihin kaupunkisuunnittelulla voi vaikuttaa.

Esitämme lopuksi tutkimuksemme tulosten ja aikaisemman kirjallisuuden perusteella lähiö 2.0 suunnittelun uusiksi selkeiksi painopisteiksi viittä uutta, unohdettua, vähäiselle huomiolle jäänyttä tai nähdäksemme väärintulkittua ulottuvuutta. Tulokset tiivistimme jokerikorteiksi seuraavasti:

1) *Naapuruston mittakaava ja sosiaalinen moninaisuus*, missä suunnittelun kohteena on huomattavasti joukkoliikenteen mitoitussympyröitä pienempi naapurusto tarpeineen ja moninaisine ominaisuuksineen, ei joukkoliikennevälineen kapasiteettitarpeet.

2) *Naapuruston lähivirkistys*, missä asumisen välittömään läheisyyteen sijoitetut korkealaatuiset korttelipuistot palautetaan lähiöiden suunnittelun keskiöön - sosiaalisten kohtaamisten tukemiseksi ja asumisviihtyvyyden lisäämiseksi.

3) *Naapuruston sisäinen liikenne*, missä huomio kiinnitetään katuverkon kytkeytyneisyyteen ja katutilan mittakaavaan. Keskeistä on tunnistaa paikallisen liikkumisen tarpeet ulkopuolelle suuntautuvan liikenteen sijaan.

4) *Naapuruston kaupalliset palvelut* sijoittuvat saavutettavuuden kannalta parhaille sijaintipaikoille, jotka löytyvät pääsääntöisesti alueen pää- ja kokoojakatujen läheisyydestä, joka ei välttämättä sijaitse alueen geometrisessä keskipisteessä. Myös eri toiminnot valitsevat sijainti paikkansa asiakaskuntansa ja taloudellisten realiteettien – eivät maankäyttömerkintöjen mukaan.

5) *Naapuruston sekoittunut rakentamistapa*, missä keskeistä on asuinalueen rakennuskannan monipuolisuus ja eri sosiaaliryhmien tarpeiden mukainen sekoittunut asuntokanta, joka tarjoaa vaihtoehtoja erilaisille asumisurille.

Lopuksi

1970-luvun lopulla Suomi – pitkään jatkuneen voimakkaan hyvinvointivaltiokehityksen tuloksena – oli kansainvälisten vertailujen valossa tulonjaon osalta maailman tasa-arvoisimpia maita. Tasoittuminen oli tapahtunut hyvin äkkiä, muutaman vuosikymmenen aikana. Eriarvoisuuksien tasoittuminen ei rajoittunut vain tuloihin: kaiken kansallisen politiikan – mukaan luettuna sosiaali-, terveys- ja asuntopolitiikan – eetosena oli tasoittaa väestökerrosten välisiä eroja, ennen muuta sitä kautta, että edistettiin huono-osaisten aseman kohentumista. Lähiöiden rakentaminen on tähän kansalliseen projektiin olennaisesti liittyvä projekti, jonka tuloksena ihmisten asumistaso koheni tuntuvasti.

Siirtyminen maaseudulta ja kaupunkien ahtaista asunnoista Arava -normien mukaiseen kivitaloon, jossa oli keskuslämmitys, sisävesi ja peseytymismahdollisuudet lämpimissä sisätiloissa oli iso muutos parempaan.

Jos nyt tästä näkökulmasta tarkastellaan viime vuosikymmenten aikana tapahtunutta rakenteellista muutosta näyttää sen yleinen suunta jokseenkin päinvastaiselta. Vain perusasteen varassa olevan työvoiman kysyntä on laskenut tavalla, joka mitaltaan ja vauhdiltaan on rinnastettavissa vain maaseutuväestön supistumiseen niin sanotun suuren muuton aikana. Nyt tulokseksi ei vain ole syntynyt suurta muuttoa sen vuoksi, että uuden rakennemuutoksen oloissa kysyntä ei kasva juuri missään. Tulos on, että työttömyys, työkyvyttömyys ja muu huono-osaisuus kasvaa voimakkaimmin siellä, mihin tämä väestö on alun perin asettui, eli lähiöissä. Tuntuu luonteelta ajatella, että nyt havaittu, *aiemmasta poikkeava yhteys vastaajan taloudellisen ahdingon ja koetun tyytyväisyyden välillä perustuu yksinkertaisesti siihen, että nykyisissä oloissa vastaajien väliset erot ovat voimakkaampia. Elinolojen ja koetun tyytyväisyyden välinen yhteys ilmenee nyt voimakkaampana sen vuoksi, että se on voimakkaampi. Erot väestörakenteen ja palvelurakenteen muutosten osalta ovat tuottamassa eroja erityisesti niiden asukkaiden osalta, jotka elävät paikallisemmin.*

Jo aiemmin on syntynyt vahvaa näyttöä siitä, kuinka kantaväestön huono-osaisuus ja etniset vähemmistöt ovat lisääntyvässä määrin 1990-luvun alun jälkeen keskittyneet osaan lähiökantaa (Kortteinen & Vaattovaara 2000, Vilkama ym. 2015). Vähemmälle on jäänyt se, kuinka voimakkaasti yksin asuvien osuus lähiöissä on kasvanut ja mitä se lähiöiden sisäiselle elämälle on merkinnyt. Kun erilaisten yksinasuvien osuus on noussut reilusti yli puoleen kaikista kotitalouksista (61 %), tulos näkyy lähiöiden sosiaalisen elämän kuihtumisena ja naapuruston sisäisten verkostojen heikentymisenä. Kyselytutkimuksemme mukaan noin 60 prosentilla tutkimuslähiöissä asuvista ihmisistä on alueella ainakin yksi sellainen tuttu, jonka kanssa voi pysähtyä juttelemaan. Jos saman tuloksen kääntää toisin päin, 40 prosentilla vastanneista ei ole alueellaan ketään. Eläkeläisiin, muihin huono-osaisiin ja etnisiin vähemmistöihin paikallisten palveluiden yksipuolistuminen osuu myös lujasti. Työssäkäyvän keskiluokan tilanne on tältä osin helpompi: jos asuinalueella ei ole itseä tyydyttävää palvelutarjontaa, se haetaan työmatkoilla muualta (Ratvio 2012). He myös viihtyvät alueella merkittävästi paremmin.

Lähiöiden väestömuutos ja palvelurakenteen muutos sopivat huonosti yhteen, ainakin jos muutosta arvioi hyvinvointivaltion perinteisen eetoksen näkökulmasta: asemaltaan erilaisten asukkaiden väliset hyvinvointierot näyttävät kasvavan. Riskinä on, että meille on ajan kanssa kehittymässä uudenlaisia luokkaeroja suomalaisen yhteiskunnan ja myös erilaisten asuinalueiden sisälle. Tämän kehityksen estämiseksi esitämme työssämme suunnittelun lähtökohdaksi viittä unohdettua, vähäiselle huomiolle jäänyttä tai väärintulkittua suunnittelun näkökulmaa paikallisten elinympäristöjen kohentamiseksi. Tämän lisäksi tarvitaan kansallinen tuki ja paikallisten asukkaiden mahdollisuus, kyky ja sitoutuminen alueen suunnitteluun ja kehityksen ohjaamiseen.

10 Kirjallisuus

- Aabø, S. & Audunson, R. (2012) Use of library space and the library as place. *Library & Information Science Research* 34(2) 138–149. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.06.002>
- Afzalan, N. & Evans-Cowley, J. (2015) Planning and social media: Facebook for planning at the neighbourhood scale. *Planning Practice & Research* 30(3) 270–285. <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1052943>
- Allam, Z., Moreno, C., Chabaud, D. & Pratlong, F. (2021) Proximity-based planning and the “15-minute city”: A sustainable model for the city of the future. Teoksessa *The Palgrave Handbook of Global Sustainability*, 1–20.
- Alppi, S. & Ylä-Anttila, K. (2007) Verkostourbanismi. *Yhdyskuntasuunnittelu* 45(2). http://www.yss.fi/alppi_ylaanttila.pdf
- Andersson, R. & Musterd, S. (2005) Social mix and perspectives in post-war housing estates. Teoksessa van Kempen, R., Dekker, K., Hall, S. & Tosics, I. (toim.) *Restructuring large housing estates in European cities*, 127–148. The Policy Press, Bristol.
- Atkinson, R. (2006) Padding the bunker: Strategies of middle-class disaffiliation and colonisation in the city. *Urban Studies* 43(4) 819–832. <https://doi.org/10.1080/00420980600597806>
- Autio, M. (2017) *Helsingin kaupunginosat Facebookissa*. Helsingin kaupunginkanslia. Työpapereita 2017:3.
- Bernelius, V. (2013) *Eriytyvät kaupunkikoulut: Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä*. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 2013:1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-272-530-1>
- Bernelius, V. & Huilla, H. (2022) Maineiden vangit? Kaupunkikoulujen maineiden yhteys naapurustoihin segregaation riskinä ja kehittämisen mahdollisuutena. *Kvartti* 2/2022. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/maineen-vangit-kaupunkikoulujen-mainneiden-yhteys-naapurustoihin-segregaation-riskina-ja>
- Bernelius, V., & Huilla, H. (2021) *Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-761-4>
- Bernelius, V., Huilla, H., & Ramos Lobato, I. (2021) ‘Notorious schools’ in ‘Notorious places’? Exploring the connectedness of urban and educational segregation. *Social Inclusion* 9(2) 154–165. <https://doi.org/10.17645/si.v9i2.3838>
- Bernelius, V., & Vilkkama, K. (2019) Pupils on the move: School catchment area segregation and residential mobility of urban families. *Urban Studies* 56(15) 3095–3116. <https://doi.org/10.1177/0042098019848999>
- Boterman, W. (2013) Dealing with diversity: Middle-class family households and the issue of ‘black’ and ‘white’ schools in Amsterdam. *Urban Studies* 50(6) 1130–1147. <https://doi.org/10.1177/0042098012461673>

- Blokland, T. (2001) Bricks, mortar, memories: Neighbourhood and networks in collective acts of remembering. *International Journal of Urban and Regional Research* 25(2) 268–283. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.00311>
- Blokland, T. & Nast, J. (2014) From public familiarity to comfort zone: The relevance of absent ties for belonging in Berlin’s mixed neighbourhoods. *International Journal of Urban and Regional Research* 38(4) 1142–1159. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12126>
- Boterman, W. (2019) The role of geography in school segregation in the free parental choice context of Dutch cities. *Urban Studies* 56(15) 3074–3094. <https://doi.org/10.1177/0042098019832201>
- Boterman, W. (2022) School choice and school segregation in the context of gentrifying Amsterdam. *Housing Studies* 37(5) 720–741. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1829563>
- Bramley, G. Dempsey, N. Power, S. Brown, C. & Watkins, D. (2009) Social sustainability and urban form: Evidence from five British cities. *Environment and Planning A: Economy and Space* 41(9) 2125–2142. <https://doi.org/10.1068/a4184>
- Burgess, S., Greaves, E., Vignoles, A., & Wilson, D. (2015) What parents want: School preferences and school choice. *Economic Journal* 125(587) 1262–1289. <https://doi.org/10.1111/ecoj.12153>
- Butler, T. & Robson, G. (2001) Social capital, gentrification and neighbourhood change in London: A comparison of three south London neighbourhoods. *Urban Studies* 38(12) 2145–2162.
- Calthorpe Associates (1990) *General plan – Transit-oriented development design guidelines*. Sacramento County Planning & Community Development Department.
- Calthorpe, P. (1993) *The next American metropolis*. Princeton Architectural Press, New York.
- Cedering, M. & Wihlborg, E. (2020) Village schools as a hub in the community—A time-geographical analysis of the closing of two rural schools in southern Sweden. *Journal of Rural Studies* 80, 606–617. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.09.007>
- Christiaanse, S. & Haartsen, T. (2017) The influence of symbolic and emotional meanings of rural facilities on reactions to closure: The case of the village supermarket. *Journal of Rural Studies* 54 326–336. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.07.005>
- Cordini, M. (2019) School segregation: Institutional rules, spatial constraints and households’ agency. *International Review of Sociology* 29(2) 279–296. <https://doi.org/10.1080/03906701.2019.1641276>
- Dhalmann, H. (2011) *Yhden uhka, toisen toive? Somaliin ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maantieteen laitos A 10, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6906-2>
- Dhalmann, H., Vaattovaara, M. & Vilkkama, K. (2013) Hyvää kasvu ympäristöä etsimässä. Asuinalueen ja koulun merkitys lapsiperheiden muuttopäätöksille pääkaupunkiseudulla. *Yhdyskuntasuunnittelu* 51(4). <https://www.yss.fi/journal/hyvaa-kasvuymparistoa-etsimassa/>
- Ducheneaut, N., Moore, R. J. & Nickell, E. (2007) Virtual “third places”: A case study of sociability in massively multiplayer games. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)* 16(1) 129–166. <https://doi.org/10.1007/s10606-007-9041-8>

- Elsinga, M. & Hoekstra, J. (2005) Homeownership and housing satisfaction. *Journal of Housing and the Built Environment* 20(4) 401–424. <https://doi.org/10.1007/s10901-005-9023-4>
- Forshaw, J. H. & Abercrombie, P. (1943) *County of London Plan*. MacMillan and Co., London.
- Francis, J., Giles-Corti, B., Wood, L. & Knuihan, M. (2012) Creating sense of community: The role of public space. *Journal of Environmental Psychology* 32 401–409. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.07.002>
- Forrest, R. (2008) Who cares about neighbourhoods? *International Social Science Journal* 59(191) 129–141. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2451.2009.00685.x>
- Gehl, J. (2010) *Cities for people*. Island Press.
- Gibbons, S. & Machin, S. (2006) Paying for primary schools: Admission constraints, school popularity or congestion? *Economic Journal* 116(510) 77–92. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01077.x>
- Gifford, R. (2007) The consequences of living in high-rise buildings. *Architectural Science Review* 50(1) 2–17. <https://doi.org/10.3763/asre.2007.5002>
- Glaeser, E. L. & Sacerdote, B. (2000) The social consequences of housing. *Journal of Housing Economics* 9(1) 1–23. <https://doi.org/10.1006/jhec.2000.0262>
- Glaeser, Edward (2021). The 15-minute city is a dead end — cities must be places of opportunity for everyone. <https://blogs.lse.ac.uk/covid19/2021/05/28/the-15-minute-city-is-a-dead-end-cities-must-be-places-of-opportunity-for-everyone/>
- Graham, T. M., & Glover, T. D. (2014) On the fence: Dog parks in the (un)leashing of community and social capital. *Leisure Sciences* 36(3) 217–234. <https://doi.org/10.1080/01490400.2014.888020>
- Granovetter, M. S. (1973) The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78(6) 1360–1380.
- Halme, T., Koski, K., Niskanen, S. & Kurki, H. (2001) *Lähiöiden palvelut: Kysyntä, tarjonta ja kehittämiskeinot*. Suomen ympäristö 475. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Harjunen, O., Kortelainen, M. & Saarimaa, T. (2018) Best education money can buy? Capitalization of school quality in Finland. *CESifo Economic Studies* 64(2) 150–175. <https://doi.org/10.1093/cesifo/ifx025>
- Harjunen, O., Saarimaa, T. & Tukiainen, J. (2021) Love thy (elected) neighbor? Residential segregation, political representation and local public goods. *Aboa Centre for Economics Discussion paper* 138.
- Helsingin kaupunki (2013). Esikaupunkien asemanseutujen kehittämisen edellytykset. Helsingin yleiskaava. https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2013-3.pdf
- Hickman, P. (2013) "Third places" and social interaction in deprived neighbourhoods in Great Britain. *Journal of Housing and the Built Environment* 28(2) 221–236.
- Hirvonen, J. (2023) Naapurien kanssa juttelu ja naapuriapu – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. *Kvartti* 10.1.2023. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/naapurien-kanssa-juttelu-ja-naapuriapu-helsingin-turvallisuustutkimuksen-tuloksia-0>

- Hirvonen, J. & Lilius, J. (2019) Do neighbour relationships still matter? *Journal of Housing and the Built Environment* 34(4) 1023–1041. <https://doi.org/10.1007/s10901-019-09656-0>
- Hess D. B., Tammaru T. & van Ham, M. (2018; toim.) *Housing estates in Europe: Poverty, ethnic segregation and policy challenges*. Springer Open.
- Hopkins, N. (2020) Creating sites of community education and democracy: Henry Morris and the Cambridgeshire village colleges. A reflection 90 years on from their inception. *British Educational Research Journal* 46(5) 1099–1110. <https://doi.org/10.1002/berj.3615>
- HS = Helsingin Sanomat (2023) Espoolaisen ruoka--kaupan kassa-jono on aivan älyttömän hidask. Jael Nyman, 21.1.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/espoo/art-2000009329300.html>
- Huilla, H. (2022) *Kaupunkikoulut ja huono-osaisuus*. Akateeminen väitöskirja, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8000-1>
- Ilmonen, M. (1994) Puutarhakaupungista ongelmälähiöön. Teoksessa Haarni, T. (toim.) *Ihmisten kaupunki? urbaani muutos ja suunnittelun haasteet*, 19–36. Stakes Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:bib:me:W00076749300>
- Ilmonen, M. (2013; toim.) *Hyvät kaupungit: Kivijalka ja Ostari rakennemuutoksessa*. TIEDE + TEKNOLOGIA 11/2013. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-5313-4>
- Ilmonen, M. (2016) Tulevat lähiöt: Segregaatiota vai gentrifikaatiota? Teoksessa: Akkila, I., Hirvonen, J., Ilmonen, M. & Lilius, J. (toim.) *Lähiö ja kaupunki – asuinalueen rajat muutoksessa*, 101–117. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-6787-2>
- Izadi, R., Bernelius, V., Nokso-Koivisto, O. & Sarvimäki, M. (2022) *Rekisteriaineistojen hyödyntäminen peruskoulujen tarveperusteisessa resursoinnissa*. Aalto-yliopiston julkaisusarja KAUPPA + TALOUS, 2/2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0904-7>
- Jacobs, J. (1961) *The death and life of great American cities*. Random House.
- Jeffres, L. W., Bracken, C. C., Jian, G. & Casey, M. (2009) The impact of third places on community quality of life. *Applied Research Quality Life* 4, 333–345. <https://doi.org/10.1007/s11482-009-9084-8>
- Jennings, V. & Bamkole, O. (2019) The Relationship between Social Cohesion and Urban Green Space: An Avenue for Health Promotion. *Int J Environ Res Public Health* 16(3) 452. doi: 10.3390/ijerph16030452. PMID: 30720732; PMCID: PMC6388234.
- Jones, A., & Dantzler, P. (2021) Neighbourhood perceptions and residential mobility. *Urban Studies* 58(9) 1792–1810. <https://doi.org/10.1177/0042098020916440>
- Junnilainen, L. (2022) Turning newcomers into locals: Kinship practices and belonging in low-income neighborhoods in Finland. *Ethnography*. <https://doi.org/10.1177/14661381221124511>
- Kalalahti, M., Silvennoinen, H. & Varjo, J. (2015) Luokitun kouluvalinta ja mahdollisuuksien tasarvo. Teoksessa Seppänen, P., Kalalahti, M., Rinne, R. & Simola, H. (toim.) *Lohkoutuva peruskoulu: Perheiden kouluvalinnat, yhteiskuntaluokat ja koulutuspolitiikka*, 371–399. Suomen kasvatustieteellinen seura, Jyväskylä.
- Kanninen, V. & Rantanen, A. (2010; toim.) *Kaupunkikeskukset osana kestävästä kulutuksesta ja kaupunkirakennetta*. Aalto-yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/301129076.pdf>

- Karjalainen, M., Ilgin, H. E., Metsäranta, L. & Norvasuo, M. (2021) Suburban residents' preferences for livable residential area in Finland. *Sustainability* 13(21).
<https://doi.org/10.3390/su132111841>
- Kauppinen, T. (2004) *Asuinalueen ja perhetaustan vaikutukset helsinkiläisnuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen*. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 2004:6. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/12027>
- Kauppinen, T., van Ham, M. & Bernelius, V. (2022) Understanding the effects of school catchment areas and households with children in ethnic residential segregation. *Housing Studies* 37(9) 1–25. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1857707>
- Kempainen, T., & Saarsalmi, P. (2015) Perceived social disorder in suburban housing estates in the Helsinki region: A contextual analysis. *Finnish Journal of Social Research* 8, 47–60.
<https://doi.org/10.51815/fjsr.110732>
- Kempainen, T., Elovainio, M., Kortteinen, M., & Vaattovaara, M. (2020) Involuntary staying and self-rated health: A multilevel study on housing, health and neighbourhood effects. *Urban Studies* 57(5) 1049–1067. <https://doi.org/10.1177/0042098019827521>
- Kivinen, Olli (1959) Hämeenlinnan yleiskaava 1957. Hämeenlinnan kaupunki, Helsinki.
- Kivinen, Olli (1960) Kaupunkiemme keskusalueiden rakennusoikeudesta, sen kehityksestä ja mitoituksista. Julkaisematon käsikirjoitus. Teknillinen korkeakoulu.
- Klinenberg, E. (2018) *Palaces for the people: How social infrastructure can help fight inequality, polarization, and the decline of civic life*. Crown.
- Kortteinen, M. (1982) *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Otava, Helsinki.
<https://doi.org/10.31885/9789515150073>
- Kortteinen, M., & Vaattovaara, M. (2000). Onko osa Helsingistä alikehityksen kierteessä? *Yhteiskuntapolitiikka* 65(2000), 115-124.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100368/002kortteinen.pdf?sequence=1>
- Kosunen, S. (2014) Reputation and parental logics of action in local school choice space in Finland. *Journal of Education Policy* 29(4) 443–466. <https://doi.org/10.1080/02680939.2013.844859>
- Kristjansson, A. L., Mann, M. J., Sigfusson, J., Thorisdottir, I. E., Allegrante, J. P., & Sigfusdottir, I. D. (2020) Development and guiding principles of the Icelandic model for preventing adolescent substance use. *Health Promotion Practice* 21(1) 62–69.
<https://doi.org/10.1177/1524839919849032>
- Krokkfors, K. (2013) Lähipalveluiden kestävä tilalliset kriteerit. Vertailu erilaisten tilatyypin välillä. Teoksessa Ilmonen, M. (toim.) *Hyvät kaupungit*, 149–168.
- Kühn, M. (2015) Peripheralization: Theoretical concepts explaining socio-spatial inequalities. *European Planning Studies* 23(2) 367–378. <https://doi.org/10.1080/09654313.2013.862518>
- Laitinen, K. (2012) *Helsingin ostoskeskukset - Uutta, modernia ja kadonnutta*. TIEDE + TEKNOLOGIA 12/2012. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-47607>
- Laitinen, K. & Huuhka, E. (2012a) *Espoon ostoskeskukset*. TIEDE + TEKNOLOGIA 15/2012. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-4820-8>

- Laitinen, K. & Huuhka, E. (2012b) *Lahden ostoskeskukset*. TIEDE + TEKNOLOGIA 17/2012. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-4830-7>
- Laitinen, K. & Huuhka, E. (2012c) *Vantaan ostoskeskukset*. TIEDE + TEKNOLOGIA 18/2012. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-4851-2>
- Lankinen, M. (1998) *Lähiöt muuttuvat ja erilaistuvat. 36 lähiön tilastollinen seuranta 1980–95*. Suomen ympäristö 187. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Ledwith, V. & Reilly, K. (2013) Accommodating all applicants? School choice and the regulation of enrolment in Ireland. *Canadian Geographer* 57(3) 318–326. <https://doi.org/10.1111/cag.12017>
- Lee, J. H. (2015) *Older adults' third places and perceived social connectedness*. Doctoral dissertation, Texas A&M University.
- Lehtonen, O. (2021) Primary school closures and population development – is school vitality an investment in the attractiveness of the (rural) communities or not? *Journal of Rural Studies* 82, 138–147. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.011>
- Leikkilä, J., Faehnle, M. & Galanakis, M. (2013) Promoting interculturalism by planning of urban nature. *Urban Forestry & Urban Greening* 12(2) 183–190. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2013.02.002>
- Leino, K., Ahonen, A., Hienonen, N., Hiltunen, J., Lintuvuori, M., Lähteinen, S., Lämsä, J., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Pulkkinen, J., Rautopuro, J., Sirén, M., Vainikainen, M.-P. & Vettenranta, J. (2019) PISA18 ensituloksia: Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-680-5>
- Lindqvist, S., Särkelä-Kukko, M., & Lemmetyinen, P. (2019) *Yhteisökoulut vahvistavat asuinyhteisöjen yhteisöllisyyttä*. Settlementtijulkaisuja 54. Settlementtiliitto, Helsinki. <https://settlementti.fi/wp-content/uploads/2022/09/Yhteisokoulut-vahvistavat-asuinyhteisöjen-yhteisöllisyytta.pdf>
- Lähiöiden kehittämisen ongelmia* (1985) Lähiöiden kehittämistyöryhmän muistio. Kaavoitus- ja rakennustutkimuksen neuvottelukunta, Julkaisuja 1985:3. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Mahmoudi Farahani, L. (2016) The value of the sense of community and neighbouring. *Housing, Theory and Society* 33(3) 357–376. <https://doi.org/10.1080/14036096.2016.1155480>
- Mäkinen, K. & Tyrväinen, L. (2008) Teenage experiences of public green spaces in suburban Helsinki. *Urban Forestry & Urban Greening* 7(4) 277–289. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2008.07.003>
- McArthur, J. A. & White, A. F. (2016) Twitter chats as third places: Conceptualizing a digital gathering site. *Social Media + Society* 2(3). <https://doi.org/10.1177/2056305116665857>
- McMillan, D. W. & Chavis, D. M. (1986) Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology* 14 6–23. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(198601\)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1520-6629(198601)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I)
- Mehta, V. & Bosson, J. K. (2009) Third places and the social life of streets. *Environment and Behavior* 42(6) 779–805. <https://doi.org/10.1177/0013916509344677>
- Meurman, O.-I. (1947) *Asemakaavaoppi*. Otava, Helsinki.

- Moreno, C., Allam, Z., Chabaud, D., Gall, C. & Pratlong, F. (2021) Introducing the "15-minute city": Sustainability, resilience and place Identity in future post-pandemic cities. *Smart Cities* 4(1) 93–111. <https://doi.org/10.3390/smartcities4010006>
- Murie, A., T. Knorr-Siedow & van Kempen, R. (2003) *Large housing estates in Europe: General developments and theoretical backgrounds*. RESTATE report 1. Urban and Regional Research Centre, Utrecht.
- Musterd, S., Marcińczak, S., van Ham, M. & Tammaru, T. (2017) Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich. *Urban Geography* 38(7) 1062-1083. <https://www.doi.org/10.1080/02723638.2016.1228371>
- Myrskylä, P. (2017) *Katoavat työpaikat: Työllisten määrän ja rakenteen kehitys Suomessa 1987–2017*. SAK:n julkaisusarja 3/2017. Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö, Helsinki. <https://www.sak.fi/serve/bWVkaWEvNTE1My9maWVsZF9maWxl>
- Mäki, N. (2022). Esitelmä "Helsingin uusi tarveperusteisen resursoinnin malli". Turku, Kansallinen koulusegregaatioseminaari 8.12.2022.
- Mäntysalo, R., Joutsiniemi, A., Nenonen, S., Syrman, S. (2012; toim.) *Kestävät kauppapaikat verkostokaupungissa*. <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/4775/isbn9789526047379.pdf>
- Nyysölä, K. & Kumpulainen, T. (2020) *Perusopetuksen ja kouluverkon tulevaisuudennäkymiä*. Raportit ja selvitykset 2020:25. Opetushallitus, Helsinki.
- OECD (2020) Students' socio-economic status and performance. Teoksessa *PISA 2018 Results (Volume II): Where all students can succeed*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/f7986824-en>
- Oldenburg, R. & Brissett, D. (1982) The third place. *Qualitative Sociology* 5(4) 265–284. <https://doi.org/10.1007/BF00986754>
- Oldenburg, R. (1999) *The great good place: Cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. Marlowe.
- Paakkanen, T. (1975) *Lähiötavaratalot ympäristönsä asukkaiden palvelupisteinä*. Helsingin yliopisto, Osuustoimintaopin laitos.
- Pajunen, Jenni & Vartiainen Juhana (2021). 15 minuutin kaupunki on haaveilua feat. Mari Vaattovaara ja Juha Kostiainen. Kymmenen myyttiä yhteiskunnasta. Podcast 17.3.2021.
- Patricios, N. (2002) The neighbourhood concept: A retrospective of physical design and social interaction. *Journal of Architectural and Planning Research* 19(1) 70–90.
- Perkins, D. D., Florin, P., Rich, R. C., Wandersman, A. & Chavis, D. M. (1990) Participation and the social and physical environment of residential blocks: Crime and community context. *American Journal of Community Psychology* 18 83–115. <https://doi.org/10.1007/BF00922690>
- Permentier, M., van Ham, M. & Bolt, G. (2008) Same neighbourhood ... different views? A confrontation of internal and external neighbourhood reputations. *Housing Studies* 23(6) 833–855. <https://doi.org/10.1080/02673030802416619>

- Permentier, M., van Ham, M., & Bolt, G. (2009) Neighbourhood reputation and the intention to leave the neighbourhood. *Environment and Planning A* 41(9) 2162–2180.
<https://doi.org/10.1068/a41262>
- Perry, C. (1910) *Wider use of the school plant*. Russell Sage Foundation.
<https://www.russellsage.org/wider-use-school-plant>
- Perry, C. (1929/1999) The neighbourhood unit. Teoksessa *Regional survey of New York and its environs*, Volume VII, Neighbourhood and Community Planning. Reprinted in *Early Urban Planning*, Routledge.
- Pinkster, F., Permentier, M., & Wittebrood, K. (2014) Moving considerations of middle-class residents in Dutch disadvantaged neighborhoods: Exploring the relationship between disorder and attachment. *Environment and Planning A* 46, 2898–2914.
<https://doi.org/10.1068/a130082p>
- Rauhala, T. (2016) Kirjasto kohtaamispaikkana – kuinka arkkitehtuuri voi tukea myöhäismodernia yhteisöllisyyttä kirjastossa. Diplomityö, Arkkitehtuurin koulutusohjelma, Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tyy-201604073780>
- Rehunen, A., Helminen, V., Kosonen, P., Viinikka, A., Ahonen, O. & Käyhkö, H. (2014) *Keskusta-alueet ja vähittäiskauppa kaupunkiseuduilla*. Ympäristöministeriön raportteja 2014:8.
- Rhubart, D., Sun, Y., Pendergrast, C. & Monnat, S. (2022) Sociospatial disparities in “third place” availability in the United States. *Socius* 8. <https://doi.org/10.1177/23780231221090301>
- Rodríguez-Pose, A. (2018) The revenge of the places that don’t matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 11(1) 189–209.
<https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- Roivainen, I. (1999) *Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona*. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 1999:2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Ross, C. E., & Jang, S. J. (2000) Neighborhood disorder, fear, and mistrust: The buffering role of social ties with neighbors. *American journal of community psychology* 28(4) 401-420.
- Saarikangas, K. (2016) Asukkaat ja maisema liikkeessä: Lähiörakentaminen ja asumisen mullistus 1960-luvulla. Teoksessa Lahti, J. & Rauske, E. (toim.) *Värikkäämpi, iloisempi, hienostuneempi: näkökulmia 1960-luvun arkkitehtuuriin*, 67–93. Arkkitehtuurimuseo, Helsinki.
- Saarikangas, K., & Horelli, L. (2018) Modern home, environment, and gender: Built, planned, and lived spaces in post-war Finland. Teoksessa Staub, A. (toim.) *The Routledge companion to modernity, space and gender*, 41-66. Routledge.
- Salihu, D. (2022) *Kunnes kaikki kuolevat*. Johnny Kniga, Helsinki.
- Salmela-Aro, K. & Chmielewski, A. K. (2019) Socioeconomic inequality and student outcomes. Teoksessa: Volante, L., Schnepf, S. V., Jerrim, J. & Klinger, D. A. (toim.) *Socioeconomic inequality and student outcomes*. Springer Singapore. <https://doi.org/10.1007/978-981-13-9863-6>
- Sarason, S. B. (1974) *The psychological sense of community: Prospects for a community psychology*. (pp. xii, 290). Brookline Books.

- Schleicher, A. (2022) Esitelmä OECD:n koulutusjärjestelmiä koskevista haasteista ja kehityshankkeista, OECD, Pariisi, 20.6.2022.
- Seppänen, P. (2006) *Kouluvalintapolitiikka perusopetuksessa—Suomalaiskaupunkien koulumarkkinat kansainvälisessä valossa*. Akateeminen väitöskirja. Kasvatusalan tutkimuksia 26. Suomen kasvatustieteellinen seura, Turku.
- Shapira, R., & Navon, D. (1991) Alone together: Public and private dimensions of a Tel-Aviv cafe. *Qualitative Sociology* 14(2) 107–125. <https://doi.org/10.1007/BF00992190>
- Silliman, M. (2017) *Targeted funding, immigrant background, and educational outcomes: Evidence from Helsinki's "positive discrimination" policy*. VATT Working Paper 8/2017.
- Skifter Andersen, H. (2017) Selective moving behaviour in ethnic neighbourhoods: White flight, white avoidance, ethnic attraction or ethnic retention? *Housing Studies* 32(3) 296–318. <https://doi.org/10.1080/02673037.2016.1208161>
- Stjernberg, M. (2017) *Helsingin seudun 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen ja demografinen kehitys vuoden 1990 jälkeen*. Tutkimuksia 2017:1. Helsingin kaupungin tietokeskus. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_07_Tutkimuksia_1_Stjernberg.pdf
- Stjernberg, M. (2019) *Concrete suburbia: Suburban housing estates in Finland and socio-spatial differentiation*. Department of Geosciences and Geography A 77. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- SVT = Suomen virallinen tilasto (2021) Väestön koulutusrakenne, taulukko 12bq. <https://stat.fi/tilasto/vkour>
- Toepoel, V. (2013) Ageing, leisure, and social connectedness: How could leisure help reduce social isolation of older people? *Social Indicators Research* 113(1) 355–372.
- Vaattovaara, M. (1998) *Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen: Ympäristö ja alueellisuus*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Vaattovaara, M., Joutsiniemi, A. & Jama, T. (2022) Pientalot kaupungissa – Asuntopolitiikan ja kaavoituksen käyttämätön resurssi. Helsingin yliopisto. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/matematiikka-ja-luonnontieteet/tiiviista-pientalokaavoituksesta-loytyy-vaihtoehtoja-kaupungistumisen-haasteisiin>
- Vaux, D. E. & Asay, S. M. (2019) Supporting families in crisis: Awareness and use of third places. *Family and Consumer Sciences Research Journal* 48(1) 22–36. <https://doi.org/10.1111/fcsr.12325>
- Vilkama, K. (2011) *Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla*. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 2011:2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-272-096-2>
- Vilkama, K., Ahola, S. & Vaattovaara, M. (2016) *Välttelyä vai vetovoimaa? Asuinympäristön vaikutus asuinalueilla viihtymiseen ja muuttopäätöksiin pääkaupunkiseudulla*. Tutkimuksia 2016: 4. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

- Vilkama, K., Vaattovaara, M. & Dhalmann, H. (2013) Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? *Yhteiskuntapolitiikka* 78(5) 485–497.
- Vilkama, K. & Vaattovaara, M. (2015) Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(3) 207–220.
- Völker, B. & Flap, H. (2007) Sixteen million neighbors: A multilevel study of the role of neighbors in the personal networks of the Dutch. *Urban Affairs Review* 43(2) 256–284. <https://doi.org/10.1177/1078087407302001>
- Wacquant, L. (2008) *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Polity Press, Bristol.
- Wassenberg, F., Turkington, R. & van Kempen, R. (2004) High-rise housing estates in Europe. Teoksessa Turkington, R., van Kempen, R. & Wassenberg, F. (toim.) *High-rise housing in Europe: current trends and future prospects*, 1–4. Delft University Press, Delft.
- Watt, P. (2009) Living in an oasis: Middle-class disaffiliation and selective belonging in an English suburb. *Environment and Planning A* 41(12) 2874–2892. <https://doi.org/10.1068/a411120>
- Wood, L., Frank, L. D. & Giles-Corti, B. (2010) Sense of community and its relationship with walking and neighborhood design. *Social Science & Medicine* 70(9) 1381–1390. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.01.021>

Liitteet

Liite 1 Hankkeen toteutus: Aineistot ja menetelmät

Kyselyaineisto

Selvitimme hankkeessa asukaiden mielipiteitä ja näkemyksiä asuinalueistaan ja niiden kehityksestä postikyselyllä, joka lähetettiin viiteen kaupunkiin ja viiteen kohdelähiöön. Kysely toteutettiin touko-kesäkuussa 2022.

Kyselylomake lähetettiin 10 000 Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Jyväskylässä asuvalle 20-64-vuotiaalle asukkaalle. Kyselyyn oli mahdollista vastata joko tutkimuskutsun yhteydessä lähetetyllä paperilomakkeella tai sähköisellä lomakkeella.

Kysely kohdistettiin viiteen Lähiöohjelmassa mukana olleeseen lähiöalueeseen, jotka valittiin yhdessä kaupunkien edustajien kanssa. Alueet rajattiin niin, että ne 1960- ja 70-luvulla rakennettujen kerrostaloalueiden lisäksi myös sisälsivät ympäröivää ja myöhemmin rakennettuja alueita (pääosin postinumeroalueet). Siten kohdelähiötökset eivät edusta vain varsinaisten lähiökorttelien asukkaita, vaan myös niiden liepeillä, usein pientaloalueilla, asuvia. Tällaiseen aluerajaukseen päädyimme, sillä yhtenä tutkimustehtävänä oli saada uutta tietoa muun muassa lähikoulun merkityksestä eri taustaisten lapsiperheiden muuttoliikkeille. Koska koulujen oppilaaksiottoalueet eivät rajaudu vain lähiöiden kerrostalovaltaisiin alueisiin, vaan ovat laajempia, on kyseisten lähiöalueiden koulujen alueella asuvien keskiluokkaisten perheiden tavoittamisen takia tarpeellista poimia kohdelähiöiden otos noin postinumeroalueen kokoiselta alueelta.

Monet kyselyn kysymyksistä koskevat vastaajan *asuinaluetta* tai *asuinympäristöä*. Koska ymmärrys siitä, mikä on oma asuinalue (esimerkiksi kuinka laaja se on) on subjektiivista, ei asuinalueita tai asuinympäristöä kyselyssä määritelty sen tarkemmin. Monet vastaajat kommentoivat tätä kyselyn lopuksi. Heitä hämmensi, että ensin kysyttiin vastaajan postinumeroa ja sen jälkeen asuinalueesta määrittelemättä mikä se on; moni asiaa kommentoinut täydensi, että he kuitenkin kokivat postinumeroalueen eri alueyksikkönä kuin oman asuinalueensa ja vastasivat oman määritelmänsä mukaan. Se, että kohdelähiötökset ovat lähiöiden 1960- ja 70-luvuilla rakennettua kerrostaloaluetta selvästi laajempia, ja että postinumeroalue muuten on tutkimuksen alueyksikkö, tarkoittaa toisaalta myös, että vastaajat eivät välttämättä arvioi samaa asuinympäristöä.

Kohdelähiöiden lisäksi kustakin kaupungista valittiin myös koko kaupunkia edustava otos vertailua varten. Tässä raportissa viittaamme kohdelähiöihin (kohdelähiötökset) ja kaupunkien keskiarvoon (vertailuotokset), toisinaan raportoimme myös yksittäisten kohdelähiöiden tuloksia.

Kohdealueet olivat Kontula (Helsinki), Matinkylä (Espoo), Koivukylä-Havukoski (Vantaa), Peltolampi-Multisilta (Tampere) ja Huhtasuo (Jyväskylä). Nämä alueet olivat myös osa kaupunkien omia Lähiöohjelmaan kuuluvia kehityshankkeita. Espoon Matinkylää lukuun ottamatta kyseiset alueet valittiin tutkimuksen kohdelähiöiksi niiden sosioekonomisen rakenteen heikenevän kehityksen takia. Matinkylä puolestaan on kiinnostava tapaustutkimus sen lähiympäristön voimakkaan kehityksen myötä. 1970-luvun kerrostaloalue muodostaa siitä enää vain osan: pientaloalueiden lisäksi Matinkylän lähiön pohjoispuolelle on 2000-luvulla rakennettu runsaasti asuntoja ja toimitiloja vuonna 2001 avatun ja vuonna 2017 laajennetun kauppakeskus Iso Omenan läheisyyteen.

Kyselyllä kartoitettiin asukkaiden 1) tyytyväisyydestä asuinympäristöönsä, 2) päivittäisten toimintojen sijainneista, 3) sosiaalisista suhteista ja 4) sosiaalisen vuorovaikutuksen paikoista aualueella, 5) kouluista niin omien lasten koulunkäynnin paikkoina, osana muuttopäätöksiä että sosiaalisten suhteiden ja paikallisten toimintojen paikkana, 6) asuinalueen maineesta, 7) asuinalueella mahdollisesti esiintyvistä ongelmista ja turvallisuudesta sekä 8) muuttohalukkuudesta ja sen syistä. Lisäksi kysyttiin 9) taustakysymyksiä, joista analyysien kannalta keskeisimpiin lukeutuvat vastaajien koulutusaste, ikä ja äidinkieli.

Kyselyyn vastasi 16,4 prosenttia otokseen valituista henkilöistä. Tämä on hyvin vähän, mutta vastaa monien muiden viimeaikaisten tutkimuskyselyjen tuloksia; kynnys vastata kyselyihin on viime vuosina noussut. Vastauksadon paikkaamiseksi aineistolle laskettiin jälkipainot kunnittain iän, sukupuolen ja koulutusasteen perusteella. Lisätietoja kyselyn otoksesta ja sille lasketuista jälkipainoista löytyy liitteestä 3. Kyselylomake oli saatavilla suomen, ruotsin ja englannin kielillä. Suomenkielinen kyselylomake löytyy liitteestä 4.

Kyselytutkimuksen tuloksia esitellään tämän raportin luvuissa 5, 6 ja 7. Luvussa 5 tarkastellaan koulujen monipuolista merkitystä asuinalueiden kehitykselle esimerkiksi muuttopäätösten ja alueen yhteisöllisyyden kannalta. Luvussa 6 luodaan monipuolinen katsaus siihen, millainen on lähiö sosiaalisena areenana eri väestöryhmille. Luvussa 7 puolestaan tarkastellaan asukkaiden tyytyväisyyttä asuinaluettaan kohtaan, käsityksiä alueen maineesta ja näihin keskeisesti kytkeytyviä muuttoaikeita.

Vertaamme näissä luvuissa miten viiden kohdelähiön tulokset eroavat kaupunkien keskiarvosta, sekä eri väestöryhmiä, kuten matalasti ja korkeasti koulutettuja, keskenään. Kyselyaineiston analyysit on tehty SPSS-tilasto-ohjelmistolla. Tässä raportissa esiteltävät analyysit ovat pääosin kuvailevia, osittain tulosten tulkinnan vahvistamiseen on myös käytetty regressiomallinnusta. Kuvioissa raportoitujen tulosten yhteydessä on ilmoitettu 95 prosentin luottamusvälit tilastollisesti merkitsevien erojen havainnoimiseksi.

Tekstissä esitetään myös lainauksia kyselyn avoimiin kysymyksiin vastanneilta. Kyselyssä oli kaksi kysymystä, jossa vastausta pyydettiin tekstimuodossa: asuinalueen maineesta kysyttiin perusteluja näkemykselle maineesta, ja lisäksi kyselyn lopuksi pyydettiin kirjoittamaan, jos lomakkeelta oli jäänyt pois jokin vastaajan mielestä tärkeä asia, josta hän halusi kertoa. Jälkimmäiseen kysymykseen 15 prosenttia kaikista vastaajista kirjoitti vastauksen.

Palveluaineistot

Julkisten ja kaupallisten lähipalvelujen analyyseissä käytimme Helsingin seudun ympäristöpalvelujen (HSY) tuottamaan *SeutuCD/SeutuData*-aineistopakettiin kuuluvaa toimipaikkarekisteriä. Rekisterissä on geokoodattuna pisteaineistona kaikki julkisyhteisöjen ja yritysten toimipaikat toimialaluokittain. Aineisto on saatavilla vuodesta 1996 alkaen (julkisten palvelujen osalta vuodesta 1997) pääkaupunkiseudun osalta. Vertaamme tämän raportin analyyseissä vuoden 1996 tilannetta vuoden 2018 tilanteeseen.

Luvussa 4.1 tarkastellaan vähittäiskaupan palveluiden sijoittumista suhteessa tieverkon keskeisyyteen eri mittakaavoissa. Tutkimusosio koostuu kahdesta päävaiheesta: tieverkon keskeisyysanalyysistä eri mittakaavoissa ja kaupan yksiköiden määrän tarkastelusta keskeisyysdesileissä eri mittakaavatasoilla. Alueellisessa mittakaavassa tieverkosto muodostaa tärkeimmän liikkuvia ihmisiä määrittävän kaiken

kattavan tilarakenteen. Sen keskeisyyksien analyysi on pelkistetty menetelmä kuvata miten helposti verkon eri osat ovat saavutettavissa. Vähittäiskaupan palvelut luokiteltiin kuuteen tyyppiin, mukaan lukien kaksi pääluokkaa: 1) päivittäistavara- ja 2) erikoiskauppa sekä lisäksi kolme alaluokkaa molemmissa yksikön koon perusteella: pieni (0–400m²), keskikokoinen (400–1000m²) ja suuri (1000m²). Vastaava luokitus on yleisesti käytössä kaupanalalla ja suunnittelussa (esim. Kotisalo ym. (2000) Kauppa 2005 – kauppa yhdyskuntarakenteessa). Melko samanlaista luokittelua on käyttänyt Saksan kontekstissa Kulke (1998).

Luvussa 4.2 esitetyssä korrelaatio-analyysissä on käytetty aineistona yritysten toimipaikkojen ja rakennusten sijaintitietoja pääkaupunkiseudulla kattaen Espoon, Vantaan ja Helsingin. Raakadata on Tilastokeskuksen SeutuCD -tuotteista vuosilta 2002 ja 2018. SeutuCD -tuotteiden yritystiedot ovat pääosin kaksi vuotta vanhempia kuin julkaisuvuosi, kun taas rakennusten tiedot ovat usein alle vuoden vanhoja. Rakentaminen, joka lisää jonkin verran kerrosalaa joissakin kaupunginosissa vuoden sisällä, on arvioitu olevan merkityksetön menetelmän validiteetin kannalta. Tämän linjauksen perusteella tarkastelu on otsikoitu kohdistuvan vuosiin 2000 ja 2016. Tutkimusmenetelmä oli luonteeltaan visuaalinen ja tutkiva (*EDA - exploratory data analysis*) niin sanottujen datapaperien avulla⁶. Kaikki korrelaatiolaskelmat on tehty Python-ohjelmointikielen tilastotieteellisiä kirjastoja, kuten Scikit-learn (Pedregosa et al., 2012) hyödyntäen. Aluksi raakadata siivottiin ja luokiteltiin mahdollisimman yhteismitalliseksi TOL1995-luokituksen mukaan vuoden 2000 tiedoille ja TOL2008-luokituksen mukaan vuoden 2016 tiedoille. Suomen TOL-luokitukset perustuvat eurooppalaiseen NACE-koodiin (Classification of Economic Activities in the European Community). Luokittelu on avattu taulukossa L1-1.

Taulukko L1-1. Tarkastelussa käytetty luokittelu (<https://www2.stat.fi/en/luokitukset/toimiala/>)

Classification	TOL1995 luokat	TOL2008 luokat
URBAN AMENITIES		
Wholesale and retail	<i>Tukku- ja vähittäiskauppa</i>	<i>Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus</i>
Accommodation and food service activities	<i>Majoitus- ja ravitsemistoiminta</i>	<i>Majoitus- ja ravitsemistoiminta</i>
Information and communication	<i>Kuljetus, varastointi ja tietoliik.</i>	<i>Informaatio ja viestintä</i>
Financial and insurance activities	<i>Rahoitustoiminta</i>	<i>Rahoitus- ja vakuutustoiminta</i>
Other service activities	<i>Muut yht.kunn. ja henk.koht. palv.</i>	<i>Taiteet, viihde ja virkistys & Muu</i>

⁶ Datapaperit ovat julkisia osoitteessa: <https://teemuja-ndp.streamlit.app>

RETAIL TRADE	<i>Vähittäiskauppa poislukien moottoriajoneuvot; kotitaloustavaroiden korjaus</i>	<i>Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)</i>
CONSUMER DAILY GOODS & KIOSKS	<i>Supermarketkauppa</i>	<i>Isot supermarketit (yli 1000m²)</i>
	<i>Päivittäistavaroiden yleisvähittäiskauppa</i>	<i>Pienet supermarketit (400-1000m²)</i>
	<i>Kioskit</i>	<i>Valintamyymälät (100-400m²)</i>
		<i>Elintarvike-, makeis- ym. kioskit (enintään 100m²)</i>
	<i>Itsepalvelutavaratalot</i>	<i>Itsepalvelutavaratalot (yli 2500 m²)</i>
	<i>Tavaratalot</i>	<i>Tavaratalot (yli 2500 m²)</i>
	<i>Muut erikoistumattomat laajan tavaravalikoiman omaavat myymälät</i>	<i>Pienoistavaratalot ja muut erikoistumattomat myymälät (enintään 2500 m²)</i>

Luokka ”urbaanit palvelut” (*urban amenities*) jaettiin lisäksi kahteen alaluokkaan, joilla yhden henkilön yritykset (OPC, *one person companies*) erotettiin henkilöstöltään suuremmista yrityksistä. Useimmat yhden henkilön yrityksistä sijaitsevat yrittäjien kotiosoitteissa, joissa on harvoin toimi- tai liiketiloja tämän tarkastelun tarkoittamassa muodossa. Luokituksen jälkeen luokkien mukaiset toimitilat summattiin vertailusolukoon hyödyntäen geoindeksioituja heksagonisoluja (<https://h3geo.org>). Vastaavasti rakennusten kerrosalatiedot summattiin jokaiselle solulle. Perusresoluutioksi valittiin solut, jotka kattavat kukin noin 10 hehtaarin alueen (resoluutio H9 graafeissa). Väljempi H8-resoluutio vastaa noin 500 metrin sädettä, kun taas resoluutiot H7 noin 1,2 km:n sädettä ja H6 noin 3,2 km:n sädettä. Pääkaupunkiseudulla saman tarkastelujakson aikana tehdyn asiointitutkimuksen mukaan resoluutioiden H9 ja H8 mittakaavassa suurin osa asukkaista priorisoi lähipalveluja päivittäisissä asioissa, mutta jätti ne väliin, jos välimatka oli yli 1 km (H7/H8) (Culley 2020). Resoluutioita H8 ja H9 voi täten ajatella olevan tutkimuksen kohteena olevien lähipalveluiden mittakaava. Kolmannessa vaiheessa tutkittiin kerrosalan ja palveluiden korrelaatioiden eroja näin syntyvissä eri mittakaavan aineistoissa eri menetelmillä. Pearsonin korrelaatio yhdistettynä Box Cox -muunnokseen todettiin soveltuvimmaksi menetelmäksi. Box Cox -muunnos⁷ tehtiin kullakin tarkkuudella syntyvään aineistoon ennen korrelaatiokertoimen laskemista, koska palvelu- tai kerrosalamäärät soluissa eivät muodosta Pearson -menetelmän edellyttämää normaalijakaumaa ilman muunnosta. Neljännessä vaiheessa eri resoluutioille (H6-H9) lasketut korrelaatiokertoimet visualisoitiin käyränä laajasta

⁷ Keskiarvoihin perustuvat tilastolliset analyysimenetelmät kuten Pearsonin korrelaatio edellyttävät normaalijakautuneita muuttujia. Tässä tarkastelussa aineisto ei jakaudu normaalisti, vaan on ns. vino ja huipukas: Sekä kerrosala- että palveluiden määrät ovat vain joissain soluissa suuria, mutta useissa hyvin pieniä. Aineisto pitää tällöin muuntaa ns. potenssimuunnoksilla vastaamaan menetelmän vaatimuksia jakaumalle. Riippuen aineistosta erilaiset potenssit (logaritmiset, n potenssit) tuottavat enemmän tai vähemmän normaalin muunnoksen. Parhaan lopputuloksen saamiseksi tulisi löytää aineistolle sopivin potenssi. Boxin ja Coxin (1964) kehittämä laskukaava on menetelmä parhaimman muunnospotenssin löytämiseksi (Osborne 2013).

tarkempaan mittakaavaan. Visualisointitapa nimettiin korrelaatiohäviöksi (correlation loss), koska korrelaatio häviää siirryttäessä tarkempaan mittakaavaan. Visualisoinnin kautta saatiin selville, missä mittakaavassa kaupunkisuunnittelussa usein käytetty perustelu tiiviin rakentamisen tuottamista ns. paikallisista palveluista toteutuu.

Luvussa 4.3 tarkastellaan julkisten ja kaupallisten palvelujen saavutettavuutta asukkaiden lähiympäristössä. Väestöaineistona ja väestön sosioekonomista asemaa kuvaamaan käytämme Tilastokeskuksen Ruututietokantaa (250 m. x 250 m. ruudut). Asukkaiden lähiympäristönä käytämme tässä yhden kilometrin sädettä ruututietokannan ruutujen keskipisteestä. Julkisista palveluista tarkastelussa on peruskoulut (suomenkieliset), päiväkodit (niin kunnalliset kuin yksityiset), kaupunginkirjastot ja terveyskeskukset. Kaupallisista palveluista on erityyppisten kauppojen ja kioskien lisäksi tarkastelussa ravintolat, kahvilat ja baarit, pankit, yksityiset terveyspalvelut ja yksityiset kuntosalit.

Yllä lueteltujen analyysien rajoittuessa pääkaupunkiseutuun, tarjotaan *luvussa 4.4* lyhyt katsaus siitä, miten yhden tärkeimmistä paikallisista palveluista – koulun – paikallinen saavutettavuus koko Suomessa ja lähiöissä on muuttunut vain viimeisen vuosikymmenen aikana. Aineistona käytetään Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteriä vuosilta 2013 ja 2020. Aineistosta on tarkasteluun valittu vain ne suomenkieliset peruskoulut, joissa on ainakin alimpien luokka-asteiden opetusta.

Liite 2 Hankkeen tulevat julkaisut

- Bernelius, V., Huilla, H., & Ramos Lobato, I. (2021) 'Notorious Schools' in 'Notorious Places'? Exploring the connectedness of urban and educational segregation. *Social Inclusion* 9(2) 154–165. <https://doi.org/10.17645/si.v9i2.3838>
- Bernelius, V., Stjernberg, M., ... Urbaanit periferiat: Lähiöiden eriytyvät kehitysurat 2000-luvun segregoituvilla kaupunkiseuduilla.
- Efeoglu, E., Joutsiniemi, A. & Mozūriūnaitė, S. Exploring the retail landscape of the Helsinki Metropolitan Area through the plot patterns
- Galanakis, M., Joutsiniemi, A. & Iltanen, S. (Jätetty) Archaeology of lähiö: tracing the development of the Nordic high-rise suburb. *Journal of Urban History*.
- Iltanen, S. Service patterns and street network centrality on different neighbourhood scales – a case study of Helsinki region
- Jama, T., Page, M. & Lönnqvist, H. Correlation loss between density and urban amenities in neighborhood scale.
- Joutsiniemi, A., Ahlava, A., Fricker, P., Vaattovaara, M. Reinterpretation of the misinterpretation – exploring the neighborhood unit as a traveling theory of urban development
- Rönning, O., Bernelius, V. & Ramos Lobato, I. Dealbreaker in the neighbourhood? Public schools as push or pull factors in residential flows between urban neighbourhoods.
- Rönning, O., Page, M., Stjernberg, M., Iltanen, S., Bernelius, V., Vaattovaara, M. & Joutsiniemi, A. (hyväksytty) Service-poor suburban housing estates? Changes in accessibility of local services in the Helsinki metropolitan area, 1996–2018. *Nordic Journal of Urban Studies*.
- Page, M., Jama, T. ... Density as a driver for sustainable urban development?

Liite 3 Kyselytutkimuksen otanta ja jälkipainot

Kyselytutkimusta varten poimittiin 10 000 henkilön satunnaisotos tutkimushankkeen viidestä kohdelähiöstä ja kaupungista. Jokaiseen kohdelähiöön lähetettiin 1 000 lomaketta ja jokaiseen kaupunkiin (ml. kohdelähiön alue) lähetettiin lisäksi 1 000 lomaketta vertailuryhmäksi.

Digi- ja väestötietorekisteri on poiminut otoksen väestötietorekisteristä 20–64-vuotiaasta väestöstä 27. huhtikuuta 2022.

Kysely toteutettiin postikyselynä, johon oli mahdollista vastata joko paperilomakkeella tai sähköisellä lomakkeella. Yksi muistutuskirje lähetettiin koko otokselle 1–2 viikkoa ensimmäisen lomakkeen lähettämistä. Muiden viimeaikaisten kyselytutkimusten tapaan vastausaktiivisuus oli hyvin huono, lopullinen vastausprosentti oli 16,4.

Vastaajien lukumäärät otos-osittain:

Helsinki	205
Kontula, Helsinki (osa-alue 471)	119
Espoo	162
Matinkylä, Espoo (02230)	162
Vantaa	147
Koivukylä-Havukoski, Vantaa (01360)	121
Tampere	201
Peltolampi-Multisilta, Tampere (*)	163
Jyväskylä	190
Huhtasuo, Jyväskylä (40340)	167
Yhteensä	1 637

Vastausprosentti kohdelähiöotokset 14,6 %

Vastausprosentti vertailuotokset 18,1 %

* Multisilta-Peltolammin otoksen poiminta-alue määriteltiin rakennustunnuksilla Peltolammin ja Multisillan asuinalueilta.

Varsinaisen satunnaisotoksen lisäksi täydentäviä vastauksia kerättiin myös kaikille avoimena sähköisellä kyselylomakkeella (itsevalikoitumisotos), jota lähinnä hankkeen partnerikunnat levittivät asukkaille suunnatuissa uutiskirjeissä ja sosiaalisessa mediassa. Tässä raportissa kuvailuissa analyyseissä on käytetty vain varsinaista satunnaisotosta, jolle on voitu laskea jälkipainot. Avoimen kyselyotoksen vastausten tuloksia raportoidaan erillisessä kuntakohtaisissa tuloksia koostavassa raportissa.

Avoimen kyselyn vastaajien lukumäärät kunnittain:

Espoo	147
Helsinki	93
Jyväskylä	100
Tampere	67
Vantaa	225

Kuopio	93
Lahti	168
Tampere	67
Turku	21
Vantaa	225
NA	131

Lisäksi seitsemästä muusta kunnasta yhteensä 8 vastausta

Yhteensä   1053

Jälkipainot

Varsinaiseen satunnaisotokseen kuuluville vastaajille laskettiin kaksi jälkipainoa, joilla tasattiin erot 1) vastaajien osuudessa perusjoukostaan ja 2) vastausaktiivisuudessa iän, sukupuolen ja koulutustaustan perusteella. Jälkimmäiset painot laskettiin kyseisen kaupungin väestörakenteen perusteella, eli kohdelähiöotosten painot laskettiin vertailuotosten kanssa jokaisesta kaupungista. Analyyseissä käytettävät painokertoimet ovat näiden kahden painon tulo.

Otositteiden perustiedot (taulukko 1) ovat peräisin Digi- ja väestötietoviraston otoksen poiminnan yhteydessä toimittamista tiedoista. Väestörakenteen perusteella laskettavien painokertoimien (taulukko 2) väestön koulutusastetta kunnan, sukupuolen ja iän mukaan kuvaavien tilastojen lähde on Tilastokeskuksen koulutusrakennetilasto (SVT 2021). Nämä tilastot kuvaavat 15 vuotta täyttäneitä väestöä 31.12.2020 tilanteen mukaan.

Taulukko L3-1. Otositteiden perustiedot

Otos	Kunta	Perus- joukko	Otos	Vastaajia	Peruspaino
1	Helsinki	333 611	1 000	205	1627,37
2	Kontula	7 741	1 000	119	65,05
3	Espoo	146 962	1 000	162	907,17
4	Matinkylä	11 410	1 000	162	70,43
5	Vantaa	121 754	1 000	147	828,26
6	Koivukylä	6 713	1 000	121	55,48
7	Tampere	125 725	1 000	201	625,50
8	Multisilta	2 738	1 000	163	16,80
9	Jyväskylä	73 331	1 000	190	385,95
10	Huhtasuo	3 262	1 000	167	19,53

		Perusjoukko		Otos		Painot	
		alempi koulutus	korkeakoulu- tutkinto	alempi koulutus	korkeakoulu- tutkinto	alempi koulutus	korkeakoulu- tutkinto
Helsinki							
20–34 v.	Miehet	12 %	6 %	4 %	9 %	3,07	0,75
	Naiset	11 %	10 %	7 %	12 %	1,60	0,77
35–49 v.	Miehet	9 %	8 %	4 %	7 %	2,53	1,07
	Naiset	6 %	10 %	4 %	11 %	1,74	0,87
50–64 v.	Miehet	9 %	4 %	10 %	6 %	0,88	0,67
	Naiset	9 %	5 %	14 %	12 %	0,65	0,44
Espoo							
20–34 v.	Miehet	12 %	6 %	4 %	10 %	2,76	0,58
	Naiset	10 %	7 %	4 %	15 %	2,58	0,46
35–49 v.	Miehet	9 %	9 %	2 %	11 %	4,59	0,88
	Naiset	7 %	11 %	2 %	14 %	2,94	0,79
50–64 v.	Miehet	8 %	6 %	4 %	11 %	1,86	0,53
	Naiset	9 %	6 %	10 %	12 %	0,92	0,47
Vantaa							
20–34 v.	Miehet	15 %	4 %	6 %	2 %	2,33	1,77
	Naiset	13 %	5 %	6 %	8 %	2,08	0,60
35–49 v.	Miehet	13 %	5 %	7 %	7 %	1,88	0,75
	Naiset	9 %	7 %	7 %	13 %	1,34	0,57
50–64 v.	Miehet	11 %	3 %	11 %	7 %	1,05	0,41
	Naiset	11 %	3 %	17 %	8 %	0,66	0,42
Tampere							
20–34 v.	Miehet	16 %	6 %	8 %	9 %	2,06	0,74
	Naiset	14 %	8 %	8 %	11 %	1,67	0,76
35–49 v.	Miehet	9 %	7 %	4 %	10 %	2,42	0,65
	Naiset	6 %	8 %	5 %	10 %	1,33	0,74
50–64 v.	Miehet	9 %	4 %	10 %	6 %	0,83	0,59
	Naiset	9 %	4 %	12 %	7 %	0,79	0,59
Jyväskylä							
20–34 v.	Miehet	17 %	6 %	8 %	4 %	2,11	1,32
	Naiset	13 %	7 %	7 %	5 %	1,93	1,51
35–49 v.	Miehet	9 %	6 %	8 %	7 %	1,11	0,88
	Naiset	7 %	8 %	6 %	10 %	1,09	0,81
50–64 v.	Miehet	9 %	4 %	11 %	5 %	0,90	0,66
	Naiset	10 %	4 %	17 %	12 %	0,57	0,36

Taulukko L3-2. Väestörakenteen perusteella lasketut painokertoimet

Liite 4 Kyselylomake

A. Asuinympäristösi

1. Millä postinumeroalueella asut? _____

2. Kuinka monta vuotta olet asunut ...

a. nykyisellä asuinalueellasi? ____ vuotta

b. nykyisellä kaupunkiseudullasi? ____ vuotta

c. Suomessa? ____ vuotta

3. Kuinka tyytyväinen olet nykyiseen asuinympäristöösi?

1. Erittäin tyytyväinen

2. Tyytyväinen

3. En tyytymätön enkä tyytyväinen

4. Tyytymätön

5. Erittäin tyytymätön

4. Kuinka tyytyväinen olet seuraaviin asioihin nykyisessä asunnossasi ja nykyisellä asuinalueellasi?

	Erittäin tyytyväinen	Tyytyväinen	En tyytymätön enkä tyytyväinen	Tyytymätön	Erittäin tyytymätön	En osaa sanoa
Asunnon ominaisuudet (koko, kunto, jne.)	1	2	3	4	5	9
Asumiskustannukset	1	2	3	4	5	9
Julkiset liikenneyhteydet	1	2	3	4	5	9
Koulut	1	2	3	4	5	9
Muut julkiset palvelut (terveyspalvelut, päivähoito jne.)	1	2	3	4	5	9
Kaupalliset palvelut (päivittäistavarakaupat, ravintolat jne.)	1	2	3	4	5	9
Puistot ja viheralueet	1	2	3	4	5	9
Alueen arkkitehtuuri	1	2	3	4	5	9
Rauhallisuus	1	2	3	4	5	9
Alueen turvallisuus	1	2	3	4	5	9
Alueen siisteys	1	2	3	4	5	9
Perheen ja ystävien läheisyys	1	2	3	4	5	9
Suhteet lähinaapureihin	1	2	3	4	5	9
Muiden asukkaiden sosiaalinen tausta (esim. varallisuus ja koulutus)	1	2	3	4	5	9
Muiden asukkaiden etninen tai kielitausta	1	2	3	4	5	9
Alueen maine	1	2	3	4	5	9
Alueen soveltuvuus lapsille	1	2	3	4	5	9

B. Päivittäisten toimintojen ja palvelujen sijainti

5. Teetkö seuraavia asioita yleensä asuinalueellasi vai sen ulkopuolella?

	Vain asuin- alueellani	Pääosin asuin- alueellani	Yhtä paljon asuinalueellani kuin sen ulkopuolella	Pääosin asuinalueeni ulkopuolella	Vain asuin- alueeni ulko- puolella	Ei koske minua
työnteko	1	2	3	4	5	9
opiskelu	1	2	3	4	5	9
ruoka-/päivittäistavara- ostokset	1	2	3	4	5	9
muut ostokset	1	2	3	4	5	9
harrastukset	1	2	3	4	5	9
kävelyillä käynti	1	2	3	4	5	9
urheileminen	1	2	3	4	5	9
kirjastossa käynti	1	2	3	4	5	9
terveyspalveluissa käynti	1	2	3	4	5	9
ravintolassa tai kahvilassa käynti	1	2	3	4	5	9
baarissa tai pubissa käynti	1	2	3	4	5	9
ystävien/sukulaisten tapaaminen	1	2	3	4	5	9

6. Kuinka tyytyväinen olet seuraavien paikkojen etäisyyteen kodistasi?

	Erittäin tyytyväinen	Tyytyväinen	En tyytymätön enkä tyytyväinen	Tyytymätön	Erittäin tyytymätön	Ei koske minua
työpaikka	1	2	3	4	5	9
opiskelupaikka	1	2	3	4	5	9
ruokakauppa	1	2	3	4	5	9
muut kaupat	1	2	3	4	5	9
harrastukset	1	2	3	4	5	9
urheilupaikat	1	2	3	4	5	9
kirjasto	1	2	3	4	5	9
terveyskeskus	1	2	3	4	5	9
ravintola tai kahvila	1	2	3	4	5	9
baari tai pubi	1	2	3	4	5	9
apteekki	1	2	3	4	5	9
pankki	1	2	3	4	5	9
postin toimipiste	1	2	3	4	5	9
ystävät	1	2	3	4	5	9
sukulaiset	1	2	3	4	5	9
puistot ja luonto	1	2	3	4	5	9

7. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Peruspalveluiden (koulut, päiväkodit, ruokakaupat yms.) saatavuus omalta asuinalueeltani on minulle tärkeää.	1	2	3	4	5	9
Digitalisaation takia en tarvitse suurinta osaa käyttämästäni palveluista välittömässä lähiympäristössäni.	1	2	3	4	5	9
Kaupungissa liikkuminen on niin helppoa, etten tarvitse paljon palveluja lähiympäristössäni.	1	2	3	4	5	9
Verkkoviestintä ja sosiaalinen media vähentävät kohtaamispaikkojen tarvetta asuinalueellani.	1	2	3	4	5	9
Asuinalueellani ei ole mitään tekemistä.	1	2	3	4	5	9

C. Sosiaaliset suhteet asuinalueella

8. Onko asuinalueellasi henkilöitä, joiden kanssa ... *Valitse kaikki kohdat, jotka pitävät paikkansa.*

- voit luontevasti pysähtyä juttelemaan kadulla tavatessanne?
- voit jakaa lapsiin ja lastenhoitoon liittyviä asioita?
- tunnet olevasi läheinen ystävä?
- tunnet olevasi riidoissa?
- tunnet samanhenkisyyttä, vaikkakaan et ole muutoin heidän kanssaan tekemisissä?
- vältät kohtaamista?
- teet yhteistyötä asuintalosi tai asuinympäristösi asioissa?
- tapaat järjestö- tai kerhotoiminnassa?
- Mikään yllä olevista vaihtoehdoista ei koske minua.

9. Kuinka usein ...

	Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Useita kertoja vuodessa	Harvemmin	En koskaan
Juttelet naapurin kanssa?	1	2	3	4	5	6
Kyläilet muiden asuinalueella asuvien luona?	1	2	3	4	5	6
Luet kaupunginosalehteä?	1	2	3	4	5	6
Olet saanut tai antanut naapuriapua?	1	2	3	4	5	6
Olet saanut tai antanut naapuriapua sähköisten alustojen kautta (esim. Nappi Naapuri tai Facebook-ryhmä)?	1	2	3	4	5	6
Seuraat keskustelua sosiaalisen median (esim. Facebook) kaupunginosaryhmässä?	1	2	3	4	5	6
Julkaiset tai kommentoit sosiaalisen median (esim. Facebook) kaupunginosaryhmässä?	1	2	3	4	5	6
Osallistut tapaamisiin esim. kaupunkisuunnittelijoiden kanssa asuinalueesi koskevista asioista?	1	2	3	4	5	6
Osallistut kaupunginosayhdistyksen, -verkoston tai -aktivistiryhmän toimintaan?	1	2	3	4	5	6

10. Oletko pääosin samaa vai eri mieltä seuraavista väitteistä?

	Samaa mieltä	Eri mieltä
Mielestäni naapurustoni on minulle hyvä paikka elää	1	2
Naapurustossani asuvat ihmiset eivät jaa samoja arvoja	1	2
Naapurini ja minä haluamme samoja asioita naapurustoltamme	1	2
Tunnistan monet naapurustossani asuvista ihmisistä	1	2
Tunnen oloni kotoisaksi tässä naapurustossa	1	2
Harvat naapureistani tuntevat minut	1	2
Välitän siitä, mitä naapurini ajattelevat tekemisistäni	1	2
En juurikaan voi vaikuttaa siihen, minkälainen tämä naapurusto on	1	2
Jos naapurustossani on ongelma, siellä asuvat ihmiset pystyvät itse ratkaisemaan sen	1	2
Minulle on tärkeää asua juuri tässä naapurustossa	1	2
Naapurustoni ihmiset tulevat hyvin toimeen toistensa kanssa	1	2
Uskon asuvani tässä naapurustossa pitkään	1	2

11. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Minulle ei ole väliä, millä asuinalueella asun.	1	2	3	4	5	9
En kaipaa läheisiä naapuruussuhteita. Hyvänpäivän tuttavuus riittää minulle.	1	2	3	4	5	9
Asuinalueellani on vaikea löytää uusia ystäviä ja luoda sosiaalisia suhteita.	1	2	3	4	5	9
Asukkaiden yhteistoiminta asuinalueella on minulle tärkeää.	1	2	3	4	5	9

12. Mitkä seuraavista väitteistä pitävät paikkansa? Valitse kaikki vaihtoehdot, jotka pitävät paikkansa.

- Minun tai puolisoni työpaikka sijaitsee asuinalueellani.
- Asuin tällä asuinalueella lapsuudessani.
- Vietin paljon aikaa tällä alueella lapsuudessani.
- Minä tai puolisoni kävi lapsena koulua nykyisellä asuinalueellani.
- Läheisiä sukulaisiani asuu asuinalueellani.
- Asuinalueellani asuu ystäviäni ja tuttaviani.
- Suurin osa ystäväistäni asuu asuinalueellani.
- Suurin osa lapseni/lasteni kavereista asuvat asuinalueellamme.
- Lapseni käyvät tai kävivät päivähoidossa nykyisellä asuinalueellamme.
- Mikään ylläolevista ei pidä paikkaansa minun osaltani.

D. Sosiaalisen vuorovaikutuksen paikat asuinalueella

13. Missä seuraavista asuinalueesi paikoista yleensä juttelet jonkun kanssa (esim. ystävä, naapuri, tuntematon)? Valitse korkeintaan 7 sinulle tärkeintä paikkaa.

a. Puisto, ranta, luonto-alue	m. Lastentarha, päivähoido
b. Kadut, aukiot	n. Julkinen liikenne (metro, bussipysäkki, juna-asema)
c. Viljelypalsta	o. Kirjasto
d. Koirapuisto	p. Sauna
e. Ravintola tai kahvila	q. Asukastalo
f. Baari tai pubi	r. Kerho, järjestö, nuorisotalo, seniorikeskus, harrastus/vapaa-ajankeskus
g. Asukkaille yhteiset tilat (esim. piha, rappukäytävä, hissi, pesutupa)	s. Uskonnollinen instituutio (esim. kirkko, moskeija, temppeli, synagooga)
h. Leikkipuisto	t. Muu, mikä? _____
i. Liikunta- ja urheilupaikat, uimahalli	u. En juttele muiden kanssa asuinalueellani
j. Kauppa, ostoskeskus	
k. Parturi, kampaamo, kosmetologi	
l. Koulu, koulupiha	

E. Koulut

14. Itsesi mukaan laskien, kuinka monta henkilöä kotitaloudessasi normaalisti asuu?

- a. Kotitaloudessa jäseniä yhteensä: — —
- b. 0–6-vuotiaita lapsia yhteensä: — —
- c. 7–16-vuotiaita lapsia yhteensä: — —
- d. 17-vuotiaita tai sitä vanhempia lapsia yhteensä: — —

15. Muuttaessasi tälle asuinalueelle, ajattelitko mitä koulua lapsesi tulisivat käymään? *Voit valita useita vaihtoehtoja.*

- a. Ei, en ajatellut sitä ollenkaan
- b. Kyllä, ajattelin sitä, mutta se ei vaikuttanut muuttopäätökseeni
- c. Kyllä, lähikoulu oli tärkeä syy muuttaa tänne
- d. Kyllä, valitsin tämän asuinalueen nimenomaan koulun takia
- e. Kyllä, olin huolestunut tämän alueen lähikoulusta
- f. Kyllä, olin kuullut lähikoululla olevan hyvä maine
- g. Kyllä, olin kuullut lähikoululla olevan huono maine
- h. Minulla ei ollut lapsia muuttaessani tänne

Jos sinulla ei ole kouluikäisiä lapsia, siirry kysymykseen 19.

E. Koulut: missä lapsesi käyvät koulua?

16. Käyvätkö lapsesi heille osoitettua lähikoulua?

- 1. Kyllä   → siirry kysymykseen 17 a
- 2. Ei   → siirry kysymykseen 18
- 3. Osa käy, osa ei   → siirry kysymykseen 18

17 a. Harkitsitko mahdollisuutta valita lapsillesi jonkin muun koulun, kuin heille osoitetun lähikoulun?

- 1. Kyllä   → siirry kysymykseen 17 b
- 2. En   → siirry kysymykseen 19

17 b. Miksi harkitsit mahdollisuutta valita lapsellesi jonkin muun koulun, kuin heille osoitetun lähikoulun? *Voit valita useita vaihtoehtoja.*

- a. Muutimme toisen koulun alueelta, emmekä halunneet vaihtaa koulua.
- b. Toinen koulu olisi ollut helpomman koulumatkan päässä.
- c. Toinen koulu olisi ollut tutumpi.
- d. Lapseni kaverit käyvät harkitsemaamme koulua.
- e. Toinen koulu olisi tarjonnut erikoispainotusta (esim. kielissä, urheilussa, jne.).
- f. Toinen koulu olisi ollut lähikoulua tasokkaampi.
- g. Olin huolestunut lähikoulun oppimisympäristön laadusta.
- h. Olin huolestunut lähikoulun oppilaiden sosiaalisesta taustasta.
- i. Olin huolestunut lähikoulun ei suomea tai ruotsia puhuvien oppilaiden suuresta lukumäärästä.
- j. Lähikoululla on huono maine.
- k. Olin kuullut, että lähikoulu saatetaan remontoida/purkaa/sulkea.
- l. Muu syy, mikä? _____

→ Siirry kysymykseen 19.

18. Jos lapsesi eivät käy heille osoitettua lähikoulua, miksi valitsitte toisen koulun? *Voit valita useita vaihtoehtoja.*

- a. Muutimme toisen koulun alueelta, emmekä halunneet vaihtaa koulua.
- b. Valitsimme koulu on helpomman koulumatkan päässä.
- c. Valitsimme koulu oli tutumpi.
- d. Lapseni kaverit käyvät valitsemaamme koulua.
- e. Valitsimme koulun, joka tarjoaa erikoispainotusta (esim. kielissä, urheilussa, jne.).
- f. Valitsimme koulu on tasokkaampi kuin lähikoulu.
- g. Olin huolestunut lähikoulun oppimisympäristön laadusta
- h. Olin huolestunut lähikoulun oppilaiden sosiaalisesta taustasta.
- i. Olin huolestunut lähikoulun ei suomea tai ruotsia puhuvien oppilaiden suuresta lukumäärästä.
- j. Lähikoululla on huono maine.
- k. Olin kuullut, että lähikoulu saatetaan remontoida/purkaa/sulkea.
- l. Muu syy, mikä? _____

E. Koulut: Koulu asuinalueella

19. Mitä mieltä olet seuraavista kouluja koskevista väitteistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
On tärkeää, että asuinalueellani on oma koulu.	1	2	3	4	5	9
Koulu on tärkeä kohtaamispaikka asuinalueellani.	1	2	3	4	5	9
Lähikoulu on paikka, jossa tapaam ja juttelen muiden asuinalueeni aikuisten kanssa.	1	2	3	4	5	9
Kouluja tulisi käyttää paikkoina alueen asukkaiden sosiaaliselle vuorovaikutukselle.	1	2	3	4	5	9
Koulujen tulisi tarjota tilojaan kouluajan ulkopuoliselle vapaa-ajan toiminnalle.	1	2	3	4	5	9
Mielestäni lähikoulullamme on hyvä maine.	1	2	3	4	5	9
Koulujen tulisi aktiivisesti pyrkiä mahdollistamaan ja helpottamaan naapurustonsa perheiden välistä yhteydenpitoa esimerkiksi vanhempainkahviloita järjestämällä.	1	2	3	4	5	9
Koulujen tulee toimia aktiivisesti alueellisissa yhteistyöverkostoissa.	1	2	3	4	5	9
Koulujen tulisi tehdä aktiivista yhteistyötä naapuruston muiden (ei-koulutuksellisten) toimijoiden kanssa edistääkseen koulun oppilaiden ja näiden perheiden yhteiskunnallista integroitumista alueella.	1	2	3	4	5	9

E. Koulut: Asukkaille järjestettävä toiminta lähikoululla

20. Millaista toimintaa lähikoulullanne järjestetään alueen asukkaille iltapäivisin, iltaisin tai viikonloppuisin (joko koulun tai jonkun muun toimijan toimesta)? *Voit valita useita vaihtoehtoja.*

- Harrastustoimintaa lapsille
- Harrastustoimintaa aikuisille
- Tapahtumia (kuten myyjäiset tai konsertit)
- Mahdollisuus käyttää koulun tiloja henkilökohtaisiin projekteihin
- Jotain muuta, mitä? _____
- Tietääkseni lähikoulullamme ei järjestetä tämänkaltaisia tapahtumia.

21. Oletko osallistunut lähikoulullasi järjestettäviin tapahtumiin?

1. Kyllä, monesti
2. Kyllä, kerran
3. En, mutta voisin
4. En, enkä ole kiinnostunut

22. Millaista toimintaa haluaisit järjestettävän alueen asukkaille lähikoulullanne iltapäivisin, iltaisin tai viikonloppuisin (joko koulun tai jonkun muun toimijan toimesta)? *Voit valita useita vaihtoehtoja.*

- a. Harrastustoimintaa lapsille
- b. Harrastustoimintaa aikuisille
- c. Tapahtumia (kuten myyjäiset tai konsertit)
- d. Mahdollisuus käyttää koulun tiloja henkilökohtaisiin projekteihin
- e. Jotain muuta, mitä? _____
- f. En ole kiinnostunut osallistumaan lähikoululla järjestettäviin tapahtumiin tai toimintaan.

F. Käsityksiä asuinalueesta 1/2

23 a. Miten sanoisit muiden kaupunkilaisten arvioivan asuinalueesi maineen asteikolla yhdestä viiteen, kun 1=erittäin huono ja 5=erittäin hyvä?

<i>Erittäin huono</i>				<i>Erittäin hyvä</i>		<i>En osaa sanoa</i>
1	2	3	4	5	9	

b. Vastaako asuinalueen maine mielestäsi todellisuutta?

1. Kyllä
2. Ei, alue on todellisuudessa mainettaan huonompi
3. Ei, alue on todellisuudessa mainettaan parempi

c. Kuvaile, miksi olet tätä mieltä. _____

24. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Asuinalueeni maineella ei ole minulle merkitystä.	1	2	3	4	5	9
Minulle on tärkeää asua hyväksi tunnetulla asuinalueella.	1	2	3	4	5	9
Mielestäni on tärkeää asua statukselleni sopivalla alueella.	1	2	3	4	5	9
Häpeän kertoa muille, missä asun.	1	2	3	4	5	9
Tunnen ylpeyttä kertoessani muille, missä asun.	1	2	3	4	5	9
Minusta tuntuu, että minua kohdellaan eri tavalla asuinpaikkani vuoksi.	1	2	3	4	5	9
Minusta tuntuu, ettei asuinaluettani usein huomioida kaupunkisuunnittelussa ja resursoinnissa.	1	2	3	4	5	9

F. Käsityksiä asuinalueesta 2/2

25. Oletko havainnut asuinalueellasi seuraavia ongelmia?

	Ei	Vähän	Paljon	Erittäin paljon	En osaa sanoa
Likaisuutta ja epäsiisteyttä	1	2	3	4	9
Ikivaltaa ja sotkemista	1	2	3	4	9
Julkista juopottelua	1	2	3	4	9
Naapureiden metelöintiä	1	2	3	4	9
Meteliä yöaikaan	1	2	3	4	9
Huumeiden käyttöä tai kauppaa	1	2	3	4	9
Häiritseviä lapsi- tai nuorisojengejä	1	2	3	4	9
Autoihin kohdistuvia rikoksia	1	2	3	4	9
Varkauksia kellareista, vinteilä ja piha-alueilta	1	2	3	4	9
Puistot ja viheralueet eivät ole turvallisia	1	2	3	4	9

26. Mitä mieltä olet asuinalueesi kehityksestä viime vuosien aikana?

(Onko tilanne asuinalueellasi muuttunut parempaan vai huonompaan suuntaan?)

	Paljon parempi	Vähän parempi	Ei muutosta	Vähän huonompi	Paljon huonompi	En osaa sanoa
Likaisuutta ja epäsiisteyttä	1	2	3	4	5	9
Ikivaltaa ja sotkemista	1	2	3	4	5	9
Julkista juopottelua	1	2	3	4	5	9
Naapureiden metelöintiä	1	2	3	4	5	9
Meteliä yöaikaan	1	2	3	4	5	9
Huumeiden käyttöä tai kauppaa	1	2	3	4	5	9
Häiritseviä lapsi- tai nuorisojengejä	1	2	3	4	5	9
Autoihin kohdistuvia rikoksia	1	2	3	4	5	9
Varkauksia kellareista, vinteilä ja piha-alueilta	1	2	3	4	5	9
Puistojen ja viheralueiden turvallisuus	1	2	3	4	5	9

27. Kuinka turvalliseksi tunnet olosi seuraavissa tilanteissa?

	Turvalliseksi	Melko turvalliseksi	Melko turvattomaksi	Turvattomaksi	Ei koske minua	En osaa sanoa
Kävellessäsi yksin päivällä asuinalueellasi.	1	2	3	4	8	9
Kävellessäsi yksin myöhään perjantai- tai lauantai-iltoina asuinalueellasi.	1	2	3	4	8	9
Kävellessäsi yksin myöhään perjantai- tai lauantai-iltoina kaupungin keskustassa.	1	2	3	4	8	9

G. Muuttohalukkuus

28. Suunnitteletko muuttavasi seuraavan kahden vuoden aikana?

1. En aio muuttaa. → siirry kysymykseen 31
2. Kyllä, mieluiten toiselle asuinalueelle. → siirry kysymykseen 29
3. Kyllä, mieluiten nykyisen asuinalueen sisällä → siirry kysymykseen 30
4. Haluaisin muuttaa toiselle asuinalueelle, mutta se ei ole mahdollista nykyisessä elämäntilanteessa → siirry kysymykseen 29
5. Haluaisin muuttaa nykyisen asuinalueen sisällä, mutta se ei ole mahdollista nykyisessä elämäntilanteessa. → siirry kysymykseen 30
9. En osaa sanoa. → siirry kysymykseen 31

29. Miksi haluaisit muuttaa pois nykyiseltä asuinalueeltasi? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- a. En löydä sopivaa asuntoa asuinalueeltani
- b. Asuntojen hinnat tai vuokrat ovat liian korkeat asuinalueellani
- c. Asuinalueeni sijaitsee liian kaukana minun tai perheenjäseneni työpaikasta tai koulusta
- d. Julkiset liikenneyhteydet eivät ole riittävän hyvät asuinalueeltani
- e. Kaupalliset palvelut eivät ole riittävän hyvät asuinalueellani
- f. Julkiset palvelut (päivähoito, terveyspalvelut jne.) eivät ole riittävän hyvät asuinalueellani
- g. Lähikoulu ei ole tarpeeksi hyvä
- h. Lähikoulussa on liikaa oppilaita, jotka eivät puhu suomea tai ruotsia
- i. Vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuudet eivät ole riittävän hyvät asuinalueellani
- j. Uusien vuokra-asuntojen rakentaminen asuinalueelleni
- k. Muu täydennysrakentaminen asuinalueelleni
- l. Asuinalueellani ei ole riittävästi puistoja ja viheralueita
- m. Asuinalueeni ei tarjoa lapsilleni riittävän hyvää kasvuympäristöä
- n. En tunne ketään asuinalueeltani
- o. Asuinalueen sosiaalinen ympäristö ei ole riittävän hyvä
- p. Asuinalueellani ei ole tarpeeksi omaan etniseen/kieliryhmääni kuuluvia asukkaita
- q. Asuinalueellani on liian paljon häiritsevää käyttäytymistä
- r. En tunne oloani turvalliseksi asuinalueellani
- s. En pidä asuinalueeni arkkitehtuurista tai suunnittelusta
- t. Muu syy, mikä? _____

30. Miksi haluaisit muuttaa pois nykyisestä asunnostasi? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- a. Muutos perhetilanteessani
- b. Vuokrasopimukseni loppuu, ja minun on löydettävä uusi asunto
- c. Asuntoni ei ole sopivan kokoinen
- d. Haluan vaihtaa asumismuotoa (esim. vuokralta omistusasumiseen tai päinvastoin)
- e. Haluan vaihtaa asuntotyyppiä (esim. kerrostalosta pientaloon tai päinvastoin)
- f. Asumiskustannukset ovat liian korkeat
- g. Asunnon kunto tai varustelutaso on liian alhainen
- h. Jokin muu syy, mikä? _____

H. Taustakysymyksiä

31. Mikä on sukupuolesi?

1. Mies
2. Nainen
3. Muu
4. En halua sanoa

32. Minä vuonna olet syntynyt? _____

33. Mikä on äidinkieleni ja mitä kieliä kotonasi useimmiten puhutaan? *Voit valita useita vaihtoehtoja.*

	Äidinkieli	Kotona puhutaan
suomi	1	1
ruotsi	2	2
saame	3	3
romani	4	4
karjala	5	5
venäjä	6	6
viro	7	7
arabia	8	8
englanti	9	9
somali	10	10
kurdi	11	11
farsi	12	12
kiina	13	13
albania	14	14
vietnam	15	15
thai	16	16
turkki	17	17
espanja	18	18
saksa	19	19
ukraina	20	20
puola	21	21
romania	22	22
tagalog, filipino	23	23
ranska	24	24
bengali	25	25
Muu, mikä?	99 _____	99 _____

34. Mikä seuraavista kuvaa kotitalouttasi parhaiten?

1. Asun yksin
2. Asun avo- tai aviopuolisoni kanssa kaksin
3. Asun avo- tai aviopuolisoni ja lasten kanssa
4. Asun yksin lasteni kanssa
5. Asun vanhempani kanssa
6. Asun itsenäisesti, mutta jaan asunnon muiden henkilöiden kanssa

35. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten sinun ja puolisoasi tämänhetkistä tilannetta?

	Minä	Puolisoni
Minulla ei ole puolisoa		0
Kokopäivätyössä	1	1
Osa-aikatyössä	2	2
Yrittäjä	3	3
Opiskelija	4	4
Työtön	5	5
Eläkkeellä	6	6
Vanhempainvapaalla	7	7
Varusmies- tai siviilipalveluksessa	8	8
Jokin muu	9	9

36. Mikä on korkein suorittamasi tutkinto?

1. Peruskoulutus
2. Lukio
3. Ammattikoulu
4. Alin korkea-aste
5. Alempi korkeakoulututkinto
6. Ylempi korkeakoulututkinto
7. Tutkijakoulutus
9. Tuntematon

37. Miten kotitaloutesi tulee mielestäsi tällä hetkellä taloudellisesti toimeen?

1. Erinomaisesti
2. Hyvin
3. Kohtalaisesti
4. Melko huonosti
5. Huonosti

38. Kuinka tyytyväinen olet elämääsi?

1. Erittäin tyytyväinen
2. Melko tyytyväinen
3. Menettelee
4. Melko tyytymätön
5. Erittäin tyytymätön

39. Kuinka hyvä on terveydentilasi?

1. Erittäin hyvä
2. Melko hyvä
3. Keskitasoa
4. Melko huono
5. Erittäin huono

40. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?

1. En koskaan
2. Hyvin harvoin
3. Joskus
4. Melko usein
5. Koko ajan

41. Minkälaisessa asuintalossa asut tällä hetkellä?

1. Omakotitalossa
2. Rivi-, pari- tai erillistalossa
3. Kerrostalossa (2–4 kerrosta)
4. Kerrostalossa (5 kerrosta tai enemmän)

42. Mikä on nykyisen asuntosi hallintamuoto?

1. Omistusasunto
2. Yksityinen vuokra-asunto
3. Kunnallinen tai muu vastaava vuokra-asunto
4. Asumisoikeusasunto
5. Jokin muu

43. Mikä on nykyisen asuntosi asuinpinta-ala neliömetreissä? _____ m²

44 a. Omistatko tai onko sinulla säännöllisesti käytössä kakkosasuntoa tai vapaa-ajan asuntoa (esim. kesämökki)?

0. En
1. Kyllä

44 b. Kuinka monta viikkoa vuodesta vietät kakkosasunnollasi/vapaa-ajan asunnollasi? _____ viikkoa

45. Kuinka kauan työmatkasi kestää (yhteen suuntaan) minuuteissa?

1. 20 minuuttia tai vähemmän
2. 21–40 minuuttia
3. 41–60 minuuttia
4. 61–90 minuuttia
5. 91–120 minuuttia
6. enemmän kuin 120 minuuttia
8. Työskentelen pääosin kotoa
9. Ei koske minua

46. Onko kotitaloudellasi käytössä omaa autoa?

0. Ei
1. Kyllä, yksi auto
2. Kyllä, kaksi autoa tai enemmän

47. Mitä liikennemuotoja käytät arjessasi? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- a. Oma auto
- b. Ystävien tai sukulaisten auto
- c. Vuokra- tai yhteiskäyttöauto
- d. Taksi
- e. Julkinen liikenne
- f. Mopo tai moottoripyörä
- g. Sähköpotkulauta
- h. Pyöräily
- i. Kävely

48. Jos lomakkeelta on jäänyt pois jotain mielestäsi tärkeää, jonka haluaisit vielä tuoda esille, voit kirjoittaa kommenttisi tähän:

Kiitos vaivannäöstäsi!

Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen osastolla on suunnitelmassa jatkaa tutkimusta henkilökohtaisilla haastatteluilla syksyllä 2022. Jos olet halukas osallistumaan haastatteluun, kirjoita yhteystietosi alla olevaan tilaan ja palauta irti leikattu lipuke lomakkeen kanssa. Yhteystietojasi sekä haastattelun ja kyselyn vastauksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti.

Sopiiko, että haastattelijä ottaa sinuun yhteyttä syksyn aikana täydentääkseen kyselyä?

- 1. Kyllä
- 0. Ei

Haluatko osallistua S-ryhmän lahjakorttien arvontaan kyselyyn vastanneiden kesken?

- 1. Kyllä
- 0. En

Kirjoita yhteystietosi tähän:

Nimi: _____

Osoite: _____

Puhelinnumero: _____

Sähköpostiosoite: _____

Liite 5 Lähiöiden väestörakenteen muutos

Taulukko L5-1. Muutokset asuntojen lukumäärässä Suomen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueilla väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot.

Muutoksen asuntojen lukumäärässä 1990–2019	Lähiöiden lukumäärä (n)
Kasvanut 200 tai enemmän	46
Kasvanut 100–199	62
Kasvanut 50–99	69
Muutos alle 50	411
Vähentynyt 50–99	14
Vähentynyt 100–199	1
Vähentynyt 200 tai enemmän	0

Taulukko L5-2. Suomen seutukuntien luokittelu kolmeen eri luokkaan suhteelliseen väestönmuutokseen mukaan vuosina 1990–2019. Kasvavilla seuduilla suhteellinen väestönkasvu on ollut 10 prosenttia tai enemmän, stabiileilla seuduilla –10 ja +10 prosentin välillä ja taantuvilla seuduilla väestö on vähentynyt 10 prosenttia tai enemmän.

Kasvavat seutukunnat (n = 12)	
Oulu	53,0%
Helsinki	40,7%
Tampere	35,7%
Ålands landsbygd	35,4%
Jyväskylä	31,6%
Turku	23,6%
Porvoo	17,9%
Kuopio	14,0%
Mariehamns stad	13,8%
Rovaniemi	12,0%
Vaasa	11,6%
Riihimäki	11,2%
Stabiilit seutukunnat (n = 15)	
Hämeenlinna	9,6%
Kokkola	7,6%
Seinäjoki	4,2%
Jakobstadsregionen	2,9%
Joensuu	1,6%
Lappeenranta	1,6%
Salo	1,2%
Lahti	0,7%
Ylivieska	0,2%
Etelä-Pirkanmaa	-4,0%
Loimaa	-7,3%
Pori	-8,0%
Raasepori	-8,1%
Rauma	-9,5%
Åboland-Turunmaa	-9,6%
Taantuvat seutukunnat (n = 43)	
Mikkeli	-10,2%
Kotka-Hamina	-10,2%
Tunturi-Lappi	-10,9%
Forssa	-11,1%
Kajaani	-11,6%

Äänekoski	-12,9%
Kouvola	-13,0%
Lounais-Pirkanmaa	-13,2%
Vakka-Suomi	-14,1%
Raahe	-14,2%
Loviisa	-14,3%
Kemi-Tornio	-14,4%
Ålands skärgård	-14,8%
Oulunkaari	-15,7%
Pohjois-Lappi	-16,4%
Sydösterbotten	-18,5%
Nivala-Haapajärvi	-18,8%
Koillismaa	-19,7%
Kaustinen	-20,2%
Luoteis-Pirkanmaa	-21,7%
Ylä-Savo	-21,9%
Kuusiokunnat	-22,0%
Varkaus	-22,1%
Jämsä	-22,4%
Suupohja	-23,0%
Pohjois-Satakunta	-23,4%
Savonlinna	-23,6%
Haapavesi-Siikalatva	-25,3%
Järviseutu	-25,6%
Keuruu	-25,9%
Imatra	-26,0%
Sisä-Savo	-26,1%
Pieksämäki	-26,9%
Saarijärvi-Viitasaari	-28,4%
Joutsa	-28,5%
Ylä-Pirkanmaa	-29,3%
Keski-Karjala	-32,8%
Koillis-Savo	-35,4%
Pielisen Karjala	-36,4%
Torniolaakso	-38,8%
Kehys-Kainuu	-39,2%
Itä-Lappi	-42,3%

Taulukko L5-3. Helsingin 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot

Helsingin 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina verrattuna koko kunnan väestörakenteeseen								
	Lähiöiden mediaaniarvot (n = 48)				Helsinki			
	1990	2000	2010	2018* 2019** (2012***)	1990	2000	2010	2018* 2019**
Väestömäärä	1 328	1 240	1 331	1334 **	492 400	555 474	588 549	653 835 **
Kotitalouksien lukumäärä	698	716	755	779 **	240 550	277 647	303 982	339 786 **
Ikärakenne								
Ikä 0–17	17,3 %	15,9 %	15,3 %	17,0 % **	17,7 %	17,9 %	16,5 %	16,8 % **
Ikä 18–29	17,3 %	15,1 %	16,9 %	14,8 % **	19,6 %	19,1 %	19,8 %	18,0 % **
Ikä 30–49	31,7 %	27,8 %	26,3 %	28,9 % **	32,9 %	31,3 %	29,6 %	30,3 % **
Ikä 50–64	17,6 %	20,4 %	19,9 %	17,5 % **	15,5 %	18,3 %	19,2 %	17,7 % **
Ikä 65–	14,6 %	18,3 %	19,7 %	20,0 % **	14,4 %	13,4 %	15,0 %	17,2 % **
Kotitalouksien koko								
Yksi henkilö	39,4 %	48,8 %	51,9 %	52,5 % **	43,9 %	47,4 %	49,0 %	49,3 % **
Kaksi henkilöä	31,8 %	30,7 %	29,7 %	-	30,5 %	30,2 %	30,6 %	30,3 % **
Kolme henkilöä	14,3 %	10,4 %	9,7 %	-	13,1 %	11,1 %	10,2 %	10,0 % **
Neljä henkilöä tai enemmän	12,7 %	9,2 %	8,6 %	-	12,5 %	11,3 %	10,2 %	10,4 % **
Asukkaiden kieli								
Suomi	92,7 %	88,1 %	81,8 %	80,4 % ***	90,7 %	87,9 %	83,2 %	78,2 % **
Ruotsi	5,6 %	4,8 %	3,8 %	3,6 % ***	7,7 %	6,5 %	6,0 %	5,6 % **
Muu	1,3 %	5,2 %	10,6 %	14,0 % ***	1,6 %	5,5 %	10,8 %	16,2 % **
Väestön koulutusaste¹								
Perusaste	48,0 %	38,6 %	34,6 %	29,5 % **	40,8 %	30,8 %	25,6 %	20,0 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	9,9 %	12,4 %	18,9 %	27,1 % **	16,2 %	21,1 %	29,9 %	39,0 % **
Väestön tulotaso¹								
Alin tuloluokka	11,4 %	13,4 %	18,4 %	17,9 % *	12,1 %	15,2 %	18,2 %	18,0 % *
Ylin tuloluokka	26,4 %	22,2 %	19,4 %	17,3 % *	31,3 %	31,3 %	29,3 %	30,0 % *
Työttömyys³								
Työttömyysaste	1,8 %	9,3 %	9,7 %	12,2 % *	2,0 %	8,4 %	7,8 %	9,1 % *

¹ Lähiöiden koulutusrakennetiedot koskevat 18 vuotta täyttäneitä väestöä, kun taas koko kunnan tilastot koskevat 20 vuotta täyttäneitä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylempään korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenykseen (tulokymmenykset 1–2.) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulot vuonna 1990, 7 307 euron vuositulot vuonna 2000, 10 879 euron vuositulot vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulot vuonna 2018. Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenykseen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulot vuonna 1990, 27 061 euron vuositulot vuonna 2000, 27 892 vuositulot vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulot vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa.)

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010). Koko Suomea käsittelevät tilastotiedot StatFin-tietokannasta (2022).

Taulukko L5-4. Espoon 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot.

Espoon 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina verrattuna koko kunnan väestörakenteeseen								
	Lähiöiden mediaaniarvot (n = 29)				Espoo			
	1990	2000	2010	2018* 2019** (2012***)	1990	2000	2010	2018* 2019**
Väestömäärä	876	813	900	947 **	172 629	213 271	247 970	289 731 **
Kotitalouksien lukumäärä	399	404	472	485 **	68 112	88 554	107 913	129 908 **
Ikärakenne								
Ikä 0–17	20,2 %	17,6 %	16,9 %	17,9 % **	25,4 %	24,7 %	23,4 %	22,4 % **
Ikä 18–29	20,9 %	18,8 %	17,0 %	15,2 % **	18,0 %	17,1 %	16,4 %	15,6 % **
Ikä 30–49	34,8 %	29,3 %	28,0 %	29,0 % **	36,0 %	32,1 %	30,3 %	29,7 % **
Ikä 50–64	13,7 %	20,4 %	19,1 %	16,8 % **	13,2 %	17,6 %	18,5 %	17,4 % **
Ikä 65–	7,5 %	11,0 %	16,8 %	19,1 % **	7,4 %	8,5 %	11,5 %	14,8 % **
Kotitalouksien koko								
Yksi henkilö	36,4 %	42,0 %	47,0 %	61,1 % **	27,3 %	31,7 %	35,1 %	38,1 % **
Kaksi henkilöä	31,2 %	32,3 %	30,6 %	-	30,0 %	31,7 %	32,2 %	31,3 % **
Kolme henkilöä	16,3 %	11,3 %	10,4 %	-	18,1 %	15,3 %	13,7 %	13,0 % **
Neljä henkilöä tai enemmän	16,8 %	11,7 %	9,6 %	-	24,7 %	21,3 %	19,0 %	17,6 % **
Asukkaiden kieli								
Suomi	89,5 %	87,8 %	82,4 %	80,1 % ***	87,9 %	86,7 %	82,4 %	75,1 % **
Ruotsi	8,7 %	8,6 %	7,2 %	6,8 % ***	10,8 %	9,3 %	8,2 %	6,9 % **
Muu	1,3 %	3,3 %	10,2 %	12,7 % ***	1,3 %	3,9 %	9,4 %	18,0 %
Väestön koulutusaste¹								
Perusaste	34,0 %	42,0 %	24,9 %	22,5 % **	32,4 %	24,4 %	21,0 %	18,3 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	15,7 %	32,3 %	26,5 %	33,9 % **	22,2 %	26,7 %	35,1 %	41,5 % **
Väestön tulotaso²								
Alin tuloluokka	11,3 %	12,5 %	14,9 %	16,7 % *	11,5 %	9,5 %	12,3 %	14,3 % *
Ylin tuloluokka	35,3 %	32,3 %	27,0 %	23,2 % *	39,8 %	42,3 %	40,0 %	37,5 % *
Työttömyys³								
Työttömyysaste	1,4 %	5,7 %	6,4 %	8,5 % *	1,2 %	5,9 %	5,9 %	7,8 % *

¹ Lähiöiden koulutusarvot koskevat 18 vuotta täyttäneitä väestöä, kun taas koko kunnan tilastot koskevat 20 vuotta täyttäneitä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylempään korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenyksen (tulokymmenykset 1–2) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulo vuonna 1990, 7 307 euron vuositulo vuonna 2000, 10 879 euron vuositulo vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulo vuonna 2018). Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenyksen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulo vuonna 1990, 27 061 euron vuositulo vuonna 2000, 27 892 euron vuositulo vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulo vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa.)

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010). Koko Suomea käsittelevät tilastotiedot StatFin-tietokannasta (2022).

Taulukko L5-5. Vantaan 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot.

Vantaan 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina verrattuna koko kunnan väestörakenteeseen								
	Lähiöiden mediaaniarvot (n = 20)				Vantaa			
	1990	2000	2010	2018* 2019** (2012***)	1990	2000	2010	2018* 2019**
Väestömäärä	1 690	1 559	1 483	1 585 **	154 933	178 471	200 055	233 775 **
Kotitalouksien lukumäärä	751	780	800	894 **	62 404	77 148	91 152	111 348 **
Ikärakenne								
Ikä 0–17	20,9 %	18,6 %	15,7 %	16,8 % **	24,6 %	24,1 %	22,0 %	20,6 % **
Ikä 18–29	22,5 %	18,2 %	18,6 %	17,8 % **	20,4 %	16,3 %	16,1 %	16,6 % **
Ikä 30–49	34,6 %	29,6 %	27,0 %	28,9 % **	35,8 %	32,4 %	30,0 %	29,3 % **
Ikä 50–64	13,6 %	21,1 %	20,3 %	16,9 % **	13,2 %	19,0 %	19,8 %	18,1 % **
Ikä 65–	6,1 %	10,3 %	15,9 %	19,5 % **	6,1 %	8,2 %	12,1 %	15,4 % **
Kotitalouksien koko								
Yksi henkilö	33,8 %	43,0 %	50,2 %	54,7 % **	27,2 %	33,6 %	37,7 %	42,3 % **
Kaksi henkilöä	31,8 %	33,0 %	31,1 %	-	31,2 %	32,3 %	32,6 %	31,2 % **
Kolme henkilöä	17,5 %	12,8 %	9,7 %	-	19,2 %	15,4 %	13,5 %	12,3 %
Neljä henkilöä tai enemmän	16,3 %	10,6 %	8,0 %	-	22,5 %	18,7 %	16,3 %	14,3 % **
Asukkaiden kieli								
Suomi	95,7 %	93,8 %	88,3 %	83,0 % ***	94,8 %	92,4 %	87,2 %	77,4 % **
Ruotsi	3,5 %	2,9 %	2,6 %	2,5 % ***	4,1 %	3,4 %	2,9 %	2,4 % **
Muu	1,1 %	2,7 %	9,5 %	14,9 % ***	1,1 %	4,2 %	9,9 %	20,2 % **
Väestön koulutusaste¹								
Perusaste	45,6 %	38,0 %	34,6 %	30,3 % **	42,0 %	34,3 %	29,2 %	25,8 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	8,4 %	9,7 %	14,8 %	17,8 % **	10,8 %	13,4 %	20,0 %	24,8 % **
Väestön tulotaso¹								
Alin tuloluokka	10,2 %	11,8 %	16,1 %	16,4 % *	10,3 %	11,5 %	14,2 %	15,6 % *
Ylin tuloluokka	30,1 %	23,0 %	18,7 %	16,1 % *	33,5 %	28,2 %	25,6 %	24,0 % *
Työttömyys³								
Työttömyysaste	1,7 %	7,3 %	8,5 %	11,0 % *	1,7 %	7,3 %	8,5 %	8,5 % *

¹ Lähiöiden koulutusarvot koskevat 18 vuotta täyttäneitä väestöä, kun taas koko kunnan tilastot koskevat 20 vuotta täyttäneitä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylempään korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenykseen (tulokymmenykset 1–2) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulot vuonna 1990, 7 307 euron vuositulot vuonna 2000, 10 879 euron vuositulot vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulot vuonna 2018. Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenykseen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulot vuonna 1990, 27 061 euron vuositulot vuonna 2000, 27 892 vuositulot vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulot vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa).

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010). Koko Suomea käsittävät tilastotiedot StatFin-tietokannasta (2022).

Taulukko L5-6. Tampereen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot.

Tampereen 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina verrattuna koko kunnan väestörakenteeseen								
	Lähiöiden mediaaniarvot (n = 27)				Tampere			
	1990	2000	2010	2018* 2019** (2012***)	1990	2000	2010	2018* 2019**
Väestömäärä	725	700	654	686 **	172 560	195 468	213 217	238 140 **
Kotitalouksien lukumäärä	415	410	400	478 **	79 293	95 460	111 639	130 412 **
Ikärakenne								
Ikä 0–17	18,3 %	15,5 %	13,3 %	15,0 % **	19,4 %	18,8 %	16,6 %	15,9 % **
Ikä 18–29	20,0 %	17,4 %	19,5 %	21,1 % **	18,2 %	19,5 %	22,3 %	22,0 % **
Ikä 30–49	30,4 %	27,6 %	23,8 %	26,0 % **	31,8 %	28,8 %	25,8 %	26,7 % **
Ikä 50–64	17,2 %	19,5 %	20,0 %	17,0 % **	16,2 %	18,2 %	18,9 %	16,3 % **
Ikä 65–	12,4 %	16,1 %	20,2 %	21,4 % **	14,5 %	14,7 %	16,3 %	19,1 % **
Kotitalouksien koko								
Yksi henkilö	38,0 %	46,4 %	53,8 %	57,0 % **	39,1 %	43,4 %	47,6 %	52,2 % **
Kaksi henkilöä	32,6 %	33,2 %	30,9 %	-	31,2 %	32,4 %	32,8 %	30,7 % **
Kolme henkilöä	15,5 %	11,9 %	8,1 %	-	14,6 %	11,6 %	9,7 %	8,3 % **
Neljä henkilöä tai enemmän	12,9 %	8,9 %	6,9 %	-	15,1 %	12,6 %	9,9 %	8,8 % **
Asukkaiden kieli								
Suomi	99,1 %	97,3 %	94,3 %	93,7 % ***	98,8 %	97,0 %	94,3 %	91,5 % **
Ruotsi	0,2 %	0,2 %	0,3 %	0,3 % ***	0,6 %	0,5 %	0,5 %	0,5 % **
Muu	0,4 %	2,7 %	5,5 %	6,1 % ***	0,6 %	2,5 %	5,2 %	8,0 % **
Väestön koulutusaste¹								
Perusaste	44,6 %	38,1 %	32,1 %	24,9 % **	41,9 %	30,7 %	23,1 %	17,1 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	6,6 %	8,3 %	14,6 %	19,5 % **	11,1 %	15,6 %	24,1 %	31,4 % **
Väestön tulotaso¹								
Alin tuloluokka	15,3 %	18,8 %	25,4 %	23,5 % *	15,7 %	20,7 %	24,4 %	24,7 % *
Ylin tuloluokka	14,2 %	13,2 %	10,8 %	8,8 % *	20,4 %	20,2 %	19,0 %	18,6 % *
Työttömyys³								
Työttömyysaste	8,3 %	16,3 %	19,1 %	15,6 % *	6,9 %	14,1 %	13,8 %	11,2 % *

¹ Lähiöiden koulutusrakennetiedot koskevat 18 vuotta täyttäneitä väestöä, kun taas koko kunnan tilastot koskevat 20 vuotta täyttäneitä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylemmän korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenyksen (tulokymmenykset 1–2) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulot vuonna 1990, 7 307 euron vuositulot vuonna 2000, 10 879 euron vuositulot vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulot vuonna 2018). Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenyksen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulot vuonna 1990, 27 061 euron vuositulot vuonna 2000, 27 892 vuositulot vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulot vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa).

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010). Koko Suomea käsittelevät tilastotiedot StatFin-tietokannasta (2022).

Taulukko L5-7. Jyväskylän 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina sekä koko Suomen mediaaniarvot.

Jyväskylän 1960- ja 1970-luvun lähiöalueiden väestörakennetta kuvaavat mediaaniarvot eri vuosina verrattuna koko kunnan väestörakenteeseen								
	Lähiöiden mediaaniarvot (n = 17)				Jyväskylä			
	1990	2000	2010	2018* 2019** (2012***)	1990	2000	2010	2018* 2019**
Väestömäärä	861	716	637	581 **	103 921	116 519	130 816	142 400 **
Kotitalouksien lukumäärä	390	389	391	387 **	43 216	54 181	64 369	74 498 **
Ikärakenne								
Ikä 0–17	22,7 %	17,4 %	13,6 %	11,8 % **	23,7 %	21,4 %	19,8 %	18,3 % **
Ikä 18–29	20,4 %	19,5 %	21,6 %	20,4 % **	17,7 %	19,5 %	21,4 %	21,4 % **
Ikä 30–49	30,6 %	27,2 %	21,7 %	22,7 % **	32,4 %	28,6 %	25,2 %	25,3 % **
Ikä 50–64	15,4 %	17,9 %	21,1 %	17,4 % **	14,5 %	17,8 %	19,3 %	16,7 % **
Ikä 65–	12,9 %	15,5 %	17,1 %	23,2 % **	11,7 %	12,6 %	14,4 %	18,3 % **
Kotitalouksien koko								
Yksi henkilö	36,6 %	48,9 %	55,9 %	62,5 % **	32,5 %	39,9 %	43,3 %	48,8 % **
Kaksi henkilöä	31,1 %	31,3 %	28,3 %	-	29,5 %	32,0 %	33,1 %	31,3 % **
Kolme henkilöä	15,4 %	11,3 %	7,2 %	-	16,0 %	12,7 %	10,7 %	9,0 % **
Neljä henkilöä tai enemmän	16,4 %	8,1 %	6,6 %	-	21,9 %	15,5 %	12,9 %	10,8 % **
Asukkaiden kieli								
Suomi	99,4 %	98,0 %	96,6 %	96,1 % ***	99,3 %	98,0 %	96,4 %	94,6 % **
Ruotsi	0,1 %	0,2 %	0,2 %	0,2 % ***	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 % **
Muu	0,4 %	1,5 %	3,0 %	3,5 % ***	0,5 %	1,8 %	3,3 %	5,2 % **
Väestön koulutusaste¹								
Perusaste	42,6 %	34,5 %	28,8 %	24,3 % **	40,3 %	29,4 %	21,4 %	20,8 % **
Alempi tai ylempi korkeakoulutus	8,8 %	10,0 %	12,8 %	16,0 % **	11,3 %	15,7 %	24,0 %	30,0 % **
Väestön tulotaso¹								
Alin tuloluokka	16,7 %	21,8 %	25,9 %	25,6 % *	16,9 %	22,7 %	23,7 %	24,8 % *
Ylin tuloluokka	15,2 %	12,8 %	8,7 %	7,0 % *	20,4 %	16,8 %	16,7 %	16,0 % *
Työttömyys³								
Työttömyysaste	6,7 %	17,2 %	17,6 %	18,3 % *	6,7 %	15,5 %	13,1 %	12,8 % *

¹ Lähiöiden koulutusrakennetiedot koskevat 18 vuotta täyttäneitä väestöä, kun taas koko kunnan tilastot koskevat 20 vuotta täyttäneitä väestöä. (Perusasteen suorittaneet ovat henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet perusasteen jälkeistä tutkintoa. Luokka sisältää myös henkilöt, joiden koulutus on tuntematon. Alempi korkeakoulututkinto sisältää alemman korkeakouluasteen (6-aste) tutkinnot. Ylempi korkeakoulututkinto sisältää ylempään korkeakouluasteen (7-aste) tutkinnot sekä tutkijakoulutusasteen (8-aste) tutkinnot.)

² Alimman tuloluokan muodostaa kahteen alimpaan tulokymmenykyseen (tulokymmenykset 1–2) kuuluvat asukkaat (enintään 6 039 euron vuositulot vuonna 1990, 7 307 euron vuositulot vuonna 2000, 10 879 euron vuositulot vuonna 2010 ja 13 556 euron vuositulot vuonna 2018. Ylimmän tuloluokan muodostavat kahteen ylimpään tulokymmenykyseen (tulokymmenykset 9–10) kuuluvat asukkaat (enintään 20 431 euron vuositulot vuonna 1990, 27 061 euron vuositulot vuonna 2000, 27 892 vuositulot vuonna 2010 ja 32 561 euron vuositulot vuonna 2018). Kymmenykset muodostetaan asettamalla kaikki 18 vuotta täyttäneet asukkaat järjestykseen tulojen perusteella ja jakamalla heidät kymmeneen yhtä paljon tapauksia sisältävään osaan.

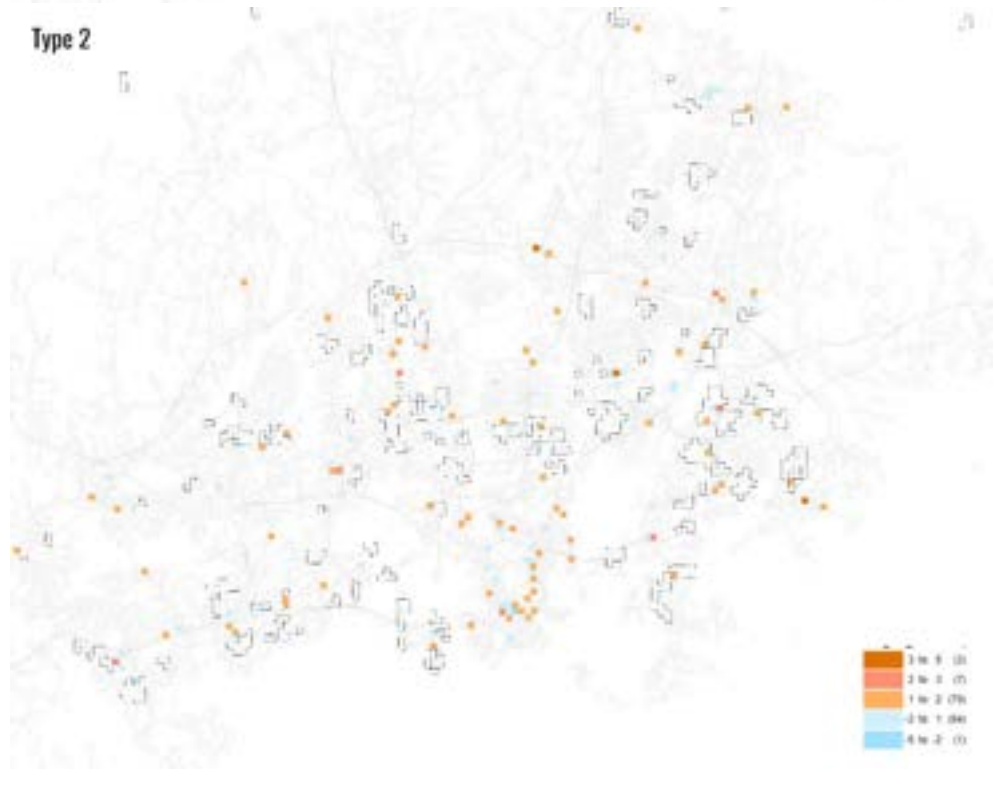
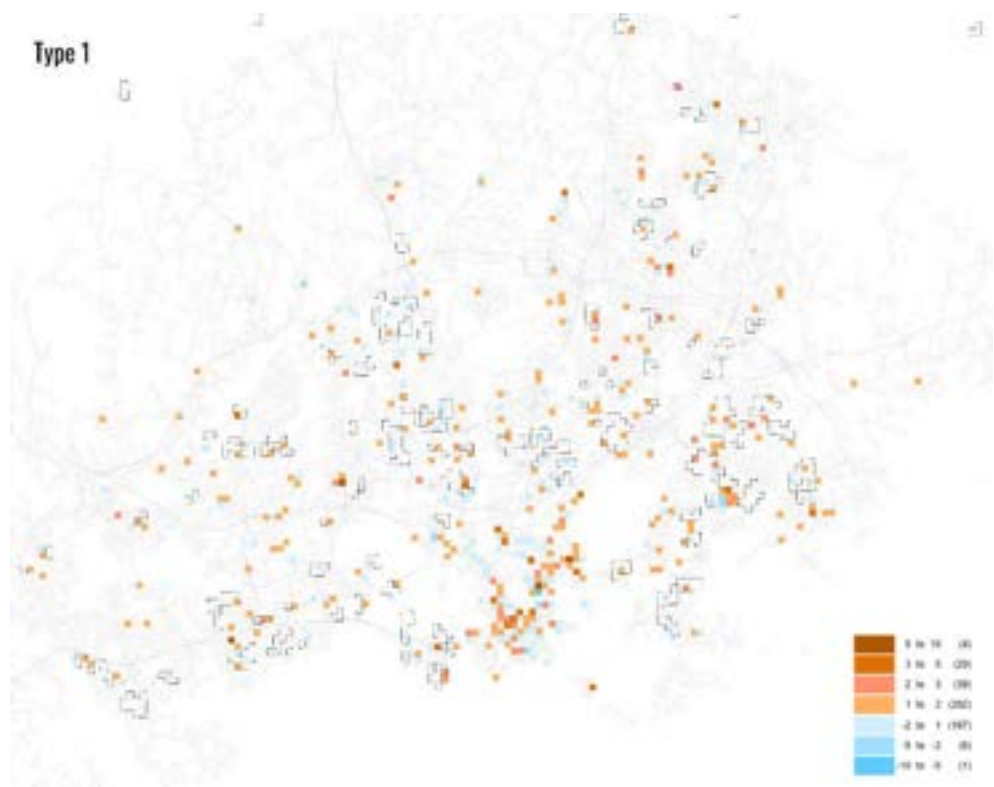
³ Työttömyysaste vuosina 1990, 2000 ja 2010 on laskettu ikäryhmästä 18–74 ja vuonna 2018 ikäryhmästä 15–64. (Koko Suomessa oli vuonna 2018 vain 294 työtöntä ikäryhmässä 0–17 eikä yhtään yli 65-vuotiasta työtöntä. Se, että vuoden 2018 työttömyysaste on laskettu hieman eri ikäryhmästä ei näin ollen tuota merkittävää eroa.)

Lähde: Lähiötason tilastotieto laskettu Ruututietokanta-aineistosta (1990, 2000, 2010, 2020) ja YKR-aineistosta (1990, 2000, 2010). Koko Suomea käsittelevät tilastotiedot Staffin-tietokannasta (2022).

Liite 6 Vähittäiskaupan sijoittuminen pääkaupunkiseudulla

Vähittäiskaupan eri tyyppien muutokset kauppatyypeittäin: Tyyppi 1 – pieni päivittäistavarakauppa, Tyyppi 2 – keskikokoinen päivittäistavarakauppa, Tyyppi 3 – suuri päivittäistavarakauppa, Tyyppi 4 pieni – erikoistavarakauppa, Tyyppi 5 – keskisuuri erikoistavarakauppa ja Tyyppi 6 – iso erikoistavarakauppa.

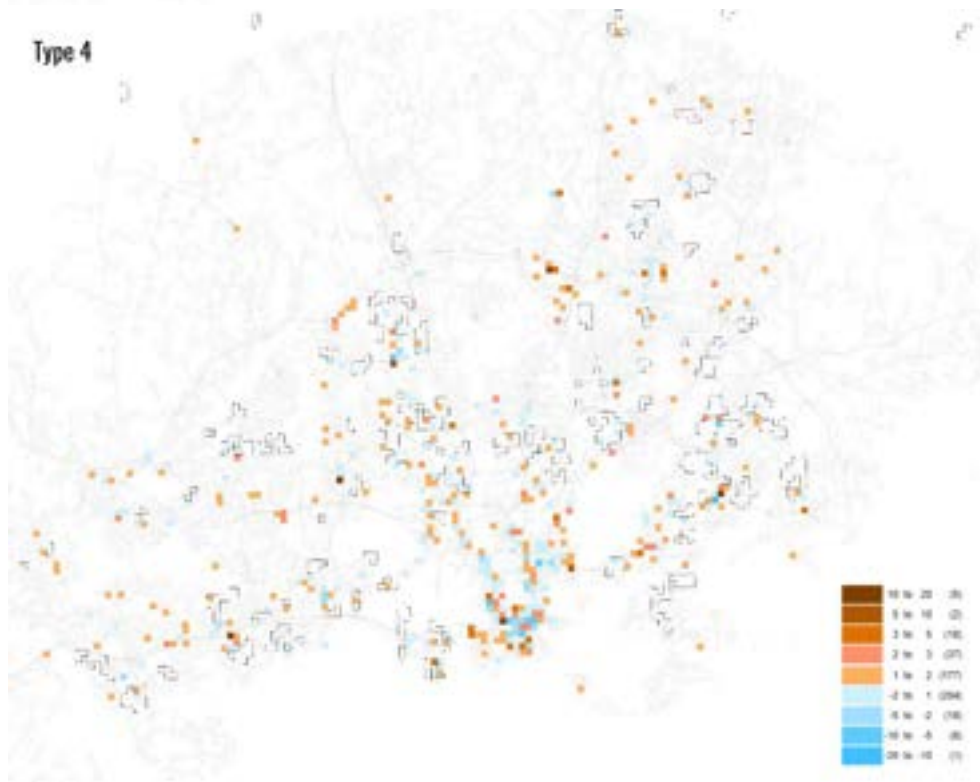

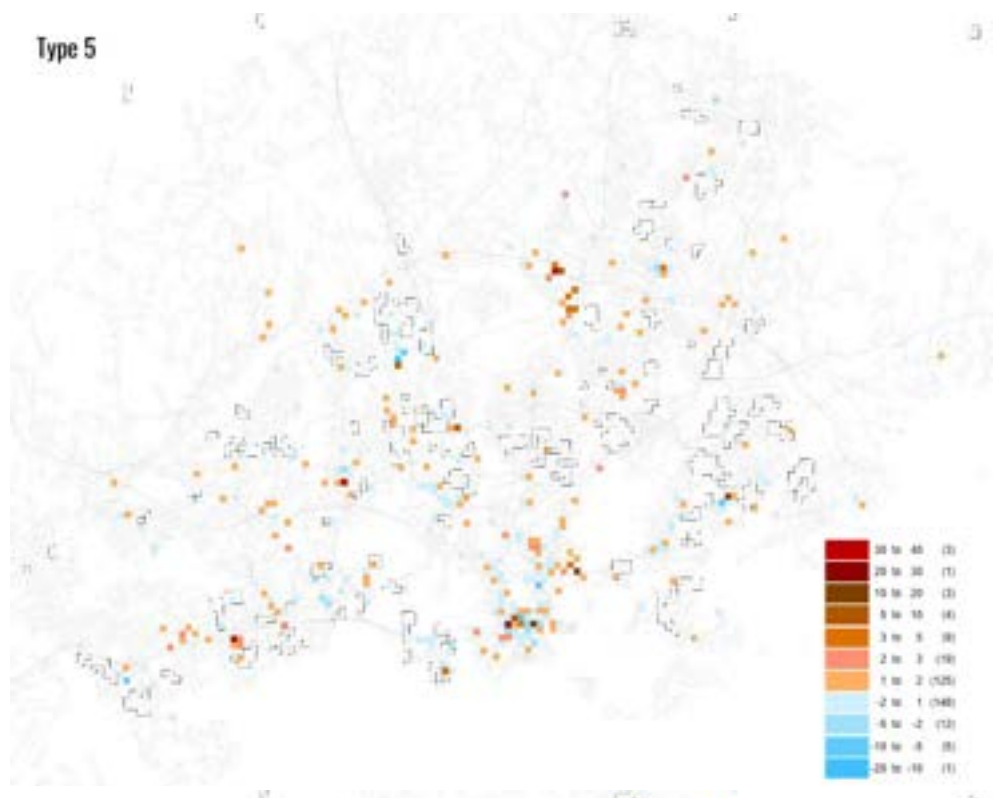
Type 3

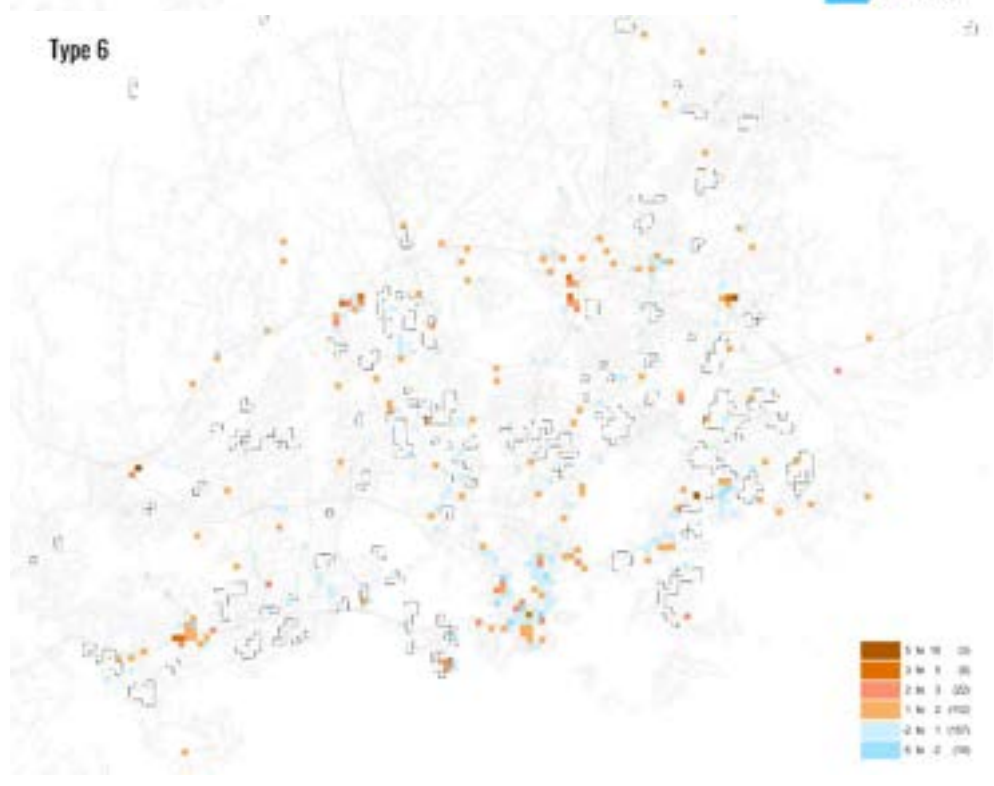
Type 4

Type 5

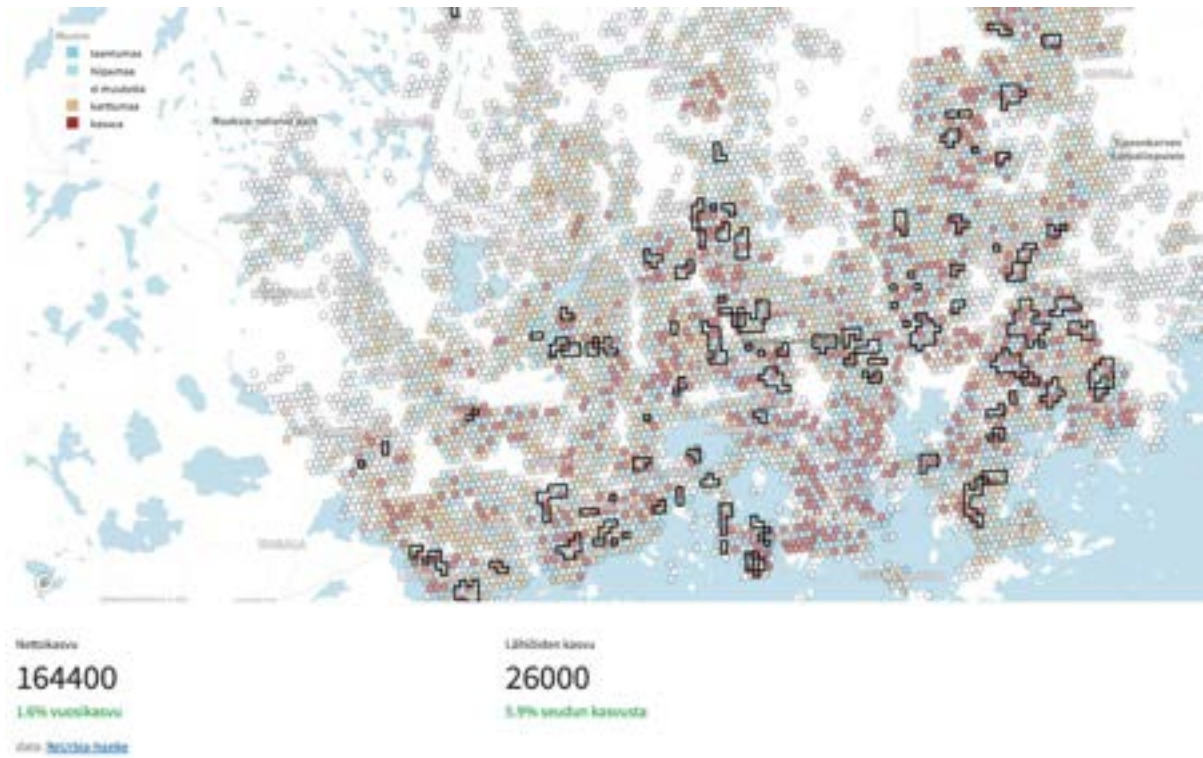

Type 6

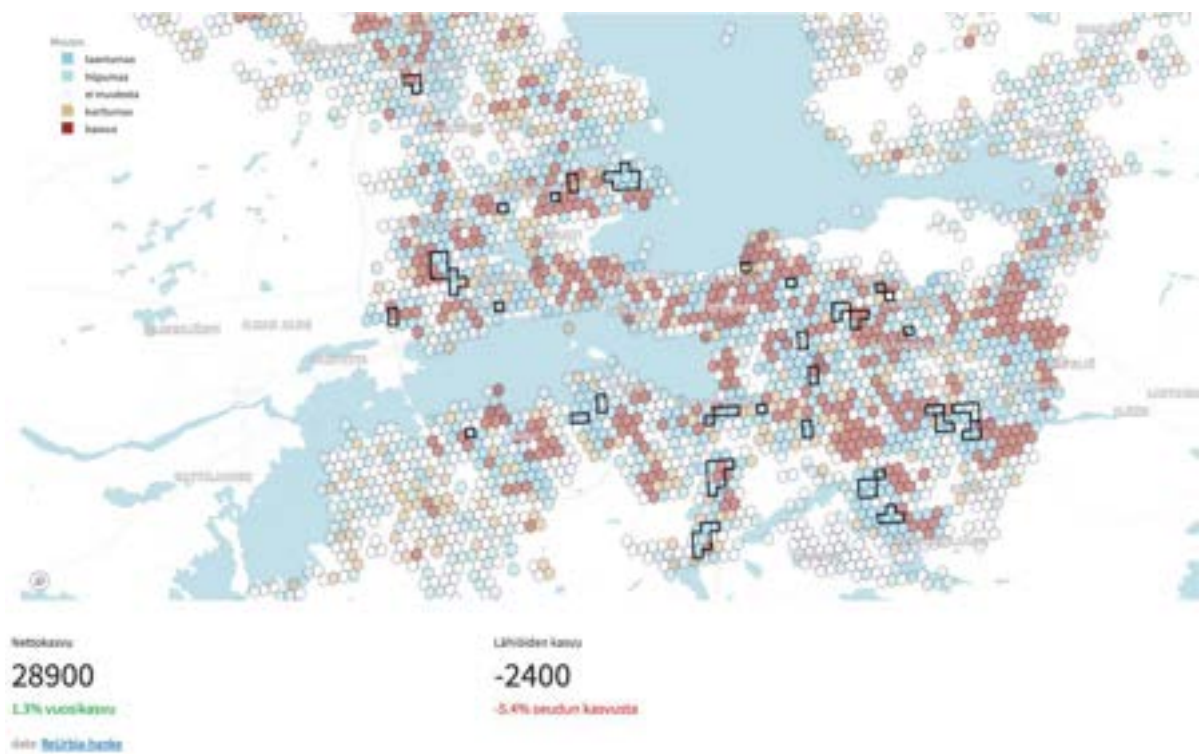

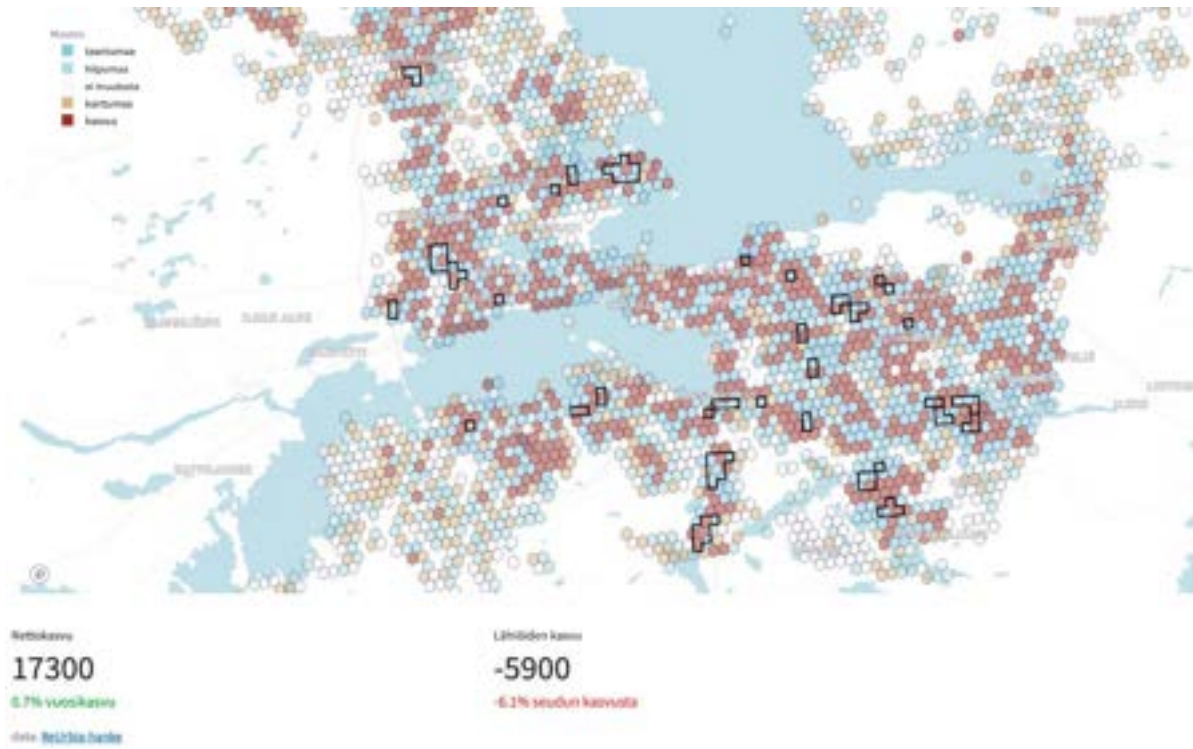
Kuva L7-2. Väestötiheyden kasvu pääkaupunkiseudulla **välillä 2000–2010** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

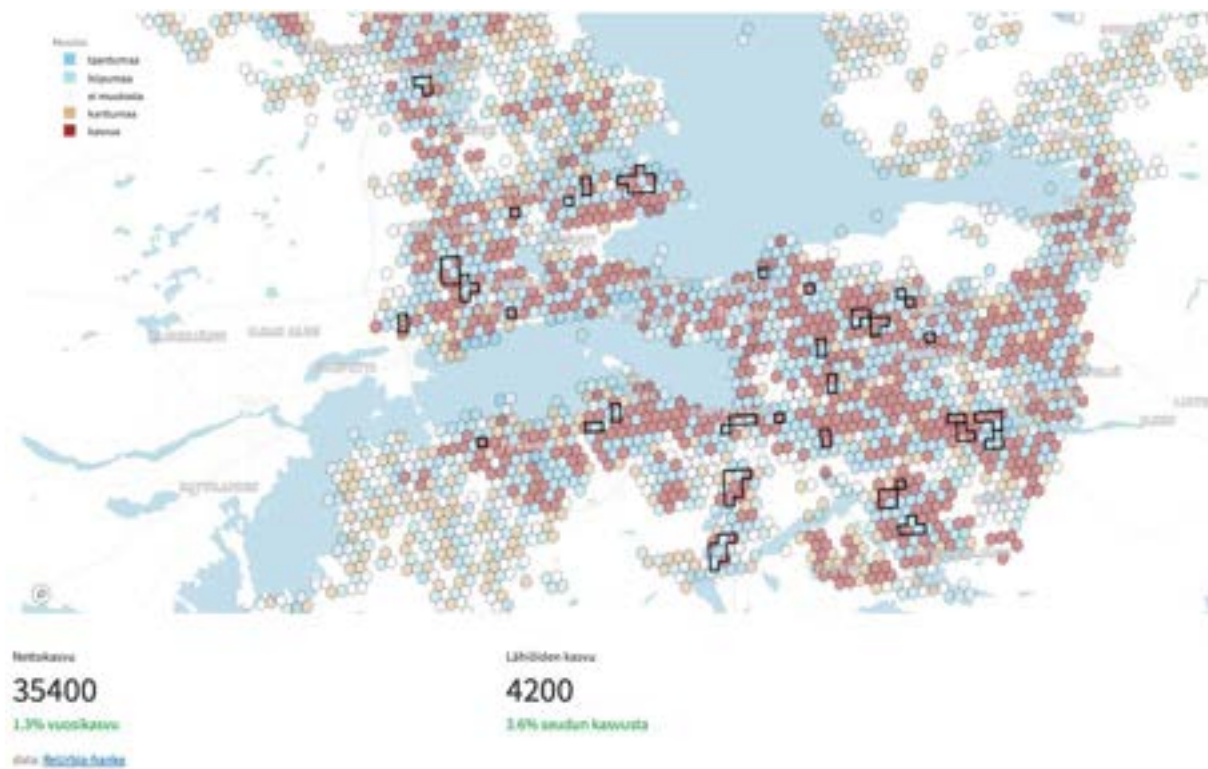
Kuva L7-3. Väestötiheyden kasvu pääkaupunkiseudulla **välillä 2010–2020** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

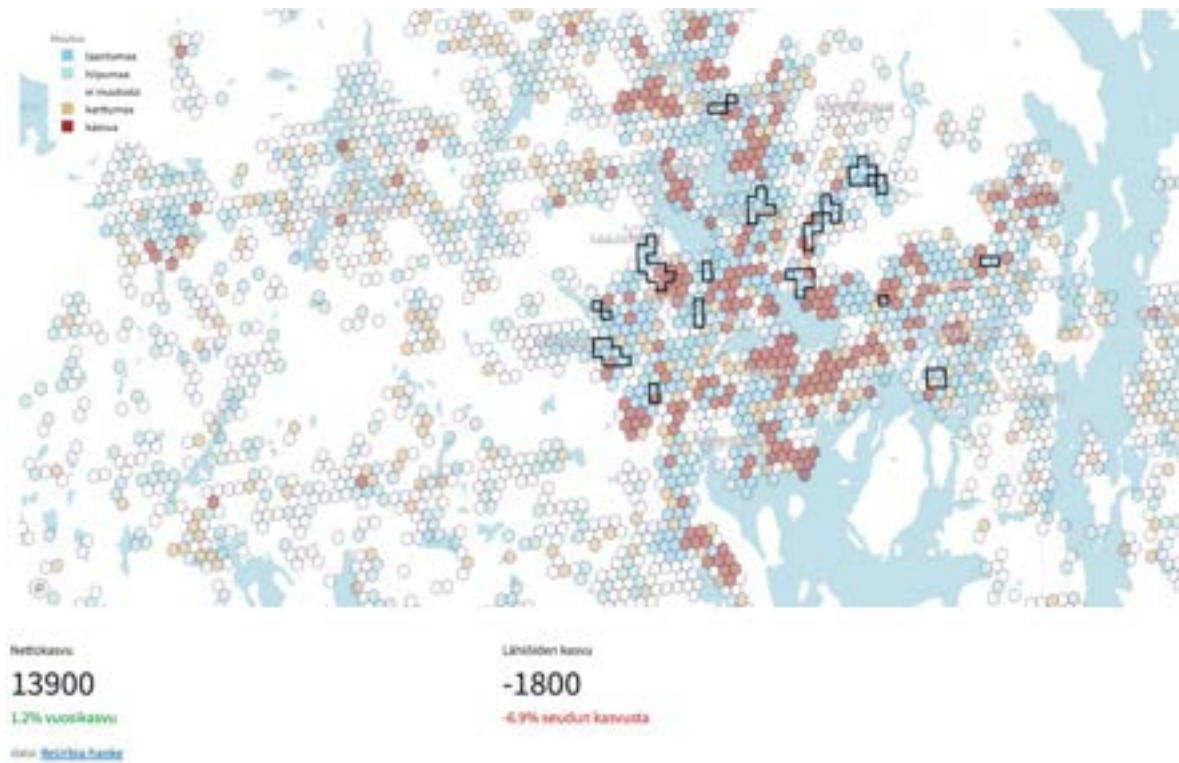
Kuva L7-4 Väestötiheyden kasvu Tampereen seudulla **välillä 1990–2000** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

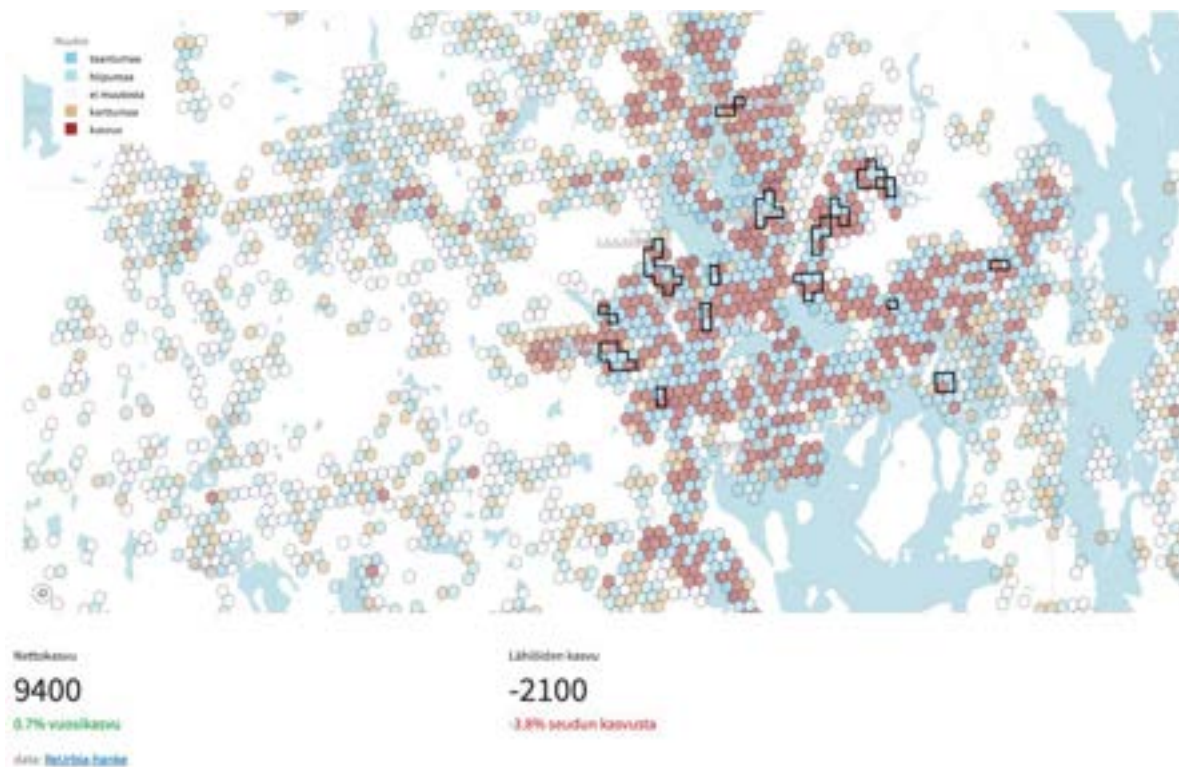
Kuva L7-5. Väestötiheyden kasvu Tampereen seudulla **välillä 2000–2010** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

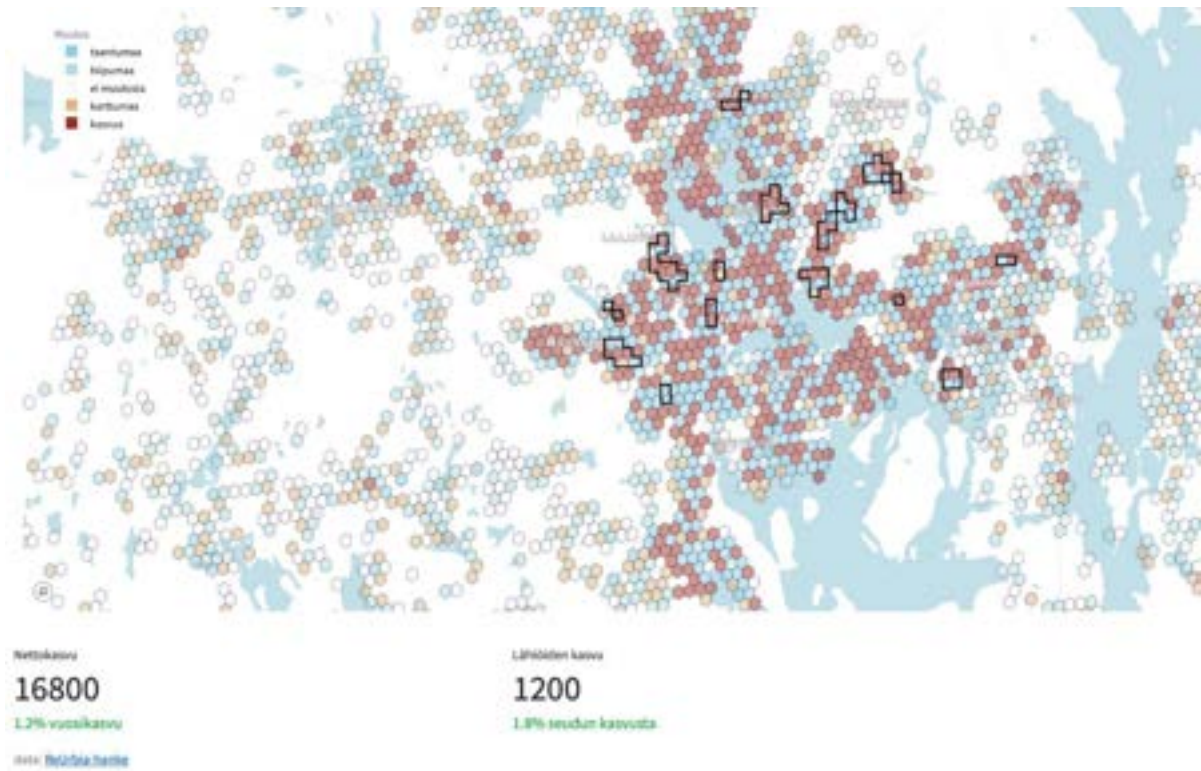
Kuva L7-6. Väestötiheyden kasvu Tampereen seudulla **välillä 2010–2020** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

Kuva L7-7. Väestötiheyden kasvu Jyväskylän seudulla **välillä 1990–2000** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

Kuva L7-8. Väestötiheyden kasvu Jyväskylän seudulla **välillä 2000–2010** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

Kuva L7-9. Väestötiheyden kasvu Jyväskylän seudulla **välillä 2010–2020** ja tarkastellut kerrostalovaltaiset lähiöt (mustat rajaukset).

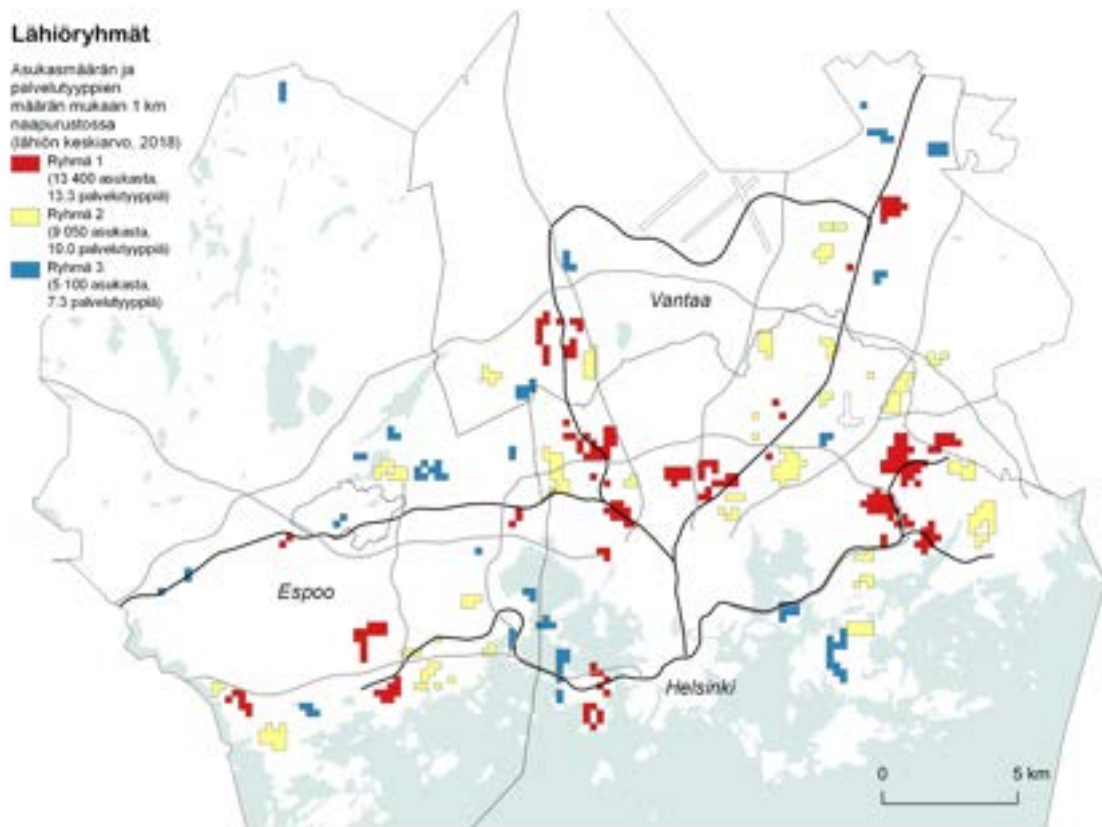

Liite 8 Palvelujen saavutettavuus

Taulukko L8-1. Yhden kilometrin säteellä asukkaista sijaitsevien palveluiden lukumäärä.

	KANTAKAUPUNKI			PIENTALOVALTAISET ESIKAUPUNKIALUEET		
	1996	2018	<i>muutos</i>	1996	2018	<i>muutos</i>
Peruskoulu	6,6	4,5	-31 %	2,3	1,8	-20 %
Päiväkoti	22,4	15,4	-31 %	5,7	6,3	11 %
Kirjasto	1,2	1,4	11 %	0,4	0,4	-17 %
Terveysasema	1,4	1,0	-31 %	0,3	0,4	33 %
Ruokakauppa	14,0	15,1	8 %	1,6	1,7	8 %
Tavaratalot ja hypermarketit	2,0	1,1	-46 %	0,2	0,2	-10 %
Muut elintarvikekaupat	25,9	13,4	-48 %	1,2	0,8	-29 %
Muut vähittäismyymälät	225,9	142,8	-37 %	10,9	7,6	-30 %
Ravintolat, kahvilat, baarit	99,0	153,4	55 %	4,7	7,0	50 %
Kioskit	17,9	7,6	-58 %	1,6	0,8	-50 %
Apteekit	5,2	4,3	-18 %	0,4	0,3	-15 %
Yksityiset terveyspalvelut	9,9	17,5	76 %	0,3	1,2	330 %
Pankit	10,5	9,0	-14 %	0,6	0,3	-53 %
Yksityiset urheilupaikat	3,6	7,8	121 %	0,5	1,3	155 %
Huoltoasemat	2,4	1,5	-38 %	0,8	0,4	-45 %

	LÄHIÖ			MUUT KERROSTALOVALTAISET ESIKAUPUNKIALUEET		
	1996	2018	<i>muutos</i>	1996	2018	<i>muutos</i>
Peruskoulu	3,7	2,6	-29 %	4,0	2,7	-32 %
Päiväkoti	10,1	9,0	-11 %	10,5	10,3	-1 %
Kirjasto	0,8	0,8	-7 %	0,8	0,7	-15 %
Terveysasema	0,7	0,8	15 %	0,7	0,9	30 %
Ruokakauppa	3,7	3,5	-5 %	3,6	3,5	-2 %
Tavaratalot ja hypermarketit	0,5	0,5	2 %	0,8	1,0	20 %
Muut elintarvikekaupat	2,1	2,1	-1 %	3,0	2,3	-22 %
Muut vähittäismyymälät	17,6	14,5	-18 %	27,7	21,6	-22 %
Ravintolat, kahvilat, baarit	9,1	16,1	76 %	12,2	19,1	57 %
Kioskit	3,3	2,1	-38 %	4,0	2,3	-43 %
Apteekit	1,0	1,1	8 %	1,0	1,4	32 %
Yksityiset terveyspalvelut	0,4	1,5	263 %	1,2	2,6	128 %
Pankit	1,4	0,7	-49 %	2,1	1,6	-23 %
Yksityiset urheilupaikat	0,7	2,0	211 %	1,2	2,6	125 %
Huoltoasemat	1,2	0,9	-28 %	1,3	0,8	-44 %

Kuva L8-2. Lähiöalueiden ryhmittely kilometrin säteellä asukkaista olevien eri palvelutyyppien lukumäärän sekä asukasmäärän mukaan.

Taulukko L8-3. Osuus lähiöryhmien asukkaista, joilla ainakin yksi palvelulajin toimipiste 1 km säteellä kodistaan.

	Ryhmä 1		Ryhmä 2		Ryhmä 3	
	1996	2018	1996	2018	1996	2018
Peruskoulu	97 %	96 %	100 %	99 %	82 %	86 %
Päiväkoti	100 %	100 %	100 %	100 %	97 %	97 %
Kirjasto	86 %	87 %	64 %	60 %	37 %	19 %
Terveyskeskus	58 %	83 %	50 %	66 %	27 %	11 %
Ruokakauppa	99 %	100 %	99 %	98 %	93 %	64 %
Muut elintarvikekaupat	98 %	97 %	75 %	60 %	48 %	48 %
Muut vähittäiskaupat	100 %	100 %	100 %	99 %	100 %	95 %
Ravintolat, kahvilat, baarit	100 %	100 %	100 %	100 %	92 %	99 %
Kioskit	99 %	99 %	97 %	81 %	87 %	40 %
Apteekit	87 %	95 %	85 %	70 %	41 %	16 %
Yks. terveyspalvelut	34 %	71 %	12 %	44 %	25 %	47 %
Pankit	89 %	49 %	80 %	8 %	55 %	5 %
Yks. urheilupaikat	48 %	95 %	45 %	73 %	46 %	61 %
Huoltoasemat	79 %	79 %	71 %	39 %	56 %	27 %
Tavaratalot	59 %	54 %	17 %	10 %	0 %	9 %

Ne palvelut, joiden saavutettavuudessa on tapahtunut vähintään 10 prosenttiyksikön kasvu tai lasku, on merkitty sinisellä tai punaisella värillä.

Liite 9 Muuttosyyt

Taulukko L9-1 Asuinalueelta muuttoon suunnittelevien tai toivovien syyt harkita muuttoon pois nykyiseltä asuinalueeltaan.

Miksi haluaisit muuttaa pois nykyiseltä asuinalueeltasi?	Kontula	Matinkylä	Kolvukylä	PKS	Mutisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
En löydä sopivaa asuntoa asuinalueeltani	3%	10%	21%	18%	38%	16%	24%
Asuntojen hinnat tai vuokrat ovat liian korkeat asuinalueellani	6%	30%	18%	37%	11%	12%	22%
Asuinalueeni sijaitsee liian kaukana minun tai perheenjäseneneni työpaikasta tai koulusta	28%	30%	24%	25%	24%	8%	28%
Julkiset liikenneyhteydet eivät ole riittävän hyvät asuinalueeltani	3%	2%	21%	10%	28%	4%	8%
Kaupalliset palvelut eivät ole riittävän hyvät asuinalueellani	6%	7%	17%	14%	19%	9%	14%
Julkiset palvelut (päivähoito, terveyspalvelut jne.) eivät ole riittävän hyvät asuinalueellani	10%	1%	6%	8%	5%	2%	6%
Lähikoulu ei ole tarpeeksi hyvä	15%	8%	9%	0%	2%	8%	0%
Lähikoulussa on liikaa oppilaita, jotka eivät puhu suomea tai ruotsia	18%	7%	6%	6%	2%	7%	0%
Vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuudet eivät ole riittävän hyvät asuinalueellani	12%	17%	21%	14%	22%	18%	9%
Uusien vuokra-asuntojen rakentaminen asuinalueellani	16%	4%	10%	8%	9%	2%	6%
Muu täydennysrakentaminen asuinalueellani	8%	16%	6%	8%	8%	2%	11%
Asuinalueellani ei ole riittävästi puistoja ja viheralueita	5%	11%	4%	9%	8%	0%	7%
Asuinalueeni ei tarjoa lapsilleni riittävän hyvää kasvuympäristöä	24%	8%	3%	14%	15%	20%	4%
En tunne ketään asuinalueeltani	8%	12%	3%	12%	8%	21%	5%
Asuinalueen sosiaalinen ympäristö ei ole riittävän hyvä	36%	17%	36%	19%	18%	28%	9%
Asuinalueellani ei ole tarpeeksi omaan etniseen/kieliryhmääni kuuluvia asukkaita	11%	11%	6%	3%	5%	6%	1%
Asuinalueellani on liian paljon häiritsevää käyttäytymistä	47%	18%	47%	20%	14%	35%	13%
En tunne oloani turvalliseksi asuinalueellani	28%	11%	22%	16%	14%	14%	4%
En pidä asuinalueeni arkkitehtuurista tai suunnittelusta	7%	17%	22%	14%	13%	20%	11%
Muu syy	40%	34%	38%	35%	26%	43%	44%
n	39	30	37	110	40	42	77

Taulukko L9-2. Asuinalueen sisällä muuttoa suunnittelevien tai toivovien syyt harkita muuttoa pois nykyisestä asunnostaan.

Miksi haluaisit muuttaa pois nykyisestä asunnostasi??	Kontula	Matinkylä	Koivukylä	PKS	Mutisilta	Huhtasuo	Tre/Jkl
Muutos perhe tilanteessani	62%	27%	0%	26%	5%	11%	20%
Vuokrasopimukseni loppuu, ja minun on löydettävä uusi asunto	0%	0%	17%	4%	0%	0%	8%
Asuntoni ei ole sopivan kokoinen	72%	50%	38%	50%	41%	67%	37%
Haluan vaihtaa asumismuotoa (esim. vuokralta omistusasumiseen tai päinvastoin)	34%	29%	17%	21%	0%	14%	31%
Haluan vaihtaa asuntotyyppiä (esim. kerrostalosta pientaloon tai päinvastoin)	34%	26%	62%	19%	40%	24%	30%
Asumiskustannukset ovat liian korkeat	0%	29%	0%	16%	14%	30%	8%
Asunnon kunto tai varustelutaso on liian alhainen	13%	20%	76%	9%	11%	7%	13%
Muu syy	11%	7%	0%	12%	21%	42%	16%
n	8	30	7	64	11	10	50